

Kasvatustieteellinen tiedekunta
Helsingin yliopisto

KIRKON TYÖNTEKIJÄN IDENTITEETIÄ RAKENTAMASSA?

NARRATIIVINEN TUTKIMUS DIAKONIA-
AMMATTIKORKEAKOULUN OPISKELIJOIDEN
HENGELLISISTÄ ELÄMÄNTARINOISTA JA
AMMATILLISEN IDENTITEETIN LÄHTÖKOHDISTA

Salla Poropudas

AKATEEMINEN VÄITÖSKIRJA

Esitetään julkisesti tarkastettavaksi Helsingin yliopiston kasvatustieteellisen
tiedekunnan suostumuksella, Athena, sali 302,
perjantaina 22. lokakuuta 2021 klo 12.

Helsinki 2021

ISBN 978-951-51-7468-0 (nid.)
ISBN 978-951-51-7469-7 (PDF)

Unigrafia
Helsinki 2021

TIIVISTELMÄ

Tutkimus käsittelee Diakonia-ammattikorkeakoulun diakoni-, nuorisotyönohjaaja- ja varhaiskasvatuksen ohjaajaopiskelijoiden kirkon alan ammatillista identiteettiä opintojen alkuvaiheessa. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon eri alojen opiskelijoiden ammatillista identiteettiä ei aiemmissa tutkimuksissa ole tarkasteltu samanaikaisesti. Myöskään diakoniopiskelijoiden ammatillista identiteettiä ei ole aiemmin tutkittu. Tässä tutkimuksessa ammatillista identiteettiä tarkastellaan poikkitieteellisesti erityisesti kasvatustieteen, sosiaalipsykologian ja teologian näkökulmasta. Tutkimuksen aineistona on 61 opiskelijan hengellistä elämäkertaa, Raamattua ja ammatillisuutta koskevia oppimistehtäviä. Aineistoa on tarkasteltu narratiivista lähestymistapaa hyödyntäen. Aineiston analyysissa on käytetty sekä kategorista että holistista analyysitapaa. Opiskelijoiden uskonnollisuuteen olivat vaikuttaneet lapsuudessa, nuoruudessa ja aikuisuudessa kotitausta sekä opiskeluun, uskonnollisiin yhteisöihin, kriiseihin ja yliluonnollisiin kokemuksiin liittyvät tapahtumat. Opintojen alkuvaiheessa uskonnollisuutta ilmensivät käsitykset johdatuksen merkityksestä, oman hengellisen elämän hoitamisesta ja raamattunäkemyksestä. Näkemys kirkon työntekijän ammattikuvasta muodostui arvoista ja etiikasta, alaan liittyvästä kokemuksesta ja tietämyksestä, ammatillaisia koskevista mielikuvista, osaamisesta ja sen omaksumisesta sekä työn kehittämisestä. Tutkimuksen tuloksia tarkasteltiin seitsemän tyypittarinan avulla, jotka olivat: Kristitystä kodista kirkon työntekijäksi, Rippikoulun kautta kirkon työntekijäksi, Kristitystä kodista kohti hengellistä kutsumusta, Kristityn kodin piiristä kirkon rivijäseneksi, Etsijän tie kirkon työntekijäksi?, Kristityn kodin kasvatti vailla ammatillista varmuutta ja Ei-kristillisen kodin kasvatti vailla hengellistä varmuutta. Tämän tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että kirkon alan opiskelijan tyypillinen mallitarina on erilaiset haasteet voittaneen hengellisen ja ammatillisen varmuutensa löytäneen sankarin tarina. Toisaalta joidenkin opiskelijoiden kertomus myös poikkeaa mallitarinasta ja haastaa sitä. Tämän tutkimuksen perusteella vahvin opiskelijan omaa hengellistä varmuutta ja siten myös kirkon työntekijän ammatillista identiteettiä uhkaava tekijä on epävarmuus oman uskon kelpaavuudesta kirkkoyhteisölle.

Asiasanat: ammatillinen identiteetti, uskonnollinen sosialisatio, narratiivisuus, ammattikorkeakoulut

DISSERTATION ABSTRACT

The dissertation examines the professional identity of the students in Diaconal Work, Christian Youth Work and Christian Early Childhood Education programmes in the Diaconia University of Applied Sciences in the early stages of their studies. Previous studies regarding Evangelical Lutheran Church of Finland have not analysed the professional identity of students in the various fields of the Church at the same time. The professional identity of deacon students has not previously been studied either. In this study, professional identity is examined interdisciplinary, especially from the perspective of educational science, social psychology and theology. Learning assignments of 61 students concerning the spiritual life history, the Bible and professionalism were used as research data. The material has been reviewed using a narrative approach. Both categorical and holistic methods have been used in the analysis of the data. Students' religiosity had been influenced by the home background in childhood, adolescence and adulthood, as well as events related to studies, religious communities, crises and supernatural experiences. In the early stages of studies, religiosity was represented by perceptions of the meaning of God's guidance, the care of one's spiritual life, and the view of the Bible. The vision of the professional image of the Church employee consisted of values and ethics, experience and knowledge of the profession, perceptions of professionals, competence and its adoption, and the development of work. The results of the study were viewed through seven typical stories that were: From Christian Home to Church Work, Through the Confirmation Preparation to Church Work, From Christian Home towards Christian Calling, From Christian Background to Christian Life, Seeker's Path towards Church Work?, From Christian Home to Professional Uncertainty, and From Non-Christian Home to Spiritual Uncertainty. This study shows that the typical archetypal story of a student in the Church field is the story of a hero, who has overcome various challenges and found his spiritual and professional confidence. On the other hand, the story of some students also differs from and challenges the archetypal story. Based on this study, the strongest threat to the student's own spiritual confidence, and therefore also to the professional identity of the Church worker, is uncertainty about the eligibility of one's own faith for the church community.

Key words: professional identity, religious socialisation, narrative, university of applied sciences

KIITOKSET

Tutkimuksen tekeminen on ollut minulle harrastus. Mahdollisuus ymmärtää erilaisia ilmiöitä ja niihin vaikuttavia osatekijöitä ovat aina kiehtoneet minua. Mielelläni olen kuunnellut ja oppinut itseäni taitavammilta ja viisaammilta sekä pyrkinyt soveltamaan tutkimusten tuloksia jokapäiväisessä työssäni ihmisten parissa. Tämä tutkimus on syntynyt ruuhkavuosien ja perhearjen keskellä lukuun ottamatta muutamaa lyhyttä tutkimusvapaapätkää.

Lämpimät kiitokset ohjaajilleni Arto Kallioniemelle ja Kati Tervo-Niemelälle. Te olette jaksaneet uskoa minuun ja tutkimukseni valmistumiseen sekä ohjanneet sitä määrätietoisesti kohti julkaisemista. Kiitokset myös tutkimukseni esitarkastajille Soile Keskiselle ja Lassi Pruukille, teidän kommenttienne ja korjaus ehdotustenne ansiosta tutkimukseni kehittyi vielä viime metreillä ja sai lopulliseen muotonsa.

Pekka Launonen, Kai Peltonen ja Minna Valtonen, te olette lukeneet ja kommentoineet tekstejäni. Lempeä, mutta tarkka kritiikkinne on auttanut minua työstämään sekä ajatteluani että tekstiäni parempaan suuntaan. Saara Huhanantti, Jarmo Kokkonen, Eveliina Ojala ja Jouko Porkka, yhdessä olemme jakaneet tätä tutkimusmatkaa, keskustelleet tutkimuksen tekemisestä sekä tuoneet löytöjamme yhteiseen jakoon. Kanssanne jaetut hetket ovat olleet tutkimusprosessin antoisimpia.

My international colleagues Morten Holmqvist, Astrid Sandsmark and Harmen van Wijnen, thank you for your friendship and amazing research work. I feel privileged that I have had a chance to get to know you during this process.

Reijo Liimatainen, vaikka tutkimusprosessi on venynyt, esimiehenä sinulta on löytynyt ymmärrystä ja kärsivällisyyttä. Työtoverini Hanna Remes, Martti Häkkinen ja Hannu Pöntinen, teidän esimerkkinne ja voimaannuttavat sananne ovat auttaneet jaksamaan eteenpäin. Juha Meriläinen, kiitos että johdatit minut Vilma Hännisen väitöskirjan ja Kevin Murrayn tekstien äärelle. Sari Kokkonen, kiitos rohkaisustasi ja ystäväyydestäsi.

Ilman Kirkon tutkimuskeskuksen apurahaa tutkimukseni ei olisi valmistunut. Yhtä tärkeänä asiana näen Diakin myönteisen suhtautumisen tutkimusprosessiini.

Perheeni, kiitos kaikesta tuestanne. Sen merkitystä ei voi sanoin kuvailla.

Vantaalla elokuun 28. päivänä 2021

Salla Poropudas

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	10
2 TUTKIMUKSEN TAUSTA	13
2.1 Identiteetti ja ammatillinen identiteetti sosiaalistumisena	13
2.1.1 Identiteetti	13
2.1.2 Narratiivinen identiteetti	14
2.1.3 Ammatillinen identiteetti sosiaalistumisena	16
2.2 Ammatillinen kasvu ja asiantuntijuuden kehittyminen.....	23
2.3 Uskonnollisuus osana identiteettiä.....	25
2.3.1 Uskonto, spiritualiteetti, uskonnollisuus ja hengellisyys	25
2.3.2 Uskonnollinen sosialisatio ja ihmisen uskon kehitys eri ikävaiheissa	28
2.3.3 Suomalaisten uskonnollisuus	31
2.4 Kirkon työntekijän ammatillinen identiteetti.....	34
2.4.1 Hengellisyys.....	34
2.4.2 Kutsumus	37
2.4.3 Raamattunäkemykset ja raamattusuhde	41
2.4.4 Ammatillinen kuva ja osaaminen kirkon työssä	46
2.5 Tutkimusympäristön tarkastelua.....	51
2.5.1 Diakonian viranhaltija, nuorisotyönohjaaja ja varhaiskasvatuksen ohjaaja.....	51
2.5.2 Kirkon alan ammattikorkeakouluopinnot Diakissa.....	53
3 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	56
3.1 Tutkimustehtävä, narratiivinen lähestymistapa tutkimushenkilöt ja aineiston kerääminen	56
3.2 Tutkimuksen aineisto	59
3.2.1 Hengellinen elämäkertani -aineisto.....	59
3.2.2 Raamattuun liittyvä aineisto.....	61
3.2.3 Ammatillisuuden perusteet -aineisto.....	62
3.3 Aineiston analyysi.....	63
3.3.1 Aineiston lukeminen, keskeisten teemojen hahmottaminen ja alustava ryhmittely	63
3.3.2 Aineiston analysointi kategorisin keinoin.....	67
3.3.3 Aineiston analysointi holistisesti.....	71
4 HENGELLINEN ELÄMÄKERTA JA USKONNOLLISUUS OPINTOJEN ALKUVAIHEESSA.....	77

4.1 Teemat hengellisen elämäkerran ja uskonnollisuuden taustalla	77
4.2 Uskonnollisuus lapsuudessa.....	77
4.3 Uskonnollisuus nuoruudessa.....	87
4.4 Uskonnollisuus aikuisuudessa.....	92
4.5 Uskonnollisuus opintojen alkuvaiheessa	95
5 OPISKELIJOIDEN TUOTTAMA AMMATTIKUVA KIRKON ALAN AMMATEISTA JA SUUNTAUTUMINEN KIRKON TYÖHÖN	103
5.1 Teemat ammattikuvan ja ammatillisen suuntautumisen taustalla	103
5.2 Mielikuvat kirkon työn taustalla vaikuttavista arvoista ja etiikasta	104
5.3 Kokemus ja tietämys kirkon työstä	108
5.4 Alan ammatilaisiin ja kirkon työhön liittyvät mielikuvat	109
5.5 Kirkon työssä tarvittava osaaminen ja sen omaksuminen	113
5.6 Kirkon työn kehittäminen	117
6 OPISKELIJOIDEN TARINAT	121
6.1 Tyypittarinoiden muodostaminen	121
6.2 Seitsemän tyypittarinaa	130
6.2.1 Kristitystä kodista kirkon työntekijäksi – Iiriksen kertomus	130
6.2.2 Rippikoulun kautta kirkon työntekijäksi – Jussan kertomus.....	135
6.2.3 Kristitystä kodista kohti hengellistä kutsumusta – Pihlan kertomus.....	142
6.2.4 Kristityn kodin piiristä kirkon rivijäseneksi – Helmin kertomus.....	147
6.2.5 Etsijän tie kirkon työntekijäksi? – Alisan kertomus	150
6.2.6 Kristityn kodin kasvatti vailla ammatillista varmuutta – Minjan kertomus..	156
6.2.7 Ei-kristillisen kodin kasvatti vailla hengellistä varmuutta – Annin kertomus	160
7 POHDINTA.....	167
7.1 Ammatillinen identiteetti opiskelijoiden kertomuksissa.....	167
7.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	181
7.2.1 Tutkijan moraali eettisyyden peilinä.....	181
7.2.2 Aineisto luotettavuuden mittarina	186
7.3 Tutkimustulosten soveltaminen ja jatkotutkimusaiheet.....	188

LÄHTEET

LIITEET

LIITE 1: Hengellinen elämäkertani -tehtävän tehtävänanto

LIITE 2: Raamattu, sen tutkimus ja minä -tehtävän tehtävänanto

LIITE 3: Ammatillisuus -tehtävän tehtävänanto

KUVIOT JA TAULUKOT

Kuviot

Kuvio 1. Harrén teorian vaiheet Murrayta mukaillen

Kuvio 2. Asiantuntijuuden kehittäminen integratiivisessa pedagogiikassa Tynjälää mukaillen

Kuvio 3. Kirkon hengellisen työn ammattien ydinosaamisalueet

Kuvio 4. Aineiston analyysin eteneminen

Kuvio 5. Tuloslukujen teemojen muodostaminen alakategorioiden perusteella

Kuvio 6. Opiskelijoiden liikkuminen kohti seurakunnan vertikaalisen käytäntöyhteisön tai kirkon laajemman horisontaalisen yhteisön keskustaa

Taulukot

Taulukko 1. Tutkimukseen osallistuneet opiskelijat opintosuunnittain

Taulukko 2. Hengellinen elämäkertani -tehtävän tehneet opiskelijat opintosuunnittain

Taulukko 3. Raamattu -tehtävän tehneet opiskelijat opintosuunnittain

Taulukko 4. Ammatillisuuden perusteet -tehtävän tehneet opiskelijat opintosuunnittain

Taulukko 5. Narratiivisen aineiston analyysitavat

Taulukko 6. Erilaisten ammatillisten suuntautumisten sijoittuminen Murrayn kertomustyyppeihin

Taulukko 7. Variaatioiden sijoittuminen Murrayn kertomustyyppeihin

Taulukko 8. Hengellinen elämänkerta ja uskonnollisuus opintojen alkuvaiheessa - tulosluvun muodostaneet ylä- ja alakatgoriat

Taulukko 9. Opiskelijoiden tuottama ammattikuva kirkon alan ammasteista ja suuntautuminen kirkon työhön – tulosluvun muodostaneet ylä- ja alakatgoriat

Taulukko 10. Uusien kertomusten pohjaksi valitut variaatiot

Taulukko 11. Uusien tyyppikertomusten esittely

Taulukko 12. Ammatillisen identiteettiin vaikuttaneet seikat tyyppikertomuksissa

1. JOHDANTO

HBO:n tuottaman verisen menestyssarjan *Game of Thrones* viimeisessä jaksossa henkiin jääneet pohtivat sitä, kenestä lopulta pitäisi tulla monen himoitsema valtaistuimen hallitsija. Yksi päähenkilöistä Tyrion Lannister ehdottaa, että hallitsijaksi tulisi valita se henkilö, jolla on paras tarina. Hän sanoo: ”Stories. There’s nothing in the world more powerful than a good story.” Tarina yhdistää menneisyyden ja tulevaisuuden. Tarinassa erilaiset ilmiöt kiinnittyvät kontekstiin ja saavat merkityksen. Tarina kytkee tapahtumat yhteen ketjuksi, jossa niille osoitetaan keskinäinen riippuvuussuhde. Yhteen kytkeytyvät myös ihmisen pyrkimykset ja hänen konkreettinen toimintansa. Tarinassa jännitteen aiheuttavat: onni ja epäonni, oikeus ja väärä, hyvä ja paha (Hänninen 2000, s. 126-127).

Tarina on myös yksi tapa luoda ja määrittää identiteettiä. Useat tutkijat ovatkin lähestyneet postmodernina aikana vaikeasti määriteltävää identiteetin käsitettä ja sen ilmenemistä tarinan ja tarinallisuuden kautta (ks. esim. Harré, s. 1983; Hänninen, s. 2000; Murray 1989). Tarinoita tietämisen tapana, tutkimusaineistona ja niihin liittyviä analyysitapoja hyödyntävää tutkimusta kutsutaan narratiiviseksi tutkimukseksi (Heikkinen 2007, s. 144). Hatchin ja Wisniewskin (1995) mukaan narratiivisen tutkimuksen tavoitteena on päästä sisälle ihmisen omaan kokemukseen ja tulkintaan tutkittavasta asiasta. Narratiivisessa tutkimuksessa keskiössä on yksilöiden antama merkitys omille kokemuksilleen kertomuksen kautta sekä tutkittavan ja tutkijan yhdessä luomille merkityksille (Heikkinen 2007, s. 155.)

Tarinat ovat kiinnostaneet myös ammatillisen identiteetin tutkijoita. Aiemmin ammatillisen identiteetin katsottiin muodostuvan oman alan ammatillisten perustaitojen osaamisesta sekä samaistumisesta omaan ammattiryhmään (Filander 2006, s. 51-53). Työelämä edellyttää kuitenkin nykyään työntekijältä ammatillista kasvua ja jatkuvaa oppimista, jonka kautta yksilöllistä ammatti-identiteettiä rakennetaan (Eteläpelto 2007, s. 92). Siksi yksilön elämästään kertomat kertomukset sekä niiden tarkasteleminen merkityksellisenä osana omaa ammatillista matkaa, ovat yksi tapa luoda ja ilmentää ammatti-identiteettiä. Tästä käytetään nimitystä narratiivinen ammatti-identiteetti. (Kari & Heikkinen 2002, s. 48-49.) Narratiivista ammatti-identiteettiä on tutkittu 2000-luvulla yksilöiden kokemusten ja erilaisten ilmiöiden, kuten työttömyyden kautta (ks. esim. Hänninen, s. 2000; Kokkonen, s. 2003). Näiden kertomusten ohella on tutkijoita kiinnostanut eri ammattiryhmien identiteetti ja sen rakentuminen. Esimerkkinä voidaan mainita kirkon työntekijöiden ammatillista identiteettiä narratiivista lähestymistapaa

hyödyntävät useat tutkimukset (ks. esim. Buchert 2010; Gellel & Rossi 2016; Niemelä 2004). Lisäksi alan opiskelijoiden ja alalta valmistuneiden ammatillinen identiteetti heidän kertomuksissaan on ollut tutkijoiden mielenkiinnon kohteena. Pääosa näistä tutkimuksista on koskenut teologian opiskelijoita ja teologeja (ks. Buchert 2013; Niemelä 2013c; Pruuki 2013). Narratiivista tutkimusotetta hyödyntävää tutkimusta kirkon alan ammattikorkeakouluopiskelijoista ei ole kuitenkaan tehty kovin paljon. Minna Valtonen (2009) tutki Diakonia-ammattikorkeakoulun (Diak) nuorisotyönohjaajaopiskelijoita väitöskirjassaan Kertomuksia kirkon työntekijäksi kasvamisesta. Tätä tutkimusta olen hyödyntänyt omassa tutkimuksessani. Valtosen tutkimuksen kautta olen voinut perehtyä kirkon alan opiskelijoiden ammatillista identiteettiä koskeviin keskeisiin teemoihin, näiden teemojen tutkimiseen narratiivisin metodein sekä alaa koskevaan aiempaan tutkimukseen ja kirjallisuuteen. Valtosen lisäksi myös Sari Virkkala (2020) on tutkinut otteeltaan narratiivisessa väitöskirjassaan Centria-ammattikorkeakoulun kirkon nuorisotyönohjaajaopiskelijoiden pedagogista osaamista ja ammatillisen identiteetin rakentumista yhteisöpedagogikoulutuksessa.

Narratiivisen tutkimuksen lisäksi kirkon alan opiskelijoiden tai työntekijöiden ammatillista identiteettiä on tutkittu muun muassa Adrian-Mario Gellelin ja Christine Rossin (2016), Pekka Launosen (2009), Risto Leppäsen (2010), ja Kati Niemelän (1999, 2004, 2013a, 2013b) Heikki Salomaan (2007) tutkimuksissa. Nämä tutkimukset ovat vaikuttaneet käsityksiini siitä, millä tavalla kirkon työntekijän ammatillinen identiteetti rakentuu ja miten sitä voi tutkia. Oma tutkimukseni toisaalta jatkaa, mutta toisaalta myös täydentää alan aiempia tutkimuksia. Sellaista narratiivista tutkimusta, jossa useita kirkon alaa opiskelevia ammattiryhmiä tutkittaisiin rinnakkain, ei ole aiemmin tehty. Tämä tutkimus on ensimmäinen narratiivinen diakoniopiskelijoita koskeva tutkimus. Myöskään erityisesti opintojen alkuvaiheeseen keskittyvää tutkimusta, jossa tarkastellaan kirkon alan ammattikorkeakouluopiskelijoiden elettyä elämää ja sen merkitystä kirkon alan opintojen kynnyksellä ammatillisen identiteetin muotoutumisen kannalta ei ole.

Tämä tutkimus sai alkunsa arkihavainnoista toimiessani kirkon alan lehtorina Diakonia-ammattikorkeakoulussa. Opettaessani diakoni-, nuorisotyönohjaaja- ja varhaiskasvatuksen ohjaajaopiskelijoita kiinnitin huomiota siihen, että saman ammatialan opiskelijat vaikuttivat keskenään taustoiltaan samankaltaisilta. Samaan aikaan eri ammattiryhmät olivat kuitenkin suhteessa toisiinsa erilaisia. Jäin pohtimaan näiden havaintojen paikkansapitävyyttä ja sitä, miksi ihmiset ylipäättään hakeutuivat opiskelemaan kirkon alaa sekä millaisia tarinoita he itsestään ja ammatillisen identiteetin

muotoutumisestaan kertovat. Diakonia-ammattikorkeakoulun opettajana minun oli luontevaa kerätä tutkimusaineisto opettamiltani opiskelijoilta. Tutkimusaineistoksi valitsin 61 kirkon alan opiskelijan opintojen ensimmäisen lukukauden kolmeen eri opintokokonaisuuteen liittyviä oppimistehtäviä. Näissä tehtävissä opiskelijat kirjoittivat omasta hengellisestä elämänkerrastaan, suhteestaan Raamattuun ja sen tulkintaan sekä käsityksistään oman opiskelualansa ammattikuvasta. Koska opiskelijoiden tuottama teksti oli luonteeltaan pääosin kertovaa ja kertomuksen muotoon kirjoitettua, valitsin tutkimuksen toteuttamiseen narratiivisen lähestymistavan.

Tässä tutkimuksessa tarkastelen Diakonia-ammattikorkeakoulun diakoni-, nuorisotyönohjaaja- ja varhaiskasvatuksen ohjaajaopiskelijoiden hengellisiä elämänkertomuksia. Erityinen mielenkiinnon kohteeni on opiskelijoiden uskonnollinen varhaissozialisaatio, myöhempi nuoruuden aikainen sosialisaatio sekä heidän kristillisen identiteetin ilmenemisensä aikuisuudessa. Tutkimuksessa kiinnitän myös huomiota opiskelijoiden elämänkulkuun ja opintojen alkuvaiheen käsityksiin suhteessa Raamattuun. Lisäksi tutkin, mistä elementeistä opiskelijoiden käsitys kirkon alan ammatillisuudesta rakentuu ja miten opiskelijat itse ovat suuntautuneet kirkon ammatteihin. Yhtenä kiinnostuksen kohteenani on myös se, millaisia tyypitarinoita syntyy opiskelijoiden elämänkertomusten pohjalta.

Tutkimukseni tulosten perusteella voidaan havaita, että tietyn ammattialan sisältä on löydettävissä juuri tämän alan opiskelijoille tyypillisiä elämänkulkuja, elämän tapahtumia sekä hengellisiä ja ammatillisia käsityksiä. Toisaalta opiskelijoiden kertomuksissa saattaa yksilöiden välillä olla suuriakin eroja, kuten elämässä ylipäättään. Näin tiettyä ammattialaa keskimäärin kuvaavat asiat eivät välttämättä pidä paikkaansa kaikkien opiskelijoiden kohdalla. Tämä näkyy myös siinä, että opiskelijat hyödyntävät länsimaiselle kertomusperinteelle tyypillisiä tarinamalleja kertoessaan omasta hengellisestä elämästään ja sen suhteesta ammatilliseen identiteettiin, mutta myös poikkeavat niistä.

Tutkimukseni olen nimennyt Kirkon työntekijän identiteettiä rakentamassa? Tällä viittaa siihen, ettei kaikista kirkon alan opiskelijoista tule kirkon työntekijöitä. Tämän tutkimuksen perusteella vaikuttaa kuitenkin siltä, että kaikkien opiskelijoiden on ratkaistava oma suhteensa kirkolliseen suuntautumiseen heidän rakentaessaan omaa ammatillista identiteettiään.

2. TUTKIMUKSEN TAUSTA

2.1. Identiteetti ja ammatillinen identiteetti sosiaalistumisena

2.1.1 Identiteetti

Identiteetin rakentuminen on osa koko elämän pituista prosessia. Lähtökohtana tälle prosessille voidaan pitää Sigmund Freudin mukaan varhaisvaiheen biologista samaistumista toiseen yksilöön (Hall 1996, s. 3). Myös Erik H. Erikson tarkastelee identiteettiä samaistumisen ja jatkuvuuden näkökulmista (Erikson 1968, s. 18). Samaistumisen lisäksi esimerkiksi Appiah (2005, s. 181) näkee identiteetin määreenä, joka kumpuaa ”yhteenkuuluvaisuuden ja lojaaliuden tunteista” (Appiah 2005, s. 181). Yksilön identiteetti muotoutuukin suhteessa hänen elinympäristöönsä sekä siihen kulttuuriin, jonka keskellä hän elää ja varttuu (Eteläpelto 2007, s. 91.) Aiemmin identiteetit saatiin vahvemmin ulkoa annettuina ja ne säilyivät koko elinajan. Ihmiset kuuluivat pienempiin yhteisöihin ja muuttivat harvoin kauaksi kotipaikkakunnaltaan. Samaan yhteisöön kuuluvien kollektiiviset muistot, tavat, maailmankatsomukset ja etninen perimä olivat samankaltaisia. (Benjamin 2014, s. 58.)

Muuttuva nykyaika ja median luomat vaihtoehdot ovat tehneet identiteettien muodostamisesta yksilöllisen prosessin, jossa ihminen voi yhä tietoisemmin valita useista eri vaihtoehdoista. Tämä antaa mahdollisuuden tarkastella identiteettiä sosiaalisten muutosten ja henkilökohtaisen kokemuksen näkökulmasta. Sosiologi Zygmund Baumanin näkemyksen mukaan identiteetti muodostuu ihmisen käsityksestä siitä, kuka hän on, mitä hän edustaa, mihin hän kuuluu ja mitä hän tavoittelee (Bauman 1996, s. 19; ks. myös Eteläpelto 2007, s. 90-97). Identiteetissä on kyse yksilön osaamisesta, häneen kohdistuvista odotuksista sekä hänelle mahdollisesta toimivuudesta erilaisissa tilanteissa. Identiteettejä määrittelemällä pyritään luonnehtimaan ryhmien ja yhteisöjen jäseniä. Nämä määritelmät tuovat näkyväksi sekä sen, kuka voi olla yhteisön jäsen ja kuka jää ryhmän ulkopuolelle. (Houtsonen 2000, s. 15-16, s. 36-37.)

Sosiologi ja kulttuurin tutkija Stuart Hall (1999) kuitenkin muistuttaa, että postmodernina aikana identiteetit ovat alati muuttuvia ja liikkeessä. Identiteetti riippuukin aina samanaikaisesti eletystä hetkestä, yksilön henkilökohtaisista kokemuksista, hänen tavastaan tulkita historiaa sekä ympäröivän kulttuurin itseyttä. Hall (1999, s. 23) käyttääkin identiteetistä käsitettä ”liikkuva juhla”. Identiteetti muovautuu myös riippuen siitä, minkä ryhmän jäsen yksilö kulloinkin on tai valitsee olla. Joskus nämä

ryhmän jäsenyydet ovat hyvinkin lyhytkestoisia. (Saastamoinen 2002, s. 113.) Maffesolin (1995) mukaan elämme postmodernin ajan heimojen aikaa, jolloin vapaamuotoisuus, valinnaisuus ja samanhenkisyys korostuvat. Identiteetin voidaankin ajatella olevan pikemmin tulemista joksikin kuin olemista jonakin (Hall 1999, s. 250; Benjamin 2014, s. 58). Ihminen voi itse haastaa omaksutun identiteetin, mutta sitä voi muuttaa myös yllättävä elämäntapahtuma. Malinen (2000) määrittelee ”säröjä aiheuttaviksi kokemuksiksi” (second-order experience) sellaisen tapahtuman, joka haastaa yksilön aiemman tavan ymmärtää maailmaa (Malinen 2000, s. 62-63, s. 134-136; ks. myös Pruuki 2013, s. 279; Valtonen 2009, s. 164).

Identiteettiä toteutetaan erilaisissa suhteissa toisiin ihmisiin ja ympäröivään todellisuuteen. Sosiomateriaalisen teorian mukaan toimijat, käytännöt ja materiaalit ovat vuorovaikutussuhteessa keskenään. Toimijat ilmentävät materian kautta erilaisia asioita, arvoja ja ideologioita. Materia ei ole vain materiaa, vaan se on aina jonkin asian representaatio. (Orlikowski 2007.) Identiteettiä on vaikea määritellä, sillä se on käsitteenä monitahoinen. Poikkitieteellisesti identiteetti voidaan kuitenkin nähdä sekä samaistumisena biologisten tai sosiaalisten roolien kautta johonkin yksilöön tai ryhmään, mutta myös erilaisissa tilanteissa muuttuvana käsityksenä tai representaationa itsestä. Yhteistä eri tutkijoiden ja teoreetikkojen näkemyksissä identiteetin luonteesta näyttää kuitenkin olevan käsitys siitä, että identiteetti muodostuu aina suhteessa toisiin ihmisiin (Benjamin 2014, s. 59).

Postmodernin ajan identiteetin määrittämisen vaikeus on haastanut myös kirkon työntekijän ammatillisen identiteetin määritelmää (ks. esim. Kirkko muutosten keskellä 2004, s. 320; Niemelä 2005; Ritokoski & Valtonen 2003). Erilaisten alan opiskelijoita ja työntekijöitä tarkastelevien tutkimusten kautta on pyritty ymmärtämään niitä asioita ja ilmiöitä, jotka vaikuttavat yksilöiden ja ammatillisten ryhmien käsityksiin itsestään oman ammattinsa edustajina (ks. esim. Buchert 2013; Launonen 2009; Laurila 2013; Leppänen 2009; Niemelä 2004, 2013a, 2013b, 2013c; Pruuki 2013; Ritokoski & Valtonen 2003; Valtonen 2009, 2016a).

2.1.2 Narratiivinen identiteetti

Kertomus on tapa tuottaa ja ilmentää identiteettiään. Oman toimintansa selittäminen ja sen ymmärrettäväksi tekeminen onnistuu kertomuksen kautta. (ks. esim. Kuch 1988, s. 152-153.) Heikkinen (2007, s. 144, s. 155) toteaa, että ihminen tarkastelee maailmaa alati muuttuvana kertomuksena, jonka tehtävänä on löytää jatkuvasti uudelleen vastaus

kysymykseen ”kuka minä olen?”. Ronkaisen (1999, s. 73) mukaan tällainen kertomus voi olla muun muassa omasta elämänkerrasta tai ihanneminästä kumpuava tarina. Hall (1999, s. 23-28) kuvaa identiteettiä ennen muuta kielen konstruktioksi.

Identiteettiä rakentaessaan yksilöt ja yhteisöt tuottavat tietoa maailmasta ja itsestään mallikertomusten kautta. Tämän tulkintaprosessin lähtökohtana toimii kulttuurinen tarinavaranto. Länsimainen kulttuuri tarjoaa monia tarinamalleja. Kertomukset syntyvät aina konteksteissa ja niiden tarjoamat vastaukset liittyvät vallitsevaan tilanteeseen. (Heikkinen 2007, s. 142-146) Hänninen (2000, s. 51) on todennut Kortteisen (1994) tutkimukseen viitaten, että suomalaisten itsestään kertomassa tyypillisessä tarinassa on taisteltu moninaisia haasteita vastaan, mutta niistä on lopulta selviydytty voittajana. Tällaisen kertomuksen voi ajatella heijastelevan suomalaisten käsityksiä itsestään ja maastaan suhteessa Suomen historiaan ja itsenäistymisprosessiin. Identiteettikertomukset voivat lujittaa ryhmän tai kansakunnan yhteen kuuluvaisuutta, mutta myös vahvistaa erilaisia ennakkoluuloja ja stereotypioita. Toisinaan vaikuttaa siltä, etteivät yhteisöt pysty aina tarkastelemaan omaa kertomustaan uudessa muuttuneessa tilanteessa (Vikström 2017, s. 116-117). Näin voi olla erityisesti silloin, kun yhteisön identiteettikertomuksen kertominen on yhteisön olemassaolon ydin ja sen kertominen yhteisön perustehtävä. Esimerkkinä yhteisöstä, jonka olemassaolo perustuu sen identiteettikertomuksen kertomiseen ja välittämiseen yhä uusille sukupolville, voidaan pitää kirkkoa (Vartiainen 2014).

Yksilön osalta sosiaalisesti jaetut tarinat antavat mahdollisuuden ennakoida, millaisen tarinan päähenkilönä ihminen hyväksytään ja millaista toimintaa pidetään paheksuttavana. Tarinat voivat myös toimia ikään kuin tienviittoina, joiden mukaan elämän ratkaisuja tehdään. Näin yksittäinen tarina on myös sovitettavissa osaksi laajempaa elämäntarinaa. Tullakseen ymmärretyksi kertomuksen on noudatettava kuulijoiden jakamia perusolettamuksia. (Hänninen 2000, s. 94.) Kertomus ei siis synny tyhjiössä vaan sen muodoilla, moraalilla ja estetiikalla on vahva yhteys kulttuuriin normeihin ja ihanteisiin (Kusch 1988, s. 160). Tarinavarannosta nousevilla mallitarinoilla voidaan nähdä ihmisen kertomuksessa kaksi käyttötapaa. Ensiksikin kyse voi olla ihmisen tavasta hyödyntää mallitarinaa hahmottamaan omaa elämänkulkua jälkikäteen kokemusten jäsentäjänä. Toiseksi mallikertomusta voidaan tarkastella asiana, joka jo sinällään muovaa elämää. Ihminen luo siis tarinaansa tekemällä valintoja ja soveltaa kulttuurisessa tarinavarannossa esiintyviä henkilöitä ja heidän toimintaansa omaan elämäänsä. Riippumatta siitä, kumpaa tapaa tarinoiden ajatellaan edustavan, ne

ammentavat kulttuurisesta varannosta aineksia yksilön kertomuksen muokkaajina. (Hänninen 2000, s. 50-51, s. 94.)

Kirkon työhön opiskelevien ammatillista identiteettiä tutkittaessa on syytä huomioida, että myös kirkon alan opiskeluun ja kirkkoon työllistymiseen liittyy mallitarinoita, jotka muovaavat yksilöiden käsityksiä siitä, millaisia taitoja ja ominaisuuksia alan opiskelijoilla ja työntekijöillä tulisi olla. Vaikka kaikki alaan liitetyt metaforat eivät aina pidäkään paikkaansa, voivat nämä tarinat vaikuttaa siihen millaisena yksilöt alan näkevät ja millaisena he pitävät omaa soveltuvuuttaan kirkon alan työhön. (ks. esim. Buchert 2013; Pruuki 2013.)

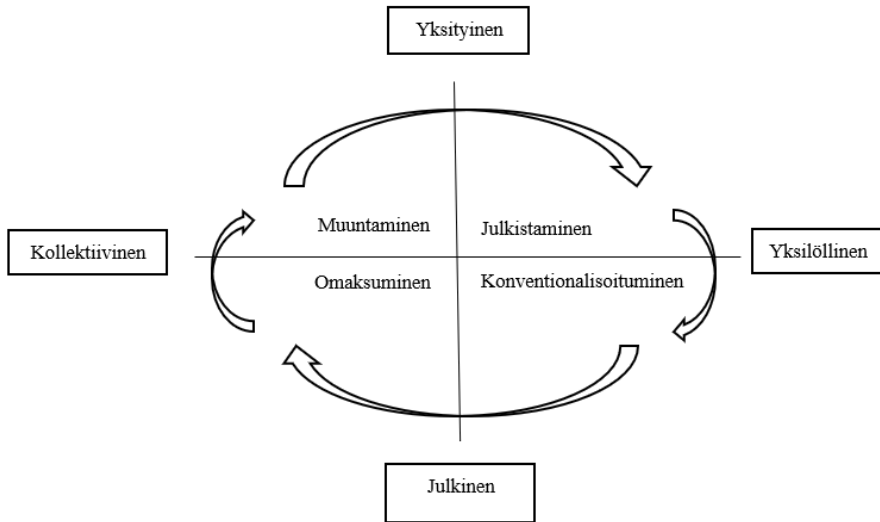
2.1.3 Ammatillinen identiteetti sosiaalistumisena

Yksilön identiteetti on yhteydessä myös hänen ammatilliseen identiteettiinsä ja ammatti-identiteettiinsä (ks. Huhtanen 2004; Salomaa 2007; Valtonen 2009). Eri tutkimuksissa ammatillisen identiteetin ja ammatti-identiteetin käsitteitä ja niiden suhdetta on määritelty eri tavoin (Valtonen 2009, s. 33). Stenström (1993, s. 31) näkee ammatillisen identiteetin kuvaavan laajempaa ammattialaan liittyvää identiteettiä. Ammatti-identiteetin hän taas ymmärtää tietyn ammatin spesifimpänä identiteettinä. Näin ammatti-identiteetti voidaan nähdä osana ammatillista identiteettiä. Useissa tutkimuksissa nämä käsitteet nähdään kuitenkin samaa tarkoittavina sanoina (ks. esim. Niemelä 2013c; Salomaa 2007; Valtonen 2009). Tässä tutkimuksessa käytän ammatillista identiteettiä ja ammatti-identiteettiä toistensa synonyymeinä.

Ammatillinen identiteetti muotoutuu osana sosiaalistumisprosessia, jonka vaiheet limittyvät ja toistuvat yksilön elämän ja työelämän erilaisissa vaiheissa. (Salomaa 2007, s. 130-131.) Lähtökohtana ammatillisen identiteetin muotoutumiselle voidaan pitää Ora-Hyytiäisen (2004, s. 99) mukaan ennen opintoja muodostettuja käsityksiä ammatista. Tätä seuraavat opiskeluaikana saadut erilaiset oppimiskokemukset sekä niiden tulkinta osaksi omaa ammatillista identiteettiä. Nuorilla ja nuorilla aikuisilla työhön liittyvän identiteetin löytymistä ja saavuttamista edistivät selkeät tavoitteet sekä konkreettinen vaivannäkö. Myös omaan menestykseen luottaminen edisti identiteetin selkiytymistä. Sitä vastoin uratavoitteisiin liittyvä epävarmuus taas on yhteydessä identiteetin epäselvyyteen (Marttinen 2017).

Monet ammatillista identiteettiä tarkastelevat teoriat nostavat esiin kysymykset persoonallisesta ja sosiaalisesta identiteetistä. Erilaiset ajattelijat ja identiteettiteoriat painottavat persoonallista ja sosiaalista eri tavoin. Eteläpellon ja Vähäsantasen (2008, s.

32-39) tarkastelun pohjalta persoonallinen identiteetti voidaan nähdä ihmisen kokemuksena omasta ainutkertaisuudestaan suhteessa muihin, kun taas sosiaalinen identiteetti näyttäytyy yksilön henkilökohtaisena kokemuksena ryhmän tai yhteisön jäsenyydestä. Filosofi ja sosiaalipsykologian uranuurtaja Rom Harré (1983) on kehittänyt nelivaiheisen teorian ihmisen identiteettiprosessista, joka kuvaa yksilön sosiaalisen ja persoonallisen identiteetin muodostamista suhteessa yhteisöön. Teoriaa esitellään kuviossa 1. Harrén mallin neljä vaihetta ovat *omaksuminen*, *muuntaminen*, *julkistaminen* ja *konventionalisoituminen*. Harrén mukaan ihminen syntyy aina osaksi jotakin yhteisöä ja yhteisön edustamaa kulttuuria. Harrén mallin ensimmäinen vaihe *omaksuminen* (*appropriation*) tarkoittaa yhteisön arvojen, kulttuuriin ja moraalien omaksumista ja toisiin ihmisiin kiinnittymistä. Ilman näitä yksilö ei voi kehittyä omaksi persoonakseen. Toisen vaiheen *muuntamisessa* (*transformation*) on kyse yksilön tavasta tarkastella omaa kulttuuriperimäänsä persoonallisella tavallaan. Kolmatta vaihetta eli *julkistamista* (*publication*) Harré kuvaa identiteettineuvotteluna, jossa yksilö tuo julki omat yksilölliset identiteettiä muokkaavat muutoksensa riskialttiissa tilanteessa. Harrén teorian viimeisessä vaiheessa eli *konventionalisoinnissa* (*conventionalization*) yhteisön muut jäsenet hyväksyvät jotkut yksilön julkistamat ominaisuudet osaksi yhteisön yleisesti hyväksyttyä kulttuuria. (Harré 1983, s. 256-257; Murray 1989, s. 179-180; Valtonen 2009, s. 40.) Harré arvosteleekin sellaista äärimilleen vietyä länsimaisesta perinteestä nousevaa ajatusta, jossa identiteetti nähdään pelkästään ihmisen omana valinnaisena konstruktiona ja samalla sivuutetaan kulttuurin ja yhteisön ihmiselle tarjoamat tulkinnat ja odotukset (Harré 1989, s. 22, s. 32).

Kuvio 1. Harrén teorian vaiheet Murrayta (1989, s. 180) mukaillen.

Ylijoki (1998), Huhtanen (2004), Salomaa (2007) ja Valtonen (2009) ovat hyödyntäneet eri alojen opiskelijoita koskevissa tutkimuksissaan Harrén teoriaa persoonallisen ja sosiaalisen identiteetin vuoropuhelusta ammatillisen identiteetin kehittämisessä opiskeluaikana. Näiden tutkimusten perusteella voimme päätellä, että sosiaalinen ja persoonallinen identiteetti käyvät tiivistä vuoropuhelua myös ammatillista identiteettiä muodostettaessa. Kirkon alan opiskelijoiden osalta ammatillista identiteettiä muodostettaessa opiskelijan keskustelukumppaneita ovat oman perheen ja suvun sekä formaalien instituutioiden, kuten kirkon ja oppilaitosten lisäksi erilaiset uskonnolliset yhteisöt (Valtonen 2009; ks. myös Virkkala 2020).

Useiden tutkijoiden mukaan näyttää kuitenkin siltä, että persoonallisen identiteetin merkitys jälkiteollisessa yhteiskunnassa on lisääntynyt. Tämä johtuu siitä, että monissa ammateissa ihmisen luovan henkilökohtaisen panoksen merkitys on korostunut. Perinteisten ammatillisen identiteetin muodostamistapojen rinnalle on syntynyt mukautumista ja oppimista vaativa työelämä, jossa identiteetti täytyy neuvotella aina uudelleen muuttuvien tilanteiden, vaatimusten ja persoonallisen kehityksen myötä. (Eteläpelto & Vähäsantanen 2008, s. 41-45; Eteläpelto 2007, s. 90-97, Filander 2006, s. 54.)

Toinen teoria, jossa persoonallisen ja sosiaalisen identiteetin ymmärretään olevan vahvassa vuorovaikutuksessa toistensa kanssa, on Tilannesidonnaisen oppimisen teoria.

Sosiaaliantropologi Jean Lave ja kasvatustieteilijä Etienne Wenger esittelivät tämän teorian vuonna 1991 ilmestyneessä teoksessaan *Situated learning. Legitimate peripheral participation*. Teoria pohjautuu oppipoika -mestari ajatteluun. Tällainen ajattelu juontaa juurensa käsityöläisajan ammattiin oppimiseen, jossa uutta tulokasta kutsuttiin oppipojaksi, jo edistyneempää kisälliksi ja ammattikunnan täysvaltaista jäsentä mestariksi. (ks. esim. Tynjälä 1999, s. 132-135; Eteläpelto 2008, s. 29.) Kirjassaan Lave ja Wenger (1991) esittelevät erilaisia yhteisöjä (räätälit, kätilöt, perämiehet, anonyymit alkoholistit), joissa uudet tulokkaat oppivat yhteisöissä kokeneemmilta eksperteiltä ja näin omaksuivat yhteisön kulttuurin ja identiteetin. Myöhemmin Wenger kehitti teoriaansa vielä eteenpäin useissa teoksissaan (ks. esim. Wenger 1998; Wenger & McDermott & Snyder 2002). Tässä tutkimuksessa hyödynnän kuitenkin Laven & Wengerin (1991) alkuperäistä Tilannesidonnaisen oppimisen teoriaa.

Laven ja Wengerin teorian mukaan oppiminen on osa kaikkea inhimillistä toimintaa (Lave & Wenger 1991, s. 31, s. 35). Tilannesidonnaisen oppimisen teoriassa yksilöt huomioidaan sosiaalisina olentoina, jolloin myös sosiaalinen ympäristö näyttäytyy merkittävänä oppimisprosessiin vaikuttavana tekijänä. Teoria kehittyi 1980- ja 1990-luvuilla, tuoden oppimisen teoretisointiin vaihtoehtoista näkökulmaa yksilöä korostaneeseen behavioristiseen ja kognitiiviseen oppimiskäsitykseen. (Huges ym. 2007, s. 2) Tynjälän (1999, s. 50) mukaan Lave ja Wenger ovat keskeisimpiä Tilannesidonnaisen oppimisen teorian kehittäjiä. Heidän ajattelunsa merkitsi pragmaattista murrosta tieteelliseen tapaan ymmärtää oppimista. (Hughes ym. 2007, s. 1-3) Valitsin Tilannesidonnaisen oppimisen teorian yhdeksi tämän tutkimuksen viitekehyyksi, sillä se jäsentää erilaisissa formaaleissa ja nonformaaleissa yhteisöissä tapahtuvaa oppimista sekä korostaa näissä omaksutun identiteetin ilmentämistä jäsenyyden ja artefaktien kautta.

Teorian keskeisiä käsitteitä ovat tilannesidonnainen oppiminen (*situated learning*), käytäntöyhteisö (*community of practise*) ja asteittain syvenevä osallistuminen (*legitimate peripheral learning*) (Lave & Wenger 1991). Käsitteitä on käännetty eri tieteen aloilla eri tavoin. Kasvatustieteissä on käytetty edellä esiteltyjen lisäksi muun muassa käsitteitä toimintayhteisö ja oikeutettu rajallinen osallistuminen (ks. esim. Tynjälä 1999, s. 132-133). Tässä tutkimuksessa hyödynnetään keskeisten termien osalta Hakkaraisen ym. (2004) suomennoksia. Ne ilmentävät teorialle ominaista yhteisön käytännöllistä toimintaa ja elämää sekä oppimista yhteisön sisällä etenevänä prosessina. Gellel ja Rossi (2017, s. 33) näkevät tilannesidonnaisen oppimisen Laven ja Wengerin teoriassa

käsitteenä, joka yhdistää teorian muut keskeiset käsitteet toisiinsa. Se on ikään kuin yläkäsite, jonka alle muut käsitteet asettuvat. Lavelle ja Wengerille (1991, s. 41) käytäntöyhteisö on ryhmä ihmisiä, joita yhdistää jokin taito, kiinnostuksen kohde tai ammatillinen osaamisalue. Tällainen voi olla esimerkiksi työyhteisö, perhe- tai kouluyhteisö, mutta myös jonkin ideologian ympärille syntynyt yhteisö. E. Kuusiston (2011, s. 29) mukaan Tilannesidonnaisen oppimisen alkuperäisessä teoriassa käytäntöyhteisöä ei määritelläkään tarkasti, vaan se esitellään pikemminkin ”intuitiivisena käsitteenä”.

Asteittain syvenevä osallistuminen näkyy yksilön siirtymisenä yhteisön reunalta kohti keskusta. Uutta tulokasta motivoi toiminnan kautta syntyvä mahdollisuus tulla yhteisön täysjäseneksi. Aluksi tulokkaat (*newcomer*) tarkkailevat muita yhteisön jäseniä. Yhtä lailla yhteisön muut jäsenet seuraavat uusien tulokkaiden toimintaa. Tämä mahdollistaa oppimisen muilta. (Lave & Wenger 1991, s. 95.) Varsinaista opettamista tärkeämmäksi muodostuukin oppiminen. Tulokkaat aloittavat helpommista tehtävistä ja etenevät vaikeampiin tehtäviin. Samalla he liittyvät yhteisen toiminnan kautta osaksi yhteisöä. Yhteisön jäseneksi tulemiseen saattaa liittyä erilaisia rituaaleja. Ajan kuluessa uudet tulokkaat omaksuvat yhä enemmän yhteisön kulttuuria ja saavuttavat lopulta täysjäsenyyden. (Lave & Wenger 1991, s. 110-112.)

Teorian muita keskeisiä käsitteitä ovat identiteetti, oppiminen ja tietäminen. Identiteetti syntyy osana yhteisön jäsenyyttä. Jotta jäsenyys voisi toteutua, tämä edellyttää osallisuutta ja sitoutumista. Osallisuus syntyy yhteisen tekemisen ja toiminnan kautta. Sitoutuminen taas näkyy suhteissa; suhteessa toisiin yhteisön jäseniin eli konkareihin (*old-timer*), suhteessa eksperttiin (*master*), suhteessa koko yhteisöön ja suhteessa yhteisön ulkopuolisiin henkilöihin. Eksperttien merkitys on erityisen tärkeä, sillä he edustavat yhteisöä koko olemuksellaan. (Lave & Wenger 1991, s. 87, s. 95-98) Tässä Lave ja Wenger liittyvät useisiin niihin identiteettiteorioihin, jotka korostavat samaistumista identiteetin muotoutumisen kannalta (ks. esim. Erikson 1968, s. 18; Hall 1999, s. 38;). Samalla uusi tulokas haastaa ekspertin pohtimaan, mikä yhteisön käytänteissä ja elämässä on keskeistä sekä miten näitä asioita esitellään ja miten niihin osallistetaan. Jäsenyyden idea on vahvasti sidottu myös motivaatioon. Kun henkilö antautuu vuorovaikutukseen ja on aktiivinen toimija, syntyy merkityksellisyyden tunteita ja kokemuksia (Lave & Wenger 1991, s. 117, s. 122.)

Eräs osa identiteetin omaksumista on yhteisön kielen omaksuminen. Filosofi Ludwig Wittgensteinin mukaan erilaissa tilanteissa vallitsevat erilaiset kielipelit. Jotta

yksilö voisi osallistua yhteisön keskusteluun ja toisaalta ymmärtää sanojen ja käsitteiden merkityksen, hänen täytyy hallita kyseiseen tilanteeseen liittyvä kielipeli. (Wittgenstein 1981.) Yhteisön kielipeli ja toisaalta hyväksyntä tietynlaisille kielellisille valinnoille ohjaavat Laven ja Wengerin (1991, s. 109) teoriassa yhteisön tapaa ilmaista ja tarkastella todellisuutta. Kielipelin hallintaan liittyy myös käsitys siitä, millaiset kielelliset valinnat ovat ei-toivottavia. Eräs tapa tuottaa identiteettiä kielen avulla on kertoa tarinoita. Kokeneempien tarinat sekä niistä juontuvat keskustelut ohjaavat aloittelijoita. Tämä antaa mahdollisuuden uudelleen tulkita ja rakentaa identiteettiä sellaisena, jollaiseksi sen halutaan tulevan ja jollaisena se täyttää yhteisön normit.

Identiteetti, motivaatio ja kieli palvelevat yhteisön täysjäsenyyden edellyttämää oppimista ja tietämistä (*knowing*). Teoria painottaa sitä, että yhteisö omistaa tiedon ja siirtää sitä kulttuurisesti eteenpäin. Tietäminen on osa kasvua ja identiteetin muutosprosessia, joka syntyy suhteessa toisiin toimijoihin ja heidän toimintaansa sosiaalisen järjestäytymisen ja erilaisten artefaktien kautta. (Lave & Wenger 1991, s. 98, s. 101.) Tässä teoria liittyy Vygotskin ajatuksiin yhteisön ja artefaktien identiteettiä ilmentävästä roolista (Lave & Wenger 1991, s. 25). Artefakteilla tarkoitetaan yhteisön kannalta merkityksellisiä esineitä, joilla on varsinaisen käyttötarkoituksensa lisäksi symboliarvo. Laven ja Wengerin (1991, s. 101-103) teoriassa artefaktit ovat tärkeitä, sillä ne edustavat merkittävää osaa yhteisön toiminnallisesta perinnöstä sekä symbolisoivat ja kantavat sitä mukanaan. Aloittelijan integroitua yhteisöön hän alkaa tutustua artefakteihin ja vähitellen ymmärtää niiden käyttötapaa ja yhteisön tulkintaa niiden merkityksestä. Artefaktit yhdistävät näkyvän ja näkymättömän. Näkymättömän tulkinta ja sen yhdistäminen näkyvään toimintaan ovat tapa päästä käsiksi tietoon.

Laven ja Wengerin (1991, s. 56, s. 115, s. 122-123) mukaan sosiaalinen maailma on jatkuvasti liikkeessä, niin erilaisten yhteisöjen sisällä kuin niiden ulkopuolellakin. Yhteisöt elävät sykleissä, jossa uudet tulokkaat tulevat täysjäseniksi liikkumalla yhteisön reunalta kohti keskustaa ja näin mahdollistavat yhteisön elämän ja toiminnan. Olennaista onkin, onko tulokkailla pääsy yhteisöön ja mahdollisuus syventää osallisuuttaan. Uudet jäsenet pyrkivät sekä omaksumaan ja säilyttämään aikakausien kuluessa syntyneet tavat tehdä ja toimia voidakseen ylläpitää yhteisön identiteettiä. Tilannesidonnaisen oppimisen teoriaa onkin kritisoitu, koska siinä oppiminen nähdään yksisuuntaisena liikkeenä yhteisön reunalta kohti keskustaa. Keskeistä on uusien tulokkaiden sosiaalistuminen yhteisön kulttuuriin sekä yhteisön säilyttäminen, uusintaminen ja toistaminen. (Engeström & Miettinen 1999; Engeström & Sannino 2010, s. 2.) Toisaalta tämä on

yhteisön elinehto, toisaalta uudet tulokkaat tuovat mukanaan uhan. Heidän mukanaan tuleva toiminta ja uudet ajatukset haastavat ja muokkaavat yhteisön osaamista sekä identiteettiä (Lave & Wenger 1991, s. 57). Engeströmin (2007, s. 42) mukaan tämä tekee teoriasta konservatiivisen (ks. myös Engeström & Miettinen 1999, s. 2). Kritiikkiä voi pitää osittain aiheellisenä. Toisaalta Lave ja Wenger (1991, s. 36, s. 98) olettavat yksilöiden olevan osallisia useista käytäntöyhteisöistä yhtä aikaa. Tämä antaa mahdollisuuden tuoda uusia ideoita yhteisöstä toiseen ja näin löytää uusia näkökulmia yhteisön olemukseen. Laven ja Wengerin teoriaa on arvosteltu myös siitä, ettei se kiinnitä kovin paljon huomiota opettajan tai ohjaajan rooliin oppimisen reflektoinnissa (ks. esim. Owen-Pugh 2007). Kolmas kritiikin kohde on ollut ammatillisen identiteetin muodostuminen teoriassa. Vaikka Tilannesidonnaisen oppimisen teoria on syntynyt juuri ammatillisia yhteisöjä tarkastelemalla, ammatillinen identiteetti näyttäytyy teoriassa kuitenkin lähinnä toimintaan osallistumisen kautta syntyvänä oppimistuloksena (ks. Eteläpelto & Vähäsantanen 2008, s. 39-40).

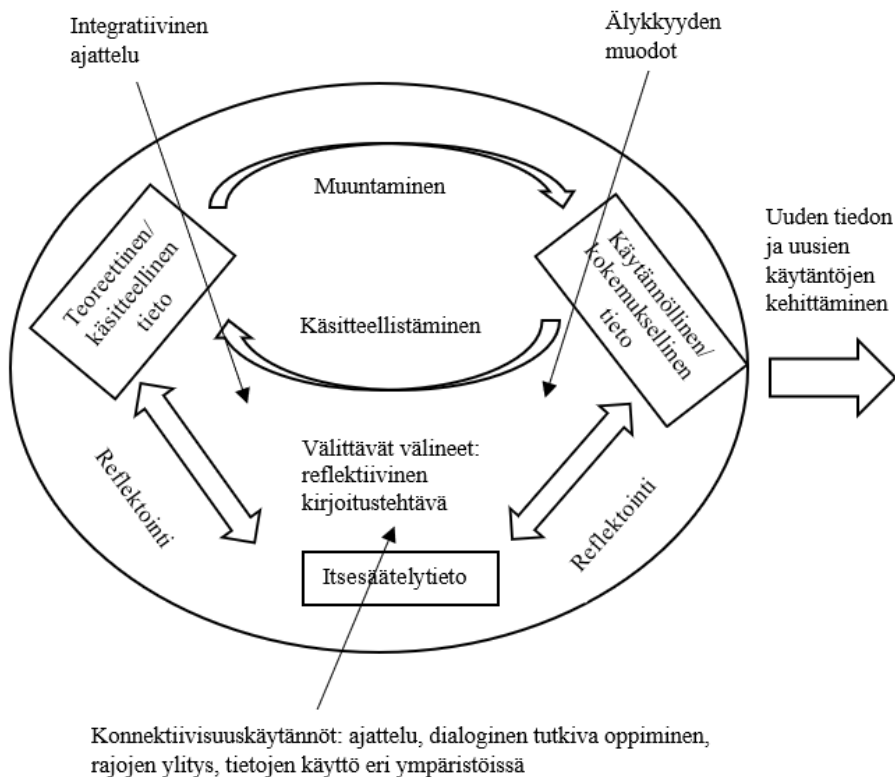
Tilannesidonnaisen oppimisen teoriaa on hyödynnetty useissa kirkkoa ja hengellisiä yhteisöjä koskevissa kasvatuksen näkökulmia tarkastelevissa tutkimuksissa. Näin on tehty erityisesti nuorisotyön ja kasvatuksen osalta. Gellel & Rossi (2016), Porkka (2019), Ojala (2020) ja ovat hyödyntäneet Tilannesidonnaisen oppimisen teoriaa tutkiessaan erilaisia nuorten kirkossa muodostamia käytäntöyhteisöjä. E. Kuusisto (2011) taas on peilannut lähetyskasvatusta Laven ja Wengerin (1991) teorian kautta. Tässä tutkimuksessa tarkastelen Suomessa evankelis-luterilaisen kirkkoa käytäntöyhteisönä, jonka elämä toteutuu paikallisseurakunnissa sekä niiden sisällä elävissä pienemmissä käytäntöyhteisöissä, kuten rippikoulussa, isostoiminnassa ja nuorten toiminnassa. Näiden yhteisöjen konkareiksi ymmärrän aktiivisesti uskoaan ilmaisevat ja toimintaan osallistuvat seurakuntalaiset ja eksperteiksi kirkon työntekijät. Tässä tutkimuksessa tämä tarkoittaa sitä, että voidakseen edetä yhteisön reunalta keskelle, opiskelijan tulee siirtyä kohti työntekijän roolia. Pysyn tässä nähdäkseni uskollisena Laven ja Wengerin (1991) alkuperäiselle teorialle, vaikka ymmärränkin, että työntekijän näkeminen kirkko- ja seurakuntayhteisön keskiössä voidaan myös haastaa (ks. esim. Gellel & Rossi 2017, s. 130-131; Porkka 2019, s. 6, s. 58-59). Pajun (2011) ja Kokkosen (2016) tutkimuksia hyödyntäneen Porkan (2019, s. 54-60) mukaan yksilön suhde kirkkoon sisältää kuitenkin myös toisen ulottuvuuden. Yksilö voi muodostaa suhteensa kirkkoon vertikaalisena (ideologinen instituutio) sekä horisontaalisena (käytäntöyhteisö) yhteisönä. Mikäli yksilö on horisontaalisen yhteisön jäsen, tämä vaikuttaa myös mielikuviin kirkosta

vertikaalisena yhteisönä. Jos jäsenyyttä horisontaalisessa yhteisössä ei ole, muodostuu mielikuva kirkosta vertikaalisella tasolla omien kokemusten sijasta esimerkiksi median kautta.

Evangelis-luterilaisen kirkon paikallisseurakuntien lisäksi tarkastelen tässä tutkimuksessa kirkon kanssa osittain päällekkäin eläviä herätysliikkeitä sekä evangelis-luterilaisen kirkon rinnalla Suomessa toimivia muita kirkkokuntia ja erilaisia uskonnollisia liikkeitä. Tämän lisäksi myös ne muut yhteisöt, kuten perhe, suku, koulu ja erilaiset oppilaitokset, joissa opiskelijan hengellisyys kehittyy, näyttäytyvät tutkimuksessani löyhästi sellaisina non-formaaleina käytäntöyhteisöinä, joissa opiskelijan on mahdollisuus omaksua kristillinen identiteetti ja syventää osallisuuttaan osana oman ammatillisen identiteettinsä rakentamista.

2.2 Ammatillinen kasvu ja asiantuntijuuden kehittyminen

Ammatillisen identiteetin rakentaminen ja ammattiin liittyvän osaamisen tavoittelemisen edellyttää ammatillista kasvua. Ammatilliseen kasvuun vaikuttavat yksilön elämäntapahtumat, erilaiset työhön liittyvät kokemukset sekä oppimiseen liittyvät seikat ja motivaatio (Ruohotie 1993, s. 126-130). Ammatillisessa kasvussa on kyse pitkästä ja monimutkaisesta prosessista, jossa opettajan tai ohjaajan tehtävä on tukea opiskelijan oppimiseen liittyviä taitoja ja tietoisuutta niistä. Lisäksi opiskelijan tulee omata riittävät ammatilliset valmiudet sekä olla selvillä niistä päämääristä, joita hän oppimisellaan tavoittelee (Ruohotie 2008, s. 119-120.) Ammatillisen kasvun tavoitteena voidaan nähdä asiantuntijaksi kehittyminen. Tynjälän (2007, 2008) mukaan ammatillinen asiantuntijuus muodostuu kolmesta osa-alueesta: teoreettisesta tiedosta, käytännöllisestä tiedosta sekä toiminnan säätelyä koskevasta tiedosta. Keskeistä asiantuntijuuden kehittymisen kannalta on edellä esiteltyjen osa-alueiden integroiminen toisiinsa aidoissa työelämän oppimisympäristöissä ja todellisissa ongelmanratkaisutilanteissa. (Tynjälä 2007, s. 28-32.) Tynjälä (2007) onkin kehittänyt integratiivisen pedagogiikan mallin, jonka hän kuvaa rakentuvan useiden eri asiantuntemuksen kehittymistä tutkineiden tutkijoiden kuten Bereiter & Scardamalia (1993), Bereiter (2002), Eraut (2004) ja Le Maistre & Pare (2006) ajattelun pohjalta. Tynjälän integratiivisen pedagogiikan mallia esitellään kuviossa 2.

Kuvio 2. Asiantuntijuuden kehittäminen integratiivisessa pedagogiikassa Tynjälää (2008) mukaillen.

Tynjälän kehittämässä (2007) integratiivisessa pedagogiikassa teoreettisella tiedolla tarkoitetaan kykyä käsitteellistää ja hallita eksplisiittistä sekä universaalia tietoa. Käytännöllinen tieto taas on kokemuksellista ja usein implisiittistä. Itsesäätelytiedoilla ja taidoilla tarkoitetaan metakognitiivisia ja reflektiivisiä tietoja sekä taitoja. Metakognitiivinen tieto on tietoa omasta toiminnasta, tietämyksestä sekä oppimiseen liittyvistä strategioista. Reflektiivisyydellä taas tarkoitetaan omien ajatusten, tunteiden ja toimintatapojen havainnoimista suhteessa toisiinsa. (Tiuraniemi 2002, s. 2-3.) Oppimisen keskiössä ovat integratiivisen ajattelun ja älykkyyden eri muodot, joita ovat käytännöllinen, luova ja analyyttinen sekä konnektiivisuuskäytännöt (Tynjälä 2008).

Työelämälähtöisyyden yhdistämisen teoreettiseen ja käsitteelliseen tietoon sekä tähän liittyvän prosessoinnin sekä henkilökohtaisen merkityksenannon on havaittu olevan tärkeää ammatillisessa koulutuksessa (ks. esim. Kukkonen, Joensuu, Tapani, Ilola &

Ropo 2014; Stenfors, Seitsamo, Vähämaa ja Yrjölä 2015). Kirkon työhön opiskelevien ammatillista identiteettiä tutkittaessa erityisen merkittävään rooliin näyttää nousevan metakognitiivisten ja reflektiivisten tietojen ja taitojen omaksuminen. Näitä tietoja ja taitoja voikin pitää jopa välttämättöminä opiskelijan tarkastellessa omaa hengellisyyttään osana ammatillista identiteetinrakennusprosessiaan. (Valtonen 2016a, s. 54; Valtonen 2016b.)

2.3 Uskonnollisuus osana identiteettiä

2.3.1 Uskonto, spiritualiteetti, uskonnollisuus ja hengellisyys

Uskonnon ja spiritualiteetin käsitteitä on pyritty määrittelemään useissa tutkimuksissa (ks. esim. Glock & Stark 1969; Hay & Nye 2006; Heelas ym. 2005; Stangeland Kaufman 2017). Määritelmiin on liittynyt myös halua arvioida näiden käsitteiden suhteita toisiinsa. Tämä johtuu postmodernin ajan ihmisen uskontoon liittyvien käsitysten ja tapojen muutoksesta (ks. esim. Heelas ym. 2005, s. 2-6; Taira 2003). Erityisesti spiritualiteetin käsitettä on hyödynnetty 2000-luvulla paljon uskonnollisen kentän tutkimuksessa. Näin on siitä huolimatta, että käsitteen sisällöstä on ollut useita toisistaan poikkeavia määritelmiä. (Hay & Nye 2006, s. 18-27; Heelas ym. 2005, s. 2-6; Stangeland Kaufman 2017, s. 28-33; Valtonen 2009, s. 54-66.)

Uskonnon ja spiritualiteetin käsitteitä tarkastellut Stangeland Kaufman (2017, s. 28-30) näkee erilaisia vaihtoehtoja ymmärtää näiden käsitteiden sisältö ja suhde toisiinsa. Yksi vaihtoehto on ymmärtää uskonto ja spiritualiteetti eri asioina, jopa vastakkaisina käsitteinä. Tässä tapauksessa uskonto voidaan nähdä perinteisinä instituutioina, joiden oppeihin ja normeihin yksilö sitoutuu. Tällaista näkemystä edustaa Glockin ja Starkin (1969) määritelmä. He näkevät uskonnon ihmisryhmien tuottamina arvo-orientaatioina. Näissä orientaatioissa on kyse sellaisista institutionalisoituneista uskomuksista, arvoista, symboleista ja tavoista, joiden kautta yhteisöt käsittelevät eksistentiaalisia kysymyksiä. Spiritualiteetti uskonnon vastakohtana taas näyttäytyy yksilön arvoihin ja eksistentiaalistisiin kysymyksiin liittyvinä positiivisina tapoina toimia, olla ja elää. (Hay & Nye 2006, s. 19; Heelas ym. 2005, s. 12-32.) Tällainen spiritualiteetin määrittely voi sulkea sisäänsä myös ateistisen spiritualiteetin. Esimerkkinä tästä voidaan pitää marxismia, jossa spiritualiteetti ymmärretään yksilön tietoisuutena itsestään oman lajinsa edustajana. (Hay & Nye 2006, s. 20-21.)

Toinen Stangeland Kaufmanin (2017, s. 30-33) kuvaama tapa tarkastella uskonnon ja spiritualiteetin käsitteitä ja näiden käsitteiden suhdetta, on nähdä nämä kaksi toisiaan täydentävinä kumppaneina. Tällöin uskontoa ja spiritualiteettia ei pidetä samoina asioina, mutta ei myöskään toistensa vastakohtina. Ne ovat pikemmin kaksi ilmiötä, jotka ovat osittain päällekkäisiä, mutta osittain erillisiä. Kolmas mahdollisuus, jonka Stangeland Kaufman (2017, s. 28-30) mainitsee, on nähdä uskonto ja spiritualiteetti toistensa synonyymeinä tai ainakin suurin piirtein samana asiana. Tällaisen ajattelun variaationa voi pitää sellaista näkökulmaa, jossa uskonto nähdään spiritualiteetin osa-alueena. Tällöin spiritualiteetti ymmärretään sellaisena laajana ilmiönä, joka sulkee sisäänsä elämäntarkoituksen etsinnän sekä arvot (ks. esim. Valtonen 2009, s. 66). Tällainen näkökulma ei sido spiritualiteettia pelkästään uskontoon, vaan tarkastelee sitä myös vakiintuneiden uskontojen ulkopuolelta. Toinen mahdollinen variaatio on nähdä spiritualiteetti uskonnon yhtenä osa-alueena. Tällöin uskonto nähdään laajana käsitteenä, joka sisältää sekä uskonnon yhteisöllisen että yksityisen puolen. (Stangeland Kaufman 2017, s. 28-32). McGuiren (2008) mukaan spiritualiteetti uskonnon osa-alueena edustaa modernissa yhteiskunnassa nimenomaan elettyä uskontoa (*religion-as-lived*). Spiritualiteetti ei ole kuitenkaan kahlittu perinteisiin uskonnon ilmenemistapoihin, vaan voi saada vakiintunutta uskontoa edustavankin yksilön arjessa monenlaisia muotoja (McGuiren 2008, s. 3-11).

Kirkon alan työhön opiskelevien ammatillista identiteettiä tarkasteltaessa uskonnon ja spiritualiteetin käsitteiden lisäksi myös uskonnollisuuden käsite vaatii määrittelyä. Glockin ja Starkin (1969, s. 19-23) mukaan uskonnollisuutta voi lähestyä viiden eri ulottuvuuden kautta. Nämä ulottuvuudet ovat rituaalinen, kokemuksellinen, ideologinen, intellektuaalinen ja seuraamuksellinen. Rituaalisella ulottuvuudella he tarkoittavat uskonnollisia tapoja ja rituaaleja. Kokemuksellinen ulottuvuus taas nähdään uskonnollisina kokemuksina, joissa ollaan yhteydestä yliluonnolliseen ja jotka ovat merkinä yksilön henkilökohtaisesta uskonnollisuudesta. Ideologisessa ulottuvuudessa on kyse ihmisen sitoutumisesta kyseisen uskonnon uskomuksiin opin ja sen uskonnollisten sisältöjen kautta. Intellektuaalinen ulottuvuus kuvaa sitä, että uskonnollisen ihmisen oletetaan tuntevan uskontonsa ja sen pyhien kirjoitusten sisällön. Seuraamuksellinen ulottuvuus tarkoittaa ihmisen uskonnollisuudesta seuraavia arvovalintoja ja toimintaa erityisesti suhteessa toisiin ihmisiin.

Uskonnollisuuden ulottuvuuksia määriteltessään Glock ja Stark (1969, s. 19-23) sitovat käsitteen institutionalisoituneisiin uskontoihin. Uskonnollisuuden käsitteellä

voidaan kuitenkin viitata myös yleisesti uskonnollisiin uskomuksiin ja uskonnolliseen käyttäytymiseen (ks. esim. Bengtson ym. 2009; Bengtson ym. 2013). Tairan (2003) mukaan nykyajan uskonnollisuudessa korostuvatkin sellaiset uskonnollisuuden muodot, jotka eivät edellytä kuulumista uskonnolliseen instituutioon tai vaadi tiettyjen opinkappaleiden hyväksymistä. Hänen mukaansa tällaisessa uskonnollisuudessa painottuvat muun muassa yksilön kokemukset, tunteet, henkilökohtainen kiinnostus, kulutus, kuuluminen yhteisöön ilman uskoa sekä usko ilman yhteisöön kuulumista. Vaikka uskonnollisuus näyttäytyy tästä näkökulmasta uudessa valossa, tämä ei tarkoita uskonnollisuuden käsitteen hylkäämistä. Omassa tutkimuksessaan Taira käyttää tällaisesta uskonnollisuudesta käsitettä ”notkean modernin uskonnollisuus”.

Tässä tutkimuksessa uskonnon käsitteellä viitataan Glockin ja Starkin (1969, s. 17) tavoin erilaisten yhteisöjen ja ryhmien tuottamina institutionalisoituneina arvoina, uskomuksina, tapoina ja symboleina, joiden tehtävä on vastata ihmisten perimmäisiin kysymyksiin. Uskonnollisuuden käsitteen osalta hyödynnän Glockin ja Starkin (1969, s. 19-23) uskonnollisuuden määritelmää, mutta laajennan sitä käsittämään myös sellaiset ”notkean modernin uskonnollisuuden” muodot, jotka eivät edellytä mihinkään vakiintuneeseen uskonnolliseen instituutioon kuulumista tai vakiintuneiden oppirakennelmien tunnustamista (ks. Taira 2003). Koska uskonnollisuuden määritelmä tällaisena kuin sen tässä tutkimuksessa ymmärrän, tulee hyvin lähelle McGuiren (2008) käsitystä spiritualiteetista, käytän spiritualiteetin käsitettä uskonnollisuuden käsitteen synonyyminä.

Stangeland Kaufman (2011, s. 34-35) määrittelee tutkimuksessaan vielä erikseen kristillisen spiritualiteetin käsitteen (ks. myös Valtonen 2009, 60-62). Siinä on hänen mukaansa kyse hartauden harjoittamisesta, jumalasuhteen ilmentämisestä ja oman uskon ilmaisemisesta. Näkemykseni mukaan Stangeland Kaufmanin määritelmä kristillistä spiritualiteetista tulee lähelle kirkossa, kirkon työssä ja kirkkoa koskevissa tutkimuksissa käytettävää käsitettä hengellisyys (ks. esim. Isomäki ym. 2018; Kirkon hengellisen työn ammattien ydinosamiskuvaus 2010; Räsänen 2006). Vaikka tämänkin käsitteen sisällöstä on erilaisia määritelmiä (ks. esim. Halme 2008, s. 62-63), hyödynnän hengellisyuden käsitettä tässä tutkimuksessa kristillisen spiritualiteetin synonyyminä.

2.3.2 Uskonnollinen socialisaatio ja ihmisen uskon kehitys eri ikävaiheissa

Useissa tutkimuksissa on osoitettu, että vanhempien uskonnollisella kiinnostuksella on merkitystä lapsen uskonnollisuuteen, uskomuksiin ja uskonnolliseen käyttäytymiseen myös aikuisuudessa (Bengtson ym. 2009; Bengtson ym. 2013). Esimerkiksi Uskon asia -nuorisobarometrissa (2006) lapsuudenkodin uskonnollisuudella oli selkeä yhteys yksilön omaan uskonnollisuuteen. Hyvin uskonnollisten perheiden lapsista 88 prosenttia piti itseään uskonnollisena, kun taas ei-uskonnollisten kotien lapsista näin ajatteli vain 16 prosenttia (Myllyniemi 2006, s. 65). Mikäli vanhempien ja lapsen välinen suhde on turvallinen, on yksilön helpompi omaksua vanhempien edustamat uskonnolliset käsitykset (Kallioniemi ym. 2010, s. 181; A. Kuusisto 2011). Toisaalta lapsuuden tiukka uskonnollinen kasvatusta tai siihen liittyvän hengellinen väkivalta voivat vaikuttaa lapsen kehitykseen kielteisesti. (Kallioniemi ym. 2010, s. 165-166).

Aiemmat tutkimukset osoittavat, että useat asiat vaikuttavat uskonnollisuuden siirtämiseen ja socialisaatioon perheissä. A. Kuusiston (2011) mukaan myös vanhempien käsitys merkityksellisestä elämästä ja heidän kykynsä kriittiseen ajatteluun vaikuttavat lapsen uskonnolliseen socialisaatioon. Lisäksi myös vanhempien taustalla on merkitystä. Esimerkkinä tästä voidaan pitää sitä, että äidin koulutustaustalla on yhteyttä yksilön uskonnollisuuteen. Korkeasti koulutettujen äitien lapset kokivat kotinsa olleen uskonnollisempi kuin vähemmän koulutettujen äitien lapset. Isän koulutuksella ei ollut tähän merkitystä. Kuitenkin mitä koulutetumpia vanhemmat olivat, sitä enemmän kotona oli puhuttu uskonnosta. (Myllyniemi 2006, s. 71.) Uskonnollisessa osallistumisessa tytöt seuraavat tyypillisesti äitiä ja pojat isää. Tämä näkyy myös aikuisuudessa. (Niemelä 2011, s. 56.) Vanhempien välinen yhteisymmärrys uskontoon ja uskonnollisuuteen liittyvistä asioista vahvistaa uskonnollisen socialisaation merkitystä (Grob ym. 2007; Hoge ym. 1982). Tutkimuksissa on havaittu, että ydinperheen lisäksi myös isovanhemmilla on merkitystä lapsen uskonnollisen socialisaation kannalta (Bengtson ym. 2013; Bengtson ym. 2009; Grob ym. 2007; 2007; Porkka 2017; Porkka & Tervo-Niemelä 2017; Tervo-Niemelä 2017).

Kotien uskontokasvatusta on kuitenkin vähentynyt viime vuosina teollistuneissa maissa, myös Euroopassa. Vaikuttaakin siltä, että uskonnolliset vanhemmat eivät enää onnistu välittämään uskontoa jälkeläisilleen (Voas & Doeblen 2011). Lisäksi vanhempien, mutta myös isovanhempien uskonnottomuudella on todettu olevan merkitystä lasten uskonnollisen suuntautumisen kannalta. Tutkimus osoittaa myös, että aiempien sukupolvien vaikutus on kuitenkin vähäisempää kuin aiemmin. (Bengtson ym.

2009; Bengtson ym. 2013). Tähän vaikuttaa muun muassa se, että maailmankuva muotoutuu koko elämän ajan vuorovaikutuksessa yksilön elinympäristön kanssa (Hirsto 2001, s. 24-25.) Uskonnollista sosialisatiota tuottavatkin kaikki sellaiset toimijat, jotka vaikuttavat yksilön uskonnollisiin valintoihin. Tutkimusten mukaan tällaisia ovat ainakin nuorisokulttuuri, media, koulu, ystävät, erilaiset uskonnolliset ryhmät ja piirit sekä yhteiskunnassa vaikuttava suhtautuminen uskontoon ja uskonnollisuuteen. (ks. esim. Bengtson ym. 2009; Bengtson ym. 2013; Porkka 2017; Porkka & Tervo-Niemelä 2017; Raitanen 2001, s. 190; Tervo-Niemelä 2017.) Erityisesti kirkosta eronneiden kohdalla tärkeinä näyttäytyvät muut kuin perinteiset sosiaalistajat (Porkka 2017; Porkka & Tervo-Niemelä 2017; Tervo-Niemelä 2017). Uskonnollisiin ryhmiin sitoutumattomien määrä onkin kasvanut monissa maissa. Tällä näyttää olevan yhteyttä juuri vaihtuvien sukupolvien lapsuuden muuttuvaan elinympäristöön ja sen uskonnollisiin vaikutteisiin, eikä niinkään lähipiiriin yksilöiden uskosta luopumiseen. (Voas & Doebler 2011).

Toisaalta myönteiset kokemukset uskonnosta ja osallistumisesta uskonnollisen yhteisön elämään ovat kuitenkin merkittäviä yksilön myöhempien uskonnollisten valintojen kannalta. Tällaiset kokemukset ja osallisuus kasvattavat myös yksilön sosiaalista pääomaa. (A. Kuusisto 2011.) Tästä esimerkkinä voidaan mainita rippikoulu. Protestanttisissa maissa rippikoululla on perinteisesti ollut suuri vaikutus nuoren elämään ja uskonnollisuuteen. Kansainvälisen rippikoulututkimuksen mukaan useimmat eurooppalaiset rippikouluun osallistuneet nuoret kokivat rippikoulun ajan myönteisenä kokemuksena. Vain pienelle vähemmistölle rippikoulu oli ollut kielteinen kokemus. (Schweitzer ym. 2010, ks. myös Niemelä 2008, 2010a, 2010b). Vaikuttaa siltä, että rippikoululla voi olla myös pitempiaikaisia myönteisiä vaikutuksia yksilöiden elämään. Tällaiset myönteiset vaikutukset voivat kuitenkin hiipua pian rippikoulun jälkeen (Niemelä 2008.)

Useat tutkimukset osoittavat, että uskonnollisella sosialisatiolla on merkitystä myös kirkon alan opiskelijoiden ja kirkon työntekijöiden ammatillisen identiteetin kannalta. Erityisen tärkeässä roolissa näyttää olevan perheen ja suvun sekä erilaisten uskonnollisten yhteisöjen vaikutus. (Laurila 2013; Leppänen 2009; Niemelä 2013b; Pruuki 2013; Valtonen 2009). Toisaalta myös rippikoululla on todettu olevan vaikutusta alan opiskelijoiden ja työntekijöiden hengellisyyteen (ks. esim. Leppänen 2010; Niemelä 2004; Valtonen 2009).

Uskonnollisen sosialisatian lisäksi ihmisen uskon kehitystä on tarkasteltu eri ikävaiheissa myös erilaisten kehitysteorioiden näkökulmasta. Räsänen (2006, s. 133-136)

mukaan uskon kehitystä voidaan tarkastella useasta neljästä eri näkökulmasta. Nämä ovat uskonnollisuus jakamattomana ja yhtenäisenä kokonaisuutena, ikään sidottuna ominaisuutena, uskonnollisuus mentaalisen ajatusjärjestelmän kehitysprosessina ja uskonnollisuus laaja-alaisen kokonaisuutena, joka kyseenalaistaa kaikki kapea-alaiset näkökulmat. Kahteen viimeksi mainittuun näkökulmaan liittyy tutkijana ja pappinakin toimineen James W. Fowlerin kehittämä kuusivaiheinen teoria ihmisen kristillisen uskon kehityksestä. Fowler lähestyy aihetta uskontopsykologisesta näkökulmasta yhdistellen kehityopsykologiaa, elämäнкаariajattelua ja teologiaa sekä tukeutuen useiden kuuluisien tutkijoiden ajatuksiin ja tutkimustuloksiin. (Räsänen 2006, s. 133-136.)

Fowlerin teoria esittelee eri ikäkausille tyypillisiä uskon kehityksen vaiheita. Uskonvaiheita ei ole kuitenkaan sidottu pelkästään ikään vaan ihminen voi liikkua eri vaiheiden välillä. (Räsänen 2006, s. 133-135, s. 148-150). Fowler pitää uskon lähtökohtana eli eriytymättömän uskon vaiheena yksilön vuosia nollasta kolmeen ikävuoteen. Ensimmäinen varsinainen uskonnollisen kehityksen vaihe eli intuitiivis-projektiivinen vaihe on Fowlerin mukaan tyypillinen 3-7-vuotiaille. Tässä vaiheessa lapselle merkittäviksi asioiksi nousevat tarinat, symbolit ja uudet tapahtumat. Lisäksi lasta kiehtovat sellaiset Raamatun kertomukset, joissa Jumala kutsuu ihmistä. Tällaisten kertomusten kautta lapsi ymmärtää, että Jumalalla on erityisiä tehtäviä ihmisille, jotka kuuntelevat häntä ja vastaavat hänen kutsuunsa. (Fowler 1981, s. 119-134.)

Fowlerin teorian toista eli myyttis-kirjaimellista vaihetta edustavat tyypillisimmin kouluikäiset lapset kahdeksasta vuodesta murrosikään, mutta myös jotkut aikuiset. Tässä vaiheessa eksistentiaaliset kertomukset ja myytit, mutta myös uskonnolliset vertauskuvat ja toistuvat tavat ymmärretään hyvin kirjaimellisesti. (Fowler 1981, s. 135-150; Oikarinen 1993; s. 77-80; Räsänen 2006, s. 138-140.) Kolmatta synteettis-sovinnasta vaihetta edustavat tyypillisimmillään murrosikäiset sekä monet aikuiset. Tässä vaiheessa oleva ihminen etsii elämälleen tarkoitusta sekä omaa persoonallista kertomustaan. He eivät kuitenkaan pysty, eivätkä halua nähdä kirkon epäkohtia. Ristiriitojen selvittäminen on erityisen tärkeää, koska pettymys oman seurakunnan toimintaan ja yhteisöön voi heijastua pettymyksenä koko kirkkoon ja Jumalaan. Nuoren haasteena on irtautuminen kodista ja vanhemmista. Usein tämä tapahtuu käsi kädessä Jumalasta vieraantumisen kanssa. Oman elämän kriisit ja pettymykset voivat johtaa myös epäilyyn Jumalan olemassaolosta. (Fowler 1981, s. 151-173; Oikarinen 1993, s. 80-84; Räsänen 2006, s. 140-142;) Individualistis-reflektiivinen vaihe eli teorian neljäs vaihe painottaa uskon älyllisyyttä. Siirtyminen tähän vaiheeseen edellyttää jonkinlaista kriisiä.

Tälle vaiheelle on tyypillistä omien rajojen tiedostaminen ja oman maailmankatsomuksen tietoinen valinta. Perinteisiä arvoja, uskomuksia ja auktoriteetteja tarkastellaan kriittisesti. Tästä seuraa myös uskontoon liittyvien asioiden ja symbolien uudelleen tarkastelu. Kirkon odotetaan olevan toiminnallinen yhteisö, joka tarjoaa sekä hengähdyspaikkaa että mahdollisuutta pohtia uskoa älyllisesti ja järkevästi. (Räsänen 2006, s. 142-144.)

Fowlerin teorian viides vaihe, konjuktiivinen usko, liittyy yleensä keski-ikään. Ihminen käy läpi omaa menneisyyttään. Ihminen palaa lapsuutensa käsityksiin ja symboleihin, tulkiten ja ymmärtäen niitä uudelleen. Samalla syntyy uusi luottamus kirkon perinteeseen ja tapoihin. Ihminen ymmärtää, ettei Jumalaa voida tavoittaa kielellisen tai opillisen määrittelyn kautta. Merkittäviksi tulevat sellaiset eettiset asiat kuin kaikkien ihmisten tasa-arvoisuus ja oikeudenmukaisuus. (Oikarinen 1993, s. 87-89.) Fowlerin teorian kuudennen vaiheen universaaliala uskoa kuvaavat yleismaailmallisuus ja yleispätevien normien ja moraalin löytyminen. Fowlerin mukaan tämän vaiheen edustajia ovat muun muassa Martin Luther King, Äiti Teresa ja Dietrich Bonhoeffer. (Fowler 1981, s. 199-204; Räsänen 2006, s. 147-148.) Teoriaa pidetään nykyään jo osittain vanhanaikaisena ja sitä on myös kritisoitu erityisesti sen kuudenteen vaiheeseen liittyvästä empiirisen aineiston puutteesta (ks. esim. Oikarinen 1993, s. 90-92).

2.3.3 Suomalaisen uskonnollisuus

Valtaosa suomalaisista on kristittyjä ja heistä enemmistö kuuluu Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon. Vuonna 2019 suomalaisista evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuului 68,7 prosenttia, ortodoksiseen kirkkoon 1,1, prosenttia ja muihin rekisteröityihin uskontokuntiin 1,7, prosenttia. Suomalaisista 28,5 prosenttia ei kuulunut mihinkään uskonnolliseen yhdyskuntaan. (Sohlberg & Ketola 2020, s. 50.) Vaikka ajatus suomalaisen luterilaisen yhtenäiskulttuurin olemassaolosta onkin kyseenalaistettu (ks. esim. Pihkala 2016, 12), voidaan luterilaisuuden luonnehtia olevan osa suomalaista kulttuuri-identiteettiä (ks. esim. Kallioniemi 2014; Niemelä 2003, s. 140-141;). Kirkon tutkimuskeskuksen nelivuotiskertomuksen Osallistuva luterilaisuus (2016) mukaan kahdelle kolmesta suomalaisesta oli opetettu iltarukous lapsena. Toisaalta iltarukouksen välittyminen uusille sukupolville näyttää olevan uhattuna, sillä noin kaksikymmentä prosenttia niistä, joille on opetettu iltarukous lapsena, ei aio siirtää tätä perinnettä omilla lapsilleen. Suomalaiset olivat tyypillisesti käyneet lapsena myös pyhäkoulussa tai seurakunnan järjestämässä kerhossa. Uskonnollinen kotikasvatus oli myös

tyypillisempää iäkkäämpien kuin nuorempien väestöryhmien kohdalla. Kaksi viidestä suomalaisesta arvioi saaneensa uskonnollisen kasvatuksen ja tätä hieman useampi koki, ettei uskonnollisuus ollut esillä lapsuuden kodissa. (Hytönen 2016, s. 118-121) Kirkon tilastojen mukaan vuonna 2019 suomalaiset osallistuvat kirkon toimintaan erityisesti jumalanpalveluselämän, toimitusten ja erilaisen ryhmä- sekä retki- ja leiritoiminnan kautta. (Kirkon tilastot 2019.)¹ Viisitoista vuotta täyttävästä ikäluokasta 77% kävi rippikoulun ja konfirmoitiin vuonna 2018. Kirkkoon kuuluvista 91% konfirmoitiin. (Kirkon tilastot 2019.) Suomalaisten yksityinen uskonnonharjoitus näkyy muun muassa rukoilemisena, hengellisen musiikin kuuntelemisena sekä hengellisen kirjallisuuden ja Raamatun lukemisena (Ketola 2016, s. 61-66, s. 78-79).² Joka kymmenes suomalainen kuuluu johonkin herätysliikkeeseen.³ Lisäksi joka kymmenes on saanut niistä vaikutteita. (Palmu ym. 2012, s. 381, s. 386-387.)

Suomalaisten suhde uskonnollisuuteen ja kristinuskoon on kuitenkin muuttumassa. Eri julkaisuissaan kristinuskon suhdetta muihin uskontoihin ja muuttuvaa uskonnollisuutta suomalaisessa yhteiskunnassa tarkastellut Jyri Komulainen muistuttaa, että vaikka joissakin kunnissa Pohjois-Suomessa vielä valtaosa ihmisistä kuuluu kirkkoon, uskontojen monimuotoisuus lisääntyy maassamme jatkuvasti. Pääkaupunkiseudulla monissa seurakunnissa on tilanne, jossa vain puolet alueen asukkaista kuuluu kirkkoon. (Komulainen 2016, s. 169-170.) Median arkipäiväistyminen ja monimuotoistuminen ovatkin avanneet suomalaisille mahdollisuuden tarkastella omaa uskonnollisuuttaan. Muun maailman trendit ja mahdollisuus päästä käsiksi tietoon ovat laajentaneet maailmankatsomusta. Lisäksi sosiaalinen media on syntynyt paikaksi, jossa voidaan keskustella tasavertaisesti uskonnosta riippumatta asiantuntijoiden

¹ Vuonna 2019 kirkon jumalanpalveluksiin ja kirkollisiin toimituksiin osallistui 124 946 henkilöä. Ryhmätoimintaan osallistuneita oli 314624 ja leiri- sekä retki toimintaan osallistuneita oli 9994 (Kirkon tilastot 2019.).

² Osallistuva luterilaisuus kirkon nelivuotiskertomuksen mukaan 41% suomalaista kertoi rukoilevansa vähintään muutaman kerran kuukaudessa. Heistä päivittäin rukoilevia oli 25% ja useamman kerran viikossa rukoili 9%. Ainakin kerran vuodessa hengellistä musiikkia kuunteli 38% ja hengellistä kirjallisuutta luki 36% (Ketola 2016, s. 61-66, s. 78-79).

³ Suomen kirkon sisällä vaikuttavat herätysliikkeet ovat hengellisiä liikkeitä, joiden syntyvaiheeseen on liittynyt laaja kansanherätys. Tällaisia perinteisiä herätysliikkeitä ovat Rukoilevaisuus, Herännäisyys, Evankelisuus, Lestadiolaisuus ja Viides herätysliike. Osa herätysliikkeistä on ollut viime vuosina esillä naispappeuteen ja homoseksuaalisuuteen liittyvien kielteisen suhtautumisensa takia. Näihin asioihin suhtaudutaan torjuvasti erityisesti viiden herätysliikkeen piiriin katsottavassa Kansanlähetyksessä ja evankelisessa liikkeessä. Muita hengellisiä liikkeitä, jotka värittävät luterilaisen kirkon jäsenten hengellisyyttä ovat muun muassa karismaattinen liike, hiljaisuuden liike ja Tuomas-yhteisö. (Palmu ym. 2012, s. 378-384)

auktoriteettiasemasta. Marginaalissa ja pinnan alla vaikuttaneet ideologiat ja ilmiöt ovat tulleet julkisiksi. Oman hengellisyyden pohtiminen ja sen kyseenalaistaminen ei ole enää tabu. (ks. esim. Hintsala 2017.)

Suomalaisten uskonnollisuuden muutos näkyy myös siinä, mitä ihmisen ajattelevat kristinuskon keskeisistä opeista ja uskomuksista, sekä miten he harjoittavat uskoaan. Kirkon tutkimuskeskuksen nelivuotiskertomuksessa tarkasteltiin suomalaisten uskoa Jumalaan, kristillisiä uskomuksia ja uskonnonharjoittamista vuosina 2016-2019. Vuonna 1999 suomalaisista kristinuskon Jumalaan uskoivat 47%. Vuonna 2019 Jumalaan uskovia oli vain 25%. Myös muulla tavalla Jumalaan uskovien määrä oli vähentynyt. Nykyään suomalaista vain alle puolet kertookin uskovansa Jumalaan. (Ketola 2020, s. 74-78.) Samalla kun uskominen kristinuskon oppeihin on suomalaisten keskuudessa vähentynyt, on erilaisten uskontoperinteiden rajoja ylittävä ja kokemuksellisuutta painottavan spiritualiteetin merkitys lisääntynyt viime vuosina (Palmu ym. 2012, s. 40; Uskonto arjessa ja juhlassa 2020, 80). Ihmisten kiinnostus yliluonnollisia asioita kohtaan on noussut 1990-luvulta alkaen. Tällä kiinnostuksella on yhteyttä perinteisen uskonnon heikentymiseen ja uuden henkisyyden nousuun osana spiritualiteettia. (Rancken 2017). Uudesta henkisyydestä on käytetty nimityksiä ”new age”, ”henkisyys” ja ”uushenkisyys”. Näillä termeillä on pyritty määrittelemään kirjavaa joukkoa erilaisia yhteisöjä, virtauksia ja ryhmiä. Koska yhteisen nimittäjän löytäminen on kuitenkin ollut vaikeaa, tutkijat ovat ehdottaneet, että tällaisia tapoja tai uskomuksia olisi syytä tarkastella erityisesti globaaleista vaikutteista ammentavana kansauskona, kuin yhtenäisenä aatteena tai ideologiana. Syyksi uushenkisyyden kasvulle on pidetty nykyaikaan liittyvää yksilön uskoa omiin voimavaroihin ja henkisen kasvun mahdollisuuksiin. Tutkimuksen mukaan uushenkisten uskomusten kannattajat ovat todennäköisimmin naisia ja he uskoivat keskimääräistä todennäköisimmin kristinuskon oppeihin, mutta olivat harvemmin jumalanpalvelukseen osallistuvia. (Ketola 2016, s. 70-73).

Suomalaisen uskonnollisen kentän muutos heijastuu myös kirkon alan opiskelija-ainekseen. Kirkon alan ammatillista identiteettiä tarkasteltaessa on syytä huomioida, että alan opiskelijajoukko on uskonnolliselta taustaltaan yhä kirjavampi (ks. esim. Laurila 2013; Valtonen 2016). Kaikki opiskelijat eivät jaa samoja uskonnollisia käsityksiä, arvoja tai tiedollista osaamista. Yksilön henkilökohtaisten valintojen lisäksi tällä on merkitystä laajemmin myös siihen, millaisena kirkon usko ja oppi näyttäytyvät kirkon työntekijöiden tuottamana (ks. esim. Niemelä 2004).

2.4 Kirkon työntekijän ammatillinen identiteetti

2.4.1 Hengellisyys

Kirkon strategian mukaan se on olemassa, jotta ihmisissä syntyisi usko Jumalaan sekä rakkaus toisiin ihmisiin (Meidän kirkko 2007, 3). Tätä voi kutsua kirkon perustehtäväksi. Kirkko jäsentää toimintaansa jumalanpalveluselämän, musiikki- ja kulttuuritoiminnan, sielunhoidon, ekumenian, lähetyksen ja kansainvälisen toiminnan sekä kasvatustyön ja diakonian kautta (Palmu ym. 2012). Ritokosken ja Valtosen (2003, s. 33-34) tutkimuksen mukaan seurakunnan työntekijöiltään toivoma kirkollinen ammatti-identiteetti sisältääkin perinteisen käsityksen kirkosta ja sen tehtävästä. Lisäksi työntekijän oletetaan sitoutuvan kirkon uskoon ja oman hengellisen elämänsä hoitamiseen. Kirkon toimintaympäristö on kuitenkin muuttumassa. Kirkko 2020 (2010, s. 9-17) tulevaisuusselonteon mukaan kirkkoa haastavat tulevaisuudessa globalisaatio, kirkon elämän toteutuminen yhä enemmän tietoverkoissa sekä suomalaisten yksinäisyys sekä yhteisöllisyyden kaipuu. Samanaikaisesti kirkon taloudelliset resurssit ovat pienemmät kuin aikaisemmin ja yhteistyökumppaneita on etsittävä uusilta tahoilta. Tämä vaikuttaa myös siihen, minkälaista osaamista kirkon työntekijöiltä tulevaisuudesta odotetaan ja miten sitä ydinosaamiskuvauksissa määritellään.

Kirkon yhteiskunnallisen roolin ja työntekijäkunnan muuttuminen sekä nuorten uskonnollisen tietämyksen ja seurakunnallisen aktiivisuuden väheneminen ovat 2010-luvulla jo nyt haastaneet perinteistä ammatillista identiteettiä kirkon aloilla (Palmu ym. 2012, s. 377). Postmodernin ajan yksilön alati muuttuva identiteetti ja sitä muokkaava elinympäristö eivät tee kirkon työntekijän ammatillisen identiteetin määrittelystä helppoa. Kirkon työntekijän ammatillisesta identiteetistä puhuttaessa käytetään eri tutkimuksissa sellaisia käsitteitä kuin kristillinen identiteetti, seurakunnan työntekijän identiteetti, hengellinen identiteetti ja spirituaalinen identiteetti (ks. esim. Kainulainen ym. 2003; Poropudas & Huhanantti 2012; Valtonen 2009). Onkin ilmeistä, että hengellinen ja ammatillinen ovat tiiviissä suhteessa toisiinsa ja jopa kietoutuvat yhteen näitä käsitteitä tarkasteltaessa (ks. Kaufman Stangeland 2017, s. 304-307; Valtonen 2009). Tässä tutkimuksessa käytän käsitettä kirkon työntekijän ammatillinen identiteetti. Kirkon työntekijän ammatillisen identiteetin ymmärrän yksilön koko elämän aikana syntyneeksi käsitykseksi siitä, millainen yksilö on ja haluaa olla sekä millaiseksi hän kirkon työntekijänä haluaa kehittyä. Tähän liittyvät myös ammattia ja alan ammatillaisia koskevat mielikuvat, ammattiin liittyvät arvot ja eettiset käsitykset sekä hengellisyys, jota

opiskelija ilmentää.

Kirkon alan koulutusohjelmissa opiskelee nykyään yhä heterogeenisempi joukko (Laurila 2013; Valtonen 2016). Pelkästään koulutus ja oppilaitoksen tarjoamat rakennusaineet eivät muokkaa kaikkien identiteettiä samanlaiseksi, vaan identiteetin muotoutumiseen vaikuttavat monet asiat jo lapsuudesta lähtien. Tutkimusten mukaan kirkon alan opiskelijan ja kirkon työntekijän omalla elämänhistorialla onkin merkitystä työntekijän ammatillisen identiteetin kehittymiseen (Laurila 2013; Leppänen 2009; Niemelä 2013b; Pruuki 2013; Stangeland Kaufman 2016; Valtonen 2009). Esimerkiksi Laurilan (2013, s. 81-101) tutkimus osoitti, että kodin uskontokasvatuksella on yhteyksiä teologian opiskelijoiden ammatillisiin tavoitteisiin. Tämä näkyi erityisesti niiden kohdalla, jotka tähtäsivät hengelliseen työhön. Epäselvimät ammatilliset tavoitteet olivat kulttuurikristityistä kodeista tulevilla. Laurila pitää mahdollisena, että selkeä uskonnollinen kasvatus, olipa se myönteinen tai kielteinen, helpottaa opiskelijoiden näkemysten muodostumista. Laurilan tutkimuksen opiskelijoiden kertomuksissa myös ympäristöllä tai yksittäisillä ihmisillä oli ollut vaikutusta ammatinvalintaan. Myös Leppäsen (2010), Niemelän (2004), Pruukin (2013) ja Valtosen (2009) tutkimusten mukaan kodin varhaisella uskonnollisella sosialisatiolla oli merkitystä kirkon alan opiskelijoiden ja valmistuneiden ammatilliselle identiteetille. Lapsuudessa ja nuoruudessa koetun kodin uskonnollisen sosialisatian lisäksi myös erilaisilla uskonnollisilla yhteisöillä on vaikutusta kirkon työntekijöiden hengellisyyteen. Vaikka tällaisiin liikkeisiin kiinteästi kuuluvia työntekijöitä on vain vähän, monet ovat kuitenkin saaneet niistä vaikutteita. (Niemelä 2004, s. 65; ks. myös Palmu ym. 2012, s. 381-383).

Työntekijän henkilökohtainen usko on merkittävä voimavara hengellisen työn työntekijöille. Niemelän (2004, s. 159-163, s. 186) tutkimuksen mukaan kolme neljästä työntekijästä piti Jumalaa ja uskoa tärkeänä osana elämäänsä. Yhdeksän kymmenestä työntekijästä koki saavansa apua uskosta jatkuvasti tai usein. Vain yksi sadasta koki, että saa uskosta apua vain harvoin. Kolme neljästä kertoi rukoilevansa päivittäin. Yli puolet kirkon työntekijöistä kertoi lukevansa Raamattua vapaa-ajallaan vähintään viikoittain. Kirkon uskoon sitoutumisella oli yhteyttä oman hengellisyyden ja hengellisen työn merkitykseen kirkon työntekijälle itselleen. Kirkon uskoon erittäin sitoutuneet ja keskeisiin kohtiin sitoutuneet pitivät uskoa/uskontoa ja kirkon työtä itselleen merkittävinä elämän osa-alueina. Heikosti kirkon uskoon sitoutuneet eivät taas pitäneet uskoa/uskontoa ja työtä itselleen niin merkittävinä elämän alueina. Isomäki ym. (2018, s. 82-84) havaitsivat omassa tutkimuksessaan, että yhdeksän kymmenestä

diakoniatyöntekijästä kertoi rukoilevansa viikoittain. Diakoniatyöntekijöistä lähes puolet kertoi lukevansa Raamattua viikoittain. Puolet osallistuu vapaa-ajallaan jumalanpalveluksiin vähintään kerran kuussa.

Omaan uskoon liittyvät kysymykset ovat myös yhteydessä kirkon työntekijän identiteetin omaksumiseen ja ammatilliseen varmuuteen. Norjan luterilaisen kirkon pappeja tutkineen Stangeland Kaufmanin (2017, s. 294) mukaan kirkon työntekijän hengellisyys koostuu kolmesta eri osa-alueesta: Työhön ja työtehtäviin liittyvästä hengellisyydestä, oman hengellisen elämän harjoittamisesta sekä arkisen elämän hengellisyydestä. Nämä kolme osa-aluetta ovat kuitenkin vuorovaikutuksessa keskenään ja niissä kutoutuvat yhteen yksityinen ja julkinen hengellisyyden harjoittaminen sekä suunnitelmallisuus ja sattumanvaraisuus. Salomaa (2007, s. 360-361) löysi tutkiessaan teologian opiskelijoita seurakuntaharjoittelun ja soveltavien opintojen aikana kolme tapaa ratkaista ammatillinen varmuus. Kaikilla näillä oli yhteys opiskelijan käsitykseen omasta hengellisyydestään. Salomaa nimesi nämä kolme tapaa ratkaista ammatillinen varmuus seuraavasti:

- *"Minäkin voin olla pappi näine hyvineni"*. Tässä identiteettiprofiilissa omien vajavuuksien ja puutteiden yhdistäminen pappeuteen nähtiin mahdolliseksi.
- *"Pappikin on tavallinen ihminen."* Tässä identiteettiprofiilissa pappeus nähtiin voitavan yhdistää sellaisiin elämäntapoihin, joiden oli alun perin arvioitu poikkeavan kristillisestä sovinnaisuuskäsityksestä. Tähän liittyi erityisesti "tavallisen" suomalaisen ei-uskonnollisen elämäntavan yhdistäminen papin työhön.
- *"Kirkossa on tilaa minullekin."* Tässä identiteettiprofiilissa pappeus ja oma uskonnollinen erityistulkinta kyettiin sopeuttamaan toisiinsa siten, ettei opiskelijan tarvinnut luopua omista erityiskorostuksistaan voidakseen toimia pappina. (Salomaa (2007, s. 360-361)

Uskon suhde kirkon alan opiskeluun, kirkon työhön ja työntekijän ammatilliseen identiteettiin kävi ilmi myös niissä tutkimuksissa, joissa tarkasteltiin kirkon alan opiskelijoiden ja alalta valmistuneiden kertomuksia omasta identiteetistään. Aiempien tutkimusten perusteella kirkon alan opiskelijoiden ja valmistuneiden mallitarinoiden keskeisiä teemoja suhteessa uskoon olivat käsitys omista mahdollisuuksista selviytyä kirkon alan opinnoista sekä kutsumuksen merkitys suhteessa kirkon työhön. Esimerkiksi Buchert (2013) tutki teologian opiskelijoiden kertomuksia, jotka käsittelivät pappisvirkaan pätevöittävästä opintolinjasta luopumista. Hän löysi kolme mallitarinaa

opiskelijoiden kertomuksista: Opinnoista johtuvissa syistä, Opinnoista luopuminen johtuen elämäntilanteesta, Opinnoista luopuminen sosiaalisesta kontekstista johtuvista syistä. Pruukin (2013) tutkimuksessa taas kutsumus näyttäytyi vahvana mallitarinana valmistuneiden teologian maisterien kertomuksissa. Pruuki muodosti maisterien kertomusten perusteella neljä mallitarinaa: Papiksi kutsuttu, Ulkoinen kutsu jäi saamatta, Ei sittenkään papiksi ja Ei pappi, vaan teologian asiantuntija. Kaikki papiksi vihityt kokivat, että heillä on kutsumus papin virkaan. Ne haastateltavat, jotka olivat toivoneet vihkimystä, mutta eivät olleet sitä saaneet, kyseenalaistivat kutsumuksena tai etsivät syitä, joiden valossa papin työ näyttäytyy negatiivisena professiona. Pruukin mukaan kirkko pitää yllä tätä kutsumusajattelua asettamalla sekä sisäisen, että ulkoisen kutsumuksen pappisvihkimyksen ehdoksi.

Spiritualiteetti, uskontoa laajempänä käsitteenä sekä käsitys itsestä kristillisenä pedagogina olivat myös sellaisia hengellisyys­teen liittyviä teemoja, jotka nousivat esiin aiemmissa kirkon alan opiskelijoiden ja ammattiryhmien identiteetikertomuksissa. Valtosen (2009) tutkimuksessa nuorisotyönohjaajaopiskelijat ilmensivät omaa kertomustaan ohjaajan, auttajan, kasvattajan, etsijän ja julistajan identiteettien kautta. Valtonen tutki opiskelijoiden laaja-alaisesti määritellyn spiritualiteetin sijoittumista persoonallisen, sosiaalisen ja ammatillisen identiteetin alueelle. Kirkon alalle suuntautuvien identiteetin kannalta oli merkittävää, että spirituaaliteetin ulottuvuus sijoittui ammatillisen identiteetin alueelle. Gellel ja Rossi (2017) tutkivat Maltan katolisen kirkon vapaaehtoisten nuoriso-ohjaajien identiteetin muodostumista osana nuorten ryhmien ohjaamista. He löysivät nuoriso-ohjaajien kertomuksista kolme erilaista mallitarinaa. Ne olivat hengellisen matkakumppanin (*a companion of the journey*), viisaan ohjaajan (*a wise guide*) ja kasvattajan (*a educator*) identiteetit.

2.4.2 Kutsumus

Kirkon työntekijän ammatillisesta identiteetistä puhuttaessa käsitellään usein kutsumuksen teemaa. Kutsumus käsitteen sisältö ja merkitys on ymmärretty eri aikoina ja erilaisissa konteksteissa hyvin eri tavoin. Raunio (2004) näkee kutsumuksen käsitteen olevan peräisin Uudesta testamentista Paavalin kirjoituksista (1. Kor. 7:20). Hänen mukaansa luterilaiseen kulttuuriin kuuluva kutsumusajattelu nousee kuitenkin erityisesti Martti Lutherin ja hänen seuraajiensa käsityksistä. Tällaisessa ajattelussa korostuu ajatus kutsumuksesta lähimmäisten auttamisena ja palvelemisena. Kyse ei ole vain yhdestä kutsumuksesta vaan kaikkia suhteita toisiin ihmisiin voidaan pitää kutsumuksena. Siksi

erilaisia töitä ja tehtäviä ei voikaan arvottaa, vaan oleellista on tehtävän ymmärtäminen palvelemiseksi. (Raunio 2004, s. 76-77) Vaikka Nel ja Scholtz (2015) jakavat Raunion käsityksen reformaation merkityksestä kutsumusajattelulle, he näkevät käsitteen sisällön muuttuneen useissa historian vaiheissa. Heidän mukaansa alkukirkon aikana kutsumuksella tarkoitettiin kutsua Kristuksen opetuslapseksi ja kristillisen yhteisön jäseneksi. Keskiajalla kutsumus nähtiin kutsuna toimia piispana, pappina tai munkkina. Kutsumus ei siis koskenut maallikoita vaan papistoa. Reformaation myötä kaikki tehtävät alettiin nähdä kutsumuksena. Lopulta postmodernin aika ja sekularisaatio ovat antaneet kutsumukselle käsitteenä uuden sisällön ja merkityksen. (Nel & Scholtz 2015, s. 1-2.)

Teinonen & Teinonen (1975, s. 139) tarkastelevat kutsumusta kolmesta eri näkökulmasta. Heidän mukaansa kyse on ensiksikin Jumalan ihmiselle esittämästä kutsusta pelastukseen, toiseksi Jumalan kutsusta erityiseen palvelutehtävään tai kirkon virkaan ja kolmanneksi kutsusta elämäntehtävään tai työhön, jossa ihminen voi palvella Jumalaa ja lähimmäistä. Toisaalta kutsumus käsite on yhdistetty usein nimenomaan hengelliseen työhön. Esimerkiksi Ritokoski & Valttonen (2003, s. 28-34) pitävät kirkon työntekijälle luontevana kysellä, mikä on oma Jumalalta saatu tehtävä sekä rukoilla tarkoitusta ja johdatusta omalle ammattipolulle. Kyse on aktiivisesta oman paikan etsinnästä ja kyselystä sekä oman motivaation, lahjojen ja kykyjen pohdinnasta. Kirkollisen ammatti-identiteetin yhtenä osa-alueena voidaankin nähdä halu tehdä kirkon työtä ja sitoutua siihen (Launonen 2009, s. 108-109). Tästä voidaan käyttää nimitystä kutsumus.

Kirkon virasta puhuttaessa kutsumuksen on nähty perinteisesti muodostuvan sisäisestä (vocation interna) ja ulkoisesta (vocation externa) kutsumuksesta. Kokkosen & Kokkosen (2008) mukaan sisäisellä kutsumuksella tarkoitetaan ihmisen henkilökohtaista Jumalalta saatua kutsua kirkon työhön, ulkoisella taas seurakunnan kutsua kirkon virkaan. Huovinen (2001) korostaa sitä, että molemmissa on lopulta kyse ihmisen itsensä ulkopuolelta tulevasta kutsumuksesta. Sisäinen kutsumus tulee Jumalalta, ulkoinen taas tuomiokapitulilta ja seurakunnalta (Huovinen 2001, s. 214-2018). Toisaalta esimerkiksi Raunio (2004, s. 77) näkee puheen sisäisestä kutsumuksesta koskevan laajasti kaikkia ihmisiä. Kyse on toiveesta tehdä sellaista työtä, jossa itsensä toteuttaminen on mahdollista. Ulkoisessa kutsumuksessa taas on kyse yhteisen hyvän tekemisestä. Nämä kaksi kutsumusta ovat yhtä tärkeitä ja liittyvät myös toisiinsa. Myös Niemelän (1999) mukaan kutsumus voidaan nähdä yleisemmin yksilön käsityksenä siitä, että on tarkoitettu tietylle alalle.

Sisäisen kutsumuksen merkitys kirkon työntekijöiden työssä on todettu useissa tutkimuksissa. Tervo-Niemelän (2018, s. 116-117) tutkimuksen mukaan Suomen kirkon papeista 85% ja kanttoreista kolme neljästä näkee työnsä Jumalalta saadun tehtävän toteuttamiseksi, ihmisten palvelemiseksi, tyydytyksen tuottajaksi sekä itse ilmaisun välineeksi. Toisaalta ammatillista kutsumusta kokevien pappien ja kanttorien määrä oli laskenut vuosina 2008 ja 2012 tehtyihin tutkimuksiin verrattuna. Joyntin (2018, s. 7-9) eteläafrikkalaisia pappeja koskevassa tutkimuksessa kävi ilmi, että syyt kokoaikaisesta ja palkatusta työstä eroamiseen liittyivät sisäiseen kutsumukseen. Kokemus puuttuvasta kutsumuksesta sekä kutsumuksen suuntautuminen useille tahoille olivat merkittäviä syitä jättää vakituinen työpaikka. Myös Faugelin (2016) pro gradu -tutkielmassa kutsumuksen puute oli eräs syy Suomen kirkon pappien pappisurasta luopumiseen. Toisaalta myös ulkoisen kutsumuksen puute eli työhön kutsuvan seurakunnan puuttuminen vaikutti Pruukin (2013) tutkimuksen mukaan suomalaisten jo valmistuneiden teologian maisterien ammatilliseen suuntautumiseen ja kirkon työhön motivoitumiseen.

Kutsumus näyttää useiden tutkimusten valossa olevan myös syy kirkon alan opintoihin hakeutumiseen (Launonen 2009; Laurila 2013; Niemelä 2013a; Valtonen 2009;). Esimerkiksi Poropudas & Huhananti (2012) havaitsivat, että nuorisotyönohjaajaopiskelijat tarkastelevat suhdettaan kirkon työhön sisäisen ja ulkoisen kutsumuksen näkökulmista. Samaan aikaan monet aiemmat tutkimukset osoittavat, että yhä harvempi teologian opiskelija kokee saaneensa kutsun Jumalalta (Niemelä 1999, 2013a; Salomäki 2008). Lisäksi Buchertin (2013) tutkimuksen mukaan suurin yksittäinen syy papinurasta luopumiseen opintojen aikana oli kutsumuksen puute tai heikko kutsumus. Tutkimuksista käy myös ilmi, että yhä useampi teologian opiskelija ymmärtää sanan kutsumus pikemminkin mahdollisuutena itsensä toteuttamiseen, kuin Jumalalta saadun kutsun toteuttamisena (Niemelä 2001). Muutenkaan sitoutumista kirkon työhön ja kirkkoon työntekijänä ei enää pidetä kirkon alan opiskelijoiden ja kirkon työntekijöiden keskuudessa itsestään selvytenä (Niemelä 2005; Ritokoski & Valtonen 2003). Lisäksi kirkon alan ammattikorkeakouluopiskelijoiden keskuudessa tehdyt tutkimukset osoittavat, että kirkollinen orientaatio voi muuttua opintojen aikana. Syinä tähän ovat muun muassa sosiaalialan opinnot sekä opintojen aikana saadut harjoittelukokemukset. (Launonen 2009, s. 111-112; Valtonen 2009). Lisäksi opiskelijoiden taustat ovat yhä heterogeenisemmät ja harva ponnistaa alalle enää perinteistä seurakuntanuoritaustasta. (ks. esim. Laurila 2013; Valtonen 2016).

Toisaalta kutsumukseen ja kutsumustietoisuuteen liittyy ajattelua, jonka mukaan

kutsumus nähdään pysyvänä ja itsestä riippumattomana asiana. Tällöin ajatellaan, ettei ihminen itse voi vaikuttaa sisäiseen kutsumukseensa vaan kutsumus joko on tai sitä ei ole. Tällä lienee yhteyttä sellaisiin teorioihin ammatinvalintaan liittyvästä kutsumuksesta, joissa kutsumus on nähty sisäsyntyisenä ihmisen muuttumattomiin biologisiin ja persoonallisiin ominaisuuksiin sidottuna asiana. John L. Holland on kehittänyt teorian kutsumuksellisesta ammatinvalinnasta. Hollandin mukaan jotkut persoonat ja ympäristöt edustavat tiettyä tyyppiä puhtaammin kuin toiset. Yksilöt kukoistavat sellaisissa ympäristöissä, jotka palkitsevat heidän persoonalleen tyypillisiä ominaisuuksia. Esimerkkinä tästä voi pitää sitä, että sosiaaliset tyypit viihtyvät sosiaalisessa ympäristössä, tämä lisää työtyytyväisyyttä. (Holland 1985). Hollandin teorian yhtenä heikkoutena pidetään sitä, ettei se selitä, miten ihmisestä tulee tietyn tyypin edustaja tai miten elämän varrella tapahtuva muutos suhteutuu tähän. (Weinrach 1984, s. 62-78.) Tässä tutkimuksessa näen kutsumuksen kirkon alan opiskelijan sisäisenä ja ulkoisena kutsumuksena. Sisäisen kutsumuksen ymmärrän Jumalalta saatuna käsityksenä sekä omana haluna tehdä tiettyä työtä kirkossa tai sen ulkopuolella. Ulkoisen kutsumuksen käsittän kutsuna sellaiseen työhön, jossa sisäistä kutsumusta voi toteuttaa. Kutsumuksen ja ammatinvalinnan taustalla vaikuttavat yksilön arvot.

Brownin (1996, s. 337-338.) uranvalintaan liittyvässä arvoteoriassa korostetaan arvojen merkitystä ammatinvalinnassa. Brownin mukaan ihminen pyrkii alalle, joka on sopusoinnussa hänen arvojensa kanssa. Ammatinvalinta on prosessi, joka jatkuu niin kauan kuin yksilö pohtii valintojaan. Yksilölliset tekijät ohjaavat ammatin valintaan liittyvissä päätöksissä. Tähän prosessiin vaikuttavat muun muassa kotona välitetyt arvot. (Laurila 2013, s. 85; Niemelä 1999, s. 29, s. 42, s. 60-61.) Niemelän (2013, s. 214-215) ja Pruukin (2013) tutkimusten mukaan arvoista kumpuavat valinnat olivat syy teologian opiskelijoiden ammatinvalinnalle. Uskoa, kristillistä arvomaailmaa sekä myös kutsumusta työhön pidettiin välttämättöminä kirkon työhön hakeutumiselle. Tämä näkyi myös teologian opiskelijoita ja kirkon alan ammattikorkeakoulu opiskelijoita koskevissa tutkimuksissa alan opintoihin hakeutumisessa, joista tärkeimpien joukossa olivat hengellinen kutsumus ja auttamishalu (ks. esim. Launonen 2009, s. 67; Niemelä 1999, s. 164, 2013a, s. 63; Valtonen 2009;).

Diakin opiskelijoista kaikki kristilliset arvot omaavat opiskelijat eivät kuitenkaan suuntaudu kirkon työhön, vaan näitä arvoja nähdään voivan toteuttaa myös muussa sosionomin työssä (Valtonen 2009). Kirkon työhön liittyvät ammattieettiset arvot vaikuttavat siihen, millaiseksi työntekijät näkevät ammattikuvansa ja mieltävät

ammattillisen identiteettinsä. Kirkon työntekijöiden työhön liittyvää etiikkaa ja ammattieettistä toimintaa on määritelty kirkon eri ammattiryhmien ammattieettisissä ohjeissa. Esimerkiksi diakonian viranhaltioille ja nuorisotyönohjaajille on laadittu omat ammattieettiset ohjeet (Diakoniatyöntekijän eettiset ohjeet 2016; Nuorisotyönohjaajan eettiset ohjeet i.a.). Myös kirkon ammattien ydinosaamiskuvaukset ottavat kantaa ammattietiikan kysymyksiin.

2.4.3 Raamattunäkemys ja raamattusuhde

Suomen evankelis-luterilaisessa kirkon kirkkolaissa ja kirkkojärjestyksessä määritellään kirkon tunnustavan Raamattuun perustuvaa uskoa.

”Suomen evankelis-luterilainen kirkko tunnustaa sitä Raamattuun perustuvaa kristillistä uskoa, joka on lausuttu kolmessa vanhan kirkon uskontunnustuksessa sekä luterilaisissa tunnustuskirjoissa. Kirkon tunnustus ilmaistaan lähemmin kirkkojärjestyksessä.” (KL 1054/1993)

”Suomen evankelis-luterilaisen kirkko tunnustaa sitä kristillistä uskoa, joka perustuu Jumalan pyhään Sanaan, Vanhan ja Uuden testamentin profeetallisiin ja apostolisiin kirjoihin, ja joka on ilmaistu kolmessa vanhan kirkon uskontunnustuksessa sekä muuttumattomissa Augsburgin tunnustuksessa ja muissa luterilaisen kirkon Yksimielisyyden kirjaan otetuissa tunnustuskirjoissa. Kirkko pitää korkeimpana ohjeenaan sitä tunnustuskirjojen periaatetta, että kaikkea oppia kirkossa on tutkittava ja arvioitava Jumalan pyhän sanan mukaan.” (KJ 1055/1993.)

Jotta työntekijä voisi työskennellä kirkossa, hänen on tunnettava Raamatun, muiden perustavien dokumenttien sekä uskon keskeinen sisältö. Lisäksi hänen on osattava soveltaa tätä tuntemusta arjen työhön seurakuntalaisten parissa. (Kirkon hengellisen työn ammattien ydinosaamiskuvaus 2010, s. 4.)

Raamatun merkitys kirkon työntekijälle ja alan opiskelijalle on kuitenkin moniulotteisempi kuin vain Raamattuun liittyvä osaaminen. Useissa tutkimuksissa on tullut ilmi, että kirkon työntekijän ammatillista identiteettiä muovaa suhde Raamattuun ja sen tulkinta (Launonen 2009; Leppänen 2010; Niemelä 2004; Valtonen 2009). Leppäsen (2010) mukaan suhde Raamattuun muodostuu yksilön lapsuudessa, nuoruudessa ja aikuisuudessa kokemien Raamattuun liittyvien tapahtumien sekä häntä ympäröivien yhteisöjen välittämän sosialisatiion seurauksena. Leppänen kutsuu tätä koko elämän aikana syntynyttä suhdetta Raamattuun raamattusuhteeksi. Tässä tutkimuksessa liityn Leppäsen määritelmään siitä, että raamattusuhde on eri elämän vaiheissa muotoutunut

suhde Raamattuun. Tähän suhteeseen liittyvät yksilön elämänkaaren kokemukset Raamatusta, Raamatun merkitys osana omaa hengellistä elämää sekä Raamatun tulkinnan kysymykset.

Raamattua tulkitaan eri tavoin eri yksilöiden ja hengellisten yhteisöjen toimesta. Samalle tekstile annetuista erilaisista tulkinnoista käytetään nimitystä raamattukäsitys tai raamattunäkemyks (Leppänen 2010, s. 12). Räisänen (2001) määrittelee raamattunäkemyksen tarkoittavan Raamatun merkitystä yksilölle tässä hetkessä. Osana tätä yksilö voi huomioida tieteellisen Raamatun tutkimuksen tulokset. (Räisänen 2001.) Tässä tutkimuksessa raamattukäsityksen ja raamattunäkemyksen käsitteitä käytetään toistensa synonyymeinä ja niitä tarkastellaan yhtenä kirkon työntekijän ammatillisen identiteetin ilmentymänä, jossa määritellään Raamatun merkitystä itselle ja sen tulkintaa sekä otetaan kantaa tieteellisen Raamatun tutkimuksen merkitykseen osana omaa Raamatun tulkintaa. Raamattunäkemyks on yksi raamattusuhteen osa-alue.

Erilaiset tavat tulkita Raamattua ovat pyrkineet löytämään eri aikakausina kuhunkin aikaan soveltuvia näkökulmia Raamattuun. Tulkinnassa kriteerit määräytyvät suhteessa kirkkoon, erilaisiin ajankohtaisiin ideologioihin sekä tulkintaperinteisiin. (Schökel 1998, s. 13-16.) Raamatun tulkintaperinteitä on useita ja tutkijat luokittelevat niitä eri tavoin. Niille on kuitenkin tyypillistä, että ne ottavat kantaa siihen mikä Raamatussa on tärkeää, mikä nähdään tulkinnan auktoriteettina sekä mikä merkitys Pyhän Hengen työllä on ollut Raamatun syntyprosessissa. Vakiintuneita Raamatun tulkintaperinteitä ovat Riekkisen (2008) mukaan allegorinen, Lutherin tulkintatapa, fundamentalistinen, konservatiivinen ja pelastushistoriallinen näkemys, eksistentiaalinen tulkinta sekä kontekstuaaliset tulkintatavat (Riekkinen 2008, s. 308-319). Samankaltaista jaottelua on hyödyntänyt muun muassa Heikki Räisänen (Räisänen 2001). Jaottelun taustalla voidaan nähdä Suomessa erityisesti 1960-1980-luvuilla käyty raamattukeskustelu (Peltonen 1992).

Allegorista tulkintaa käyttivät jo stoalaiset filosofit tulkitessaan Homeroksen runoja. Vanhan testamentin tulkinnassa tätä tapaa hyödynsi erityisesti Filon Aleksandrialainen. Allegorisessa tulkinnassa Raamatun kirjaimellisen selityksen takaa pyritään löytämään tekstin hengellinen sanoma. (Van den Hoek 2007, s. 10-11.) Allegorinen tulkinta ei useinkaan tee oikeutta alkuperäiselle tekstile vaan saattaa altistaa sen mielivaltaisille tulkinnoille (McGrath 1996, s. 24-25).

Reformaattori Martti Luther kuitenkin hylkäsi allegorisen tulkintatavan. Hänen raamatuntulkintatapansa oli dynaaminen ja siinä etsittiin tekstin kirjoittajan tarkoittamaa merkitystä. Lutherin mukaan Jumala ilmoitti itsensä erityisesti Kristuksessa. Tekstiä ja

sen sanomaa kristityille avasi Pyhä Henki. Luther myös raivasi tietä historialliselle Raamatun tutkimukselle. (Arffman 1996, s. 84-97; Braaten 2007, s. 5, s. 27.) Uusi aika, valistus ja kehittyvä historiallis-kriittinen Raamatun tutkimus toivat mukanaan uuden käsityksen maailmasta, joka haastoi aiemman maailmankuvan. Vastaiskuna tällaiselle maailmankuvalle syntyi luterilainen puhdasoppisuus. 1500-luvun lopulla ja 1600-luvulla Lutherin ajatusta Raamatun tulkitsemisesta jalostettiin äärimmilleen sanainspiraatio-opiksi. (Huttunen 2017, s. 64.) Sanainspiraation mukaan Raamatun kirjoittajat toimivat vain kirjureina, Jumalan ikään kuin sanellessa Raamatun tekstin kirjain kirjaimelta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että Raamattu on erehtymätön, eikä sisällä virheitä tai ristiriitoja. Uutta raamatuntutkimusta ei hyväksytä. Tällaista ajattelutapaa edustaa nykyään fundamentalistinen raamatuntulkinta. (Ruokanen 1986, s. 6-7.) Koska fundamentalismilla on länsimaisessa ajattelussa negatiivinen kaiku, moni samansuuntaisesti ajatteleva edustaa mieluummin konservatiivista Raamatun tulkintaa. Konservatiivisen tulkinnan mukaan Pyhän Hengen ajatellaan inspiroineen Raamatun kirjoittajia heidän kirjoittamisprosessissaan. Inspiraation nähdään kuitenkin kohdistuneen pikemminkin teksteihin asiatasolla kuin sanan tarkkuudella. Tästä käytetään nimitystä asiainspiraatio. Perinteiset käsitykset Raamatusta ja uskosta asetetaan etusijalle. Tutkimusta hyödynnetään, mutta usko ei ole riippuvainen sen tuloksista. (Riekkinen 2008, s. 315.)

Konservatiivinen tapa ymmärtää Raamattua tulee lähelle pelastushistoriallista tulkintaa. (Pihkala 1992, s. 73). Pelastushistoriallisessa raamatuntulkinnassa Raamatun nähdään olevan aikalaisten todistusta ja tulkintaa pyhässä kirjassa. Tärkeää Raamatussa on Jumalan toiminta historiassa ja kansojen vaiheissa. Pelastushistoriallinen raamatuntulkinta ei edellytä Raamatun kirjaimellista tulkintaa. Raamatun historiallisten tapahtumien oletetaan kuitenkin tapahtuneen ainakin suurin piirtein siten, kuin teksteissä kerrotaan. (Räisänen 2001.) Näkemys korostaa liittoa ja lupautsa sekä Kristusta ajan keskuksena. Tutkimustuloksia tarkastellaan pelastushistoriasta käsin. (Riekkinen 2008, s. 315-316).

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen syntynyt eksistentiaalinen raamatuntulkinta nojautuu erityisesti Rudolf Bultmannin eksistenssifilosofiin ajatuksiin. Saksalaista historiallis-kriittistä raamatuntutkimusta edustaneen Bultmannin ajattelun keskiössä oli yritys tuoda Raamatun tekstit nykyaikaan. Hän loi käsitteen ”entmythologisierung”, jolla hän tarkoitti Raamatun antiikin kielellä kirjoitetun tekstin myyttisen aineksen poistamista. (Robinson 2007, s. 105-106). Keskeistä Raamatussa ovat Kristus ja hänen

merkityksensä ihmisen uskolle sekä Raamatun puhutteleva sanoma ajattomien ihmisen eksistentiaalististen kysymysten keskellä. Tutkimusta hyödynnetään ydinsanoman ajankohtaistamisessa. (Ruokanen 1986, s. 108-109.)

Kontekstuaalinen tulkinta tuo uusia näkökulmia perinteisten tulkintatapojen rinnalle. Tässä tulkinnassa sovelletaan Raamatun sanomaa lukijan elämäntilanteeseen. Tärkeitä teemoja ovat vapaus, tasa-arvo, oikeudenmukaisuus sekä usko, toivo ja rakkaus. Kontekstuaalinen Raamatun tulkinta on osa 1960-luvulla syntyneen kontekstuaalisen teologian ideologiaa. Kontekstuaalista Raamatun tulkintaa hyödyntävät muun muassa vapautuksen teologia ja feministinen teologia. Latinalaisessa Amerikassa syntynyt vapautuksen teologia kritisoi akateemista ylhäältäpäin annettua Raamatun tulkintaa sekä korostaa köyhien ja sorrettujen omaa ääntä Raamatun tekstien ymmärtämisessä. (McKenzie & Haynes 1999, s. 282-283.)

Raamatun asemasta kirkossa ja Raamatun tulkinnasta on Suomessa keskusteltu erityisesti 1970-luvulta lähtien. Tämän keskustelun käynnistäjänä voidaan pitää Helsingin yliopiston raamatuntutkimuksen eli eksegetiikan professoria ja pappia Heikki Räisästä. Yliopistollinen raamatuntutkimus ja kirkollinen tapa lukea Raamattua ovat perinteisesti korostaneet erilaisia näkemyksiä siitä, miten Raamattua pitäisi tulkita. Räisänen pyrki kuitenkin tuomaan tutkimuksen näkökulmat nimenomaan kirkolliseen keskusteluun ja haastamaan tätä kautta kirkon tapaa lukea Raamattua sen omasta traditiostaan käsin. (Peltonen 1992.) Räisäsen aloittama keskustelu on jatkunut vielä 2000-luvullakin. Vaikka keskustelu on saanut viime vuosina uusia vivahteita, on tutkijoiden ja kirkollisten vaikuttajien tavoissa lähestyä Raamattua myös perinteisille tulkintatavoille ominaisia sävyjä. Toisaalta Raamatun on nähty olevan edelleen kirkon uskon ja kaiken elämän auktoriteetti (Juntunen 2004), toisaalta Raamattua on pidetty osin vanhentuneena ja nykyaikana jopa eettisesti kyseenalaisena (Riekkinen 2008). Raamattua on myös tarkasteltu erityisesti kirkon opin näkökulmasta ja nähty opinkohtien nousevan selkeästi Raamatusta (Koivisto 2008a). Lisäksi Raamatun tulkinnassa on korostettu Raamatun yhtenäisyyttä ja Kristusta Jumalan pelastussuunnitelman keskuksena (Koivisto 2008b; Talonen 2008). Yhtä lailla näitä näkökulmia on kritisoitu ja painotettu Raamatun sisäistä ristiriitaisuutta ja moniäänisyyttä (Pesonen & Lehtipuu 2008). Samaan aikaan Raamatun tulkinnan ehdottomana edellytyksenä on pidetty osallisuutta raamatunlukutaitoisten yhteisöstä (Merenlahti 2007, s. 140-141).

Räisäsen aloittama keskustelu Raamatun totuudellisuudesta ja sen suhteesta yksittäisen kristityn ja kirkon uskoon, onkin muotoutunut väittelyksi siitä, voiko

Raamattua enää tulkita kirkon perinteestä ja klassisesta opinmuodostuksesta käsin vai voidaanko Raamatun tulkinnan lähtökohtana tai auktoriteettina pitää jotakin ihan muuta (ks. esim. Luomanen 2017, 31). Vastauksena Raamatun tulkinnasta käytyyn keskusteluun joukko suomalaisia tutkijoita on tarjonnut telttametaforaa, jossa yhdistyvät opin, etiikan, kertomusten ja rituaalien näkökulmat (Luomanen ym. 2017). Telttametaforaan sisältyy ajatus, että kristillistä uskoa ja identiteettiä voidaan tarkastella opin, kertomusten, etiikan ja rituaalien näkökulmasta. Ne ovat ikään kuin teltan kulmia, joista telttaan voidaan käydä sisälle. Mikään kulma ei ole parempi kuin toiset, ne ovat vain erilaisia. (Luomanen 2017, s. 24-25.)

Kirkon työntekijöiden raamattunäkemyistä sekä heidän suhdettaan Raamattuun on tutkittu useissa tutkimuksissa. Esimerkkinä tällaisista kansainvälisistä tutkimuksista voidaan mainita muun muassa Gellelin ja Rossin (2017) tutkimus Maltan katolisen kirkon vapaaehtoisten nuoriso-ohjaajien identiteetin muodostumista osana nuorten ryhmien ohjaamista. He havaitsivat, että nuoriso-ohjaajat kokivat Raamatun tekstien selittämisen ja tulkitsemisen nuorille vaikeana sekä nimesivät sen oppimishaasteekseen.

Kotimaisista tutkimuksista kirkon työntekijöiden raamattunäkemyistä on tarkastelu sekä työntekijöitä yhdessä että ammattiryhmittäin. Niemelä tutki (2004) kirkon työntekijöiden suhdetta kirkon uskoon ja Raamattuun. Kirkon työntekijöistä 73% oli erittäin sitoutuneita kirkon uskoon. Heillä oli vahva luottamus Raamattuun ja näkemys sana-inspiraatiosta oli yleistä. Toisaalta myös pelastushistorialliset raamatuntulkintatavat olivat yleisiä. Tässä ryhmässä olivat edustettuina kaikki kirkon työntekijäryhmät, mutta erityisen paljon heistä oli diakoniatyöntekijöitä. Noin joka viides kirkon työntekijöistä oli sitoutunut kirkon uskon keskeisiin kohtiin. Heille Raamatun erehtymättömyys ei ollut tärkeää, vaikka he näkivätkin sen myös Jumalan inspiroima. Nämä työntekijät olivat yleisimmin pappeja. Kirkon uskoon heikosti sitoutuneita tai sitoutumattomia oli työntekijöistä kymmenen prosenttia. He epäilivät kaikkia kirkon uskoon liittyviä käsityksiä. Näiden ryhmien työntekijät työskentelivät tyypillisimmin lapsityössä. (Niemelä 2004, s. 255-257.) Suomen kirkon pappeja tutkinut Leppänen (2010) löysi tutkimuksessaan neljä erilaista raamattukäsitystä. *Vakavat papit* korostivat Raamattua ennen kaikkea jumalallisena ja ehdottoman varmana dokumenttina seurakunnallisissa ja eettisissä asioissa. *Pohdiskelevat papit* näkivät Raamatun edustavan Kristuksesta avautuvaa ajatonta sanomaa, jota kukin aikakausi tulkitsee omalla tavallaan. *Sallivat papit* korostivat ihmeiden mahdollisuutta, eivätkä perustaneet raamattukäsitystään tieteellisen Raamatun tutkimuksen varaan. *Rationaalisten pappien* mukaan todellisuus on

inhimillinen ja Jumala toimii luonnonlakien ja ihmiskäsien kautta. Tutkimus kasvattaa ihmisen tietoa ympäröivästä maailmasta.

Diakin ja Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun opiskelijoita tutkineen Launosen (2009) mukaan kirkon alan opiskelijat pitivät Raamatun ymmärtämistä ammatillisen osaamisen alueella selkeänä vahvuusalueena. Samalla he kuitenkin näkivät Raamatun tuntemukseen ja sen soveltamiseen seurakuntatyössä liittyvät asiat erityisinä oppimishaasteina. (Launonen 2009, s. 91-97; ks. myös Kujala ym. 2016.) Valtonen (2009) havaitsi, että Diakin opiskelijat kokivat, että heidän oletettiin kirkon alan opiskelijoina tuntevan Raamatun sisältöä hyvin. Lisäksi Valtonen (2016a) havaitsi Diakin varhaiskasvatuksen ohjaajaopiskelijoita tutkiessaan, että raamattuteologian opintojen koettiin pikemminkin herättävän pikemminkin kysymyksiä, kuin antavan vastauksia.

2.4.4 Ammattikuva ja osaaminen kirkon työssä

Eräs ammatillisen identiteetin muotoutumiseen vaikuttava asia on käsitys ammattikuvasta (ks. esim. Stenström 1993, s. 38, s. 43.) Ala-Poikelan (1999) tutkimusta hyödyntäneen Salomaan (2007, s. 132) mukaan ammattikuva tutkimusta tehtiin erityisesti 1970-luvulla. Tällöin ammattikuvaa tarkasteltiin pääasiassa pätevyyden kautta, jota säätelivät koulutus, yhteiskunta ja ammattikunnan oman standardit. Siinä missä ammattikuva ymmärrettiin aiemmin staattisena ja pysyvä, nykyään eri tieteenalat kuten psykologia ja sosiologia näkevät sen ammatillisen identiteetin tavoin jatkuvasti muuttavana. Tähän ovat vaikuttaneet perinteisten ammattien katoaminen sekä paikallisten työkulttuurien ja ammattikuntarajojen ylittävän moniosaamisen korostuminen (ks. esim. Filander 2006).

Viime vuosikymmeninä ammattikuvan tutkimuksessa ovat painottuneet aiempaa enemmän alan opiskelijoiden ja edustajien omat käsitykset ammatistaan. Kallioniemen (1997, s. 226) tutkimuksen mukaan uskonnonopettajien ammattikuva muodostuu ammatin tiedepohjasta, uskonnonopetuskäsityksestä, ammatillisista arvoista, ammattiroolista ja työtehtävistä. Salomaa (2007, s.132) taas tulkitsee tutkimuksessaan papin ammattikuvan rakentuvan alan opiskelijoiden ammattiin liittämistä arvoista, rooleista, tehtävistä ja kompetensseista. Hän määritteli ammattikuvan ammatillisen sosialisointi synonyymiksi. Käsitykseen ammattikuvan määritelmästä vaikuttavat myös erilaiset toimijat ja yhteisöt, jotka tuottavat samasta ammatista keskenään erilaista ammattikuvaa. Lisäksi eri aikakaudet ja kulttuurit muokkaavat ammattikuvaa omasta kontekstistaan käsin. (ks. esim. Weaver & Willnat 2012.)

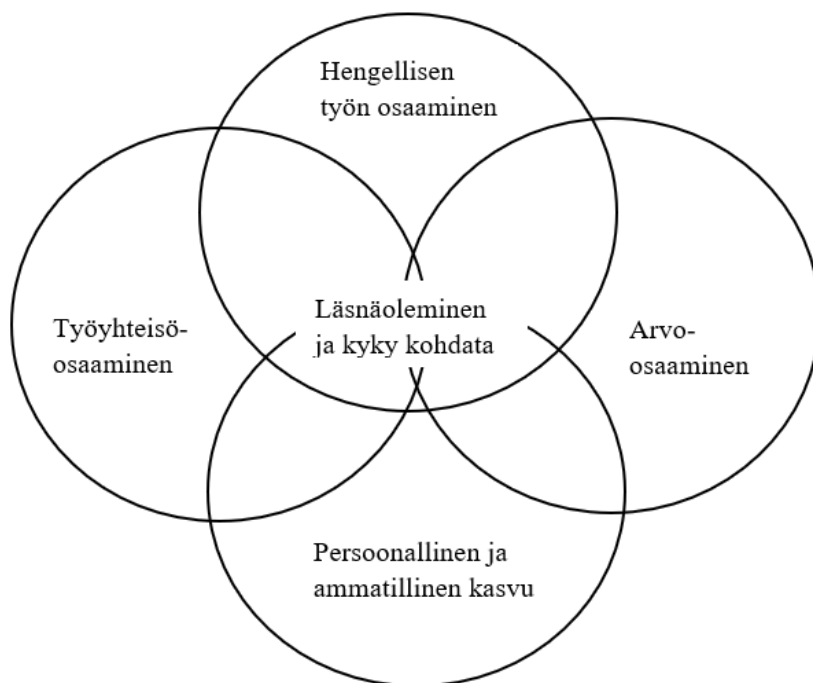
Ammatin valintaa koskevien teorioiden (ks. esim. Lent ym. 1996, 2002) ja tutkimusten (ks. esim. Laurila 2013, s. 85; Niemelä 1999, s. 29, s. 42, s. 60-61) mukaan onnistunut ammatinvalinta edellyttää hyvää minäkäsitystä, ymmärrystä omista vahvuuksista ja kiinnostuksen kohteista sekä soveltuvuudesta alalle. Omaksumansa ammattikuvan kautta opiskelijan on mahdollista peilata sitä, onko hänellä työssä edellytettäviä taitoja ja ominaisuuksia tai kykeneekö hän niitä oppimaan.

Ammattiin liitetty osaaminen muovaa ammattikuvaa. Hakkaraisen & Jääskeläisen mukaan (2008, s. 77, s. 79-103) osaamisella tarkoitetaan yksilön taitoa, kun taas ammatinhallinnassa on kyse työyhteisön yhteisen tavoitteen, työn kohteen sekä ongelmien ratkaisun lisäksi dialogista ja jakamisesta. Osaaminen ja ammatinhallinta yhdistyvät professionaalisuudeksi. Professionaalisuudessa on kyse työhön liittyvästä vapaudesta ja vastuusta sekä pyrkimyksestä mahdollisimman hyvään työpanokseen koko organisaation ja jopa koko yhteiskunnan kannalta. (Vanhakka-Ruoho 2008, s. 124.) Professionaalisuus edellyttää tiettyjen kvalifikaatioiden tai kompetenssien haltuun ottamista. Eri tutkimuksissa toisiinsa kytkeytyviä ja rinnakkaisia käsitteitä kvalifikaatio ja kompetenssi käytetään ammattitaitovaatimuksia ja työtehtäviä määritellessä eri tavoin. Tyhjentävää määritelmää, joka määrittäisi näiden käsitteiden suhdetta toisiinsa, ei kuitenkaan ole löytynyt (Jokinen ym. 2009, s. 23). Tässä tutkimuksessa ymmärrän kvalifikaation ja kompetenssin käsitteet toistensa synonyymeinä. Kvalifikaatiot ovat ominaisuuksia, jotka mahdollistavat työprosessissa toimimisen.

Väärälän (1995, s. 36-39) mukaan jokaiseen ammattiin liittyy kvalifikaatiovaatimuksia. Hän on jakanut kvalifikaatiot viiteen ryhmään. Nämä ryhmät ovat tuotannolliset ja tekniset kvalifikaatiot, motivaatiokvalifikaatiot, mukautumiskvalifikaatiot, sosiokulttuuriset kvalifikaatiot ja innovatiiviset kvalifikaatiot. Tuotannolliset ja tekniset taidot ovat sellaisia yksilöllisesti painottuvia pätevyyskäsitteitä, tietoja ja taitoa, joita tarvitaan työsuorituksessa. Perinteisesti ammatti onkin ymmärretty joukkona työtehtäviä. Näin ammattitaito on nähty tiettyjen tietojen ja taitojen summana, joita tarvitaan työtehtävistä suoriutumisessa. Ammatillisen koulutuksen tehtävä onkin ollut tuottaa juuri tuotannollisia ja teknisiä valmiuksia. Motivaatiokvalifikaatioilla Väärälä tarkoittaa sellaisia henkilökohtaisia ominaisuuksia, jotka ovat suhteellisen pysyviä. Niissä on kyse työn uusista vaatimuksista sekä kyvystä tarkastella työtä reflektiivisesti. Tätä nykyä työ myös vaatii itseohjautuvuutta ja myös sitoutumista henkisellä tasolla. Mukautumiskvalifikaatioissa on kyse työhön suostumisen sekä sopeutumisen kyvyistä. Jokaisen työntekijän on suostuttava työhön liittyvään työaikaan,

työkuriin, työyhteisöön ja työn vaatimaan tunnollisuuteen. Sosiokulttuuriset kvalifikaatiot tarkoittavat Väärälän jaottelussa työntekijän suhdetta työorganisaatioon ja lisäksi myös suhdetta työorganisaatiosta ulospäin. Sosiokulttuuriin kvalifikaatioihin liittyy myös kyky yhdistellä erilaisia osaamisalueita sekä ihmisten osaamista tavallisuudesta poikkeavalla tavalla. Tällaiset taidot tulevat esiin usein tiimin tai verkoston keskustelussa. Roolinotto ja roolin vaihtokyky sekä sosiaalinen ja suhtautumiseen liittyvä kyvykkyys ovat tärkeitä työelämässä. Näitä taitoja tarvitaan sekä asiakkaiden kanssa että työorganisaation verkostoissa. Innovatiiviset kvalifikaatiot ovat työhön liittyvistä rutiineista poikkeavia tapoja. Niissä on kyse historiallisuudesta, suhteuttamisen taidosta, kohteenmukaisuudesta sekä kyvystä jatkuvaan oppimiseen ja oman ammattitaidon kehittämiseen. (Väärälä 1995, s. 42-48.)

Voidakseen työskennellä kirkon työntekijänä yksilön oletetaan osaavan tiettyjä ammatissa tarvittavia taitoja ja kykenevän ammatinhallintaan. Kirkko määrittää näkemystään alan ammattikuvasta muun muassa ydinosamiskuvausten kautta (ks. esim. Kirkon hengellisen työn ammattien ydinosamiskuvaus 2010). Ydinosamiskuvalla tarkoitetaan sellaista osaamista, jota tarvitaan jonkin tietyn työn tai työtehtävän suorittamiseen (Ellström & Kock 2008, s. 6). Kyse on siis niistä kvalifikaatioista, joita kirkko työntekijöiltään odottaa. Kirkon hengellistä työtä tekeville työntekijöille on tehty yhteinen ydinosamiskuvaus. Lähtökohta ydinosamiskuvausten luomisessa on se toimintaympäristö, jossa kirkon työntekijä työtään tekee. Hengellisen työn työntekijän ydinosamiskuvaus pyrkii määrittelemään ne tiedot ja taidot, joita hengellistä työtä tekevä tarvitsee. Eri työtehtävissä painottuu erilainen osaaminen. Kirkko on katsonut, että hengellisen työn työntekijöitä ja heidän osaamistaan yhdistävät *hengellisen työn osaaminen, arvo-osaaminen, persoonallinen ja ammatillinen kasvu, työyhteisö osaaminen sekä läsnä oleminen ja kyky kohdata*. (Kirkon hengellisen työn ammattien ydinosamiskuvaus 2010, s. 3-4.) Kirkon hengellisen työn ammattien ydinosamiskuvausta on esitelty kuviossa 3.

Kuvio 3. Kirkon hengellisen työn ammattien ydinosamisalueet (Kirkon hengellisen työn ammattien ydinosamiskuvaus 2010, s. 6).

Kuvauksen osaaminen kattaa koko ammattiryhmän osaamisen, vaikka jokaisella työntekijällä onkin omat lahjansa. Työntekijän osaaminen alkaa muotoutua jo opiskeluaikana ja syvenee työelämässä täydennyskoulutuksen ja työkokemuksen myötä. (Kirkon hengellisen työn tekijän ydinosaminen i.a.) Ydinosamiskuvauksissa yhdistyvät sekä työntekijän henkilökohtainen osaaminen että ammatin yhteinen ammatinhallinta. Kyse on siis professionaalisuuden määrittelystä. Kirkon laatimien ydinosamiskuvausten tarkoituksena on toimia apuvälineenä kehitettäessä kirkon työntekijöiden työtä ja toimenkuvia seurakunnissa sekä tukea tutkintoon johtavan koulutuksen ja täydennyskoulutuksen sisältöjen muokkaamista. (Palmu ym. 2012, s. 364.) Ydinosamiskuvauksia päivitetään säännöllisesti. Uudet kuvaukset on jo laadittu ja piispainkokous on ne hyväksynyt. Tätä voi pitää merkinä siinä, että käsitys kirkon alan ammateista ja niihin liittyvästä osaamisesta muuttuu ja kehittyy.

Kirkon alan opiskelijoita käsittelevissä aiemmissä tutkimuksissa myönteisiä mielikuvia kirkon työhön liittyvästä kohtaamisesta ja vuorovaikutuksesta, pidettiin merkittävinä syynä alalle hakeutumiseen sekä teologian opiskelijoiden että kirkon alan

ammattikorkeakouluopiskelijoiden osalta. Erityisen merkittävänä pidettiin mahdollisuutta auttaa ja palvella toisia. (Launonen 2009, s. 67; Niemelä 2013b, s. 225-227). Lisäksi myös autonomia ja työntekijän persoonan merkitys työn tekemisessä liitettiin kirkon ammatteihin. Niemelän (2013b, s. 224-225) tutkimuksessa teologian opiskelijat kokivat työautonomian ja mahdollisuuden suunnitella sekä toteuttaa papin työtä itsensä näköisesti, yhtenä työn puoleensa vetävänä piirteenä. Launosen (2009) Diakin ja Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun opiskelijoita koskevassa tutkimuksessa mahdollisuutta omien lahjojen ja taipumusten toteuttamiseen pidettiin neljänneksi tärkeimpänä syynä hakeutua opiskelemaan kirkollista alaa (Launonen 2009, s. 67). Toisaalta myös kielteisillä mielikuvilla oli vaikutusta haluun hakeutua kirkon työhön. Esimerkkinä voidaan mainita Niemelän (2013b, s. 226) tutkimuksessaan tekemä havainto liittyen alaa koskevaan työhyvinvointiin. Teologian opiskelijoiden mielikuvissa papin työ on raskasta ja yksinäistä, koska papin täytyy jaksaa auttaa muita.

Ammattikuvaa voi tarkastella myös siihen liittyvien rooliodotusten kautta. Niemelän (2004, s. 26-28) mukaan kirkon alan ammatteihin kuuluu erilaisia rooliodotuksia, jotka voivat sisältää etuja ja arvostusta, mutta myös toiveita ja velvollisuuksia. Rooliodotuksissa ei olekaan kyse pelkästään käyttäytymisodotuksista, vaan myös ammattiin liittyvästä identiteetistä. Ihmisten silmissä kirkon työntekijä edustaa sekä koko kirkkoa että toisinaan myös Jumalaa. (Kokkonen & Kokkonen 2008, s. 243-247.) Papit ja diakonian viranhaltijat lupaavat vihkimyksessä elää esikuvana seurakunnalle (Kirkollisten toimitusten kirja 2004, s. 27, s. 54). Salmen (2001, s. 143-148) tutkimuksessa seurakunnan työntekijät kertovat, että eräs heille asetetuista rooliodotuksista on sitoutuminen kristillisiin arvioihin. He kokevatkin joutuvansa tämän vuoksi muiden ihmisten tarkkailtavaksi. Tämä koskee myös opiskelijasta kirkon työntekijäksi siirtymistä (Niemelä 2004, s. 26-28.) Salomaan (2007, s. 23-26, s. 307, s. 358-359) tutkimuksen mukaan teologian opiskelijat kokivat jännitettä yliopistoteologian ja kirkon uskon välillä. Siirtyessään teologian opiskelijan roolista osaksi seurakuntayhteisöä, he pyrkivät ilmentämään uutta rooliaan omaksumalla seurakuntayhteisölle ominaisen kielen.

Tässä tutkimuksessa ymmärrän ammattikuvan käsitteen tarkoittavan monitahoista ammatillista sosialisatioprosessia. Sosiaalistavan instituution, esimerkiksi kirkon tai kirkon alan kouluttavan oppilaitoksen, tuottamana kyse on opiskelijan ammatillisen identiteetin keskustelukumppanista, jonka kanssa dialogiin asettuessaan opiskelija voi tarkastella omaa osaamistaan, käsityksiään ammatista sekä soveltuvuuttaan alalle.

Samaan aikaan näen opiskelijan itsensä tuottaman ammattikuvan yhtenä tapana ilmentää ja representoida ammatillista identiteettiä.

2.5 Tutkimusympäristön tarkastelua

2.5.1 Diakonian viranhaltija, nuorisotyönohjaaja ja varhaiskasvatuksen ohjaaja

Seurakunnan tehtävänä on toteuttaa lähimmäisen rakkautta ja huolehtia diakonian toteutumisesta oman seurakuntansa alueella (KL 1054/1993). Diakonian toteutumisella tarkoitetaan erityisesti niiden auttamista, joiden hätä on suurin ja jotka eivät saa apua muualta. Velvoite toimia diakonian toteutumiseksi koskee sekä seurakunnan työntekijöitä että sen jäseniä. (KJ 1055/1993.) Kaikkia työntekijöitä ja seurakuntalaisia koskevan velvoitteen lisäksi kirkkojärjestyksen mukaan seurakunnassa tulee olla myös diakonian virka. (KJ 1055/1993.) Diakonian virassa voivat toimia alan koulutuksen saaneet sosionomi (AMK) diakonit ja sairaanhoitaja (AMK) diakonissat (Kirkkohallitus 2020, päätös nro 141). Suomen kirkossa diakonit ja diakonissat vihitään diakonian virkaan.⁴ Piispainkokouksen suosituksen mukaisesti kukin piispa vihkii omassa hiippakunnassaan ne virkaan kutsutut henkilöt, joilla on kirkkohallituksen hyväksymä kelpoisuus diakonian virkaan (Piispainkokous 2016). Vihkimyksestä päättää piispa (KJ 1055/1993). Vihkimyksen voi saada seurakuntatyöhön tai muuhun kristillisen järjestön, yksityisen järjestön valtion, kunnan, säätiön, tai jonkin muun yhteisön palvelukseen, joka osallistuu kirkon tehtävän toteuttamiseen.⁵

Diakonian viranhaltijan ydinosaminen on jaettu neljään osa-alueeseen. Ne ovat hengellisen työn osaaminen, diakonisen asiakastyön osaaminen, organisaatio- ja kehittämisosaaminen sekä yhteisöllinen ja yhteiskunnallinen osaaminen. (Diakonian viranhaltijan ydinosaminen 2010.) Diakoniatyöntekijän eettisten ohjeiden (2016) mukaan diakoniatyöntekijä sitoutuu kirkon uskoon, tunnustuksiin, perustehtävään ja yhteisiin sopimuksiin. Eettiset ohjeet korostavat myös kokonaisvaltaista, tasapuolista ja eettistä auttamista sekä kohtaamista suhteessa asiakkaisiin. Diakoniatyöntekijöiden asiakaskontakteista yli puolet toteutuu työikäisten ja yksin asuvien kanssa. Merkittävin

⁴ Vuonna 2020 huhtikuussa kirkon diakoniatyössä työskenteli 1348 työntekijää. Tässä lukumäärässä ei ole kuitenkaan eritelty diakoneja ja diakonissoja. (Kirkon henkilöstö 2020.)

⁵ Vihityllä on oikeus käyttää vihreää virkapaitaa sekä stolaa, joka laskeutuu vasemmalta olkapäältä vinottain rinnan yli. (Piispainkokous 2016.) Vuonna 2018 diakonian virkaan vihittiin 71 henkilöä, joista 37 työllistyi seurakuntiin (AKR 2018, s. 26).

osa avustustoimenpiteistä on taloudelliseen avustamiseen liittyviä. Muita tärkeitä avustamisen muotoja ovat elämäntilanteen selvittämiseen liittyvät toimenpiteet sekä sielunhoidolliset ja hengelliset keskustelut. (Palmu ym. 2012, s. 194-199.) Tutkimuksen valossa tämän päivän diakoniatyön arki näyttäytyy diakoniatyöntekijöiden ja asiakkaiden kanssakäymisissä vaihtosuhteena, jossa parhaimmillaan diakoninen apu toteutuu kunnioittavan kohtaamisen hengessä. Pahimmillaan vaihtosuhteeseen kuuluu kuitenkin nöyryyttävää vallan väärinkäyttöä sekä halua väheksyä aineellisen avun tarvetta hengellistä apua vähäpätöisempänä. Paikallistasolla diakoniatyöntekijät toimivat asiakkaidensa puolestapuhujina ja äänitorvina. Laaja-alaisempaan ja rakenteellisempaan muutokseen työntekijöiden voimavarat eivät kuitenkaan riitä. (Jokela 2011.)

Diakonian viran uudistusta on kirkossa valmisteltu useita vuosikymmeniä. Tämä johtuu siitä, että hengellisen työntekijöiden virkanimikkeiden moneus sekä vihkimyksen rajoittaminen vain pappeihin ja diakoneihin on nähty ongelmalliseksi, koska kirkon ammattikorkeakoulutasoisten virkojen opinnot ovat rakenteeltaan ja sisällöltään hyvin samankaltaisia. (Malkavaara & Gothóni 2016, s. 27-48.) Myös itse diakonian viran ymmärrykseen on nähty liittyvän haasteita, jotka on haluttu ratkaista. Lisäksi toiveissa on ollut, että Porvoon sopimukseen 1992 nojautuen, etsittäisiin yhteistä näkemystä vihkimysvirasta yhdessä anglikaanisen kirkon kanssa. (Gävert 2015.) Tässä tutkimuksessa diakonian viranhaltijaksi pätevöittävän koulutuksen osalta keskitytään diakoniopintoihin ja diakoniopiskelijoihin, sillä tutkimushenkilöihin ei kuulunut diakonissaopiskelijoita.

Kirkon nuorisotyön eri osa-alueita ovat varhaisnuorisotyö, nuorisotyö ja isostoiminta. Lisäksi rippikoulutyö on keskeinen osa nuorisotyönohjaajien työtä. Perinteinen nuorisotyö toteutuu erilaisten ryhmien ja tapahtumien lisäksi leiri- ja retkitoiminnassa. Ajan haasteisiin vastaten kirkko on panostanut verkossa tehtävään nuorisotyöhön. (Palmu ym. 2012, s. 154-157.) Tutkimusten mukaan kristillisyyttä näyttää työntekijöiden näkemysten mukaisesti olevan työssä kaiken läpäisevä ulottuvuus, eikä työn yksittäinen osa-alue (Ruusukallio 2018). Nuorisotyönohjaajan osaamisalueet on määritelty Kirkon nuorisotyönohjaajan ydinosaamisessa, jossa ne on jaettu kirkon nuorisotyöntekijän ydinosaamiskuvauksessa hengellisen työn osaamiseen ja arvo-osaamiseen, pedagogiseen osaamiseen, organisaatio ja kehittämisosaamiseen sekä yhteisölliseen ja yhteiskunnalliseen osaamiseen. Näitä osaamisalueita yhdistävät kohderyhmänä lapset, nuoret ja perheet. (Kirkon nuorisotyöntekijän ydinosaaminen 2010, s. 2-3.) Kirkon nuorisotyöntekijän työn eettisinä lähtökohtina ovat lasten ja

nuorten kasvatuksessa kirkon tunnustukseen sitoutuminen ja Suomen lain noudattaminen. Lisäksi mainitaan lapsi- ja nuorilähtöisyys sekä heidän äänenään toimiminen yhteiskunnan verkostoissa. (Nuorisotyönohjaajan eettiset ohjeet i.a.) Niemelän (2005, s. 253-255) mukaan nuorisotyönohjaajat olivat vahvasti sitoutuneita kirkon arvo- ja asennemaailmaan. Neljä viidestä sitoutui kirkon uskonkäsitteisiin. Heistä valtaosa oli yhteisöllisiä ja perinteisiä arvoja kunnioittavia.

Varhaiskasvatuksen ohjaajan työhön kuuluu seurakunnan varhaiskasvatuksen koordinointia, suunnittelua, sekä kehittämistä.⁶ Lisäksi varhaiskasvatuksen ohjaajat toimivat monissa seurakunnissa päiväkerho-, aamu- ja iltapäivätoiminnassa työskentelevien lastenohjaajien lähijohtajina ja työalan työalajohtajina. Varhaiskasvatuksen ohjaajan ydinosaamiskuvaus muodostuu neljästä ydinosaamisalueesta. Nämä osa-alueet ovat hyvin samanlaisia kuin nuorisotyönohjaajan ydinosaamisalueet, mutta niissä näkyy vahvasti painotus työn kohderyhmään. Työn luonteeseen kuluvat johtamisen taidot sekä yhteiskunnan varhaiskasvatuksen merkitys yhteistyökumppanina. (Varhaiskasvatuksen ohjaajan ydinosaaminen 2011, s. 3-4.) Varhaiskasvatuksen ohjaajille ei ole luotu omia eettisiä ohjeita. Valtosen (2016) tutkimuksessa varhaiskasvatuksenohjaajaopiskelijat oli jaettavissa opintojen aikana tapahtuneen kasvun, kehityksen ja orientoitumisen mukaan lapsilähtöisiksi varhaiskasvattajiksi ja diakonisesti orientoituneiksi sosiaalipedagogeiksi. Varhaiskasvatuksen ohjaajia tai alan opiskelijoita ei ole kuitenkaan juuri tutkittu, sillä ammatti on varsin uusi. Seurakunnissa varhaiskasvatuksen ohjaajien kanssa vastaavissa työtehtävissä toimivat lapsityönohjaajat.

2.5.2 Kirkon alan ammattikorkeakouluopinnot Diakissa

Suomessa alettiin kehittää ammattikorkeakoulutusta EU:hun liittymisen myötä. Eri koulutusten vertailtavuus ja vaihdettavuus, uudet ammatit sekä halu saada niihin korkeamman asteen koulutus pakottivat Suomen tarkastelemaan omaa koulutuksen kenttäänsä uudesta näkökulmasta. Ensimmäiset väliaikaiset ammattikorkeakoululuvat myönnettiin vuonna 1991. Ammattikorkeakoulujen vakinaistaminen alkoi 1990-luvun puolivälissä. (Poropudas & Volanen 2003, s. 30, s. 44-45.) Tämän prosessin yhteydessä syntyi myös Diak. Diak on yksityinen ammattikorkeakoulu, joka kouluttaa ammattilaisia

⁶ Kirkon lapsityössä työskenteli vuonna 2020 huhtikuussa 2186 henkilöä. Tässä luvussa ei varhaiskasvatuksen ohjaajia ole kuitenkaan eritelty erikseen. muista alan ammattiryhmistä. (Kirkon henkilöstö 2020.)

sosiaali-, terveys-, tulkkaus- ja kirkon alalle (Diak i.a.). Kirkollisen kelpoisuuden voi opiskella osana sairaanhoitaja (AMK) ja sosionomi (AMK) tutkintoa. Sairaanhoitajien osalta tämä koskee diakonissan tutkintoa ja sosionomien osalta diakonin, nuorisotyönohjaajan ja varhaiskasvatuksen ohjaajan tutkintoa. (Malkavaara & Gothóni 2016.)

Ammattikorkeakoulut ovat tuoneet korkeakoulutuksen yhä laajemmille seuduille ja yhä uusien kansan ryhmien tavoitettavaksi. Korkeakoulutuksen tehtävä on tarjota yksilölle mahdollisuutta kehittää ammattitaitoaan, kykyjään sekä nostaa uusien ammattiryhmien statusta. Koulutuksen kokoava vaikutus edistää yhteisöllistä oppimista ja sitä kautta parantaa yhteiskunnan toimivuutta ja kollektiivista tietoa. (Poropudas & Volanen ym. 2003, s. 94-111.) Diakissa otettiin vuonna 2015 käyttöön uusi opetussuunnitelma. Tämän opetussuunnitelman mukaan kirkon alan opinnot sijoittuvat tasaisesti koko opiskelupolun varrelle ja koostuvat teologisista opinnoista (20 op), kirkon alan ammattiopinnoista (40 op), seurakunnan ja kirkon työelämään liittyvistä opinnoista (15 op) sekä opinnäytetyöstä (15 op) (Valtonen 2016b, s. 153). Opinnot toteutuvat rinnakkain ja limittäin sosiaalialan opintojen kanssa (Valtonen 2016a, s. 30).

Ammattikorkeakouluopiskelijoiden ammatillisuuden kehittymistä opiskeluaikana on tutkittu paljon. On havaittu, että opiskelun käytännönläheisyys, soveltavuus ja työelämälähtöisyys sekä opiskelijan omatoimisen tiedonhaun, itsensä kehittämisen ja arvioinnin tukeminen lisäävät opiskelijan ammatillista osaamista (ks. esim. Stenfors ym. 2015, s. 45). Diakin opetussuunnitelmat on rakennettu ilmiölähtöisiksi ja ne ovat myös osaamisperustaisia. (Valtonen 2016a s. 30.) Diakissa ilmiöpohjaisuudella tarkoitetaan opittavan asian tarkastelua useammasta näkökulmasta arvot ja etiikka huomioiden. Ammatillinen reflektiivisyys on omien ajatusten, toiminnan sekä kokemusten kriittistä arviointia. (Valtonen 2016b.) Kehittävä työote korostuu työelämän oppimisympäristöissä, joissa opiskelijoita kannustetaan tarkastelemaan työkäytänteitä ja rakenteita kriittisesti sekä tarttumaan epäkohtiin. Tavoitteena on, että opiskelijoiden persoonallinen ja ammatillinen kasvu vahvistuvat opiskeluaikana rinta rintaan. (Valtonen 2016b.)

Ammatillisen identiteetin muotoutumisen kannalta uuden tiedon ja sen prosessoinnin lisäksi on merkittävää, minkälaisen merkityksen opiskelija antaa niille suhteessa omaan ammatillisuuteensa (Kukkonen ym. 2014, s. 29). Diakissa opiskelijan tausta pyritään liittämään opiskeltavaan aiheeseen pohtimalla esimerkiksi omaa elämänkaarta oppimistehtävien kautta. (Valtonen 2016b, s. 158-159.) Diakin opiskelijoita tutkineen Karjalaisen (2012) mukaan omasta elämästä kirjoittaminen auttaa opiskelijaa

omien kokemustensa tiedostamisessa sekä käsittelemässä. Kirjoittamisen kautta opiskelijan on mahdollista pohtia suhdettaan omiin kokemuksiinsa ja antaa niille uusia tulkintoja. Vaikka opiskelijan voi olla vaikeaa etäännyttää itseään omista kokemuksistaan, palvelee reflektiivinen kirjoittaminen muistelun, muistamisen, oivaltamisen sekä identiteetin rakentamisen välineenä.

Koska opiskelun aloittava opiskelija-aines on kirkolliselta orientaatioltaan yhä heterogeenisempää ja yhä harvemmalla on nykyään seurakuntatausta, opiskelijoiden kirkon työntekijän ammatti-identiteetin tukemiseen on kiinnitetty erityistä huomiota. Tutkintoon johtavan koulutuksen yhteydessä ei ole mahdollista taata tarvittavia edellytyksiä hengellisen ja kirkollisen identiteetin kehittymiselle ja vahvistumiselle. Kirkkohallitus on avustanut Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijoiden kirkollisen ja hengellisen identiteetin tukemiseen tarkoitettua toimintaa eli Kirke-toimintaa vuodesta 2001. (Valtonen 2016b, s. 158, s. 165-166.)

Viime vuosina Diakissa on myös tutkittu paljon ammatillisen ja hengellisen identiteetin syntymiseen vaikuttavia tekijöitä. Kirkon työntekijöiden ja alalle opiskelevien sitoutuminen kirkon virkaan ja hengellisyyden vaaliminen nousivat puheenaiheeksi 2000-luvun alussa. (Kirkko muutosten keskellä 2004, s. 320). Toisaalta Launosen (2009, s. 53-65, s. 100-105, s. 129, s. 135) mukaan kirkon alan ammattikorkeakouluopiskelijat olivat selvästi uskonnollisempia kuin suomalaiset keskimäärin ja vain jonkin verran vähemmän uskonnollisia kuin seurakuntien työntekijät. Opiskelijoista 82 prosenttia kertoi kasvaneensa uskoon vähitellen. Opiskelijoista vain viidennes kertoi, ettei usko Jumalaan siten, kuin evankelis-luterilainen kirkko opettaa. Yhtenä opiskeluihin motivoivana asiana opiskelijat mainitsivat kutsumuksen. Seurakunnalliseen osaamiseen liittyvät asiat alkoivat vahvistua opiskelujen toisena vuotena. Kirkollista ammatti-identiteettiä vahvistavina opintoina pidettiin harjoitteluja, seurakuntatyöhön liittyviä ammattiopintoja sekä teologisia perusopintoja. Salomäen (2008) ja Valtosen (2009) mukaan myös yhteys omaan kotiseurakuntaan vahvisti ammatillista identiteettiä. Suurin osa opiskelijoista koki, että heidän ammatillinen identiteettinsä oli vahvistunut opiskeluaikana tai vahvistumassa valmistumisen kynnyksellä (Launonen 2009, s. 117-120).

3 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1 Tutkimustehtävä, narratiivinen lähestymistapa, tutkimushenkilöt ja aineiston kerääminen

Tämän tutkimuksen tehtävänä on tarkastella kirkon työhön opiskelevien ammatillisen identiteetin rakentumista. Tätä identiteetin rakentumista tarkastelen opiskelijoiden hengellisen elämänkerran, eri elämänvaiheiden uskonnollisuuden ja ammatillisuuden näkökulmista opintojen alkuvaiheessa. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Millainen on opiskelijoiden hengellinen elämäkerta, heidän uskonnollinen varhaissozialisaationsa, myöhempi nuoruuden socialisaationsa sekä millaisena opiskelijoiden uskonnollisuus näyttäytyy aikuisena? Entä millainen on opiskelijoiden elämänkulku ja uskonnollisuus opintojen alkuvaiheessa suhteessa Raamattuun?
2. Mistä elementeistä opiskelijoiden käsitys kirkon työntekijän ammattikuvasta rakentuu ja miten opiskelijat itse ovat suuntautuneet kirkon ammatteihin?
3. Millaisia ammatillisen identiteetin tyypitarinoita syntyy opiskelijoiden hengellisissä elämäkertoissa ilmenevän socialisaation, hengellisyyden ja ammatillisten käsitysten pohjalta?

Narratiivista lähestymistapaa hyödynnetään erityisesti sosiaalitieteellisissä tutkimuksissa, joissa kertomus ymmärretään tavaksi jäsentää elämää ja ajattelua (Hänninen 2003, s. 16; Pruuki 2013, s. 270). Ihmisen itsensä kertoma kertomus on luonteva tapa päästä sisälle hänen kokemusmaailmaansa (Lieblich ym. 1998, s. 7; Pruuki 2013, s. 270). Narratiivisuudella onkin vahva liittymäkohta konstruktivismiin (Heikkinen 2007, s. 142-147). Konstruktivismi on tietoteoreettinen näkemys siitä, että tieto rakentuu aina joko yksilön tai yhteisön rakentamana, eikä tietoa voi siirtää objektiivisesti sellaisenaan. Koska opiskelijoiden aiemmat tiedot ja kokemukset ovat erilaisia, näennäisesti samaltakin vaikuttava informaatio voidaan tulkita eri tavoin. (Tynjälä 1999, s. 37-39.)

Konstruktivismissa yksilön nähdään välittävän tietoa ja kokemuksiaan todellisuudesta kertomusten kautta. Ihmisen mieli rakentaa elämästä kertomusta, jossa asioilla on suhde keskenään. Näin yksittäisten tapahtumien mielletään muodostavan kertomuksen ja vievän sen juonta eteenpäin. Kertomus on siis yksilön representaatio hänelle tapahtuneista asioista. Se, miten eri tilanteita tulkitaan ja millaisina ne nähdään, riippuu muista elämän kokemuksista, muilta ihmisiltä saadusta palautteesta ja siitä

kontekstista, jossa ihminen sillä hetkellä elää. Näin identiteettiä kuten myös käsitys maailmasta muotoutuvat jokaisen kohdalla jatkuvasti omassa mielessä ja uusissa sosiaalisissa tilanteissa uudeksi kertomukseksi. Yhteistä todellisuutta ei ole. Konstruktivistisen tietokäsityksen mukaan tietäminen riippuukin aina ajasta ja paikasta sekä tarkastelijan omasta roolista suhteessa vallitsevaan tilanteeseen. (Heikkinen 2007, s. 142-146.)

Käsitys tiedon relativisuudesta heijastuu myös narratiivista tutkimusta tekevän tutkijan rooliin tiedon tulkitsijana. Tutkija ei pysty koskaan välittämään yksilön tarinaa sellaisenaan, vaan tutkittavien ja tutkijan kertomukset asettuvat dialogiin ja limittyvät lopulta yhteen (Hatch & Wisniewski 1995, s. 113-117). Narratiivinen tutkimus pyrkii henkilökohtaiseen ja subjektiiviseen tietoon. Kyse on lähestymistavasta, jossa todellisuus on pikemminkin todenkaltaista tulkintaa, kuin perinteistä tieteellistä tietoa. (Lincoln & Denzin 1994, s. 580.) Tämä liittyy tiedon- ja tiedekäsityksen muutokseen.⁷ Perinteinen modernin ajan ajatus tiedon ja tutkimuksen objektiivisuudesta on saanut haastajakseen postmodernin ajattelumallin, jonka mukaan todellisuuksia ja totuuksia on olemassa yhtä aikaa monta. (ks. esim. Tynjälä 1999, s. 37-39.)

Tutkimukseen osallistui opiskelijoita Diakonia-ammattikorkeakoulun neljästä sosionomikoulutusryhmästä. Yhdessä ryhmässä opiskeli pääsääntöisesti nuoria noin 20-30-vuotiaita aikuisia, jotka suorittivat ensimmäistä ammatillista tutkintoaan ja joilla oli vain vähän kokemusta työelämästä. Kolmessa muussa ryhmässä aikuisilla 25-55-vuotiailla opiskelijoilla oli takanaan jo aiempia opintoja sekä työelämää. Opiskelijoista 27 oli sosionomi (AMK) diakoniopiskelijoita, 16 sosionomi (AMK) nuorisotyönohjaajaopiskelijoita ja 18 sosionomi (AMK) varhaiskasvatuksen ohjaajaopiskelijoita. Tutkimukseen osallistuneita opiskelijoita opintosuunnittain on esitelty taulukossa 1.

⁷ Mielenkiinto narratiivisuutta kohtaan nousi 1990-luvulla. Kiinnostus oli niin laajamittaista, että narratiivisen tutkimuksen rintamalla on alettu puhua narratiivisesta käänteestä. (Heikkinen 2007, 142.)

Sosionomi (AMK) diakoniopiskelijat yht. 27	Sosionomi (AMK) nuorisotyönohjaajaopiskelijat yht. 16	Sosionomi (AMK) varhaiskasvatuksen ohjaajaopiskelijat yht. 18
Aija, Anita, Auli, Enna, Eveliina, Hanna, Lilli, Lyydia, Marjaana, Milla, Pilvi, Reija, Saija, Salli, Salme, Seija, Sini, Sofia, Taina, Tarja, Terhi, Toivo, Tuija, Tuuli, Tuulikki, Venla, Viola	Anna, Isla, Karina, Leena, Liisa, Marika, Markku, Mikko, Paula, Päivi, Rasmus, Reko, Riina, Sanni, Siri, Ville	Anneli, Anniina, Helena, Elli, Kaija, Kerttu, Kiia, Laura, Leila, Mimmi, Mirjam, Mirva, Pinja, Selma, Silja, Taija, Telma, Tiina

Taulukko 1. Tutkimukseen osallistuneet opiskelijat opintosuunnittain.

Jatkossa käytän opiskelijoista nimitystä heidän kirkollisen opintosuuntansa mukaisesti. Kaikista opiskelijoista oli naisia 55 ja miehiä 6. Tutkimusta varten pyydettiin tutkimuslupa Diakilta ja tutkimushenkilöiltä, sillä voidakseen tehdä eettisesti kestäväää tutkimusta, tutkijalla tulee olla lupa kerätä aineistoa. (Cohen & Manion 1994, s. 349-367.)

Opiskelijoiden henkilöllisyyden suojaamiseksi tutkimushenkilöille annettiin aineiston tallennusvaiheessa uusi tunnus. Tunnuksen alkuosana oli tutkijan keksimä uusi nimi, josta myös selvisi opiskelijan sukupuoli, esimerkiksi Auli. Tätä seurasi kirjain, joka kertoi opiskelijan opintosuunnan, D = diakoniopiskelija, N = nuorisotyönohjaajaopiskelija, V= varhaiskasvatuksen ohjaajaopiskelija. Koska kyse on tiiviistä opiskelijajoukosta, ei tässä tutkimuksessa ilmaista yksittäisen opiskelijan ikää tai sitä mihin opiskelijaryhmään hän kuului, eikä myöskään muita sellaisia tietoja aineistosta, joista tutkittavan henkilöllisyys voisi paljastua. Tämän lisäksi myös muut aineistossa esiintyvien henkilöiden sekä siinä mainittujen paikkakuntien nimet on häivytetty. Toimin näin tutkimushenkilöiden anonymiteetin säilyttämiseksi (ks. esim. Cohen & Manion 1994, s. 366-367).

Tutkimuksen aineisto muodostui kirkon alan opiskelijoiden laatimista kolmesta eri oppimistehtävästä. Valmiin aineiston käyttäminen tutkimustarkoituksissa on mahdollista, jos sitä on saatavissa ja se soveltuu tutkimustarkoituksiin (Eskola & Suoranta 1998, s. 118-120). Oppimistehtäviä oli yhteensä 112 kappaletta. Nämä oppimistehtävät olivat Ammatillisuuden perusteet, Hengellinen elämäkertani, Raamattuun liittyvä tehtävä, jolla oli kunakin vuotena hieman eri nimi (Orientoiva Raamattutehtävä, Raamattu ja minä sekä Raamattu, sen tutkimus ja minä). Jokaiselle aineistoille annettiin oma tunnus: A= Ammatillisuuden perusteet, H= Hengellinen elämäkertani, R= Raamattu -tehtävä. Kaikki

tehtävät oli tehty opintojen ensimmäisen lukukauden aikana. Opiskelijat olivat tehneet tehtävät edellä esitetystä järjestyksessä. Kaikki opiskelijat eivät tehneet kaikkia tehtäviä. Tästä kerron tarkemmin luvussa 3.2. Tehtävät kerättiin sähköiseltä oppimisalustalta. Tehtävät oli tehty vuosien 2009-2014 välillä. Tutkittavien suojelemiseksi tarkat vuosikurssitiedot on häivytetty.

Osa aineistosta on kerätty aikana, jolloin toimin tutkimushenkilöiden opettajana Diakissa. Lupa tutkimuksen tekemiseen sekä aineiston keräämiseen pyydettiin kuitenkin vasta, kun opiskelijat olivat jo palauttaneet tehtävänsä. Tästä huolimatta olen aineistoa analysoidessani tiedostanut, että omat kokemukseni tutkimushenkilöiden opettajana ovat vaikuttaneet siihen, miten ymmärrän ja tulkiten heidän tekstiään. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että minulle oli muodostunut suhde opiskelijoihin sekä mielikuva heistä kirkon alan opiskelijoina. Tämä on kuitenkin tyypillistä laadullisessa tutkimuksessa (ks. esim. Eskola & Suoranta 1998, s. 53-54). Tutkimuksen luotettavuuden takaamiseksi opiskelijoiden tehtävistä on otettu suoria lainauksia (Eskola & Suoranta 1998, s. 20, s. 217-218).

3.2. Tutkimuksen aineisto

3.2.1 Hengellinen elämäkertani -aineisto

Hengellinen elämäkertani -aineisto koostui 31 opiskelijan oppimistehtävistä (LIITE 1). Opiskelijoista kaksitoista oli diakoni-, kolme nuorisotyöohjaaja ja kuusitoista varhaiskasvatuksen ohjaajaopiskelijaa. Opiskelijoista 30 oli naisia ja yksi mies. Hengellisen elämäkertani tehneitä opiskelijoita esitellään taulukossa 2.

	Diakoni- opiskelijat yht. 12	Nuorisotyöohjaaja- opiskelijat yht. 3	Varhaiskasvatuksen ohjaajaopiskelijat yht. 16
Hengellinen elämäkertani -tehtävä	Auli, Lydia, Milla, Pilvi, Saija, Salme, Seija, Sini, Taina, Toivo, Tuija, Tuuli	Leena, Liisa, Sanni	Anneli, Anniina, Helena, Elli, Kerttu, Laura, Leila, Mimmi, Mirjam, Mirva, Pinja, Selma, Silja, Taija, Telma, Tiina

Taulukko 2. Hengellinen elämäkertani -tehtävän tehneet opiskelijat opintosuunnittain.

Tehtävät oli kirjoitettu osana Kristinuskon lähtökohdat -kurssia. Valitsin tämän tehtävän, jotta saisin selville, millainen on opiskelijoiden hengellinen elämäkerta, millainen on heidän varhaissozialisaationsa ja myöhempi nuoruuden sosialisationsa sekä millainen suhde hengellisellä elämäkerralla on heidän uskonnollisuuteensa. Tehtävien pituus vaihteli kolmesta kahteenkymmeneen sivuun. Keskimäärin tehtävät olivat kuitenkin noin viiden sivun pituisia. Tehtävänannossa opiskelijoita oli pyydetty kirjoittamaan lyhyt omaelämäkerrallinen teksti, jossa he pohtivat lähtökohtiaan kirkollisiin ja teologisiin opintoihin sekä suhdettaan omaan hengellisyYTEensä. Lisäksi pyydettiin kirjoittamaan omasta hengellisestä identiteetistä ja elämän taitekohdista hengellisyYden näkökulmasta. Tehtäviin liittyi myös reflektioteksti, jonka opiskelijat olivat toteuttaneet kukin omalla tavallaan. Erilaisia vaihtoehtoja olivat seuraavat: opiskelija oli kirjoittanut refleктоivia osioita elämäнкаarta kuvaavien jaksojen väliin, opiskelija oli kirjoittanut erillisen reflektiotekstin, joka seurasi varsinaista elämäkertatekstiä tai opiskelija oli kirjoittanut refleктоivaa tekstiä osaksi elämäkertatekstiään. Opiskelijoiden erilaisten valintojen takia katsoin reflektiotekstien olevan osa opiskelijan tuottamaa tekstikokonaisuutta ja ne analysoin ne osana elämäkertatekstiä, lukuun ottamatta sellaista pohdintaa, jossa arvioitiin tehtävän merkitystä itselle.

Opiskelijoiden tehtävät oli kirjoitettu kronologisesti etenevän tarinan muotoon. Minä-muotoisissa tarinoissa kertojana toimi tehtävän kirjoittanut opiskelija, jonka näkökulmasta tapahtumia tarkasteltiin. Muina toimijoina opiskelijoiden tarinoissa olivat opiskelijoiden itsensä lisäksi perheen ja suvun jäsenet, kirkon ja erilaisten hengellisten liikkeiden työntekijät sekä muut tärkeät ihmiset kuten ystävät, naapurit ja opiskelutoverit. Opiskelijat kirjoittivat hyvin avoimesti vaikeista ja henkilökohtaisistakin asioista. Toisaalta omasta elämästä kirjoittaminen osana korkeakouluopintojen tehtävänantoa sai opiskelijat tiedostamaan oppimistehtävään liittyvän sosialisatiopaineen. He miettivät, mistä kaikesta voivat tai haluavat kertomuksissaan kirjoittaa. Esimerkiksi Tuuli koki haastavana omasta elämästä kirjoittamisen oppilaitosta edustavalle opettajalle, jolla oli vihkimys kirkon työhön ja jonka hän näin katsoi myös edustavan oppilaitoksen lisäksi myös kirkkoa

"Hengellisestä polusta on vaikeaa kirjoittaa. Polut ovat usein mutkaisia ja joskus ne häviävät näkyvistä kokonaan. Silloin täytyy luottaa vaistoonsa ja jatkaa kulkua, sillä kuljettava on, olipa polkua tai ei. Ja hetken päästä polku tulee elämän metsiköstä esille jälleen ja kulku on hiukan helpompaa kuin umpimetsässä rämpiessä. Mutta kirjoittaa tästä Diakissa – papille! - on vielä toinen

asia. En nyt viittaa siihen tavanomaiseen ”kelpaanko minä” – keskusteluun, jonka lähes kaikki rehelliset kristityt jakavat. Minulla on aivan erityinen syy epäroidä tekstiä kirjoittaessa: tiedän rikkovani kirkon asettamia kristillisyyden rajoja”.

Tuuli D, H, 1.

Myös Selma ja Lyydia kertoivat, etteivät halua kertoa kertomuksessaan kaikkea, koska jotkut asiat tuntuivat liian vaikeilta tai henkilökohtaisilta.

”Kirjoittaessani omasta hengellisestä kasvustani kävin läpi monia tunteita ilosta suruun. Nämä tunteet nostivat pintaan omaa hengellisyyttäni ja sen syntyyn vaikuttaneita tekijöitä. Huomasin, että kirjoittaessani myös jollekin muulle kuin itselleni, en kirjannut kaikkia ajatuksiani tekstiin. En kyennyt ja voinut, koska jotkut asiat ovat liian kipeitä.” Selma V, H, 4.

”Olen jättänyt tekstistäni pois Pyhän kokemisen tarkat kuvaukset. Koen, ettei niistä tule kertoa tällä tavalla”. Lyydia D, H, 5.

Aineistossa käsiteltiin hengellisesti merkittävien elämäntapahtumien lisäksi myös jonkin verran suhdetta Raamattuun sekä työelämään ja ammatilliseen suuntautumiseen liittyviä kysymyksiä.

3.2.2 Raamattuun liittyvä aineisto

Raamattu -tehtävä oli suoritettu joko osana Kristinuskon lähtökohdat tai Kristillinen usko -kurssia (LIITE 2). Tehtävän oli tehnyt 58 opiskelijaa, joista diakoniopiskelijoita oli kaksikymmentäseitsemän, nuorisotyönohjaajaopiskelijoita kuusitoista ja varhaiskasvatuksen ohjaajaopiskelijoita viisitoista. Raamattu -tehtävän tehneitä opiskelijoita on esitelty taulukossa 3.

	Diakoniopiskelijat yht. 27	Nuorisotyönohjaajaopiskelijat yht. 16	Varhaiskasvatuksen ohjaajaopiskelijat yht. 15
Raamattu -tehtävä	Aija, Anita, Auli, Enna, Eveliina, Hanna, Kaija, Lilli, Lyydia, Marjaana, Milla, Pilvi, Saija, Salli, Salme, Seija, Sini, Sofia, Taina, Tarja, Terhi, Toivo, Tuija, Tuuli, Tuulikki, Reija, Venla, Viola	Anna, Isla, Karina, Leena, Liisa, Marika, Markku, Mikko, Paula, Päivi, Rasmus, Reko, Riina, Sanni, Siri, Ville	Anneli, Anniina, Elli, Kerttu, Laura, Leila, Mimmi, Mirjam Mirva, Pinja, Selma, Silja, Taija, Telma, Tiina

Taulukko 3. Raamattu -tehtävän tehneet opiskelijat opintosuunnittain.

Raamattua käsittelevät tehtävät olivat saman oppimistehtävän eri versioita, joiden tehtävänantoa kurssista vastaava opettaja oli hieman muokannut vuosittain. Yhteistä näille tehtäville oli kuitenkin se, että opiskelijoita oli pyydetty kirjoittamaan suhteestaan Raamattuun elämänsä eri vaiheissa sekä siitä, mitä he ajattelivat Raamatun tulkinnasta ja tieteellisestä Raamatun tutkimuksesta. Kahtena vuonna opiskelijoita oli tehtävänannon yhteydessä pyydetty myös pohtimaan, mitä uusia näkökulmia lähdekirja oli antanut heille Raamatusta. Käytännössä tämä näyttäytyi opiskelijoiden teksteissä niin, että he olivat kirjoittaneet, mitä uutta olivat oppineet Raamatun sisällöstä ja siihen liittyvistä faktoista. Koska yhtenä vuonna ei tehtävänannossa tällaista ohjeistusta ollut, jätin tämän teeman pois tehtävien analysoinnista. Näin keskityin analyysissa niihin teemoihin, joita käsiteltiin kaikissa tehtävissä. Myöskään opiskelijoiden tekemää tehtävän kirjallista ja numeraalista itsearviointia en analysoinut. Tehtävät olivat pituudeltaan neljästä yhteentoista sivuun. Keskimäärin tehtävät olivat viisi sivua pitkiä. Opiskelijoiden omaa elämänkulkua koskevat tekstiosuudet oli kirjoitettu tarinalliseen muotoon ja niissä kirjoittaja esiintyi itse minä-kertojana. Omasta sen hetkistä hengellisyydestään ja Raamatun tieteellistä tutkimuksesta, tulkinnasta sekä suhteesta Raamattuun oli kirjoitettu perinteisen asiantekstin muodossa. Teksteissä oli käsitelty myös jonkin verran työhön ja ammatilliseen suuntautumiseen liittyviä kysymyksiä. Näistä muodostui kerronnallinen kokonaisuus, jossa oma suhde Raamattuun nähtiin kertomuksen loppuratkaisuna.

3.2.3 Ammatillisuuden perusteet -aineisto

Ammatillisuuden perusteet -aineisto koostui 29 opiskelijan oppimistehtävistä (LIITE 3). Opiskelijoista yksitoista oli diakoniopiskelijoita, kolme kirkon nuorisotyönohjaajaopiskelijoita ja viisitoista varhaiskasvatuksen ohjaajaopiskelijoita. Ammatillisuuden perusteet -tehtävän tehneitä opiskelijoita on esitelty taulukossa 4.

	Diakoni- opiskelijat yht. 11	Nuorisotyönohjaaja- opiskelijat yht. 3	Varhaiskasvatuksen ohjaajaopiskelijat yht. 15
Ammatillisuuden perusteet -tehtävä	Lydia, Milla, Saija, Salme, Seija, Sini, Taina, Toivo, Tuija, Tuuli, Tuulikki	Leena, Liisa, Sanni	Anneli, Anniina, Elli, Kerttu, Kiia, Laura, Leila, Mimmi, Mirjam, Mirva, Pinja, Selma, Silja, Taija, Tiina

Taulukko 4. Ammatillisuuden perusteet -tehtävän tehneet opiskelijat opintosuunnittain.

Esseet oli kirjoitettu Oppiminen ja oppimisympäristöt, Ammatillisuus sekä Arvot ja etiikka -opintokokonaisuuksia varten. Valitsin tämän tehtävän, jotta saisin tietoa, millaisista elementeistä opiskelijoiden käsitys kirkon alan ammatillisuuden perusteista rakentuu ja mikä on heidän ammatillinen suuntautumisensa kirkon työhön. Opiskelijat kävivät teksteissään läpi kirjallisuudesta ja oman kirkon alan ammattilaisen haastattelusta saatua materiaalia. Esseet olivat keskimäärin neljäntoista sivun pituisia. Opiskelijoiden teksteissä kuvattiin oman ammattialan historiaa, ammatin harjoittamista, työhön liittyviä arvoja ja etiikkaa sekä omaa suhdetta ammattiin tehtävään liittyvän kirjallisuuden sekä oman alan ammattilaisen haastattelun pohjalta. Analysoinnissa keskityttiin kuitenkin esseiden pohdintaosuuteen, jossa opiskelijat ilmaisivat oman käsityksensä siitä, mistä elementeistä heidän mielestään kirkon alan ammatillisuuden perusteet muodostuvat ja reflektoivat tehtävän merkitystä ammattikuvansa muotoutumiselle sekä omaa soveltuvuuttaan ja suuntautumistaan opiskelemaansa kirkon ammattiin. Tässä aineistossa opiskelijoiden kirjoittama teksti oli tiivistä. Samassa lauseessa saattoi olla maininta useistakin teemoista. Toisaalta erityisesti kirkon työn kehittämisestä, verkostoitumisesta, moniammatillisuudesta ja kirkon roolista suomalaisessa yhteiskunnassa oli kirjoitettu esseissä laajemmin. Useimmissa esseissä viimeinen kappale käsitteli tehtävänannon mukaisesti opiskelijan ammatillista suuntautumista suhteessa kirkon työhön. Ammatillista suuntautumista käsiteltiin lisäksi myös muualla teksteissä erilaisten opiskelijoiden esiin ottamien teemojen yhteydessä.

3.3 Aineiston analyysi

3.3.1 Aineiston lukeminen, keskeisten teemojen hahmottaminen ja alustava ryhmittely

Polkinghornen (1995) mukaan narratiivisessa analyysissä lähdetään luomaan aineiston pohjalta synteesiä eli uutta kertomusta. Se, miltä pohjalta ja millaisia painotuksin tutkija lähtee uutta kertomusta muodostamaan, on suhteessa niihin analyysimenetelmiin, joita hän käyttää. Lieblichin ym. (1998, s. 12) mukaan narratiivisen aineiston analyysi on mahdollista jakaa luku- ja tulkintatavan mukaan holistiseen eli laaja-alaiseen tai kategoriseen eli sisällölliseen analyysiin. Kategorisessa lukutavassa aineistoa analysoidaan perinteisen sisällön analyysin keinoin luokittelemalla ja järjestelemällä sitä. Tällöin on mahdollista tarkastella useiden yksilöiden kokemusta suhteessa tiettyyn

teemaan ja aiheeseen. Kokonaisvaltaisessa eli holistisessa lukutavassa keskitytään kertomuksen kokonaisuuteen, jolloin sen osia reflektoidaan suhteessa kokonaiskertomukseen. Tämä antaa mahdollisuuden keskittyä yksilöön ja hänen elämäkokonaisuuteensa. Yhdistämällä näitä kahta lähestymistapaa saadaan neljä erilaista tapaa lukea kertomuksia. Nämä ovat kokonaisvaltainen-sisällöllinen (*holistic-content*), kokonaisvaltainen-muotoon keskittyvä (*holistic-form*), kategorinen-sisällöllinen (*categorical-content*) ja kategorinen-muotoon keskittyvä (*categorical-form*). (Lieblich ym. 1998, s. 12.) Erilaisia lukutapoja voi samassakin tutkimuksessa yhdistellä eri tavoin. Se on myös hyvin yleistä. (Lieblich ym. 1998, s. 12.) Narratiivisen aineiston analyysitapoja on esitelty taulukossa 5.

	Kokonaisvaltainen	Kategorinen
Sisältö	Kertomusta tarkastellaan kokonaisuutena, jolloin kertomuksen osia peilataan kokonaiskertomukseen.	Muistuttaa perinteistä laadullista sisällön analyysia, jossa tutkimuksen kannalta keskeinen aines luokitellaan.
Muoto	Kertomuksesta paikannetaan rakennetta tai juonta, esim. tragedia, komedia.	Aineistosta tarkastellaan tyylillisiä tai kielellisiä piirteitä.

Taulukko 5. Narratiivisen aineiston analyysitavat (Lieblich ym. 1998, 13).

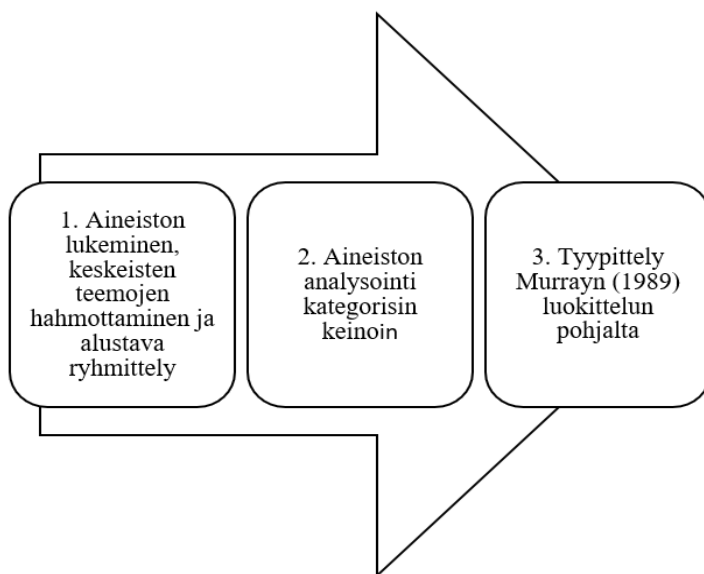
Kokonaisvaltaisessa-muotoon keskittyvässä narratiivisessa analyysitavassa aineistoa tarkastellaan sen rakenteen perusteella (ks. Lieblich ym. 1998, s. 16). Suomalaisessa tutkimuksessa esimerkiksi Vilma Hänninen (2000) on väitöskirjassaan hyödyntänyt kokonaisvaltaista -muotoon keskittyvää analyysitapaa tarkastelemalla aineistoaan Kevin Murrayn (1989, s. 181-182) tekemän jaottelun pohjalta. Seuraavassa esittelen Murrayn tekemään luonnehdintaa klassisista kertomustyypeistä. Murrayn mukaan romanssille on tyypillistä, että tarinan alussa vallitsee hyvyyden ja tasapainon tila. Tätä tilaa saapuvat uhkaamaan pahuuden voimat. Päähenkilö on sankari, joka taistelee pahaa vastaan ”viimeisen taistelun” ja voittaa. Näin alun harmonia palautuu. (Murray 1989, s. 181-182.) Romanssissa identiteetti rakentuu sankaruuden osoittamisesta sekä omien kykyjen asettamisesta testiin julkisessa tilanteessa. Tarinan sankari edustaa hyvää ja puolustaa moraalista oikeutta (Hänninen 2000, s. 96.) Länsimaaisessa tarinaperinteessä tätä tarinatyyppiä edustavat esimerkiksi Prinsessa Ruusunen (ks. esim. Grimm & Grimm 2000a, s. 118-121) ja Punahilkka (ks. esim. Grimm & Grimm 2000a, s. 78-82).

Tragediakertomuksen alku on samantapainen, kuin romanssissa. Päähenkilö ei kuitenkaan pysty voittamaan kertomuksessa hänen eteensä tulevia haasteita. Tämän lisäksi myös oman paikan lunastaminen sosiaalisen yhteisön jäsenenä jää saavuttamatta. (Murray 1989, s. 182.) Hännisen (2000, s. 96) mukaan tragedian päähenkilölle tyypillinen ominaisuus on viattomuus. Satuklassikoista tragediaksi voi luonnehtia H.C. Andersenin kertomusta Pieni merenneito, jossa merenneito ei onnistu avioitumaan prinssin kanssa, vaan muuttuu meren aalloksi (ks. esim. Andersen 1997, s. 18-47).

Komedia taas alkaa tilanteesta, jossa sosiaalinen yhteisö tai yhteiskunta estää päähenkilöä toteuttamasta haluaan, toivettaan tai tavoitettaan. Ristiriidasta seuraa konflikti, joka ratkeaa välitilassa eli liminaalitulassa. Välitila voi olla esimerkiksi karnevaali tai seikkailu. Tämän seurauksena syntyy uusi sosiaalinen yhteys sekä ehyempi identiteetti. (Murray 1989, s. 181.) Komedia on identiteettitarina, jossa tarkastellaan tarpeita ja mahdollisuuksia toteuttaa niitä. Tarinassa päähenkilö löytää itselleen luontaisen tavan olla olemassa ja ryhtyy toteuttamaan sitä myös julkisesti. (Hänninen 2000, s. 96) Perinteisessä länsimaisessa satukirjallisuudessa komediaa edustavat esimerkiksi Tuhkimo (ks. esim. Grimm & Grimm 2000b, s. 43-51) ja Lumikki (ks. esim. Grimm & Grimm 1999, s. 83-94).

Ironiassa ei ole sellaista itsestään selvästi hyvää tai pahaa kuten muissa tarinatyypeissä. Ironiassa yksilöillä on monenlaisia puolia, eikä yhteisönkään rooli kertomuksessa ole mustavalkoinen. (Murray 1989, s. 182.) Ironiassa tarinan päähenkilö on älyllinen toimija, jolle ominaista on halu rikkoa totuttuja rajoja. Hän myös herättää toimillaan muissa hämmennystä. (Hänninen 2000, s. 96.) Länsimaisessa kertomakirjallisuudessa ironiaksi voisi luokitella sadun Kultakutri ja kolme karhua. Erityisesti tällainen tarina on Robert Southeyn (1930) kirjassaan *The Doctor & C* julkaisema versio.

Tämän tutkimuksen aineiston analysoin kolmessa vaiheessa eri vaiheessa. Nämä vaiheet olivat 1) aineiston lukeminen, keskeisten teemojen hahmottaminen ja alustava ryhmittely, 2) aineiston analysointi kategorisin keinoin ja 3) tyypittely Murrayn (1989) kertomustyyppien pohjalta. Aineiston analyysin etenemistä on kuvattu kuviossa 4.

Kuvio 4. Aineiston analyysin eteneminen.

Seuraavassa esittelen analyysin etenemistä yksityiskohtaisemmin. Analyysin ensimmäisessä vaiheessa luin aineiston läpi useita kertoja. Opiskelijoiden hengellistä elämäntarinaa ja Raamattua käsittelevät kertomukset olivat koskettavia ja herättivät minussa tutkijana voimakkaitakin tunteita. Kertomuksissa esiintyvät yliluonnolliset kokemukset ja suhde muihin uskontoihin sekä uushenkisyyteen herättivät hämmennystä ja halun kysyä lisää. Opiskelijoiden esiin tuomat laiminlyönnit sekä henkinen ja fyysinen väkivalta herättivät minussa vihaa, surua ja ahdistusta. Myös erilaisten kristillisten yhteisöjen harjoittama hengellinen väkivalta ja ulossulkeva tapa tulkita Raamattua nostivat mieleeni epäoikeudenmukaisuuden tunteita. Ammatillisuuteen liittyvissä kysymyksissä huomasin välillä turhautuvani pohtiessani opiskelijoiden toiveita ja odotuksia seurakuntatyöstä sekä näiden toteutumismahdollisuuksia kirkon rakenteissa.

Tarinoissa esiintyvien traagisten tapahtumien osalta jouduin pohtimaan, mikä on roolini ja vastuuni tutkijana opiskelijoiden tukemisessa ja auttamisessa. Kertomuksissa käsitellyt asiat olivat kuitenkin aikuisten ihmisten luottamuksellisesti kirjoittamia ja vuosia sitten tapahtuneita asioita, joihin ei liittynyt kirjoittajan itsensä tekemää rikosta. Näin tutkijan roolissa pitäytyminen oli lopulta suhteellisen helppoa. Jo tässä vaiheessa tein kuitenkin tietoisin päätöksen välttää yksityiskohtaista väkivaltaa kuvaavien suorien

lainauksien käyttämistä. Tämän valinnan takana oli halu suojella opiskelijoiden anonymiteettiä sekä välttää tekstistä mahdollisesti välittyvää tirkistelyn tunnetta.

Useiden lukukertojen aikana aineistoista hahmottui kolme suurempaa teemaa. Ne olivat opiskelijoiden hengellistä elämäntarinaa, hengellisyyttä ja Raamattua sekä ammatillisuutta koskevat käsitykset. Jo tässä vaiheessa ryhmittelin opiskelijoiden kertomuksia alustavasti siten, että pyrin etsimään kustakin teemasta keskenään samankaltaisia ryhmiä. Tämän tein kuitenkin pitäen teemat erillään toisistaan eli en lähtenyt vielä tekemään varsinaista tyypittelyä.

3.3.2 Aineiston analysointi kategorisin keinoin

Toisessa vaiheessa analysoin aineiston sisällön kategorisin keinoin. Hengellinen elämäkertani -tehtävät oli kirjoitettu kertovaan muotoon ja analysoin ne hyödyntäen narratiivisessa tutkimuksessa käytettyä kategorinen-sisällöllinen analyysitapaa (Lieblich ym. 1998, s. 16-17). Tässä analyysitavassa keskitytään tarkastelemaan aineistoa siinä esiintyvien erilaisten teemojen kautta, joita sitten järjestetään ja yhdistetään. Tämän analyysitavan valitsin, koska sitä kautta on luontevaa tutkia useiden yksilöiden suhdetta samoihin kysymyksiin (ks. Lieblich ym. 1998, s. 12). Teemojen tarkastelun tein aineistolähtöisesti. Tämän tarkoituksena oli pysyä mahdollisimman uskollisena opiskelijoiden ilmentämille teemoille sekä korostaa aineiston rikkautta ja moniäänisyyttä. (Lieblich ym. 1998, s. 113.) Aineistoa läpi käydessäni, kirjasin ylös teksteissä käsiteltyjä teemoja ja merkitsin ne koodilla. Aluksi koodeja oli viisikymmentäkahdeksan. Analysoidessani tätä aineistoa pohdin erityisesti sitä, missä määrin opiskelijoiden aikuisuudessa ilmentämää hengellisyyttä ja toisaalta opintojen alkuvaiheessa ilmentämä hengellisyyttä koskevat lausumat tulisi sijoittaa samaan kategoriaan. Päädyin kuitenkin muodostamaan niistä kummastakin oman kategoriansa, sillä teksteissään opiskelijat tekivät eron näiden kahden asian välillä ilmaisemalla nykyistä todellisuutta käyttämällä preesensia ja menneisyyttä käyttämällä mennyttä aikamuotoa. Lopulta jatkoin teemojen yhdistelyä, kunnes niistä oli jäljellä viisitoista alakategoriaa.

Raamattua koskevan aineiston analysoin perinteisen laadullisen sisällön analyysin teemoittelun keinoin (Eskola & Suoranta 1998, s. 175-182). Käytän tämän aineiston kohdalla käsitettä laadullinen sisällönanalyysi, sillä aineisto oli pääosin perinteistä asiatekstiä, vaikkakin suhteestaan Raamattuun eri elämänvaiheissa opiskelijat olivat kirjoittaneet kertovassa muodossa. Perinteisen laadullisen tutkimuksen sisällönanalyysi ja narratiivinen kategorinen-sisällöllinen analyysi tulevat hyvin lähelle toisiaan. Käsitettä

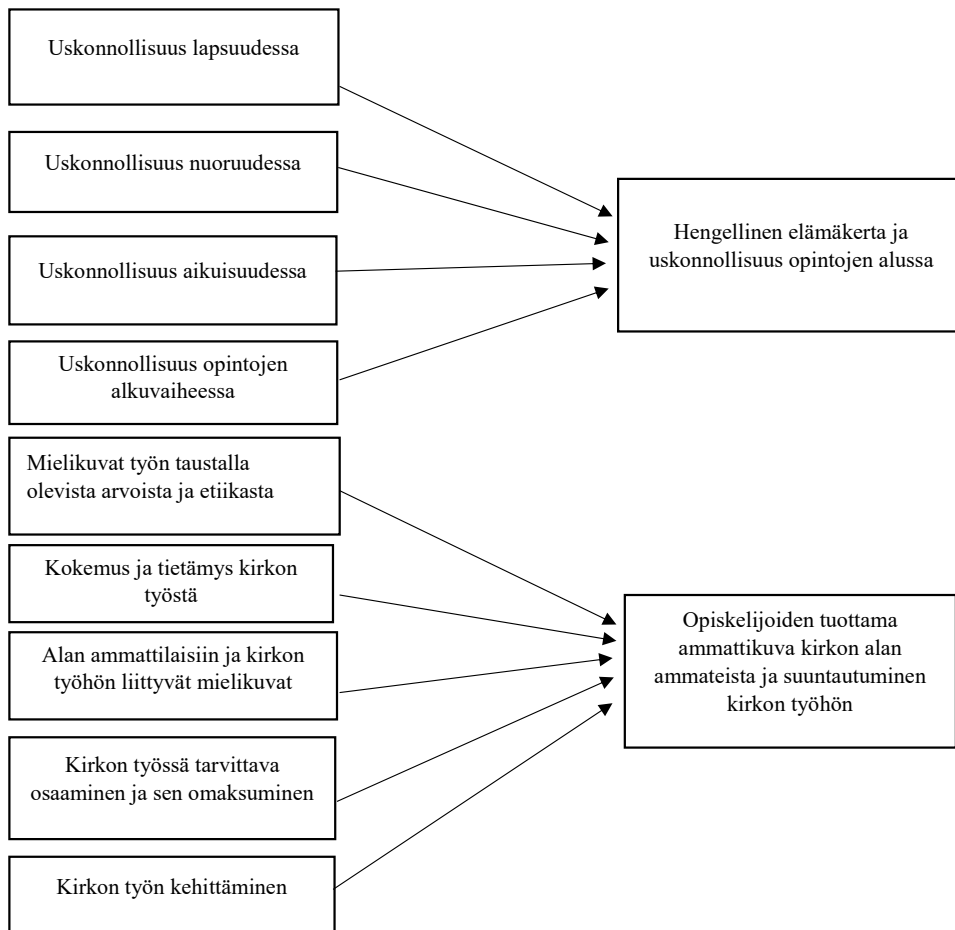
laadullinen sisällönanalyysi käytetään analysoitaessa perinteistä asiatekstiä, mutta myös narratiivista aineistoa tutkittaessa. Kategorinen-sisällöllinen analyysi taas on nimenomaan narratiivisessa tutkimuksessa kertovaa aineistoa analysoitaessa käytettävä käsite. (ks. esim. Lieblichin ym. 1998, s. 112-114; Valtonen 2009, s. 78.) Raamattua koskevan aineiston analyysi tapahtui kuitenkin periaatteessa samalla tavalla kuin Hengellinen elämäkertani aineiston analyysi. Nostin tekstistä erilaisia opiskelijoiden mainitsemia teemoja, kirjasin ne ylös ja merkitsin koodilla. Ensimmäisellä kirjauskerralla teemoja oli kaksikymmentäyhdeksän. Jatketuani teemojen yhdistelyä päädyin lopulta kuuteentoista alakategoriaa.

Ammatillisuuden perusteet -aineisto muodostui asiatekstistä. Analysoidessani tätä aineistoa laadullisen sisällönanalyysin keinoin (ks. Eskola & Suoranta 1998, s. 175-182), tein teemoja eritellessäni valinnan, etten analysoinut kirkon alan ammatillista suuntautumista koskevaa osaa teksteistä erikseen, vaan analysoin sitä koskevat lausumat yhdessä muun tekstin kanssa. Näin toimin saadakseni selville sen, missä määrin teksteissä yleisesti mainitut teemat koskivat myös ammatillista suuntautumista kirkon alalle. Tulosluvussa esittelemäni tulokset onkin raportoitu siten, että jokaisen alakategorian yhteydessä käy myös ilmi sen merkitys opiskelijoiden kirkon alan ammatillisen suuntautumisen kannalta.

Tehtävänannossa opiskelijoita oli pyydetty arvioimaan ammatillista suuntautumistaan suhteessa kirkon työhön. Joissakin lausumissa mainittiin kirkon alan työn lisäksi sosiaalialan työ. Näin esimerkiksi silloin, kun molempien alojen arveltiin edellyttävän samanlaisia taitoja tai ominaisuuksia. Aineiston luonteen vuoksi en tarkastellut kategorisessa analyysissä erikseen suuntautumista vain sosiaalialan työhön, vaan keskityn siihen, millaiset asiat vaikuttivat opiskelijoiden mukaan kirkon alalle suuntautumiseen. Vaikka opiskelijoiden teksteissä oli viitteitä ensisijaiseen sosiaalialan suuntautumiseen, aineiston luonteen vuoksi tätä ei ollut mahdollista tarkastella luotettavasti. Aiempien tutkimusten perusteella sosiaalialan opinnoilla ja suuntautumisella sosiaalialalle on kuitenkin vaikutusta siihen, ettei opiskelija orientoidu tai halua hakeutua kirkon työhön (ks. esim. Launonen 2009; Valtonen 2009). Aineistosta kirjasin ylös teksteissä käsiteltyjä teemoja ja merkitsin nämä teemat sitä kuvaavalla koodilla. Tästä aineistosta teemoja muodostui aluksi kolmekymmentäkaksi. Jatkoin teemojen yhdistelyä ja koodaamista siten, että lopulta niitä muodostui viisitoista alakategoriaa.

Tarkastelin näitä kaikista kolmesta aineistosta löytämiäni alakategorioita yhdessä ja

jatkoin niiden yhdistelemistä löytääkseni niistä laajempia kokonaisuuksia. Näin toimin erityisesti sen takia, että opiskelijat eivät rajoittuneet teksteissään vain tehtävänannossa määriteltyihin teemoihin. Hengellinen elämäkertani -teksteissä tarkasteltiin myös suhdetta Raamattuun sekä pohdittiin omaa ammatillista suuntautumista, Raamattua koskevista teksteistä kirjoitettiin hengellisestä elämäkerrasta Raamatun näkökulmasta ja oman raamatuntulkinnan suhteesta ammatillisiin toiveisiin, lisäksi Ammatillisuuden perusteet -teksteissä perusteltiin omia ammatillisia näkemyksiä Raamatun tulkinnan ja omien elämänvaiheiden kautta. Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että kaikki aineistossa esiintyvät tutkimuskysymyksissä kirjatut teemat huomioidaan ja raportoidaan osana tuloksia. Tämän vuoksi en voinut analyysissäkään rajoittua vain tehtävänannossa annettuihin teemoihin, vaan pidin loogisimpana yhdistää eri aineistojen samansisältöiset kategoriat. Lopulta päädyin kolmeenkymmeneen alakategoriaan, joista muodostin yhdeksän yläkategoriaa, jotka olivat *Uskonnollisuus lapsuudessa, Uskonnollisuus nuoruudessa, Uskonnollisuus aikuisuudessa ja Uskonnollisuus opintojen alkuvaiheessa, Mielikuvat työn taustalla olevista arvoista ja etiikasta, Kokemus ja tietämys kirkon työstä, Alan ammattilaisiin ja kirkon työhön liittyvät mielikuvat, Kirkon työssä tarvittava osaaminen ja sen omaksuminen sekä Kirkon työn kehittäminen*. Nämä yläkategoriat jaoin kahteen laajempaan teemaan: Hengellinen elämäkerta ja uskonnollisuus opintojen alussa sekä Opiskelijoiden tuottama ammattikuva kirkon alan ammattilaisten ja suuntautuminen kirkon työhön. Kuviossa 5 on esitelty tuloslukujen teemojen muodostamista alakategorioiden perusteella.

Kuvio 5. Tuloslukujen teemojen muodostaminen alakategorioiden perusteella.

Hengellinen elämäkerta ja uskonnollisuus opintojen alussa -teeman osalta esittelen tarkemmin sen sisältämät ylä- ja alakategoriat sekä niistä nostamani analyysin tulokset luvussa neljä. Opiskelijoiden tuottaman ammattikuvan kirkon alan ammateista ja suuntautumisen kirkon työhön -teeman sisältöjä esittelen luvussa viisi. Tässä kohtaa haluan myös todeta sen, että vaikka tulosten raportoinnin kannalta jako hengelliseen ja ammatilliseen oli luonteva ja nähdäkseni myös välttämätön, nämä teemat kutoutuivat opiskelijoiden teksteissä toisiinsa hyvin tiiviisti. Erityisesti tämä näkyi raamattunäkemyistä opintojen alkuvaiheessa ja kirkon työntekijän suhdetta Raamattuun käsittelevissä lausumissa. Niiden osalta teinkin sellaisen ratkaisun, että tarkastelen opiskelijoiden raamattunäkemyksiä ja ammatillisuuteen liittyviä näkökulmia yhdessä luvussa neljä.

3.3.3 Aineiston analysointi holistisesti

Analyysin kolmannessa vaiheessa yhdistin alkuperäiset oppimistehtävät jokaisen yksittäisen opiskelijan osalta ja tein opiskelijoiden tarinoista juonitiivistelmiä. Näihin tiivistelmiin merkitsin keskeiset seikat uskonnollisuudesta lapsuudessa, nuoruudessa ja aikuisuudessa. Tiivistelmiin sisällytin myös kuvaukset raamattusuhteista elämän eri vaiheissa. Merkitsin juonitiivistelmiin myös opiskelijan kertomuksessa ilmenneen sen hetkisen hengellisen varmuuden sekä ammatillisen varmuuden. Hengellisen varmuuden osalta kirjasin tiivistelmiin opiskelijan käsityksen oman hengellisen elämänsä hoitamisesta, raamattusuhteesta ja johdatuksen merkityksestä osana omaa elämän tarinaa. Ammatillisen varmuuden suhteen kirjasin ylös ammatillisen suuntautumisen sekä syyt siihen.

Tämän jälkeen tyypittelin opiskelijoiden kertomukset hyödyntäen kokonaisvaltaista-muotoon keskittyvää lähestymistapaa (Lieblich ym. 1998, s. 88-111). Tyypittelyn tein Murrayn (1989, s. 181-182) kertomustyyppien mukaan. Tutkimuksen eri aineisto antoi vaihtelevasti informaatiota yksittäisen opiskelijan elämänkulusta, hengellisyydestä ja suhteesta Raamattuun sekä ammatillisesta suuntautumisesta. Tyypittelyn lähtökohdaksi valitsin niiden opiskelijoiden kokonaiskertomukset, jotka olivat kirjoittaneet Hengellinen elämäkertani -tekstin ja jota olin täydentänyt muista aineistoista samallani informaatiolla juonitiivistelmiä tehdessäni. Näin toimin siksi, että nämä kertomukset osoittautuivat rikkaimmiksi ja monipuolisimmiksi sekä antoivat opiskelijasta tietoa kattavasti. Valtonen (2009) on kutsunut tällaisia tutkijan useista aineistoista muodostamia yksittäisen opiskelijan kertomuksia elämänkertomuksiksi. Hyödynnän tässä hänen käyttämänsä käsitettä ja kutsun näitä kertomuksia jatkossa elämänkertomuksiksi. Elämänkertomuksia oli yhteensä 30.

Murrayn (1989, s. 181-182) kertomustyypeissä kertomuksen alulla on keskeinen merkitys sen osalta, mihin tarinatyyppiin kertomus kuuluu. Tämän tutkimuksen aineistona olevista tarinoista osa oli hyvin selkeästi tyypiteltävissä kertomustyyppien mukaisesti. Kaikki tarinat eivät olleet lähtökohdiltaan kuitenkaan aivan yksiselitteisiä. Opiskelija saattoi kuvata kasvaneensa kristityssä perheessä, joka ei kuitenkaan kuulunut kirkkoon. Joissakin kertomuksissa opiskelijan vanhemmista toinen oli ollut syvästi uskoaan tunnustava kristitty ja toinen ateisti. Toisissa taas vanhemmat olivat enemmänkin kulttuurikristittyjä, mutta opiskelijan elämässä paljon vaikuttaneet isovanhemmat toivat kristillisyyttään ilmi hyvin selkeästi. Aina kristillisyyttä ei myöskään kuvattu vain myönteisessä valossa, vaan siihen saattoi liittyä tai sillä saatettiin perustella henkistä,

hengellistä tai fyysistä väkivaltaa. Niiden kertomusten osalta, joissa tyypittelyn tekeminen ei ollut itsestään selvää, käytin tyypittelyn perusteena normatiivisen luokittelun sijasta opiskelijan omaa näkemystä hänen lapsuudessaan vaikuttaneen kristillisyyden luonteesta ja merkityksestä. Näin toimin siksi, että näennäisesti hyvin samanlaisissa lapsuuden perheessä kasvaneet opiskelijat saattoivat antaa kokemuksilleen hyvin erilaisen merkityksen.

Romanssille tyypillinen on harmoninen alku (Murray 1989, s. 181-182). Tämän tutkimuksen kertomuksissa tämä tarkoitti kotia tai kotipiiriä, jossa opiskelijan mukaan ilmennettiin tietoisesti ja myönteisellä tavalla kristillistä uskoa ja tapoja sekä osallistuttiin seurakunnan toimintaan. Lisäksi joissakin tapauksissa tähän saattoi liittyä myös myönteistä osallisuutta herätysliikkeen elämästä ja toiminnasta. Murrayn (1989, s. 181-182) tyypittelyn mukaan myös tragedian alku on romanssin kaltainen. Tragediakertomusten alku muistuttikin tämän tutkimuksen kertomuksissa romanssikertomusten alkua. Komedia taas edellyttää tilannetta, jossa ympäristö tai yhteisö tukahduttaa päähenkilön halua tai tarpeita (Murray 1989, s. 181). Opiskelijoiden kertomuksissa tämä näyttäytyi sellaisena kulttuurikristillisenä kotina, jossa opiskelija ei päässyt toteuttamaan omaa hengellistä haluaan tai sellaisena kotina, jossa hengellisyyteen liittyi jotakin kielteistä. Keskeistä näissä kertomuksissa oli niistä välittyvä opiskelijan toive ilmentää omaa kristillistä uskoaan lapsuuden kodin tapoja vahvemmin ja selkeämmin. Murrayn (1989, s. 182.) ei kuvaa eri kertomustyyppisiä luonnehtiessaan erikseen ironia -kertomuksille tyypillistä alkutilannetta.

Murrayn (1989, s. 181-182) kertomustyypeissä myös kertomuksen alun ja lopun välille sijoittuvilla tapahtumilla on merkitystä tyypittelyn kannalta. Romansseissa ja tragediakertomuksissa korostuu usein sankarin kunniaa ja hyveellisyyttä haastavien peräkkäisten tapahtumien sarja, joka huipentuu viimeiseen taisteluun. Komediasa taas kertomuksen kannalta keskeinen muutos tapahtuu karnevaalin tai seikkailun lopputuloksena. Ironiassa keskeistä on päähenkilön älyllisyys ja tietoiset valinnat, jotka rikkovat kuulijan tai lukijan käsitystä soveliaisuudesta ja aiheuttavat siksi hämmennystä. Tämän tutkimuksen kertomuksissa myös nämä näkökulmat olivat löydettävissä, vaikka kaikissa kertomuksissa ne eivät esiintyneetkään erityisen selvästi.

Murrayn (1989, s. 181-182) käyttämässä jaottelussa romanssilla ja komedialla on päähenkilön kannalta tyydyttävä loppuratkaisu. Tragedia taas päättyy päähenkilön osalta epätydyttävästi. Ironiakertomuksessa loppuratkaisu jää auki tai ole yksiselitteinen. Opiskelijoiden kertomuksissa tyydyttävän loppuratkaisun kannalta merkityksellistä

olivat hengellisen ja ammatillisen varmuuden saavuttaminen. Hengellinen varmuus näyttäytyi kertomuksissa sisäisenä rauhana oman uskon kelvollisuudesta itselle ja Jumalalle, mutta myös muille ihmisille. Ammatillinen varmuus suhteessa kirkon työhön taas oli varmuutta omasta tulevasta ammattialasta, oman paikan löytämisestä työelämässä tai varmuutta tietystä ammattialasta luopumisesta. Käytännössä tämä tarkoitti joko ensisijaista halua hakeutua valmistumisen jälkeen kirkon työhön tai halua nähdä sekä kirkon alan että sosiaalialan työ itselle mahdollisena vaihtoehtona tai luopumista kirkon alasta itselle sopivana työllistymisvaihtoehtona.

Osassa tarinoista hengellinen, ammatillinen tai molempiin liittyvä varmuus jäivät kuitenkin saavuttamatta. Hengellinen epävarmuus näyttäytyi näissä kertomuksissa opiskelijan epävarmuutena oman uskon kelvollisuudesta tai kykenemättömyytenä tarkastella tarinaa hengellisyyteen liittyvän kriisin takia. Kertomuksissa kirkon alan ammatillisen varmuuden tarkasteleminen edellytti ensin omaan hengellisyyteen liittyvien kysymysten ratkaisemista. Mikäli opiskelija ei ollut onnistunut ratkaisemaan näitä kysymyksiä, jäi kertomuksessa myös ammatillinen ratkaisu kirkon työhön suuntautumisen osalta tekemättä tai epävarmaksi. Toisaalta harmonian löytäminen oman hengellisyyden kanssa, ei tarkoittanut kaikissa kertomuksissa kuitenkaan automaattisesti ammatillista varmuutta suhteessa kirkon työn. Ammatillinen epävarmuus liittyi näissä kertomuksissa epävarmuuteen suhteessa nimenomaan kirkon työntekijältä edellytettävään osaamiseen tai sitoutumiseen hengellisessä työssä edellytettäviin rooliodotuksiin.

Kertomuksista viisitoista oli tyypiteltävissä romanssikertomuksiksi, seitsemän komediakertomuksiksi, kaksi ironioiksi ja kaksi tragedioiksi. Kaikki kertomukset eivät kuitenkaan sopineet Murrayn kertomustyyppien kriteereihin. Viisi jaottelun ulkopuolelle jäänyttä kertomusta muistuttivat lähtökohdiltaan komediakertomuksia, joissa yhteisö tai ympäristö esti päähenkilöä toteuttamasta omaa kristillisyyttään. Loppuratkaisultaan nämä kertomukset olivat kuitenkin tragedian luonteisia, koska päähenkilö ei niissä kyennyt lopulta ratkaisemaan hengellisyyttään tai ammatillisuuttaan uhkaavaa kysymystä.

Eri kertomustyypeistä oli löydettävissä kuusi erilaista ammatillista suuntautumista kirkon työhön. Ammatilliselta suuntautumiseltaan varmat opiskelijat olivat jaettavissa 1) ensisijaisesti kirkon työhön suuntautuneisiin 2) monipuolisesti suuntautuneisiin, jotka pitivät sekä kirkon alan että sosiaalialan työtä itselleen mahdollisena ja 3) kirkollisesta suuntautumisesta luopuneeseen. Lisäksi osa opiskelijoista oli ammatilliselta suuntautumiseltaan toisaalta varmoja ja toisaalta epävarmoja, koska 4) ammatillinen

epävarmuus haastoi suhdetta kirkon työhön, vaikka he itse halusivat työllistyä kirkkoon. Ammatilliselta suuntautumiseltaan epävarmat oli jaettavissa 5) niihin, joiden ammatillinen epävarmuus esti heitä ratkaisemasta suhdettaan kirkon työhön sekä 6) niihin, joiden hengellinen epävarmuus esti heitä ratkaisemasta suhdettaan kirkon työhön. Koska tämän tutkimuksen aineiston perusteella ei ollut mahdollista arvioida opiskelijoiden ensisijaista suhdetta sosiaalialan työhön, kirkon alan suuntautumisestaan luopuneen ja epävarmojen osalta keskityttiin niihin asioihin, jotka kirkon työssä itsessään estivät tai haastoivat suuntautumista kirkon alalle. Erilaisten ammatillisten suuntautumisten sijoittumista Murrayn (1989, 181-182) kertomustyyppeihin on esitelty taulukossa 6.

Kertomustyyppi	Kertomustyyppissä esiintyneet ammatilliset suuntautumiset suhteessa kirkon työhön
Romanssi	Kirkollisesti suuntautunut, Monipuolisesti suuntautunut, Kirkollisesta suuntautumisesta luopunut
Komedia	Kirkollisesti suuntautunut, Monipuolisesti suuntautunut
Tragedia	Ammatillinen epävarmuus estää ratkaisemasta suhdetta kirkon työhön, Hengellinen epävarmuus estää ratkaisemasta suhdetta kirkon työhön.
Ironia	Ammatillinen epävarmuus haastaa suhdetta kirkon työhön, vaikka he itse haluaisivat työllistyä kirkkoon
Muut	Ammatillinen epävarmuus estää ratkaisemasta suhdetta kirkon työhön, Hengellinen epävarmuus esti ratkaisemasta suhdetta kirkon työhön

Taulukko 6. Erilaisten ammatillisten suuntautumisten sijoittuminen Murrayn (1989, 181-182) kertomustyyppeihin.

Tämän jälkeen tarkastelin niiden 31 opiskelijan kertomuksia, jotka eivät olleet kirjoittaneet Hengellinen elämäkertani -tekstiä. Näistä kertomuksista pyrin etsimään samanlaista rakennetta tai muita teemallisia yhtymäkohtia niiden kertomusten kanssa, jotka olin jo tyypitellyt Murrayn kertomustyyppien mukaan. Toimin näin siksi, että ne kertomukset, joiden runko ei muodostunut Hengellinen elämäkertani tekstistä, olivat keskenään epäsuhtaisia. Niiden opiskelijoiden, jotka olivat kirjoittaneet sekä Raamattuun liittyvän tekstin että Ammatillisuuden perusteita käsittelevän tekstin, kertomukset saattoivat olla hyvinkin kattavia ja niistä sai monipuolisen käsityksen opiskelijan elämänvaiheista, hengellisyydestä ja suhteesta ammatillisuuteen. Toisaalta niiden kertomukset, jotka perustuivat vain Raamattua käsittelevään tekstiin tai Ammatillisuuden

perusteet -tekstiin, saattoivat antaa vain niukasti tietoa opiskelijan elämänvaiheista, hengellisyydestä ja ammatillisuudesta.

Kertomustyypeistä oli tunnistettavissa kymmenen erilaista variaatiota, joista kolme sijoittui romanssikertomuksiin, kaksi komediakertomuksiin, kaksi tragediakertomuksiin, yksi oli ironia ja kaksi variaatiota ei ollut sijoitettavissa Murrayn kertomustyyppeihin. Variaatioiden sijoittumista Murrayn (1989, 181-182) kertomustyyppeihin on esitelty taulukossa 7.

Kertomustyyppi	Hengellinen varmuus	Ammatillinen varmuus suhteessa kirkon työhön	Kertomustyyppiä edustavat elämäkertomukset	Muut kertomukset, joissa on yhtymäkohtia kertomustyyppiin
Romanssi				
Romanssi A	Varma	Varma - kirkon työhön suuntautunut	Sanni N, Anneli V, Anniina V, Mirjam V, Mirva V, Pinja V, Selma V, Silja V	Enna D, Reija D, Salli D, Tarja D, Anna N, Isla N, Reko N, Riina N, Ville N, Kiia V
Romanssi B	Varma	Varma - monipuolisesti suuntautunut	Auli D, Lyydia D, Saija D, Milla D, Toivo D, Tuija D	Hanna D, Terhi D, Venla D
Romanssi C	Varma	Varma - kirkollisesta suuntautumisesta luopunut	Helena V	-
Komedia				
Komedia A	Varma	Varma - kirkon työhön suuntautunut	Salme D, Leena N, Elli V, Laura V, Telma V, Taija V	Aija D, Lilli D, Kaija D, Marjaana D, Karina N, Markku N, Mikko N, Paula N, Päivi N, Rasmus N,
Komedia B	Varma	Varma - monipuolisesti suuntautunut	Kerttu V	Anita D, Sofia D, Tuulikki D, Marika N
Tragedia				
Tragedia A	Varma	Epävarma - ammatillinen epävarmuus estää ratkaisemasta suhdetta kirkon työhön	Seija D	
Tragedia B	Epävarma	Epävarma - hengellinen epävarmuus estää ratkaisemasta suhdetta kirkon työhön	Liisa N	
Ironia				
Ironia A	Varma	Toisaalta varma, toisaalta epävarma - ammatillinen epävarmuus haastaa suhdetta kirkon työhön	Taina D, Tuuli D	
Muut				
Muut A	Varma	Epävarma - ammatillinen epävarmuus esti ratkaisemasta suhdetta kirkon työhön	Leila V, Tiina V	
Muut B	Epävarma	Epävarma - hengellinen epävarmuus estää ratkaisemasta suhdetta kirkon työhön	Pilvi D, Sini D, Mimmi V.	Siri N, Eveliina D, Viola D.

Taulukko 7. Variaatioiden sijoittuminen Murrayn (1989, 181-182) kertomustyypeihin.

Analyyysin pohjalta rakentamieni uusien kertomusten muodostamista esittelen luvussa kuusi.

4 HENGELLINEN ELÄMÄKERTA JA USKONNOLLISUUS OPINTOJEN ALKUVAIHEESSA

4.1 Teemat hengellisen elämäkerran ja uskonnollisuuden taustalla

Opiskelijat käsitelivät teksteissään uskonnollisuudestaan lapsuudessa, nuoruudessa, aikuisuudessa ja opintojen alkuvaiheessa. Lisäksi he kirjoittivat hengellisyydestään opintojen alkuvaiheessa. Taulukossa 8 on esitelty Hengellinen elämäkerta ja uskonnollisuus opintojen alkuvaiheessa -tulosluvun muodostaneet ylä- ja alakategoriat.

Yläkategoriat	Alakategoriat
Uskonnollisuus lapsuudessa	<ul style="list-style-type: none">• Kodin uskonnollinen sosialisatio lapsuudessa• Koulun uskonnollinen sosialisatio lapsuudessa• Seurakunnan ja muiden uskonnollisten yhteisöjen sosialisatio lapsuudessa• Äkilliset kriisit ja niiden merkitys uskonnollisuudelle lapsuudessa• Yliluonnolliset kokemukset ja niiden merkitys uskonnollisuudelle lapsuudessa
Uskonnollisuus nuoruudessa	<ul style="list-style-type: none">• Kouluun ja opiskeluun liittyvä uskonnollinen sosialisatio nuoruudessa• Seurakunnan ja muiden uskonnollisten yhteisöjen sosialisatio nuoruudessa• Äkilliset kriisit ja ikävaihekriisit sekä niiden merkitys uskonnollisuudelle nuoruudessa• Yliluonnolliset kokemukset ja niiden merkitys uskonnollisuudelle nuoruudessa
Uskonnollisuus aikuisuudessa	<ul style="list-style-type: none">• Elämäntapaan liittyvät tapahtumat ja kehityskriisit sekä niiden merkitys uskonnollisuudelle aikuisuudessa• Seurakunnan ja muiden uskonnollisten yhteisöjen toimintaan osallistuminen aikuisena• Äkilliset kriisit ja niiden merkitys uskonnollisuudelle aikuisuudessa• Yliluonnolliset kokemukset ja niiden merkitys aikuisuudessa
Uskonnollisuus opintojen alkuvaiheessa	<ul style="list-style-type: none">• Käsitys elämäntapahtumien taustalla vaikuttavasta voimasta ja omasta uskonnollisesta varmuudesta• Hengellisen elämän hoitaminen ja suhde Raamattuun

Taulukko 8. Hengellinen elämäkerta ja uskonnollisuus opintojen alkuvaiheessa -tulosluvun muodostaneet ylä- ja alakategoriat.

4.2 Uskonnollisuus lapsuudessa

Kodin uskonnollisuudella oli merkitystä opiskelijoiden kokemuksiin kristinuskosta ja hengellisyydestä ylipäätään. Lähes puolet opiskelijoista (n=27) kuvasi kasvaneensa kodissa tai kodin piirissä, jossa kristillisyyttä oli ollut myönteisesti läsnä perheen

elämässä.⁸ Aina tämä ei kuitenkaan tarkoittanut vanhempien kirkkoon kuulumista. Lisäksi joissakin tapauksissa vain toinen vanhemmista oli uskoaan perheen elämässä ilmentävä kristitty, mutta hänen vaikutuksensa oli niin merkittävä, että opiskelija koki kasvaneensa kristillisessä kodissa. Opiskelijoilla oli myös kokemuksia herätysliikkeeseen kuulumisesta tai sen vaikutuspiirissä kasvamisesta.⁹ Toisaalta opiskelijoiden teksteissä kuvattiin myös kasvamista kulttuurikristillisessä kodissa tai kodissa, jossa kristillisyydestä ei erityisesti puhuttu tai siihen suhtauduttiin neutraalisti.¹⁰ Useissa näissäkin kodeissa suhde kristillisyyteen oli kuitenkin ainakin jossain määrin myönteinen ja siihen saattoi kuulua myös joitakin kristillisiä tapoja.

Kristillisen kasvatuksen antaja mainittiin äiti¹¹, mutta myös isä¹². Vanhempien lisäksi isovanhemmilla tai isovanhempien vanhemmilla oli merkittävä positiivinen rooli opiskelijoiden varhaissozialisaation osalta.¹³ Kertomuksissa isoäiti tai isoäidin äiti, mutta joissakin tapauksissa myös isoisa edustivat opiskelijoille keskeistä myönteistä uskonnollista sosiaalistajaa.

”Mummo opetti turvaamaan ja luottamaan Jumalaan. Hän opetti meille myös kristillisiä tapoja ja arvoja.” Anneli V, H, 4.

Myös sellaisissa tapauksissa, joissa isovanhemmat eivät itse olleet kertomuksessa aktiivisia toimijoita, heidän suhteensa kristillisyyteen näyttäytyi opiskelijoiden kuvauksina omien vanhempiensa kodin uskonnollisuudesta ja siitä, millä tavalla se vaikutti vielä kolmannessa ja neljännessä sukupolvessakin.

”Synnyin siis kotiin, jossa kristillinen usko tai vakaumus ei näkynyt juuri olleenkaan. Edes tapakristillisyyks ei näkynyt kodissamme muutoin kuin kastejuhlena. Isäni oli eronnut kirkosta avioitumisen jälkeen ja äitini kuului kyllä kirkkoon, jotta ei aiheuttaisi pahennusta enempiä. Isäni asui lapsuuden vahvasti uskonnollisessa kodissa, joka vaikutti varmasti hänen elämänsä ratkaisuihin ja muokkasi hänen käsitystään uskosta ja uskovista.” Salme D, H, 2.

Tutkimusten mukaan äidin merkitys uskonnollisena kasvattajana onkin yleensä isää tärkeämpi (Leppänen 2010, s. 74; Räsänen 2008, s. 296). Toisaalta tytöt seuraavat

⁸ Auli D, Enna D, Hanna D, Lydyia D, Milla D, Reija D, Saija D, Salli D, Seija D, Tarja D, Toivo D, Tuija D, Venla D, Isla N, Liisa N, Sanni N, Reko N, Riina N, Ville N, Anneli V, Anniina V, Helena V, Mirjam V, Mirva V, Pinja V, Silja V, Selma V.

⁹ Tarja D, Isla N, Sanni N, Selma V.

¹⁰ Aija D, Anita D, Lilli D, Marjaana D, Sofia D, Taina D, Tuuli D, Karina N, Marika N, Paula N, Siri N, Elli V, Kerttu V, Laura V, Taija V, Telma V.

¹¹ Auli D, Enna D, Reija D, Salli D, Tarja D, Venla D, Liisa N, Sanni N, Anneli V, Kerttu V, Mirva V, Mirjam V, Silja V, Tiina V.

¹² Seija D, Tuija D, Tarja D, Anneli V, Kerttu V, Mirva V, Mirjam V.

¹³ Aija D, Anita D, Enna D, Hanna D, Lydyia D, Reija D, Saija D, Salli D, Salme D, Seija D, Sofia D, Milla D, Toivo D, Taina D, Tuuli D, Viola D, Riina N, Taija V, Anneli V, Laura V, Helena V, Mimmi V, Mirjam V, Silja V.

uskonnollisuudessa tyypillisesti äitiä ja pojat isää (Niemelä 2011, s. 56). Vanhempien lisäksi isovanhempien merkitys uskonnollisina sosiaalistajina on todettu useissa aiemmissa tutkimuksissa tärkeäksi. (Bengtson ym. 2013; Bengtson ym. 2009; Grob ym. 2007; Leppänen 2010; Porkka 2017; Porkka & Tervo-Niemelä 2017; Tervo-Niemelä 2017). Bengtson ym. (2009; katso myös Bengtson ym. 2013) ovat todenneet uskonnollisuuden siirtyvän sukupolvelta toiselle kolmessa polvessa. Tässä tutkimuksessa opiskelijat tiesivät ja tiedostivat myös useiden menneiden sukupolvien merkityksen omien isovanhempiensa ja vanhempiensa uskonnollisiin valintoihin sekä sitä kautta omaan uskonnollisuuteensa. Toisaalta näin oli myös Leppäsen (2010) tutkimuksessa.

Opiskelijat kuvasivat teksteissään kodeissa harjoitettuja itselleen merkityksellisiä ja myönteisiksi koettuja kristillisiä tapoja. Kahden opiskelijan kotona pyhäpäivä oli ”pyhitetty” eli työntekoa oli vältetty ja keskitetty hengelliseen ohjelmaan ja lepäämiseen.¹⁴ Yleisin opiskelijoiden kotona noudatettu kristillinen tapa oli kuitenkin iltarukous.¹⁵

”Ensimmäisen kosketuksen uskoon olen saanut iltarukouksen kautta. Äiti opetti sen minulle jo hyvin varhaisessa vaiheessa, ja se on siitä asti kuulunut osana elämääni. Iltarukouksesta muodostui minun ja äidin yhteinen iltahetki, jossa sain tuoda sekä äidin että Jumalan tietoon päivän tapahtumat ja mieltä askarruttavat asiat, niin hyvässä kuin pahassa mielessä. Yhdessä rukoileminen oli minulle tärkeää ja sain siitä jo lapsena voimaa ja uskoa tulevaan.” Pinja V, H, I.

Iltarukouksen merkitys on ollut perinteisesti suomalaisissa perheissä vahva. Ruokarukouksen merkitys taas ei ole ollut osana kristillistä kasvatusta kovin keskeinen. (Hytönen 2016, s. 118-119.) Näin oli myös tässä tutkimuksessa. Vain kaksi opiskelijaa mainitsi myös ruokarukouksen.¹⁶

Opiskelijat kuvasivat Raamatun arkista merkitystä lapsuuden perheissään.¹⁷ Raamattu ja sen lukeminen olivat kuuluneet positiivisella tavalla perheen elämään. Raamattua oli luettu kotona erityisesti juhlapyhinä. Raamattua lukivat myös isovanhemmat tai sitä luettiin isovanhempien luona. Lapsuuden Raamattu oli suvun tai perheen kuvaraamattu, vanhempien vihkiraamattu, vanhempien rippiraamattu, lapsille tarkoitettu Raamattu tai Raamatun kertomuksia sisältävä kirja. Useilla opiskelijoilla oli kertomuksissa tarkka muistikuva siitä, millainen oli heidän lapsuutensa Raamattu kotona

¹⁴ Auli D, Mirva V.

¹⁵ Auli D, Lyydia D, Milla D, Seija D, Taina D, Toivo D, Viola D, Liisa N, Anneli V, Anniina V, Kerttu V, Mirjam V, Mirva V, Pinja V, Tiina V, Selma V, Silja V, Taija V.

¹⁶ Toivo D, Selma V.

¹⁷ Aija D, Anita D, Auli D, Enna D, Eveliina N, Hanna D, Kaija D, Milla D, Reija D, Saija D, Salli D, Salme D, Sofia D, Tarja D, Venla D, Viola D, Isla N, Liisa N, Marika N, Mikko N, Paula N, Reko N, Riina N, Ville N, Kerttu V, Mimmi V, Mirva V, Pinja V, Selma V, Silja V, Taija V.

tai mummolassa ja missä sitä oli säilytetty. Tyypillistä oli, että Raamatun paikka oli ollut kirjahyllyssä tai pöydällä. Opiskelijat muistivat lapsuudestaan tutustuneensa Raamatun sisältöön kuvituksen ja kertomusten kautta. Raamattuun suhtauduttiin myös pyhyydellä ja kunnioituksella, koska sen ymmärrettiin olevan enemmän kuin vain kirja muiden kirjojen joukossa. Opiskelijat kertoivat myös, että heidän kotonaan korostettiin Raamatun tulkinnan vertauskuvallisuutta tai Raamatun sanoman pohjalta nousevaa myönteistä eettistä käytöstä ja arvoja. Leppänen (2010, s. 77) kutsuukin iloisuutta, kiehtovuutta ja positiivisuutta korostavaa raamattukasvatusta pehmeäksi raamattukasvatukseksi.

Toisaalta opiskelijat mainitsivat, että Raamattu oli jäänyt heille lapsuudessa etäiseksi.¹⁸ Tämän arveltiin johtuvan siitä, että vanhemmat eivät olleet kiinnostuneita uskonnosta tai Raamatun lukemisesta.

”Omassa lapsuuden kodissa vanhempieni vihkiraamattu oli piirongin laatikossa ja taitaa olla siellä edelleen. Vihkiraamattu ei minua kiinnostanut lainkaan, sehän oli aivan tavallinen valkokantinen Raamattu. Sen muistan, että lukemaan opittuani luin Raamatun ensilehdiltä vanhempieni vihkikäivän ja meidän lasten nimet. Lapsuuden kodissani ei koskaan luettu Raamattua, joten minulla ei ole mitään perinteitä Raamattua tai sen lukemista kohtaan.” Aija D, R, 3-4.

Opiskelijoiden kokemukset Raamatun merkityksestä ja käytöstä lapsuuden kodissaan olivat hyvin samankaltaisia, kuin Leppäsen (2010, 74-76) tutkimuksessa.

Opiskelijat kertoivat rukoilleensa omaehtoisesti.¹⁹ Lisäksi mainittiin itsenäinen Raamatun lukeminen, joka oli kahden opiskelijan osalta johtanut koko Raamatun lukemiseen jo ennen rippikouluikää.²⁰ Opiskelijoiden teksteissä kuvattiin kuitenkin myös lukuharrastuksen hiipumista alkuinnostuksen jälkeen. Myös itsenäisen Raamatun lukemisen osalta tämän tutkimuksen tulokset muistuttivat Leppäsen (2010, s. 75) tutkimuksen tuloksia. Leppäsen mukaan onnistuneilla Raamatun lukukokemuksilla oli yhteyttä vanhempien kannustukseen, mutta myös heidän hyväksyntänsä hakemiseen.

Teksteistä kävi ilmi, että lapsuuden kodin tai kotipiirin kristillisyyteen oli liittynyt myös kielteisiä tai ristiriitaisia piirteitä.²¹ Tällä oli yhteyttä äidin tai isoäidin tuomitsevaan suhtautumiseen tai oman kodin ja kristillisen yhteisön jännitteiseen hengellisyyteen. Näihin kokemuksiin liittyi pelkoa, ahdistusta sekä kokemusta kelpaamattomuudesta. Kahden opiskelijan kertomuksessa häilyvässä hengellisyydessä oli kyse sellaisesta kodin uskonnollisesta ilmapiiristä, jossa suhtautuminen kristilliseen uskoon ei ollut loogista ja

¹⁸ Aija D, Eveliina D, Kaija D, Lilli D, Marjaana D, Sofia D, Tuuli D, Viola D, Karina N, Marika N, Leila V.

¹⁹ Tuija D, Tuuli D, Anniina V, Leila V, Mirjam V, Taija V.

²⁰ Lydia D, Milla D, Reija D, Salla D, Tuuli D, Isla N, Mirjam V, Selma V.

²¹ Eveliina D, Salme D, Sini D, Viola D, Leena N, Elli V, Mimmi V, Mirva V, Tiina V, Leila V.

tämän seurauksena opiskelijalla ei ollut mahdollisuutta liittyä itselle mielekkääseen kristilliseen uskoon ja saada kristillistä opetusta. Tämän lisäksi kahden opiskelijan kohdalla kotona kristillisyyteen suhtauduttiin näennäisesti välinpitämättömästi. Toisen heistä osalta välinpitämättömyyden taustalla oli kuitenkin myös ennakkoluuloisuutta hengellisiä asioita kohtaan. Toinen opiskelija taas kertoi, että tähän välinpitämättömyyteen liittyi kotona henkistä ja fyysistä väkivaltaa. Kahden opiskelijan kotona kristillisyyteen suhtauduttiin kielteisesti. Tähän liittyi joko ateistista ajattelua tai suoranaista Jumalalla pelottelua.

”Jumalasta kun puhuttiin, se oli enemmän kielteiseen sävyyn. Jumala aina rankaisi meitä kun olimme siskoni kanssa tottelemattomia ja meille sattui jotakin. Muistan eräkin kerran kun minua oli kielletty juoksemasta alamäessä. Kiellosta huolimatta pinkaisin juoksuun, olihan se mukava alamäki ja vauhti kasvoi mitä pidemmälle mäkeä meni. Puolessa välissä mäkeä kaaduin, niin että polvien kohtaan housut hajosivat ja toki polvetkin saivat oman kolhunsu. Äitini sanoi ”kun et totellut, niin Jumala rankaisi sinua.” Näin kuulin usein minulle sanottavani kun en totellut tai olin tuhma.” Viola D, R 2.

Lapsuutensa uskonnollisuuden kielteiseksi kokeneilla opiskelijoilla oli kuitenkin kaipuuta hengellisyyden toteuttamiseen sekä myös myönteisiä kokemuksia kristillisyydestä. Toiset heistä kuvaisivat kuitenkin, että heillä oli elämässään joku tai joitakin läheisiä aikuisia, jotka suhtautuivat kristinuskoon positiivisesti. Tutkimukset ovat osoittaneet, että mikäli vanhempien ja lapsen välinen suhde on turvallinen, on yksilön helpompi omaksua vanhempien edustamat uskonnolliset käsitykset (Kallioniemi ym. 2010, s. 181; A. Kuusisto 2011; Niemelä 2011, s. 40). Vastaavasti mikäli lapsuuden kodin tai lähipiirin hengellisyyteen liittyy hengellistä väkivaltaa, tiukkuutta sekä vanhempien ristiriitaisia käsityksiä uskonnosta, voivat nämä aiheuttaa vastarintaa tai kielteistä suhtautumista uskontoon lapsen kasvaessa (ks. esim. A. Kuusisto 2011). Tällä voi olla myös negatiivinen vaikutus lapsen uskonnolliseen kehitykseen. Tällöin usko voi ilmetä lapsen elämässä vanhempien tai lähipiirin hyväksymänä turvallisuutta tuottavina ulkoisina käyttäytymismalleina, jotka eivät kuitenkaan kumpua lapsen omasta aidosta hengellisyyden tarpeesta. (Kallioniemi ym. 2010, s. 165-166; Porkka 2019, s. 29-30.)

Myös Raamattuun ja sen lukemiseen liittyi kielteisiä kokemuksia.²² Näissä kuvauksissa Raamattu oli kyllä saatavilla pöydällä tai kirjahyllyssä, mutta Raamattu nähtiin niin arvokkaaksi ja aikuisille tarkoitetuksi kirjaksi, ettei lapsen annettu sitä lukea ainakaan ilman valvontaa. Joissakin kertomuksissa Raamatun lukemista pidettiin

²² Aija D, Eveliina D, Pilvi D, Viola D, Taija V.

epäilyttävänä ja siitä olisi seurannut aikuisten tarkkailuun joutuminen.

"Lapsuuden kodissani ei raamattua luettu. Vanhempieni Vihkiraamattu sai pölyntyä kaikessa rauhassa kirjahyllyn koristeena. Kenelläkään isovanhemmistani tai muustakaan lähipiiristäni ei ollut läheistä suhdetta Raamattuun tai vahvaa uskoa Jumalaan. Vanhempani erosivat kirkosta heti ripille pääsystä jälkeen kirkollisverojen vuoksi. Tai niin he ainakin sanoivat. En tiedä, mitä olisi tapahtunut, jos olisin avannut heidän Vihkiraamattunsa ja alkanut lukemaan sitä. Luulen, että olisin joutunut suurenuslasin alle tarkkailtavaksi olenko seonnut vai mikä minua oikein vaivaa. En siis ikinä ajatellut koko uskonasioita ollessani lapsi. Osittain ehkä siksi, että pelkäsin leimautuvani. En kuitenkaan tiedä, että jos Raamatun lukeminen olisi ollut hyväksyttävää lapsuudenkodissani, niin olisinko sitä kuitenkaan tehnyt. Koen, että minua on kuitenkin johdateltu ateistiseen suuntaan."
Eveliina D, R, 2.

Raamattukasvatuksen kuvattiin myös olleen joko kirjaimellista tai muiden sanelemaa.²³ Leppänen (2010, s. 76-77) kutsuu tällaista raamattukasvatusta, johon liittyy pakonomaisuutta ja ankaruutta kovaksi raamattukasvatukseksi. Useat aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet lapsuuden kodin ja vanhempien suhteen uskonnollisuuteen vaikuttavan yksilön suhtautumiseen uskontoon vielä aikuisenakin (ks. esim. Bengtson ym. 2013; Bengtson ym. 2009; Grob ym. 2007; Hoge ym. 1982; Myllyniemi 2006, s. 65; Niemelä 2011, s. 56). Hengellinen väkivalta nähdään usein nimenomaan hengellisten yhteisöjen sisäisenä ongelmana. Linjakumpu (2015, s. 61) kuitenkin tiivistää hengellisen väkivallan käsitteen henkiseksi väkivallaksi, johon liittyy myös uskonnollinen ulottuvuus. Näin myös tilanne, jossa yksilöllä ei ole oikeutta tai mahdollisuutta tutustua hengellisyyteen kurinpidon tai sanktioiden pelossa voidaan nähdä hengellisenä väkivaltana.

Opiskelijoiden kokemukset kristillisyydestä ja uskonnoista kouluajalta liittyivät uskontotunteihin ja opettajan uskonnollisuuteen.²⁴ Uskontotunneilta mieleen olivat jääneet erityisesti Raamatun kertomukset ja muut Raamatun tekstit, rukoukset ja virret. Koulun uskontotunnit oli koettu mieluisiksi ja myös opettajista oli jäänyt myönteisiä mielikuvia. Toisaalta uskontotunteja kuvattiin myös yhdentekeviksi.

"Koulussa kahlasin läpi normaalin uskonnonopetuksen, sen mitenkään erityisemmin koskettamatta, silloin ei ollut käytössä Lapsen Raamattua, vaan uskonnonkirjoista saimme kaiken tiedon. Pääsiäisenä ja jouluna koulussa luettiin kyseisiä Raamatun kohtia, suoraan Raamatusta liian vaikeasti ymmärrettävää kahdeksanvuotiaalle." Leila V, R, 2.

Vaikka uskontotunnit eivät olleetkaan tuntuneet erityisen merkityksellisiltä, tunneilla läpi

²³ Enna D, Pilvi D, Isla N, Mirva V.

²⁴ Auli D, Eveliina D, Pilvi D, Saija D, Sofia D, Tarja D, Tuija D, Tuulikki D, Leena N, Liisa N, Karina N, Marika N, Paula N, Rasmus N, Reko N, Ville N, Anniina V, Elli V, Kerttu V, Laura V, Leila V, Mimmi V, Mirjam V, Silja V, Taija V.

käytyihin asioihin saattoi liittyä jotakin, joka oli saanut opiskelijan pohtimaan hengellisyyteen liittyviä kysymyksiä.

”Koulussa avasin Raamatun ensimmäisen kerran, mutta se ei minua liiemmin kiinnostanut. Koska olin vahvasti siinä uskossa, että tarinat siinä eivät ole totta ja tiesin vanhempieni suhtautumisen siihen, niin helpoin tie oli ajatella asioista samalla tavalla. Eikä se minua haitannut. Muistan kuitenkin ajatelleeni, että Raamatussa oli jotakin lohdullista. Ajattelin mahtipontisella lapsenuskollani esimerkiksi, että Jeesus parantaa minutkin, jos sairastun. Niinhän tapahtui Raamatussakin. Jeesuksen ihmeteat tuntuivat käsittämättömiltä ja ehkä ajatuksissani, muilta salassa, uskoin niihin.” Eveliina D, R, 2.

Opettajan omalla suhtautumisella uskontoon oppiaineena, mutta myös hengellisiin kysymyksiin osana omaa maailmankatsomustaan, oli merkitystä opiskelijoiden kokemuksille. Kielteiset kokemukset yhdistyivät opiskelijoiden teksteissä opettajan persoonaan ja tämän edustamaan ahdasrajaiseen uskonnollisuuteen. Näissä oli kyse opettajan vaatimasta tiukasta moraalisesta käytöksestä, jota oli edellytetty sekä lapselta että hänen vanhemmiltaan. Mikäli oppilas tai hänen vanhempansa eivät olleet täyttäneet opettajan odotuksia, oli tätä seurannut opettajan paheksuntaa sekä henkistä ja hengellistä väkivaltaa. Poulterin (2013, s. 128) mukaan koulun uskontokasvatuksessa puhuttaessa tarkoitetaan kaikkea sellaista koulussa annettavaa opetusta, johon sisältyy uskonnollisia elementtejä. Tällaisia ovat muun muassa juhlat, tapahtumat ja vierailut. Virallisten opetustilanteiden lisäksi myös opettajan suhtautuminen uskontoon oppiaineena ja hänen omat käsityksensä uskonnosta vaikuttavat siihen, millä tavalla oppilaat kokevat uskonnon merkityksen ja millaisena se heille näyttäytyy (ks. Poulter 2013, s. 221). Leppäsen (2010, s. 76-77) tutkimuksen mukaan kouluaikaisia kokemuksia opettajan edustamasta ankarasta ja lakihenkisestä uskonto- ja raamattukasvatuksesta muisteltiin kielteisesti vielä aikuisenakin.

Opiskelijat kertoivat osallistuneensa aktiivisesti evankelis-luterilaisten ja ortodoksisten seurakuntien sekä herätysliikkeiden, vapaiden suuntien ja helluntaiseurakunnan toimintaan lapsena.²⁵ Seurakunnan ja hengellisten yhteisöjen toimintaan oli osallistuttu myös siinä tapauksessa, että perhe ei kotona tuonut aktiivisesti uskoaan esille tai suhtautuminen kristillisyyteen oli kielteistä. Tämä toiminta oli antanut mahdollisuuden oman hengellisyyden toteuttamiseen ja kosketukseen pyhän kanssa.

²⁵ Anita D, Auli D, Hanna D, Marjaana D, Milla D, Pilvi D, Reija D, Saija D, Salli D, Seija D, Sofia D, Tarja D, Taina D, Toivo D, Tuija D, Tuuli D, Venla D, Isla N, Liisa N, Paula N, Reko N, Riina N, Sanni N, Anneli V, Anniina V, Helena V, Kerttu V, Laura V, Leila V, Mimmi V, Mirva V, Selma V, Silja V, Telma V, Tiina V.

"Vietin paljon aikaa ystäväni luona. Perheen vahva usko Jeesukseen näkyi heidän käyttäytymisestään luottamuksena, ystävällisyytenä ja iloisuutena. Kävin perheen mukana helluntaiseurakunnan jumalanpalveluksissa. Muistan kuinka erilainen, lähes taianomainen ilmapiiri palveluksissa oli. Siellä kiitettiin Taivaan Isää rukoillen ja laulaen." Telma V, H, 2.

Seurakuntien ja hengellisten yhteisöjen järjestämässä toiminnassa oli osallistuttu pyhäkouluun ja päiväkerhoon. Lisäksi opiskelijat mainitsivat kertomuksissaan myös erilaiset kouluikäisten kerhot, leirit, partion ja kuorot. Erityisesti pienemmillä paikkakunnilla asuneet opiskelijat kertoivat, että seurakunnan toiminta oli ollut ainoa lähellä ja tarjolla oleva harrastusvaihtoehto, jota ei erikseen nähty hengellisenä toimintana vaan pikemminkin lapsille tarkoitettuna hyödyllisenä tekemisenä.

"Seurakunnan toimintaan osallistuminen oli itsestään selvää kirkonkylän yhteisössä. Kotipaikkakunnallani ei lapsille järjestetty erityistä ohjelmaa." Milla D, H, 3.

Vanhempien, isovanhempien tai ystävien kanssa oli osallistuttu myös seurakunnan muuhun toimintaan.²⁶ Tällaista toimintaa olivat muun muassa jumalanpalveluselämä, kirkolliset toimitukset sekä herätysliikkeiden seurat ja kesäjuhlat. Kokemus seurakunnan toimintaan osallistumisesta ja siellä myönteisesti vaikuttaneista aikuisista saattoi olla myös pistemäinen, mutta niin merkittävä, että sen muisti vielä aikuisenakin. Seurakunnan toimintaan oli liittynyt Raamatun tekstien lukemista, kuuntelua ja niiden pohjalta annettua opetusta. Raamattu olikin tullut näissä tilanteissa tutuksi.

Kirkon nelivuotiskertomus Osallistuva luterilaisuus mukaan suomalaiset ovat tyypillisesti osallistuneet lapsena pyhäkouluun tai seurakunnan kerhotoimintaan (Hytönen 2016, s. 118-119). Lisäksi myös kaikenlainen retki- ja leiritoiminta on suosittua (Kirkon tilastot 2019). Näin oli myös tämän tutkimuksen opiskelijoiden osalta. Toisaalta vain harvat suomalaiset osallistuvat säännölliseen jumalanpalveluselämään. Aktiivisella jumalanpalveluksiin osallistumisella sekä pyhäkouluun ja seurakunnan kerhoon osallistumisella oli yhteyttä herätysliikkeisiin sitoutumiseen ja uskonnolliseen kotikasvatukseen. (Hytönen 2016, s. 118-119.) Vaikka näin oli joidenkin tähän tutkimukseen osallistuneiden opiskelijoiden osalta, valtaosa heistä ei kuulunut lapsena mihinkään herätysliikkeeseen. Seurakunnan toimintaan oli osallistuttu myös silloin, kun kotona oli suhtauduttu kristillisyyteen neutraalisti, välinpitämättömästi tai kielteisesti. Vaikuttaakin siltä, että tämän tutkimuksen kirkon alan opiskelijoiden osallistuminen seurakunnan ja uskonnollisten yhteisöjen toimintaan lapsena on ollut keskimääräistä yleisempää. Tässä tutkimuksessa seurakunnan toiminnalla oli merkitystä

²⁶ Anita D, Auli D, Reija D, Saija D, Salli D, Tarja D, Toivo D, Anneli V, Anniina V, Kerttu V, Leena N, Sanni N, Selma V, Silja V.

raamattukasvatuksen osalta. Näin oli myös Leppäsen (2010, s. 75) tutkimuksessa, jonka mukaan papit olivat lapsuudessaan tutustuneet Raamattuun erityisesti pyhäkoulussa ja päiväkerhossa.

Opiskelijoilla oli myös sellaisia lapsuuden kokemuksista, joissa he olivat tutustuneet jonkun tutun aikuisen kautta jonkin sellaisen yhteisön hengellisyyteen, joka herätti heissä kielteisiä tai ristiriitaisia tunteita.²⁷

”Koska äitini tiesi minun olevan kiinnostunut uskonasioista, hän halusi minunkin menevän tutkistelemaan ystävänsä luokse Raamattua. Isäni ei kuitenkaan hyväksynyt äitini kiinnostusta ja äiti lähetti minut aina salaa isältä ystävänsä luo. Muistan kuinka ristiriitainen tunne minulla oli. Toisaalta minua kiehtoivat kauniit kuvat heidän kirjoissaan ja asiakin oli kiinnostavaa, mutta sen lisäksi, että olin siellä salaa isältäni, koin jotakin outoa heidän opetuksessaan.” Taija V, H, 2.

Linjakummun (2015, s. 89-99) mukaan uskonnolliseen liikkeen jäseneksi liittyminen edellyttää liikkeeseen sosiaalistumista. Tähän liittyy sekä työntö- että vetovoimatekijöitä. Työntötekijät tarkoittavat ihmisen omaan henkilökohtaiseen tilanteeseen liittyviä seikkoja, joiden takia liikkeeseen liittyminen vaikuttaa mielekkäältä. Vetovoimatekijät taas vastaavat ihmisen tarpeisiin. Tällöin yhteisö tarjoaa jotakin sisällöllisiä tai toimintatavoiltaan mielekkäitä asioita, jotka houkuttelevat liittymään yhteisöön. Sosiaalistuminen uuteen liikkeeseen tarkoittaa uuden maailmankatsomuksen omaksumista, johon kuuluu myös identiteetin muutos. Uuteen uskonnolliseen yhteisöön liittymisessä ihmisen kokemuksen kannalta on merkityksellistä se, onko liittyminen omaehtoista ja vapaaehtoista vai syntyykö sen painostuksen tai uhkailun perusteella.

Opiskelijoiden kertomuksissa kriiseillä oli merkitystä heidän lapsuutensa uskonnollisuudelle. Tällaisia kriisejä olivat oppimisvaikeudet, läheisen aikuisen sairastuminen ja kuolema, vanhempien avioero, tärkeän aikuisen alkoholismi ja päihteiden käyttö, väkivalta, vanhemman yrityksen konkurssi sekä koulukiusaaminen.²⁸ Nämä kokemukset olivat koetelleet lapsen uskoa. Jumalan oli myös koettu olevan epäoikeudenmukainen.

”Tämä tapahtuma (läheisen ihmisen kuolema) pisti nuoren pojan mielen myllerrykseen ja miettimään pahuutta. Kuinka Jumala voi sallia tällaisen tapahtuvan, pitääkö minun kostaa.” Toivo D, H, 1.

Myös Niemelän (2004, s. 205-206) ja Leppäsen (2010, s. 80) tutkimuksessa kriisit näyttäytyivät yhtenä yksilön uskoon vaikuttavana asiana. Kriisit voikin nähdä yksilön maailmankuvaa muuttavina kokemuksina, josta Malinen (2000) käyttää nimitystä ”säröä

²⁷ Saija D, Mirva V, Taija V.

²⁸ Lydia D, Saija D, Salme D, Sini D, Toivo D, Anniina V.

aiheuttavana kokemus”. Tällainen kokemus pakottaa ihmisen tarkastelemaan omaa käsitystään elämästä ja maailmasta uudelleen sekä arvioimaan omaa identiteettiään. Kokemus saa ihmisen epäilemään, toimiiko maailma sittenkään, kuten hän on aiemmin ajatellut. Tämä synnyttää tarpeen ymmärtää asiaa paremmin. Tässä tutkimuksessa opiskelijoiden kriisit näyttäytyvät tällaisena säröä aiheuttavana kokemuksena, jonka kautta he joutuivat tarkastelemaan käsitystä hyvästä ja pahasta sekä Jumalan olemassaolosta ja hänen toimijuudestaan maailmassa. Malisen (2000, s. 62-63, s. 134-136) mukaan säröä aiheuttava kokemus asettaa ihmisen valintatilanteeseen, jossa hänen on arvioitava puolustaako hän aiempaa käsitystään vai muuttaako hän sitä (ks. myös Valtonen 2009, s. 163-164.) Opiskelijoiden teksteissä tämä näyttäytyi Jumalan hyvyys ja oikeudenmukaisuuden kyseenalaistamisena. Kertomuksissa opiskelijat pyrkivät lisäämään ymmärrystä asiasta rukoilemalla ja lukemalla Raamattua.

Kriisien lisäksi yliluonnollisilla kokemuksilla oli merkitystä opiskelijoiden lapsuuden hengellisyyteen.²⁹ Heistä kaksi opiskelijaa kuvasi kokemusta erityisesti johdatuksesta ja varjeluksesta. Näissä tilanteissa oli kyse joko kuoleman vaarasta selviytymisestä tai taloudellisesta ahdingosta pelastumisesta. Yliluonnollisen kokemuksen kokeneet opiskelijat kertoivat myös nähneensä yliluonnollisen hahmon tai hahmoja, joiden tulkittiin olevan varmasti tai mahdollisesti enkeleitä.

”Eräänä iltana ollessamme leirillä oli hartaushetki teltassa ja kesken toimituksen näin alttarilla valkoisen valon ja sen keskellä hahmon. Kerroin ohjaajille näkemästäni ja he kokoontuivat hämmästyneinä ympärilläni ja kyselivät tapahtuneesta.” Milla D, H, 2.

Enkeliuskoa tutkinut Utriainen (2016, s. 138) toteaa, että enkelit ovat osa kristinuskon oppia ja niillä on oma paikkansa kristillisessä perinteessä. Ihmisten kokemuksissa enkelit voivat ilmestyä esimerkiksi juuri ihmisen hahmossa tai valopatsaina. Rancken (2017) mukaan suomalaisten yliluonnolliset kokemukset ovat luultua yleisempiä, mutta niistä puhuminen on tabu. Tämä johtuu sosiaalisista sanktioista esimerkiksi maineen menettämisen pelosta. Tässä tutkimuksessa yliluonnolliset kokemukset olivat kuitenkin tuoneet opiskelijoille lohdutusta ja lisänneet turvallisuuden tunnetta. Rancken (2017) arvioi omassa tutkimuksessaan, että varsinaista yliluonnollista kokemusta tärkeämpää onkin kokijan oma tulkinta suhteessa kulttuurisiin selitysmalleihin ja ideologioihin. Tässä tutkimuksessa opiskelijoiden kohtaamiset enkelien tai enkelin kaltaisten hahmojen kanssa tapahtuivat yhtä kokemusta lukuun ottamatta nimenomaan lapsuudessa. Tätä voi

²⁹ Lydia D, Milla D, Salme D, Tiina V.

selittää enkelien ja erityisesti suojelusenkelien yhdistäminen luterilaisen kirkon perinteessä lapsiin sekä lasten suojelemiseen ja varjelemiseen. Enkelit ovatkin suosittu teema kirkon varhaiskasvatuksessa. Tämä näkyy esimerkiksi kirkkovuodessa lapsille ja enkeleille omistetun Mikkelin päivän viettämisenä syksyisin sekä tutussa Suojelusenkeli lastenvirressä (Virsi, i.a., virsi 971).

4.3 Uskonnollisuus nuoruudessa

Nuoruudessa koulun uskontotunteja pidettiin kiinnostavina ja innostavina, tällä oli yhteyttä erityisesti kokemukseen uskontotuntien sisällön tuttuudesta ja omasta osaamisesta.³⁰ Yksi opiskelija mainitsikin, että tämän vuoksi vieraiden uskontojen opiskelu oli vähentänyt omaa mielenkiintoa oppiainetta kohtaan. Toisaalta opiskelijat kertoivat, että vieraat uskonnot olivat innostaneet opiskelussa ja herättäneet mielenkiinnon uskontoja kohtaan laajemminkin.³¹ Teksteissään opiskelijat kuvasivat myös kokemuksiaan opinnoista kansanopistossa.³² Kokemukset näistä opinnoista olivat sekä myönteisiä että kielteisiä. Myönteistä opinnoissa olivat erityisesti samanhenkiset ystävät ja mahdollisuus osallistua opiston hartauselämään, kielteisenä pidettiin opistojen moraalista tiukkuutta ja opettajien epäeettistä toimintaa.

"Lähdin Kristilliseen Opistoon. Korotin peruskoulun arvosanat ja kävin (linjan nimi) linjan. Opiskeluiden lisäksi meillä oli aamu- ja iltaseuroja/- hartauksia, kirkkopyhät näkyivät selkeästi opiston toiminnassa, käytiin (herätysliikkeen kurssikeskuksen nimi), opettajat ja pastorit, etenkin mussan opena toimiva kanttori, tulivat lähelle. Koin koulun (herätysliikkeen nimi) luontevana. Ruokalassa laulettiin aina ruokarukous ja kotiintuloajat asuntolaan olivat kyllä vähän ärsyttävät, mutta turvalliset." Tuija D, H, 3.

"Menin opiskelemaan kristilliseen kansanopistoon (linjan nimi). (Linjan nimi) alan koulutus ei ollut kovin monipuolista ja hengellinen toiminta oli hyvin tarkasti määrättyä ja siitä ei sopinut poiketa. Opistossa myös tapahtui joitain ikäviä asioita ja niitä selvitettiin jatkuvasti erilaisissa palavereissa. Opettajat olivat epäoikeudenmukaisia ja kyseinen linja loppuikin siinä opistossa." Milla D, H, 4.

Kristillisiä kansanopistoja tutkineen Tuomiston (2018, S. 208-209) mukaan eräitä keskeisiä kansanopistopedagogiikkaan vaikuttavia asioita ovat opistojen kristillinen arvomaailma, nuoruus elämänvaiheena sekä opintoihin kuuluva internaattielämä. Kristillinen arvomaailma näyttäytyy opistoissa opettavana uskontona, tukeutumisena kristilliseen ihmiskäsitykseen sekä luterilaiseen etiikkaan perustuvana moraalisenä elämänä, jossa erotetaan oikea ja väärä. Tuomiston tutkimuksessa suurin osa

³⁰ Tuuli D, Liisa N, Sanni N.

³¹ Aija D, Tuuli D.

³² Auli D, Milla D, Salme D, Tarja D, Tuija D, Isla N, Liisa N, Kerttu V, Tiina V.

opiskelijoista kertoi viihtyneensä opistossa hyvin. Toisaalta internaatissa asuminen näyttäytyi sekä mahdollisuutena yhteisöllisyyden ja yhteishengen vahvistamisessa että haasteena jaksamisen ja hyvinvoinnin tukemisessa. Koska kansainopistoissa opiskellaan erityisesti elämää varten, on luonnollista, että siellä syntyy myös elinikäisiä ystävyksiä. Tässä tutkimuksessa kansainopistoille tyypillisten tunnuspiirteiden merkitys oli koettu opiskelijoiden kertomuksissa hyvin eri tavoin. Näyttääkin sitä, että samoja opistojen hengellisyyteen välittömästi tai välillisesti liittyviä periaatteita voidaan oppilaitoksissa toteuttaa monella tavalla.

Opiskelijat käsitelivät teksteissään rippikouluun tai jonkin muun kirkkokunnan vastaavaan tapahtumaan esimerkiksi ortodoksisen kirkon kristinopinkouluun liittyviä teemoja.³³ Kokemusta pidettiin merkittävänä sosiaalisesti, hengellisesti tai sekä sosiaalisesti että hengellisesti. Sosiaalinen merkittävyys korostui kokemuksina kuulumisesta osaksi ryhmää sekä mahdollisuutena tutustua vastakkaiseen sukupuoleen. Hengellinen merkittävyys näkyi mahdollisuutena oppia uutta kristinuskosta, hiljentyä hartaushetkissä sekä keskustella uskoon liittyvistä kysymyksistä toisten nuorten ja työntekijöiden kanssa.

"Rippikoulu oli hyvin hämmentävää aikaa niin hengellisesti kuin ruumiillisesti, nuorella miehellä murrosikä pahimmillaan ja tytöt näteimmillään, näin ajattelin joskus silloin nuorempana. Nuotiolla iltaisin oli hyvä olla, oli turvallinen olo, Jumala on lähellä. Lisäksi tunsin läheisyyttä muihin nuoriin, ryhmämme oli tiivis. Keskustelimme paljon uskosta, ystävyyydestä, rakkaudesta ja toisten." Toivo D, H, 2.

Teksteissä opiskelijat kertoivat myös tulleen uskoon tai kokeneensa hengellisen heräämisen, myös konfirmaatiota pidettiin pyhänä hetkenä. Niemelän (2007, s. 51-51) tutkimuksen mukaan ilmapiiri sekä sosiaaliseen vuorovaikutukseen liittyvät tekijät vaikuttavat voimakkaimmin nuorten tyytyväisyyteen rippikouluun (Niemelä 2007, s. 51-52). Yhteyden kokemus toisten nuorten kanssa mahdollistaa hengellisten ajatusten ja kokemusten jakamisen (van Wijnen 2016). Oma rippikoulukokemus on aiempien tutkimusten mukaan ollut kirkon alan työntekijöille ja opiskelijoille merkittävä (ks. esim. Leppänen 2010; Niemelä 2004; Valtonen 2009). Näyttäisi siltä, että näin voi olla myös rippikoulua vastaavien muiden kirkkokuntien nuorille suunnatun toiminnan osalta.

³³ Aija D, Anita D, Auli D, Enna D, Eveliina D, Kaija D, Lilli D, Marjaana D, Milla D, Pilvi D, Reija D, Saija D, Salli D, Salme D, Seija D, Sofia D, Tarja D, Toivo D, Tuija D, Tuuli D, Elli V, Isla N, Karina N, Leena N, Liisa N, Marika N, Markku N, Mikko N, Paula N, Päivi N, Rasmus N, Riina N, Sanni N, Siri N, Anniina V, Helena V, Kerttu V, Laura V, Mimmi V, Mirjam V, Mirva V, Pinja V, Selma V, Silja V, Taija V, Tiina V, Telma V.

Toisaalta kaikille nämä tilanteet eivät olleet erityisen merkityksellisiä.³⁴

"Rippikoulu ei myöskään puhutellut minua millään tavalla, mikä oli minulle suuri pettymys. Olin kuullut kertomuksia, joissa rippikoulu oli ollut monen nuoren elämän pelastus ja suurin kohokohta siihenastisessa elämässä. Olin odottanut, että rippikoulussa myös minä koen jotain suurta ja Jumala- suhteeni lähtee uuteen nousuun." Pinja V, H, 3.

Kaksi opiskelijaa kertoi, että vaikka kokemus sinänsä ei ollut heidän mielestään kovin onnistunut, oli syntynyt luottamuksellinen suhde kirkon työntekijään. Kahden opiskelijan osalta tämä liittyi jo valmiiksi aktiiviseen uskonelämään.

Rippikouluun ja muiden kirkkokuntien vastaaviin tilanteisiin liittyi opiskelijoiden mielissä Raamatun lukeminen, tutkiskelu ja Raamatusta keskustelu. Kokemukset Raamattuopetuksesta olivat kuitenkin heterogeeniset. Teksteissään opiskelijat kuvasivat kokeneensa raamattuopetuksen itselleen yhdentekevänä tai pakollisen pahana.³⁵ Tällä oli yhteyttä tekstien, katekismuksen ja ulkoläksyjen opetteluun. Omatoimista Raamatun lukemista ei heidän osaltaan ollut tapahtunut. Toisaalta opiskelijat kertoivat myös Raamatun muuttuneen itselleen merkitykselliseksi kirjaksi.³⁶

"Raamattuun tutustuminen omalla kohdallani kulminoitui rippikouluun. Se oli paikka, jossa tutustuin pyhään kirjaan ensimmäisen kerran kunnolla ja jäin myös ajattelemaan sen sisältöä. Tällöin myös suhtautumiseni Raamattuun muuttui myönteisempään suuntaan ja ymmärsin, että Raamattu on todellakin osa maailmankirjallisuutta. Samalla huomasin, että Raamattu on kaikille sama mutta sen sisältöä voi jokainen käsitellä omalla tavallaan. Kävimme riparilla monia varsin mielenkiintoisia ja kipakoitakin keskusteluja Raamatun tarinoista iltanuotiolla. Tämä kokemus oli vapauttava ja sen jälkeen ajatukset Raamattua kohtaan muuttuivat ainakin omalla kohdallani." Sofia D, R, 3-4.

Opiskelijat kuvasivat Raamattua käytetyn sekä virallisissa että epävirallisissa tilanteissa ohjaajien ja erityisesti isosten johdolla. Tällöin opiskelijoille tärkeiksi olivat muodostuneet evankeliumit, psalmit ja elämän arvovalintoihin liittyvät ulkoläksyjen tekstit. Lisäksi näissä tilanteissa seurakunnalta saatu Raamattu, johon ryhmän jäsenet olivat kirjoittaneet nimensä, oli tärkeä muisto. Kokemus Raamatun merkityksellisyydestä oli johtanut myös omatoimiseen Raamatun lukemiseen sekä vaikuttanut opiskelijan edustamaan Raamatun tulkintaan.³⁷

"Nuoruusiässä raamattukäsitykseni oli kovin fundamentalistinen. Uskoin, että Raamattu on Jumalan sana ja sen kyseenalaistaminen on syntiä. Koulun biologian tunnilla kärsin, kun opetettiin

³⁴ Salme D, Seija D, Kerttu V, Mimmi V, Pinja V, Selma V.

³⁵ Aija D, Anita D, Eveliina D, Pilvi D, Laura V.

³⁶ Salli D, Lilli D, Marjaana D, Tarja D, Reija D, Sofia D, Karina N, Leena N, Marika N, Mikko N, Paula N, Päivi N, Rasmus N, Riina N, Siri N.

³⁷ Lilli D, Saija D, Salli D, Tuuli D, Isla N, Marika N, Paula N, Rasmus N, Siri N, Mirva V.

miten maailma on syntynyt. Minä halusin uskoa, että luomiskertomus on totta sana sanalta. Pidin ystäväieni kanssa raamattupiiriä ja kutsumuksemme oli kertoa Jumalan sanasta muille. Rippikouluaikana koin saavani oppia ja tietoa ensimmäistä kertaa Raamatusta, Jeesuksesta ja Pyhästä Hengestä. Opin Luterilaista raamattukäsitystä. Koin suurta tuskaa, kun pohdin mikä on syntiä, mikä ei. Rippikoulun jälkeen päätin lukea Raamatun kannesta kanteen, mielestäni se kuuluisi jo yleissivistykseen. Hämmästyin, kun opin, että Raamatun tekstejä ovat kirjoittaneet suurelta osin tuntemattomatkin henkilöt eivätkä juuri ne joiden mukaan kyseinen teksti on nimetty. Fundamentalismi sai siirtyä oppiessani Raamatusta enemmän.” Saija D, R, 2.

Opiskelijat olivat osallistuneet seurakunnan nuorten toimintaan, esimerkiksi isostoimintaan.³⁸ Seurakunnan toiminnassa mukana olleille oli tyypillistä, että he olivat osallistuneet useisiin toimintoihin. Tällaisia olivat isostoiminnan lisäksi esimerkiksi kerhon ohjaaminen sekä leiriavustajana tai -ohjaajana toimiminen. Yksi opiskelija tosin mainitsi kokeneensa seurakunnan nuorten toiminnan hengellisesti kilpailuhenkiseksi.³⁹ Toiminnassa mukana oleminen oli syventänyt opiskelijoiden raamatuntutemusta ja suhdetta Raamattuun.

”Lukemisen into syttyi kuitenkin uudestaan riparilla ja varsinkin sen jälkeen kun aloin ahkerasti käydä mukana nuortenilloissa ja isostoiminnassa.” Rasmus N, R, 3.

”Kun aloin itse pitää Raamattupiirejä, ja hartauksia, löysin tavan tutkia Raamattua ja etsiä sieltä vastauksia.” Paula N, R, 4.

Tässä keskeisessä roolissa olivat muiden nuorten opettaminen ja keskustelut Raamatusta sekä hartauksien pitäminen. Opiskelijat kertoivat myös harjoittaneensa uskoa seurakunnan toiminnan lisäksi myös omatoimisesti rukoilemalla ja lukemalla Raamattua sekä hengellistä kirjallisuutta. Tässä tutkimuksessa opiskelijoiden kuvaukset Raamatun merkityksestä itselleen olivat nuoruudessa hyvin samankaltaisia kuin Leppäsen (2010, s. 79-81) tutkimuksessa. Leppäsen (2010, s. 79-81) tutkimuksen mukaan nuoruus oli monen kohdalla käännteentekevää aikaa Raamatun osalta. Tähän vaikuttivat erityisesti seurakunnan ja herätysliikkeiden raamattukasvatus. Kuten tässäkin tutkimuksessa Raamattuun liittyvä tiedollinen opetus oli omaksuttu erityisesti rippikoulussa ja isoskoulutuksessa. Moni oli myös saanut oman Raamatun rippikoulussa tai sen jälkeen. Joillakin nämä kokemukset olivat johtaneet myös omatoimiseen Raamatun lukemiseen. Myös henkilökohtaisilla esikuvilla oli suuri merkitys. Tässä tutkimuksessa sellaisiksi voidaan nähdä rippikoulussa ja seurakunnan toiminnassa vaikuttavat isokset ja ohjaajat.

Evangelis-luterilaisen ja ortodoksisen kirkon toiminnan lisäksi opiskelijat kertoivat

³⁸ Aija D, Saija D, Tuija D, Isla N, Karina N, Leena N, Markku N, Mikko N, Paula N, Päivi N, Rasmus N, Riina N, Ville N, Elli V, Laura V, Mirjam V, Selma V.

³⁹ Saija D.

olleen nuoruutensa aikana tekemisissä erilaisten herätysliikkeiden, helluntailaisuuden tai vapaiden suuntien kanssa.⁴⁰ Näiden yhteisöjen toiminnassa pitempään mukana olleet kuvasivat kokeneensa pääasiassa iloa erilaisten perinteiden dialogista omassa elämässään. Ne kaksi opiskelijaa, jotka eivät olleet mukana liikkeen toiminnassa, kertoivat joutuneensa liikkeen kanssa tekemisiin osana niiden harjoittamaa evankeliointitoimintaa.

"Meillä oli tapana isolla porukalla kiertää keskustassa kirkkoa ja "assaa" perjantaisin ja sieltähän ne hellarit meidän sitten keksivät. Pelottelivat niillä kamalilla sarjakuvillaan helvettiin joutumisella. Ja jollain kylmällä ilmalla saivat sitten ympäripuhutuksi minut ja (nimi) teeiltaansa. Ja käymään muutaman kerran ja voi sitä traumaa, kun he sitten jossain kokouksessa kieriskelivät maassa ja sokelsivat, pyysivät eteenkin..." Tuija D, H, 2.

Tämän lisäksi yksi opiskelija kuvasi joutuneensa hengellisen painostuksen kohteeksi omassa yhteiskristillisessä ystäväpiirissään. Kristillisten perinteiden ulkopuolella yksi opiskelija oli tutustunut muihin uskontoihin.⁴¹

Opiskelijoiden kertomuksissa tyypillisin nuoruusajan äkillinen kriisi oli tutun lapsen, nuoren tai läheisen sairastuminen, kuolema sekä muita nuoruusiän kriisejä olivat olleet vanhempien avioero, koulukiusaaminen sekä oma vakava loukkaantuminen.⁴² Nämä kokemukset olivat saaneet opiskelijat pohtimaan uskoa ja eksistentiaalisia kysymyksiä. Jumala oli koettu epäoikeudenmukaiseksi ja häntä kohtaan oli tunnettu vihaa.

"Tähän käsitykseen varmasti vaikutti vaikeat elämäntilanteet. Miten nuori ihminen voisi uskoa johonkin tällaiseen, mitä ei ole nähnyt todeksi, jos elämä on yhtä helvettiä eikä enää tiedä mihin voisi uskoa tai mistä löytää jotakin hyvää... minulle olisi ollut turha tulla sanomaan, että "Jumala on kanssasi ja auttaa" tai "Lue Raamattua se helpottaa oloa", koska olisin aivan varmasti heittänyt Raamatun seinään ja väittänyt, että mitään Jumalaa ei voi olla, koska on niin paha olla." Riina N, R, 3-4.

Toisaalta kaksi opiskelijaa kertoi kohdistaneensa näihin tilanteisiin liittyvän surun ja vihan itseensä. Myös aiemmissa tutkimuksissa on havaittu, että voimakkailla nuoruuden hengellisillä kokemuksilla oli yhteyttä tässä ikävaiheessa tapahtuneisiin kriiseihin, kuten esimerkiksi läheisen kuolemaan (ks. esim. Koskela 2011; Leppänen 2010, s. 79-80).

Nuoruuteen ikävaiheena liittyi epävarmuutta ja kamppailua oman kelpaamisen ja itsetunto-ongelmien kanssa. Opiskelijat kertoivat keskustelleensa jonkun aikuisen kanssa elämäänsä ja hengellisiin kysymyksiinsä liittyvistä asioista.⁴³ Tyypillisimmin tämä

⁴⁰ Salme D, Terhi D, Tuija D, Sanni N, Elli V, Selma V.

⁴¹ Tuuli D.

⁴² Saija D, Leena N, Riina N, Sanni N, Anniina V, Selma V.

⁴³ Lydia D, Pilvi D, Seija D, Tuija D, Tuuli D, Leena N, Kerttu V.

henkilö oli pappi tai nuorisotyönohjaaja. Pääsääntöisesti opiskelijoiden kokemus näistä keskusteluista oli hyvä. Toisaalta opiskelijat kirjoittivat myös tilanteista, joissa he eivät olleet saaneet toivomaansa apua. Opiskelijoiden kertomuksille oli tyypillistä, että joko jo ennen rippikouluikää tai siirtyessään aikuisuuteen oli koettu etäännyminen kristillisyydestä sekä niitä edustaneesta Raamatusta ja seurakunnan toiminnasta.⁴⁴ Aiempien tutkimusten perusteella näyttää siltä, että etäännyminen hengellisistä asioista nuoruusiässä kuuluu juuri tähän elämän vaiheeseen (ks. Fowler 1981, s. 151-173; Leppänen 2010, s. 83).

Opiskelijat kertoivat kokeneensa yliluonnollisia kokemuksia nuoruusaikanaan.⁴⁵ Tällaisia olivat erityiset kokemukset, joissa opiskelija oli kokenut Jumalan läsnäolon tai pyhän kosketuksen.

”Muistan kuinka yhdessäkin hartaudessa jonka pidimme ringissä ohjaajien kesken niin kun tuli minun vuoroni ja piti rukoilla vaikka en ollutkaan ajatellut mitä rukoilen niin sanat vain tulivat suustani tunsin kuinka jokin henkäys tuli minuun ja vain puhuin, se oli mahtava kokemus.” Anniina, V, H, 5.

Muita yliluonnollisia kokemuksia olivat arjessa tapahtuneet kokemukset johdatuksesta, varjeluksesta tai ihmeestä, joissa Jumala johdatti elämää ja auttoi selviytymään vaikeuksista. Niemelän (2004, s. 223-224) tutkimuksessa osalla kirkon työntekijöistä oli vahvoja hengellisiä kokemuksia, jotka sijoituivat nuoruuteen. Nämä kokemukset olivat kantaneet heitä myöhemmässä elämässä ja niillä oli merkitystä myös kirkon alalle suuntautumiseen, vaikka kaikkien tie kirkon työntekijäksi ei ollutkaan ollut suora ja mutkaton.

4.4 Uskonnollisuus aikuisuudessa

Kertomuksille tyypillisiä aikuisuuteen liittyviä elämänkaaritapahtumia ja kehityskriisejä olivat opiskelu, seurustelu, kihlaus, naimisiinmeno ja lapsen tai lasten syntymät.⁴⁶ Näillä tapahtumilla oli yhteyttä myös hengellisiin asioihin. Elämänkaareen liittyvät tapahtumat olivat auttaneet opiskelijoita tiedostamaan omaa hengellisyyttään tai vahvistaneet sitä. Tämä näkyi opiskelijoiden rukoilemisen ja Raamatun lukemisen lisääntymisenä. Kertomuksissa seurustelu tai puolison löytäminen nähtiin Jumalan antamana

⁴⁴ Milla D, Saija D, Salli D, Riina N, Anniina V, Helena V, Leila V, Silja V, Taija V, Telma V, Mimmi V, Mirva V, Selma V.

⁴⁵ Auli D, Lyydia D, Saija D, Sini D, Anniina V.

⁴⁶ Anita D, Kaija D, Milla D, Pilvi D, Saija D, Sini D, Taina D, Toivo D, Tuija D, Viola D, Leena N, Liisa N, Reko N, Anneli V, Anniina V, Kerttu V, Laura V, Leila V, Mimmi V, Mirjam V, Selma V, Taija V, Telma V, Tiina V.

rukousvastauksena.

”Aloin rukoilla itselleni aviomiestä ☺. Ja sieltä se sitten tuli, löytyi silloisen opiskeluhuoneeni lattialta. Ikinä en niin rakastunut ole ollut kuin kohdatessani mieheni, minä todellakin leijuin ilmassa.” Saija D, H, 4.

Puolison uskonelämällä ja käyttäytymisellä oli myös merkitystä opiskelijan omaan uskoon ja sen toteuttamiseen.⁴⁷ Opiskelijat kuvasivat kertomuksissaan puolisonsa kiinnostusta hengellisistä asioista tai uskoon tulemista ja sen merkitystä itselleen. Näissä kertomuksissa hengellisyydestä oli tullut puolisoiden ja perheen yhteinen voimavara, joka näkyi seurakunnan tai jonkin hengellisen yhteisön tilaisuuksiin osallistumisena ja niiden järjestämisenä.

”Aikuisikään tullessani Raamatulla ei ollut mitään sijaa elämässäni. Minä, eikä kukaan lähipiirissäni lukenut tai puhunut mitään Raamatusta tai Jumalasta. Asia ei kerta kaikkiaan vain kiinnostanut ja elämän täytti kaikenlainen muu lukeminen. Vihkiraamatun toki saimme mieheni kanssa mennessämme naimisiin. Se sai kuitenkin paikan kirjahyllystä, eikä siihen sen kummemmin perehdytty eikä sitä mietitty. (Taisi siitä kyllä pari sivua ”sätkäpaperiksi” mennä, valitettavasti...) Pari vuotta myöhemmin Raamattu sai aivan uuden merkityksen elämässäni. Ensin mieheni alkoi lukea ja opiskella Raamattua. Hän kertoi minulle innoissaan Raamatun opetuksista. Hän sai myös ystäviä, joiden kanssa keskusteli ja opiskeli. Minä suhtauduin pitkään nuivasti siihen, mutta jonkin ajan kuluttua kiinnostuin myös itse Raamatusta. Mieheni elämä oli muuttunut selvästi Raamattuun tutustumisen jälkeen. Myös minulle heräsi halu oppia tuntemaan tätä Jumalaa Raamatun avulla.” Lilli D, R, 2.

Toisaalta joidenkin kertomuksissa puolison kielteinen tai ristiriitainen suhde hengellisyyteen oli tukahduttanut opiskelijan mahdollisuutta pohtia ja toteuttaa hengellisyyttään. Puolison hengellisyydestä riippumatta lapsille haluttiin antaa kristillinen kasvatus. Opiskelijat mainitsivat opettaneensa kristillisiä arvoja ja tapoja lapsilleen.⁴⁸ Tämä näyttäytyi erityisesti iltarukouksen opettamisena tai myönteisenä suhtautumisena isovanhemman opettamaan iltarukoukseen sekä lasten viemisenä seurakunnan toimintaan. Lapsille oli myös luettu Raamattua. Perhe-elämää ja sen vaikutusta kirkon työntekijän hengellisyyteen ei ole tutkittu kovin paljon. Stangeland Kaufmanin (2017) mukaan se onkin eräs väheksytty osa-alue kirkon työntekijän hengellisen elämän osalta. Hänen tutkimuksensa mukaan perhe-elämään liittyvillä asioilla oli suuri merkitys pappien hengellisyydelle. Näillä asioilla oli yhteys jumalanpalveluselämään; liturgian toteuttamiseen ja saarnojen sisältöön. Perhe-elämän ja

⁴⁷ Lilli D, Pilvi D, Reija D, Salli D, Sini D, Taina D, Tarja D, Tuija D, Tuuli D, Mirjam V, Selma V.

⁴⁸ Aija D, Lilli D, Eveliina D, Lyydia D, Milla D, Saija D, Sini D, Taina D, Tuija D, Tuuli D, Venla D, Viola D, Elli V, Helena V, Mirjam V, Selma V, Silja V, Tiina V.

sen tapahtumien ymmärtäminen ja tulkinta hengellisestä näkökulmasta toi pappeja myös lähemmäksi seurakuntalaisia.

Opiskelijat (n=18) olivat osallistuneet evankelis-luterilaisen tai ortodoksisen seurakunnan toimintaan myös aikuisina. Kertomuksissa yleisimmin mainittiin kirkolliset toimitukset, kuoro ja raamattupiiri. Näihin tilanteisiin oli liittynyt myös Raamatun lukemista, kuuntelemista sekä raamattuopetusta. Kaksi opiskelijaa oli toiminut myös luottamushenkilönä. Opiskelijat (n=3) olivat myös osallistuneet herätysliikkeiden toimintaan. Opiskelijat (n=5) olivat evankelis-luterilaisen ja ortodoksisen kirkon lisäksi olleet tekemisissä myös muiden kristillisten kirkkojen tai yhteisöjen, muiden uskontokuntien ja uushenkisten virtausten kanssa.

Aikuisiän kriiseinä kertomuksissa näyttäytyivät oma tai läheisen sairaus, vakava onnettomuus, keskenmeno tai lapsen, puolison tai muun läheisen kuolema, parisuhdekriisit ja avioero, henkinen ja fyysinen väkivalta sekä hengellisyyteen liittyvät kriisit suhteessa työtovereihin, läheisiin tai omaan hengelliseen yhteisöön.⁴⁹ Tällaisia kriisejä olivat kokemus, ettei uskosta voinut puhua töissä tai läheisten kanssa sekä ero omasta hengellisestä yhteisöstä. Joidenkin kohdalla traumaattinen kriisi liittyi pettymykseen omaan hengelliseen yhteisöön. Kriisit olivat saaneet opiskelijat pohtimaan Jumalan johdatuksen olemassaoloa, eksistentiaalisia kysymyksiä ja epäilemään Jumalan rakkautta ja armollisuutta. Toisaalta kriiseihin oli haettu myös tukea hengellisyydestä. Vaikeassa tilanteessa opiskelijat olivat rukoilleet ja lukeneet Raamattua.

”Ahdistukseni on painanut minua lähelle Jumalaa. Rukoukseni ovat kantaneet minua ja olen saanut kokea Raamatun sanan totuuden ja toimivuuden konkreettisesti.” Auli D, H, 4.

Tämän tutkimuksen tavoin Leppänen (2010, s. 97) havaitsi, että Raamattu oli toiminut kriiseissä monille lohdutuksen lähteenä ja Raamatusta tuli tuki sekä elämän voiman lähde. Toisaalta kaikkien osalta näin ei ollut käynyt, vaan kriisistä saattoi myös seurata Raamatusta etääntyminen.

Opiskelijat kertoivat keskustelleensa hengellisistä asioista jonkun tukihenkilön, -henkilöiden tai mentorin kanssa.⁵⁰ Keskusteluissa oli myös puhuttu kirkon työntekijän identiteetistä ja kirkon työstä. Kertomuksissa tällainen tukihenkilö tai mentori oli ollut pappi, nuorisotyönohjaaja, diakoni, ystävä, sukulainen, työtoveri, joku tuntematon henkilö tai henkilöt. Nämä keskustelut olivat pääasiassa pidempään jatkuneita tapaamisia,

⁴⁹ Anniina V, Auli D, Lyydia D, Milla D, Pilvi D, Saija D, Salli D, Salme D, Seija D, Sini D, Taina D, Tuija D, Tuuli D, Toivo V, Liisa N, Helena V, Leila V, Mimmi V, Mirjam V, Taija V, Telma V, Tiina V.
⁵⁰ Auli D, Milla D, Pilvi D, Seija D, Toivo D, Tuija D, Tuuli D, Anneli V, Mirjam V.

mutta joissakin tapauksissa vain pistemäisiä kohtaamisia. Ne olivat auttaneet tarkastelemaan omaa hengellisyyttä ja vahvistaneet oman uskon kelpaamista. Toisaalta opiskelijat kuvasivat tilanteita, joissa tällainen keskustelu oli kuitenkin ollut pettymys.

Aikuisiän yliluonnollisina kokemuksina mainittiin erityinen kokemus johdattuksesta, suojeluksesta ja varjeluksesta, kokemus pyhän kosketuksesta, kokemukset Jumalan puheesta, symboliset unet ja enneunet, henkiolentojen kohtaamiset ja kokemus valaistumisesta.⁵¹ Nämä kokemukset olivat pääosin myönteisiä ja antoivat lohtua sekä vahvistivat uskoa Jumalaan.

”Eräänä yönä näin unen, jossa minun piti viedä ristille roikkumaan oma kuopukseni. Olin aivan lohduton ja itkin syvästi. Suuri joukko seurasi tapahtumia, etunenässä vanhoollisen liikkeen edustajat. Lapsi jäi ristille itkemään, kun minut pakotettiin lähtemään paikalta. Silloin isäni tuli luokseni ja kysyi, miksi minä jätin poikani ristille? Enkö tiennyt, että Jumala oli jo uhrannut oman poikansa. Minun ei sitä enään tarvitse tehdä. Kun heräsin, ymmärsin että minunkin uskoni riittää. Jeesus kuoli minunkin syntieni tähden ja minun ei tarvitse teollani saavuttaa Jeesuksen rakkautta. Minä olen arvokas ja kelpaan juuri tällaisena kun olen. Olin ymmärtänyt jotakin arvokasta armosta.”
Taija V, H, 5.

Toisaalta kokemukset henkiolentojen kohtaamisista kuvattiin kuitenkin pelottavina ja ahdistavina. Rancken (2017) tutkimuksen mukaan yliluonnollinen kokemus oli mahdollista tulkita hengellisesti Jumalan toiminnaksi tai mielenterveyden horjumiseksi. Tämä tulkinta vaikutti siihen, mikä merkitys tapahtuneella oli yksilön elämään. Ihmisen uskoessa olevansa yli-inhimillisen voiman johdattama, hän saattoi kyetä suuriinkin elämänmuutoksiin, kuten sairaudesta tai riippuvuuksista paranemiseen tai elämänsä uudistamiseen muulla tavalla. Lisäksi myös muiden hyväksyvä suhtautuminen yliluonnolliseen kokemukseen ja sen tulkintaan oli tärkeä erityisesti niiden kohdalla, joiden elämässä yliluonnollista kokemusta oli seurannut positiivinen elämänmuutos.

4.5 Uskonnollisuus opintojen alkuvaiheessa

Opiskelijat kirjoittivat teksteissään Jumalan johdattuksesta.⁵² He kertoivat kokeneensa, että Jumala oli johdattanut ja johdattaa heidän tietään ihmisenä ja kristittynä. Nämä opiskelijat näkivät oman elämänsä tapahtumat osana Jumalan suurempaa suunnitelmaa. Näin oli myös tilanteissa, joissa päähenkilöltä edellytettiin omaa aktiivisuutta tai valintaa. Opiskelijoiden kertomuksissa opiskelemaan pääseminen nähtiin Jumalan tahtona ja

⁵¹ Lyydia D, Sini D, Taina D, Tuuli D, Anniina V, Taija V, Tiina V.

⁵² Auli D, Lyydia D, Pilvi D, Saija D, Sini D, Toivo D, Tuija D, Leena N, Sanni N, Anniina V, Mirjam V, Mirva V, Silja V, Selma V, Taija V, Telma V.

opinnnot Diakissa osana läpi oman elämäntarinan kulkevaa johdatusta.

”Uskon, että Jumala on johdattanut minut seurakunnan työhön monien hiljaisten uskon vuosien jälkeen. Jumalalla on suunnitelmia minulle ja tähän luottaen hain Diakiin....” Telma V, H, 5.

Opiskelijat kertoivat, että vaikka heidän uskoaan oli koeteltu elämän erilaisissa vastoinkäymisissä, usko oli kuitenkin auttanut kriiseissä. Tähän liittyi kokemuksia ennenusta, jotka olivat vahvistaneet tunnetta johdatuksesta ja Jumalan varjeluksesta. Kirkon työtä tehneet opiskelijat arvioivat työn syventäneen ja vahvistaneen kristillisyyttään. Päällimmäinen tunne koetusta elämänmatkasta olikin kiitollisuus.

”Usko on tehnyt minusta paremman ihmisen. Osaan olla armollisempi itselleni ja muille. Me ihmiset olemme vajavaisia ja teemme monesti parhaamme niine voimavaroinemme, kun meillä kulloinkin on. Meillä kaikilla on omat puutteemme, mutta olemme silti Jumalan silmissä kauniita ja täydellisiä. Meidän tulee antaa tämän armon vaikuttaa meissä myös ihmisinä.” Telma V, H, 5.

Toisaalta kaikki Jumalan johdatusta korostaneet, eivät kyenneet ymmärtämään vaikeuksien merkitystä elämässään.

”Kysymykseni onkin; Jos Jumala on kaikkivaltias ja kaikkietävä – ja koska hän on johdattanut meitä melkoisen pikkutarkastikkin näinä vuosikymmeninä, MIKSI hän johdatti meidät ”suden luolaan” raadeltavaksi kuin syötävän saaliin, jolla ei ole muuta arvoa kuin mitä syöjä siitä irti saa, vatsansa täytteeksi. Meillä on siis isoja kysymyksiä mieli ja sydän täynnä. Kaikki on vielä vastausta vailla, ainakin toistaiseksi.” Sini D, H, 19.

Jumalan johdatuksen sijasta tai sen ohella myös omalla valinnalla oli merkitystä opiskelijan hengellisen matkan tapahtumien osalta.⁵³ Näissä kuvauksissa opiskelijat olivat ottaneet hengellisen prosessin ”omiin käsiinsä” ja lähteneet tietoisesti etsimään itseään tyydyttäviä ratkaisuja yhteisön ja ympäristön hyväksynnästä välittämättä. Muiden henkilöiden tai sattuman puuttuessa elämäntapahtumiin, päähenkilö reagoi näihin tilanteisiin aktiivisesti ja oma-aloitteisesti. Toisaalta myös sattuman nähtiin vaikuttaneen tapahtumien kulkuun.⁵⁴ Sattuman merkitystä korostavat opiskelijat kyllä kuvasivat tehneensä elämässään valintoja ja toimivat omien päämääriensä mukaan, mutta kertomuksissa ei ollut sellaista yhtä suurta persoonallista voimaa, joka olisi ohjannut tapahtumien suuntaa loogisesti. Opiskelijalle merkityksellisten tapahtumien taustalla nähtiin elämälle tyypillinen kaoottisuus, jonka keskellä opiskelijat yrittivät selvittää kukin parhaansa mukaan.

”Eihän minulle ollut tapahtunut mitään ihmeellistä ”kristillisessä elämässäni”! Ei minulla ollut tiukkapipoista lestadiolaismummia, ateisti isää tai helvetin tulista saarnaavaa rippikoulupappia. Minä vain olen elellyt ja miettinyt.” Leila V, H 4.

⁵³ Milla D, Taina D, Tuuli D, Anneli V, Elli V, Helena V, Pinja V, Tiina V.

⁵⁴ Pilvi D, Seija D, Liisa N, Kerttu V, Leila V, Mimmi V.

Opiskelijat kokivat kristillisyyden tuntuvan omalta ja kelpaavansa Jumalalle sellaisena kuin ovat, vaikka olivatkin aiemmin ehkä epäilleet oman hengellisyytensä kelvollisuutta ja uskonsa riittävyyttä.⁵⁵ Tätä perusteltiin sillä, että Jumalan koettiin olevan hyväksyvä ja rakastava, ei tuomitseva. Opiskelijat mainitsivatkin suhtautuvansa kielteisesti ahdasrajaiseen tai tuomitsevaan uskonnollisuuteen.⁵⁶ Opiskelijat kertoivat uskonsa ja luottamuksensa Jumalan rakkauteen olevan vahva tai omaavansa ”lapsen uskon”.⁵⁷

”Epäilyni uskosta on muuttunut enemmän hengellisiksi kysymyksiksi omasta paikasta ja tehtävästä elämässä, myös nykyisessä elämänvaiheessani uusien näkymien edessä. Olen myös kokenut epävarmuutta kyvyistäni ja kokemastani kutsumuksesta, jonka pohjalta olen opiskelemassa eteenpäin kirkon alalla. Olen löytänyt ristiriitojen ja kysymysten keskellä rohkeutta luottaa siihen, että saan olla epävarma, saan epäillä ja olla kysymyksieni kanssa Jumalan edessä. Uskon opintojeni käynnistävän moniulotteisen prosessin, joka tarjoaa välineitä oman uskon ja hengellisyiden syvälliseen pohdiskeluun ja läpikäymiseen. Uskon myös tämän vahvistavan sitä perustaa, josta käsin kirkon työntekijänä olen voinut toteuttaa työtäni ja jonka varassa suuntaan myös tulevaan.” Mirva V, H, 9.

Kokemus Jumalan rakkaudesta ja sallivuudesta koski myös niitä opiskelijoita, joilla oli kokemuksia muista uskonnoista tai ideologioista, ja jotka olivat omaksuneet näihin kuuluvia ajatuksia tai toimintatapoja osaksi omaa hengellisyytään.⁵⁸ Toisaalta he olivat epävarmoja uskonsa kelvollisuudesta kirkkoyhteisölle.

”Koen tällä hetkellä olevani sekoitus monenlaista hyvää kristillisyyttä ja henkisyttä. Olen oppinut matkani varrelle kuuntelemaan itseäni ja tunnen Jumalan puhutelleen minua monet kerrat. Minä itse koen, että olen oikealla hengellisellä tiellä jota Jumala ei koskaan tuomitsisi. Ei minun Jumalani, joka on äärimmäisen salliva, rinnalla kulkeva tukijanani. Häneen olen voinut aina luottaa. Olen kuitenkin kriittisesti pohtinut paljon tulevaa työtäni diakonina. Kelpaanko tällaisena? Onko kristillisyyteni tarpeeksi puhdasta, jotta voin tehdä työtäni?” Taina D, H, 3.

Teksteistä kävi ilmi, että opiskelijan suhde uskoon saattoi myös olla jollakin tavalla epäselvä.⁵⁹ Näiden opiskelijoiden osalta lapsuuden perheen tai läheisten kielteisellä tai tiukalla suhtautumisella kristinuskoon oli edelleen vaikutusta heidän omaan aikuisiän henkilökohtaiseen uskoonsa.

”Muutama vuosi sitten minulla ja miehelläni tuli pieni riita. Siinä suutuspäissäni pesin keittiön kaappeja. Yksi harha-askele ja tipuin keittiön jalkaralta. Ensivavassa kun istuttiin, pyytelin kovasti

⁵⁵ Milla D, Salme D, Seija D, Taina D, Tuija D, Tuuli D, Anniina V, Leila V, Kerttu V, Mirva V, Mimmi V, Selma V, Silja V, Taija V, Telma V.

⁵⁶ Taina D, Tuuli D, Sanni N, Mimmi V.

⁵⁷ Sanni N, Mimmi V, Mirjam V, Telma V, Tiina V.

⁵⁸ Taina D, Tuuli D.

⁵⁹ Eveliina D, Viola D, Mimmi V.

mieheltäni anteeksi huonoa käytöstäni ja sanoin että Jumala rankaisi minua kun olin ilkeä sinulle. Mieheni sanoi että Jumalalla ei ole mitään tekemistä tämän kanssa ja että minua ei rankaistu mistään. On hyvin vaikea muuttaa ajatus tapaa kun on lapsesta saakka iskostettu joku asia päähän.”
Viola D, R, 3.

Salomaan (2007, 360-361) tutkimuksessa teologian opiskelijat ilmensivät hyvin samanlaisia kysymyksiä liittyen oman uskonsa epävarmuuksiin. Epävarmuutta koettiin oman uskon tavallisuudesta, oman elämäntavan tavallisuudesta tai sellaisista elämäntavoista, joiden ei koettu sopivan papille sekä sellaisista uskoon liittyvistä erityiskorostuksista, jotka eivät edustaneet opiskelijoiden mielissä ”valtavirran kristillisyyttä”.

Yksi opiskelija kertoi kadottaneensa kokonaan hengellisyytensä. Opiskelujen aloittaminen Diakissa oli aktivoinut hengellisyyteen liittyvän ahdistuksen uudelleen. Opiskelija kuitenkin koki, että hänellä oli mahdollisuus työstää asiaa opintojen aikana ja siksi hän suhtautui asian tarkasteluun myönteisesti: *”Oman hengellisyyden kadottaminen on ollut myös asia jota olen miettinyt pitkin kevättä. Kadonnut hengellisyyteni missä olet? En vauvu epätoivoon vaan yritän löytää sitä tässä pitkin kevättä ja tämän kolmen vuoden aikana jota koulua on vielä jäljellä.”*

Opiskelijat kirjoittavat myös oman hengellisen elämänsä hoitamisesta.⁶⁰ Omaa uskonelämää kerrottiin hoidettavan sillä hetkellä käymällä messussa, hiljentymällä, liittymällä kirkkovuoden kiertoon ja tapaamalla pappia. Merkittävänä pidettiin erityisesti ehtoollista ja ehtoollisen jakamista. Eräs opiskelija tosin mainitsi, ettei näistä tavoista huolimatta koe tarvitsevansa kirkkoa uskonsa hoitamiseen. Muita tapoja ylläpitää uskoa olivat rukoileminen ja liikkuminen luonnossa, myös muiden esirukousta pidettiin tärkeänä. Lisäksi virsien ja hengellisen musiikin sekä taiteen kerrottiin olevan osa omaa hengellisyyttä.

Eräs opiskelijoiden omaan uskonelämän hoitamiseen liittyvä asia oli Raamatun lukeminen. Raamatun lukemisen kerrottiin vahvistavan uskoa, lohduttavan sekä lisäävän toivoa ja rakkauden näkökulmia.⁶¹ Päivittäin Raamattua kertoi kuitenkin lukevansa vain kaksi opiskelijaa sekä viikoittain yksi⁶². Raamatun lukeminen ei kuitenkaan kuulunut kaikkien elämään.⁶³ Opiskelujen alkaminen Diakissa oli saanut osan opiskelijoista aloittamaan Raamatun lukemiseen.⁶⁴ Toisaalta itsenäinen Raamatun lukeminen ei silti

⁶⁰ Auli D, Lyydia D, Marjaana D, Pilvi D, Saija D, Salme D, Tuija D, Sanni N, Anniina V, Laura V, Helena V, Silja V, Taija V.

⁶¹ Mirva D, Saija D, Salme D, Rasmus N, Riina N.

⁶² Rasmus N, Ville N, Selma V.

⁶³ Taina D, Tuuli D, Viola D, Laura V, Telma V.

⁶⁴ Toivo D, Tuuli D, Tuulikki D, Reija D, Isla N, Marika N.

ollut ollut kaikille helppoa.

”Kun opintoni Diakissa alkoivat, aloin jälleen ”silmäillä” Raamattua, mutta kirja on ollut vaikeasti lähestyttävä. Ja rehellisesti sanottuna, en ehkä oikein edes tiedä, mitä sieltä haen.” Tuuli D, R, 1.

Raamatun lukemista osana hengellistä elämää voi pitää yhtenä näkökulmana tarkastella omaa raamattunäkemyä. Raamattunäkemyä ilmennettiin opiskelijoiden teksteissä myös pohtimalla Raamatun merkitystä itselle, arvioimalla minkälaisena he näkivät Jumalan roolin Raamatun syntyprosessissa sekä valottamalla omaa käsitystä Raamatun tulkinnasta sekä Raamatun tutkimuksesta. Omien käsitysten muodostamisessa olivat auttaneet keskustelut jonkun itselle tärkeän ihmisen kanssa.⁶⁵

Teksteissään opiskelijat määrittelivät Raamatun merkitystä itselleen kirjana. Kyseessä oli opiskelijoiden itsensä tekemä spontaani määrittely, eikä heille ollut annettu valmiita vastausvaihtoehtoja. Sama opiskelija saattoi määritellä Raamatun merkitystä itselleen useammillakin tavoilla. Raamattua pidettiin Jumalan sanana tai puheena.⁶⁶ Raamattu kuvattiin myös itselle Pyhänä kirjana.⁶⁷ Kaksi opiskelijaa kirjoitti Raamatun olevan itselleen tuttu ja tärkeä kirja.⁶⁸ Raamattu koettiin myös lohdutuksen kirjaksi.⁶⁹ Raamattu tarkasteltiin universaalina ja ihmisiä yhdistävänä kirjana.⁷⁰ Lisäksi Raamattu kuvattiin myös itselleen vieraaksi⁷¹ tai vaikeaselkoiseksi ja hankalasti lähestyttäväksi kirjaksi⁷².

Edellä mainittujen luonnehdintojen lisäksi opiskelijat kuvasivat Raamattua myös työvälineeksi.⁷³ Opiskelijat kertoivat lukeneensa ja tulkinneensa Raamattua seurakuntalaisille tai asiakkaille osana omaa työtään,⁷⁴ Raamattu on yksi kirkon perusdokumenteista. Kirkon hengellisen työntekijän ydinosaaminen edellyttää kirkon työntekijän tuntevan Raamatun sisällön ja osaavan soveltaa sitä seurakuntalaisten parissa. (Kirkon hengellisen työn ammattien ydinosaamiskuvaus 2010, s. 3- 4.)

Opiskelijat ilmaisivat myös näkemyksensä Raamatun synnystä. Raamattu nähtiin kokonaan Jumalan inspiroimana⁷⁵, Jumalan inspiroimana, mutta ihmisten kirjoittama

⁶⁵ Lilli D, Reija D, Tarja D, Tuija D, Viola D, Markku N.

⁶⁶ Anna N, Reko N, Ville N, Mirjam V.

⁶⁷ Aija D, Auli D, Enna D, Salli D, Salme D, Isla N, Karina N, Leena N, Siri N, Mirva V, Telma V.

⁶⁸ Karina N, Selma V.

⁶⁹ Markku N, Ville N.

⁷⁰ Milla D, Saija D, Venla D, Marika N, Mimmi V.

⁷¹ Aija D, Anita D, Eveliina D, Pilvi D, Seija D, Taina D, Tuuli D, Venla D, Liisa N, Laura V, Mimmi V.

⁷² Eveliina D, Tarja D, Toivo D, Leila V, Telma V.

⁷³ Anita D, Marjaana D, Milla D, Taina D, Karina V, Leena N, Liisa N, Päivi N, Rasmus N, Anneli V, Kerttu V, Laura V, Leila V, Mirva V, Selma V, Silja V, Telma V, Tiina V.

⁷⁴ Anita D, Kaija D, Isla N, Leena N, Liisa N, Sanni N, Rasmus N, Anneli V, Leila V, Mirva V, Selma V, Silja V, Tiina V.

⁷⁵ Lilli D, Marjaana D, Anna N, Reko N, Mirjam V.

kirjana⁷⁶ tai kokonaan ihmisen kirjoittama teoksena.⁷⁷ Terhi kuvasi, kuinka opintojen aloittaminen Diakissa oli vaikuttanut hänen käsitykseensä Raamatun synnystä.

”Kukaan ei voi uskoa, mutta ennen kouluun tuloani uskoin, että Raamattu on kirjoitettu kuin ”automaattikirjoituksella”, eli että Mooses on kirjoittanut Mooseksen kirjan ja Jumala on liikuttanut sitä kynää, niin että Mooses on ollut vain väline-sanainspiraatiota siis... Että pitkä tie alkoi siitä, kun eräs opettaja totesi, ettei voi uskoa historiallisena faktana, että Jeesus olisi syntynyt neitsyestä. En ollut uskoa korviani: mitä ihmettä tämä on ja mihin kamalaan kouluun olin tullut? Sen jälkeen on aikaa kulunut ja minulle on tullut epäilyksen aika. Uskoni perustukset on täytynyt miettiä uudelleen, ja se on ollut todella vapauttaa.” Terhi D, R, 1.

Raamatun tutkimukseen suhtauduttiin myönteisesti⁷⁸, pääosin myönteisesti⁷⁹ tai kriittisesti.⁸⁰ Myönteisenä tieteellisessä Raamatun tutkimuksessa koettiin erityisesti mahdollisuus tutustua Raamatun syntyyn ja sen historiaan sekä tarkastella Raamattua itselle uudesta näkökulmasta. Ne, jotka suhtautuivat tutkimukseen vain pääosin myönteisesti, näkivät, että Jumala on kuitenkin lopulta tutkimaton ja tieteen yläpuolella. He arvioivatkin, ettei tiede voi kumota Raamatun hengellistä sanomaa. Tieteelliseen Raamatun tutkimukseen kriittisesti suhtautuvat haastoivat tutkimustuloksia ja kyseenalaistivat niitä. Toisaalta oman suhteen arvioimista tieteelliseen Raamatun tutkimukseen pidettiin haastavana, koska kyse oli niin vaikeasti ymmärrettävästä ja itselle vieraasta asiasta.⁸¹

Raamatussa yleisesti keskeisenä pidettiin sanomaa Jumalan armosta ja uskosta Kristukseen.⁸² Tärkeänä nähtiin myös Kristuksen elämä ja opetukset sekä Raamatun sanoma lähimmäisen rakkaudesta ja moraalista.⁸³ Näiden näkemysten erilaiset painotukset tulivat kuitenkin esille opiskelijoiden ilmentämissä käsityksissä siitä, minkä asioiden valossa Raamattua ja sen tekstejä tulee ymmärtää. Nämä käsitykset olivat moninaiset ja samalla henkilöllä saattoi esiintyä useitakin eri painotuksia. Opiskelijoille ei tarjottu valmiita vastausvaihtoehtoja, vaan he kirjoittivat vapaasti tehtävänannon pohjalta. Kaikki opiskelijat eivät ottaneet teksteissään kantaa siihen, miten Raamattua heidän mielestään tulisi ymmärtää. Teksteissä oli viitteitä kirkolle ja herätysliikkeille

⁷⁶ Enna D, Lyidia D, Isla N, Siri N, Ville N, Kerttu V, Telma V.

⁷⁷ Salli D, Sofia D, Taina D, Terhi D, Tuuli D, Markku N, Paula N, Päivi N, Riina N.

⁷⁸ Aija D, Enna D, Hanna D, Lilli D, Marjaana D, Pilvi D, Salme D, Sini D, Taina D, Terhi D, Toivo D, Tuija D, Tuuli D, Tuulikki D, Venla D, Viola D, Leena N, Liisa N, Mikko N, Paula N, Päivi N, Riina N, Ville N, Anneli V, Leila V, Mimmi V, Mirva V, Selma V, Taija V.

⁷⁹ Lyidia D, Saija D, Salli D, Reija D, Anna N, Karina N, Markku N, Siri N, Telma V, Tiina V.

⁸⁰ Anita D, Auli D, Reko N, Sanni N, Elli V, Mirjam V.

⁸¹ Seija D, Sofia D, Tarja D.

⁸² Aija D, Leena N, Salli D, Terhi D, Mikko N, Rasmus N, Ville N, Mirva V, Mirjam V, Tiina V, Elli V, Kerttu V, Telma V, Tuulikki D.

⁸³ Kaija D, Marjaana D, Saija D, Terhi D, Karina N, Riina N, Kerttu V, Taija V, Tiina V, Tuulikki D.

perinteisistä Raamatun tulkinnan auktoriteeteista. Tällaisia olivat Raamattu itse ja Pyhä Henki⁸⁴, kirkon oppi ja traditio⁸⁵ sekä pelastushistorialliset näkökulmat⁸⁶.

Totuutta ihminen ei itse voi koskaan löytää, joten uskon niin, että raamattua voidaan tulkita oikein ainoastaan silloin, kun Pyhä Henki itse vaikuttaa meissä antaen ymmärrystä ja viisautta, ja avaa meille Sanansa totuuden. Reko, N, R, 3.

Toisaalta myös ei-perinteisiä auktoriteetteja pidettiin tärkeinä. Niitä olivat oma teologinen pohdinta⁸⁷, rakkauden sanoma ja eettiset periaatteet⁸⁸ sekä lukijan omat käsitykset ja elämäntilanne⁸⁹.

"Päällimmäisenä minulle herää tästä kysymys siitä, miten oikeutettua kirkon yli- ja yksinvalta Jeesuksen määrittelemiseen oikein onkaan." Tuuli D, R, 2.

"Kaiken etiikan ja moraalin perustaksi oli asetettava "kultainen sääntö", joka ohjaa ihmisen asettumaan toisen ihmisen asemaan." Salli D, R, 4.

Teksteissä nostettiin myös esiin näkökulmaa Kristuksesta kertovan ydinsanomana ensisijaisuudesta Raamatun tulkinnassa.⁹⁰ Lisäksi Raamattua tarkasteltiin poliittisen, kulttuurisen ja yhteiskunnallisen merkittävyyden kautta.⁹¹

Opiskelijoiden teksteissä oli viitteitä kirjaimellisesta Raamatun tulkinnasta, jolla on yhteyksiä fundamentalistiseen tai konservatiiviseen raamatuntulkintaan⁹² (ks. tästä Riekkinen 2008, s. 315; Ruokanen 1986, s. 6-7). Toisaalta kirjaimelliseen Raamatun tulkintaan suhtauduttiin myös kriittisesti.⁹³ Erityisesti fundamentalistista tulkintatapaa pidettiin kielteisenä. Tähän oli erilaisia syitä. Yhtenä syynä mainittiin se, etteivät opiskelijat hyväksy väkivaltaa ja siksi siitä haluttiin sanoutua irti. Näin oli myös niiden mielestä, joiden omassa Raamatun tulkinnassa painottui kirjaimellisuus.

"En osaa lukea itseäni näiden vaarallisten fundamentalistien joukkoon, vaikka Raamatun tulkintani on lähellä fundamentalistista Raamatun tulkintaa. Uskon, että Raamattu on Jumalan Sanaa ja täysin totta. Minulla tähän ajatukseen mahtuu kuitenkin se, että Raamatussa voi olla pieniä inhimillisiä virheitä." Anna N, R, 6.

⁸⁴ Hanna D, Anna N, Reko N, Mirjam V.

⁸⁵ Auli D, Hanna D, Marjaana D, Sini D, Toivo D, Anna N, Karina N, Sanni N, Mirjam V, Silja V, Tiina V.

⁸⁶ Kaija D, Lilli D, Lyydia D, Rasmus N, Telma V.

⁸⁷ Pilvi D, Tuuli D.

⁸⁸ Eveliina D, Milla D, Saija D, Salli D, Seija D, Taina D, Terhi D, Tuulikki D, Leena N, Markku N, Mikko N, Paula N, Päivi N, Siri N, Kerttu V, Pinja V, Selma V.

⁸⁹ Anita D, Kaija D, Toivo D, Isla N, Leena N, Liisa N, Sanni N, Rasmus N, Anneli V, Leila V, Mirva V, Selma V, Silja V, Tiina V.

⁹⁰ Aija D, Anita D, Kaija D, Sofia D, Taina D, Viola D, Isla N, Liisa N, Marika N, Paula N, Riina N, Mimmi V, Mirva V.

⁹¹ Salli D, Kerttu V, Mimmi V.

⁹² Anna N, Reko N, Mirjam V.

⁹³ Eveliina D, Kaija D, Tarja D, Terhi D, Tuija D, Anna N, Markku N, Marika N, Mikko N, Kerttu V, Mirjam V.

Muina syinä kirjaimellisen Raamatun tulkinnan torjumiseen pidettiin siihen liitettyä kielteisestä suhtautumista homoseksuaalisuuteen.⁹⁴ Opiskelijat pitivätkin tärkeänä, että Raamatun tekstit tuotaisiin nykypäivään, sillä Raamatun nähtiin olevan omaan aikaansa sidottu ja siksi vanhentunut.⁹⁵

”Olen monesti pohtinut, että ovatko Raamattua tarkasti lukevat huomanneet, että kirjoittamisen ja nykyhetken välillä on pari tuhatta vuotta. Kirkkoon liittyvissä ennakkoluuloissa ja negatiivisävyteisissä keskusteluissa kritisoidaan rajusti juuri tätä. Kirkko ei elä ajassa. Harmillista, että suuri osa seurakunnan työntekijöistä ei kuitenkaan ajattele näin, ja yleinen keskustelu leimaa heidätkin.” Kerttu V, R, 6.

Opiskelijoiden käsitykset Raamatun tulkinnasta heijastuivat myös heidän näkemyksiinsä siitä, millä tavoin Raamattu sitoo kirkon työntekijää. Kaksi opiskelijaa korostivat Raamatun kirjaimellisen tulkinnan ja kirkon opin sitovan kirkon työntekijää.⁹⁶ Kumpikin heistä suhtautui kriittisesti sellaiseen ajatukseen, jossa kirkon työntekijät irtisanoutuvat uskosta neitsestä syntymiseen. Toisaalta opiskelijoiden teksteissä oli nähtävissä myös toisenlaista näkökulmaa. Kirkon työntekijän arvioitiin sitoutuvan työssään erityisesti Raamatusta nousevaan lähimmäisen rakkauden periaatteeseen ja tasa-arvon korostukseen Raamatun tulkinnan kehyksinä.⁹⁷ Opiskelijoiden mukaan myöskään naisen aseman rajoittamista kirkossa ja naisten pappeuden torjumista ei voi perustella Raamatulla tämän päivän yhteiskunnassa.

Niemelän mukaan (2004, s. 270-271) erityisesti herätysliikkeisiin sitoutuneille kirkon työntekijöille ovat ominaisia tiukkaan sanainspiraatio-oppiin pohjautuva raamatuntulkinta sekä konservatiiviset näkemykset. Hän mainitsee näistä esimerkkinä kielteisen suhtautumisen homoseksuaalisuuteen sekä naisten pappeuden vastustamisen. Niemelän mukaan tämän ryhmän on vaikea saada muiden kirkon työntekijöiden hyväksyntää näkemyksilleen kirjaimellisen raamatuntulkintansa takia.

Tässä luvussa olen tarkastellut opiskelijoiden hengellistä elämäkertaa. Opiskelijoiden hengellinen elämäkerta muodostui heidän hengellisistä kokemuksistaan ja käsityksistään lapsuudessa, nuoruudessa, aikuisuudessa ja opintojen alkuvaiheessa. Keskeiset uskonnollista socialisaatiota tuottavat yhteisöt opiskelijoiden kertomuksissa muodostivat perhe ja suku, koulu ja oppilaitokset, seurakunta sekä muut hengelliset yhteisöt. Yhteisöjen lisäksi opiskelijoiden hengellisyyteen olivat vaikuttaneet myös

⁹⁴ Markku N, Mikko N, Paula N, Siri N.

⁹⁵ Salme D, Seija D, Taina D, Terhi D, Tuija D, Viola D, Leena N, Paula N, Riina N, Anneli V, Leila V, Mimmi V, Taija V.

⁹⁶ Anna N, Mirjam V.

⁹⁷ Saija D, Taina D, Karina N, Kerttu V.

erilaiset elämäntapahtumat, äkilliset kriisit ja ylläluonnolliset kokemukset. Lisäksi käsitys elämäntapahtumien taustalla vaikuttavasta voimasta sekä hengellisen elämän hoitaminen kuuluivat osaksi opiskelijoiden hengellistä elämäkertaa. Myös Raamatulla oli ollut merkitystä osana omaa kasvuprosessia ja opiskelijan hengellisyyteen liittyviä käsityksiä. Opintojen alkuvaiheessa opiskelijat painottivat hyvinkin erilaisia tapoja suhtautua Raamattuun. Toisaalta korostuivat kirkon perinteiset käsitykset Raamatusta ja sen tulkinnasta, toisaalta myös Raamatun tulkinnan relatiivisuus ja lukijan omat käsitykset painottuivat.

5 OPISKELIJOIDEN TUOTTAMA AMMATTIKUVA KIRKON ALAN AMMATEISTA JA SUUNTAUTUMINEN KIRKON TYÖHÖN

5.1 Teemat ammattikuvan ja ammatillisen suuntautumisen taustalla

Tarkastellessaan ammattikuvaansa ja omaa ammatillista suuntautumistaan kirkon työhön opiskelijat käsitelivät teksteissään kirkon työn taustalla olevien arvojen ja etiikan, alan ammatilaisiin ja kirkon työhön liittyvien mielikuvien, työssä tarvittavan osaamisen ja sen omaksumisen, kirkon työn kehittämisen sekä oman kokemuksensa ja tietämyksensä teemoja. Taulukossa 9 on esitelty opiskelijoiden tuottama ammattikuva kirkon alan ammateista ja suuntautuminen kirkon työhön -tulosluvun muodostaneet ylä- ja alakategoriat.

Yläkategoriat	Alakategoriat
Mielikuvat työn taustalla olevista arvoista ja etiikasta	<ul style="list-style-type: none"> Kirkon työn taustalla olevat arvot Kirkon työntekijän suhde Raamattuun Kirkon työhön liittyvä eettinen vastuu ja ammattietiikan kysymykset
Kokemus ja tietämys kirkon työstä	<ul style="list-style-type: none"> Opiskelijoiden aiempi kokemus kirkon työstä Opiskelijoiden tietämys kirkon työstä
Alan ammattilaisiin ja kirkon työhön liittyvät mielikuvat	<ul style="list-style-type: none"> Aiemmat ammattilaisia koskevat mielikuvat Opintojen vaikutus ammattilaisia koskeviin mielikuviin Työn laaja-alaisuus ja konkreettiset työtehtävät Asiantuntemus Autonomia Jaksaminen Kohtaaminen ja vuorovaikutus
Kirkon työssä tarvittava osaaminen ja sen omaksuminen	<ul style="list-style-type: none"> Kirkon työssä tarvittava osaaminen Kirkon työssä tarvittavan osaamisen omaksuminen
Kirkon työn kehittäminen	<ul style="list-style-type: none"> Jäsenten palveleminen kehittämisen tavoitteena Kirkon hengellinen perustehtävä kehittämisen tavoitteena

Taulukko 9. Opiskelijoiden tuottama ammattikuva kirkon alan ammattiteista ja suuntautuminen kirkon työhön -tulosluvun muodostaneet ylä- ja alakategoriat.

5.2 Mielikuvat kirkon työn taustalla vaikuttavista arvoista ja etiikasta

Teksteissään kirkon alan opiskelijat arvioivat kirkon työn taustalla vaikuttaviksi arvoiksi evankeliumin ja sen julistamisen, kristillisen ihmiskäsityksen sekä lähimmäisen rakkauden. Opiskelijat pohtivat kirkon hengellistä perustehtävää suhteessa kirkon muuttuvaan toimintaympäristöön.⁹⁸ Kirkon aseman muutoksen ja niukentuvien resurssien arvioitiin haastavan tätä tehtävää.

"Median vahvasti tukema "yleinen mielipide" on syrjäyttänyt yhä useamman ihmisen elämässä Jumalan Sanan paikan. Mitä seurakunta voisi tehdä asiassa?" Mirjam V, A, 8.

⁹⁸ Sini D, Pinja V, Mimmi V, Mirjam V, Tiina V.

"Diakoninen työ muuttuu yhteiskunnan ja tarpeiden muuttuessa, joten muutos- kyky ja valmius ovat varmaan osa näistä olennaisista asioista. Paineita diakonian irrottautumiseen missiologisesta, lähetyksäkyä toteuttavasta periaatteesta tuntuu olevan välillä paljonkin, joten mihin suuntaan diakonin työ kehittyä tulevaisuudessa, on varmaan tulevaisuuden diakonien yksi haaste." Sini D, A, 12.

Kirkon tehtävässä painottuu Jumalan sanan julistaminen ja sakramenttien jakaminen, lisäksi se toimii muutenkin kristillisen sanoman levittäjänä lähimmäisen rakkauden toteuttamiseksi. (Kirkkolaki 1054/1993.) Kirkko on siis ideologinen yhteisö, jonka perustehtävä liittyy sen arvoihin. Toisaalta kirkon arvojen merkityksen on nähty liudentuneen sekä suomalaisessa yhteiskunnassa että myös kirkon sisällä. Opiskelijoiden tavoin monenlaiset kirkon julkaisemat ja sen tulevaisuutta arvioivat tutkimukset ja dokumentit ovat nostaneet esiin kirkon toimintaympäristössä tapahtuneita muutoksia ja niiden merkitystä kirkon arvojen ja perustehtävän kannalta (ks. esim. Palmu ym. 2012; Kohtaamisen kirkko 2014, Kirkon tulevaisuuskomitean mietintö 2016).

Opiskelijat nostivat evankeliumin julistamisen lisäksi kirkon työn lähtökohdaksi kristilliseen ihmiskäsitykseen liittyvän ajatuksen ihmisen arvosta ainutkertaisena olentona.⁹⁹ Tämän käsityksen nähtiin nousevan Raamatusta. Yksi heistä tarkasteli asiaa luomisuskosta käsin, hän näki ihmisen Jumalan kuvana. Toinen taas vetosi Jeesuksen esimerkkiin kiinnittää huomioita lapsen asemaan. Opiskelijoiden käsityksellä arvoista oli myös yhteyttä heidän suhteeseensa Raamattuun ja siihen liittyvään raamatuntulkintaan. Raamatun roolia osana opiskelijoiden ammattikuvaan liittyviä arvoja olen jo tarkastellut luvussa 4.5. Näiden lisäksi teksteissä käsiteltiin myös lähimmäisen rakkautta kirkon työn taustalla vaikuttavana arvona.¹⁰⁰ Opiskelijat käyttivät tästä nimitystä kristillinen rakkaus ja lähimmäisen rakkaus. He pohtivat kristillisyyteen liittyvän rakkauden olemuksen määrittelyä sekä kirkon diakoniatyön että julkisen sektorin auttamistyön rajanvetoon. Opiskelijat arvioivat tämän rakkauden näkyvän ihmisten elämässä kirkon apuna ja tukena. Opiskelijat nostivat arvot ja hengellisen kutsumuksen merkittäviksi asioiksi ammatillisen suuntautumisensa kannalta.¹⁰¹

"Kirkon arvot, etiikka ja työn sisältö kohtaavat omien arvojeni kanssa ja lähimmäisen rakkaus on tärkeä lähtökohta ajatellen elämää. Koen tehtävää tehdessäni saaneeni paljon uutta oppia nuorisotyöstä ja koen olevani oikealla tiellä. Tehtävän teon aikana sain lukea paljon perustyöstä ja kirkon arvoista ja ihmiskäsityksistä ja sain peilata niitä omiini tullen tulokseen, että haluan todella tehdä kristillistä kasvatus työtä lasten ja nuorten parissa." Leena N, A, 13.

⁹⁹ Milla D, Mirva V, Tiina V.

¹⁰⁰ Lydyia D, Milla D, Seija D, Tuija D, Tuuli D, Karina N, Kerttu V, Leena N.

¹⁰¹ Saija D, Seija D, Taina D, Tuija D, Tuuli D, Leena N, Kiia V, Mirjam V, Mirva V, Selma V.

Kirkon arvoihin sitoutuminen ei tässä tutkimuksessa kuitenkaan tarkoittanut välttämättä selkeää kirkollista suuntautumista, vaan tällaisia arvoja katsottiin voivan toteuttaa myös muussa auttamistyössä.¹⁰² Tämä vahvisti ammatillista suuntautumista. Tuijan mukaan lähimmäisen rakkaus ja halu auttaa motivoivat häntä työssä riippumatta siitä, työskenteleekö hän kirkossa vai sen ulkopuolella.

”Nähtäväksi jää, mihin tulevaisuus minua kuljettaa; tulenko toimimaan puhtaasti yhteiskunnan puolella vai löydänpö paikkani seurakuntatyöstä. Varmaa kuitenkin on, että eettinen arvopohjani rakentuu kristilliseen lähimmäisen rakkauteen ja minkä tulevaisuuden työkseni tulenkaan valitsemaan tai minulle ohjataan, tulen tekemään työtäni inhimillisen kärsimyksen vähentämiseksi. Ammatillisuutta unohtamatta.” Tuija D

Brownin (1996, s. 337-338.) arvoteorian mukaan arvot ovat yksi keskeinen kriteeri yksilön uravalinnassa. Niemelä (2013) havaitsi arvojen mukaisesti elämisen tärkeäksi syyksi myös teologian opiskelijoiden uravalinnalle. Opiskelijat arvioivat, ettei kirkon työhön tule lähteä ilman työn edellyttämää uskoa, kutsumusta ja arvomaailmaa (Niemelä 2013b, s. 214-215). Valtosen (2009) mukaan moni kristillisiin arvoihin sitoutunut Diakin opiskelija suuntautuu kuitenkin sosiaalialalle ja kokee voivansa toteuttaa hengellistä kutsumustaan tässä työssä (Valtonen 2009.) Hengellisen kutsumuksen lisäksi kirkon alan opiskelijoiden eräänä motiivina alan opintoihin hakeutumisessa onkin auttamishalu (Launonen 2005, 34; Niemelä 1999, s. 164, 2013a, s. 63; Valtonen 2009;).

Hengellisyteen liittyvillä kysymyksillä oli tämän tutkimuksen opiskelijoiden teksteissä yhteyttä myös epävarmaan ammatilliseen suuntautumiseen. Mikäli oman hengellisyys ei koettu olevan linjassa kirkon työntekijälleen asettamien odotusten kanssa, nähtiin tämä arvoristiriitana, jota pidettiin mahdollisena esteenä kirkon työn tavoittelemiselle.¹⁰³

”Toisaalta minua toisinaan ahdistavat kysymykset; onko minusta kirkon työntekijäksi? Olenko riittävän vahva omassa uskossani, jotta voisin tukea toisiakin tällä tiellä? Jaksanko olla kirkon työntekijä myös yksityishenkilönä?” Leila V, A, 11.

Arvot konkretisoituvat kirkon työssä toisaalta alan ammattilaisten persoonaan liittyvinä odotuksina, toisaalta ammatilliseen käytökseen liittyvinä toiveina. Aiempien tutkimusten mukaan kirkon työhön liittyy ulkoisia paineita, jotka nousevat kirkon työntekijöille asetetuista rooliodotuksista (ks. esim. Niemelä 2013b, s. 227). Ihmisten mielissä kaikkiin kirkon alan ammatteihin liitetyn esimerkillisen käyttäytymisen odotuksen voidaan ajatella juontavan juurensa papiksi ja diakonian virkaan vihkimisen lupauksesta elää

¹⁰² Saija D, Seija D, Tuija D, Mirva V.

¹⁰³ Toivo D, Helena V, Leila V, Tiina V.

esikuvana seurakunnalle (Kirkollisten toimitusten kirja 2004, s. 27, s. 54). Kirkon työntekijöiden oletetaan olevan valmiita edustamaan kirkkoa ja sen uskoa myös vapaaajalla. Tähän liittyy ajatus kirkon työntekijän uskon vahvuudesta. Tutkimuksen mukaan esimerkiksi diakoniatyöntekijät suhtautuvat julkikristittynä elämiseen kuitenkin pääasiassa myönteisesti. Tähän lienee syynä se, että valtaosa heistä on vahvasti sitoutunut kirkon uskoon. (Isomäki ym. 2018, s. 96-100.)

Teksteissään opiskelijat pohtivat myös kirkon työhön liittyvää eettistä vastuuta ja ammattietiikan kysymyksiä. Näissä pohdintoissa tarkasteltiin erityisesti tasapuolisuuden ja oikeudenmukaisuuden teemoja. Opiskelijat korostivat kirkon työhön kuuluvaa ammattieettistä toimintaa.¹⁰⁴ Heistä kasvatuksen ammattien opiskelijat tarkastelivat ammattietiikkaa erityisesti esimiestyön näkökulmasta.¹⁰⁵ Eettisten kysymysten nähtiin haastavan esimiestä sekä suhteessa itseensä että alaisiinsa.

"Otin myös, että esimiesasemassa oleva nuorisotyöntekijä joutuu joka päivä muistuttamaan sekä itseään että tiimiään arvoista, periaatteista ja etiikasta. Pohdin myös työntekijöiden valintaprosessin vaikeutta, koska haastattelutilanteessa haastateltava voi tuoda esiin arvomaailmaa, joka ei kuitenkaan ole hänen sisälleen rakentunut. Tällaisen työntekijän valitseminen varmasti johtaa esimiehen tarkkaan pohdintaan, miten arvoja ja eettisiä asioita tulisi painottaa jokapäiväisessä työssä, jotta työntekijä löytäisi oikeantyyppisen ammatti-identiteetin."

Leena N, A, 13.

Varhaiskasvatuksen ohjaajille ei ole laadittu omia ammattieettisiä ohjeita. Ammattieettisten ohjeiden laatimisen arveltiin auttavan työhön liittyvien eettisten ongelmien ja ristiriitatilanteiden ratkaisemisessa.¹⁰⁶ Esimiestyön kannalta pidettiin ongelmallisena sitä seikkaa, ettei varhaiskasvatuksenohjaajille ole laadittu omia ammattieettisiä ohjeita. Varhaiskasvatuksen ohjaajan ammattieettisten ohjeiden puuttuminen sekä myös se, ettei kirkon nuorisotyönohjaajan eettisissä ohjeissa huomioida erikseen johtamisen kysymyksiä, kertoo kirkon ammattien viimeaikaisesta muutoksesta. Varhaiskasvatuksen ohjaajan ammatti ja ammattinimike ovat vielä varsin uusia. Esimerkiksi Diakissa ensimmäiset kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajat aloittivat opintonsa vasta vuonna 2012. (Valtonen 2016b, s. 29). Lisäksi nuorisotyöntekijöiden rooli lähiesimiehinä on lisääntynyt vasta viimeisen vuosikymmenen aikana.

Eettistä vastuuta ja ammattietiikan kysymyksiä käsitelleiden diakoniopiskelijoiden teksteissä ammattieettinen käyttäytyminen ja toiminta liittyivät erityisesti

¹⁰⁴ Salme D, Sini D, Taina D, Leena N, Anniina V, Kerttu V, Kiia V, Mirjam V, Mirva V, Selma V, Tiina V.

¹⁰⁵ Leena N, Kerttu V, Mirjam V.

¹⁰⁶ Mirva V, Selma V.

asiakassuhteeseen.¹⁰⁷ Teemoja tarkasteltiin työntekijän kykynä käyttää valtaa oikeudenmukaisesti ja delegoida sitä asiakkaille itselleen. Diakoniatyöntekijän tehtävänä pidettiin moraalien ja ”oikeudenmukaisuuden äänitorvena” toimimista ja asiakkaan oikeuksien puolustamista erilaisissa verkostoissa. Ammatillisen ja eettisen toiminnan sekä varmuuden omasta ammatillisesta suuntautumisesta nähtiin myös liittyvän yhteen.¹⁰⁸

”Jäin pohtimaan asiakkaan roolia tänä päivänä. Erityisesti miten kykenen tulevassa työssäni kohtaamaan kaikki asiakkaat samanarvoisina? Miten osaa kulloinkin toimia oikeudenmukaisesti? Kuinka määritellään se kenen hätä on kulloinkin suurin? Työn monipuolisuus sekä oman osaamisen monipuolinen hyödyntäminen tuntuvat minun omimmalta tavaltani työskennellä.” Taina D, A, 11-12.

Kirkon työhön liittyvien ammattietiikan kysymysten merkitys on huomioitu diakonian viranhaltijan ydinosaamiskuvauksessa ja diakoniatyöntekijän eettisissä ohjeissa (Diakonian viran haltijan ydinosaamiskuvaus 2010; diakoniatyöntekijän eettiset ohjeet 2016). Jokelan (2011) tutkimuksen mukaan vallankäyttö toteutuu eettisesti diakoniatyössä kuitenkin vaihtelevasti. Valtosen (2016) mukaan Diakin opetussuunnitelma tähtää siihen, että valmistuneilla opiskelijoilla olisi tahto ja pyrkimys muuttaa myös yhteiskunnallisia rakenteita oikeudenmukaisempaan suuntaan (Valtonen 2016b, 154). Myös kirkon työssä toimivat diakoniatyöntekijät pitävät yhteiskunnallista vaikuttamista merkittävänä asiana. Yhdeksän kymmenestä piti tärkeänä tuoda yhteiskunnalliseen keskusteluun pahoinvointiin ja taloudellisen epätasa-arvon kysymyksiä. (Isomäki ym. 2018.) Aina ihanteet eivät kuitenkaan toteudu käytännössä. Jokelan (2011) mukaan diakonityön asiakkaiden oikeuksien puolustaminen toteutuu paikallistasolla, mutta rakenteissa oleviin epäkohtiin puuttumiseen diakoniatyöntekijöiden voimavarat eivät riitä. (Jokela 2011.)

5.3 Kokemus ja tietämys kirkon työstä

Opiskelijoista lähes puolet (n=25) kertoi omaavansa aiemman kirkon alan koulutuksen tai kokemusta kirkon työstä.¹⁰⁹ Työkokemusta opiskelijoilla oli evankelis-luterilaisesta kirkosta, ortodoksisesta kirkosta, helluntaiseurakunnasta ja pelastusarmeijasta. Valtaosa kirkollista kokemusta omanneista opiskelijoista oli varhaiskasvatuksen

¹⁰⁷ Sini D, Salme D, Taina D.

¹⁰⁸ Taina D.

¹⁰⁹ Auli D, Marjaana D, Salme D, Sini D, Taina D, Toivo D, Anna N, Leena N, Rasmus N, Reko N, Sanni N, Anneli V, Anniina V, Kerttu V, Laura V, Leila V, Liisa V, Mirjam V, Mirva V, Pinja V, Selma V, Silja V, Taija V, Telma V, Tiina V.

ohjaajaopiskelijoita. Kirkollista työkokemusta omanneet kertoivat käsityksensä tulevasta kirkon alan ammatistaan olleen jo ennen tehtävän tekemistä varsin realistinen.¹¹⁰ Työssään he olivat toimineet oman ammattinsa työtehtävissä, joko sijaisena tai virkaatekevänä työntekijänä ilman varsinaista koulutuksen tuomaa pätevyyttä tai muissa alemman koulutustason tehtävissä. Toisilla taas oli ollut vain jossain määrin oikea kuva opiskelemastaan kirkon alan ammatista.¹¹¹ Erityisesti kirkon työn laaja-alaisuus oli kuitenkin tullut yllätyksenä. Kahdelle opiskelijalle omaan ammattialaan liittyvä kirkon työn todellisuus oli tullut uutena asiana.¹¹²

”Olin ajatellut työnkuvan koostuvan enemmänkin käytännön työstä kentällä, vaikka se onkin suureksi osaksi toimistotyötä ja itse perinteinen ohjaustyö on todella pienessä roolissa. Etenkin hieman suuremmissa työyhteisöissä, kuten (seurakunnan nimi) varhaiskasvatuksen tiimissä varhaiskasvatuksen ohjaajan työ on hyvin pitkälti lankojen käsissä pitämistä esimiestyön saralla elikkäs kokonaiskuvan hahmottamista ja suunnittelua.” Elli V, A, 8.

Suhteellisen tuore varhaiskasvatuksen ohjaajantutkinto ja ammattinimike ovat vielä seurakunnan varhaiskasvatuksen parissa työskentelevillekin vieraita. Tämä näyttäytyi opiskelijoiden tavassa käyttää opiskelemastaan varhaiskasvatuksen ohjaajan tutkinnosta ja työstä nimitystä lapsityönohjaaja.¹¹³ Lisäksi yksi opiskelija mainitsi tekstissään tutkinnon olevan kentällä toimiville pääosin samaa työtätekeville seurakunnan lapsityönohjaajille vieras.¹¹⁴ Kirkon alan koulutuksella ja työkokemuksella oli yhteyttä ammatilliseen suuntautumiseen. Kirkon työhön suuntautuneista vain yhdellä ei ollut aiempaa kirkon alan koulutusta tai työkokemusta. Myös monipuolisesti suuntautuneilla oli joko kirkon alan työkokemusta tai koulutusta tai jo valmiiksi suhteellisen oikea kuva kirkon työstä. Tutkimusten mukaan ammattialaa koskevalla tiedolla sekä alan työkokemuksella on havaittu olevan merkitystä opiskelijoiden ammatillisen suuntautumisen kanssa (ks. Niemelä 2013b, s. 220-221).

5.4 Alan ammattilaisiin ja kirkon työhön liittyvät mielikuvat

Tässä tutkimuksessa opiskelijoiden käsitys alan ammattilaisista oli muodostunut ennen opintoja ammattia harjoittavia työtovereita, esimiehiä, ystäviä tai työntekijöitä tarkkailemalla.¹¹⁵

¹¹⁰ Sanni N, Anneli V, Anniina V, Kerttu V, Kiia V, Mirjam V, Mirva V, Selma V, Taija V.

¹¹¹ Lydyia D, Milla D, Salme D, Seija D, Sini D, Taina D, Tuija D, Laura V, Leila V, Silja V.

¹¹² Tuulikki D, Elli V.

¹¹³ Anniina V, Laura V, Kerttu V, Mirva V.

¹¹⁴ Selma V.

¹¹⁵ Seija D, Sanni N, Anniina V, Laura V, Mirjam V.

"Minulla oli jo ennen haastattelua melko selkeä ja laaja kuva nuorisotyönohjaajan ammatista, sillä niin moni ystäväni on nuorisotyöohjaaja ja olen heidän kanssa keskustellut, kun pohdin koulutukseen hakeutumista, sekä teen itse heille kesäisin rippikouluja ja talvisin avustan tarvittaessa nuortenviikko toiminnassa." Sanni, N, A13-14

Opiskelijan rakentaessa identiteettiään hänen tuntemansa alan ammattilaiset välittävät tietoa siitä, millaisia alan työntekijät ovat tai millaisia heidän tulisi olla. Ammattilaisten havainnoiminen voi vahvistaa tai rikkoa ammattiin liitettyjä stereotypioita. Samaistuminen, yhteenkuuluvaisuuden tunne sekä kokemukset liittymisestä osaksi ryhmää ja ammatillista jatkumoa ovat identiteetin rakentumisen kannalta tärkeitä (ks. esim. Erikson 1968; Appiah 2005). Tuttujen alan ammattilaisten voikin nähdä edustavan sellaista sosialisatiota tuottavaa ammatillista yhteisöä, jonka kanssa opiskelija käy ikään kuin ammatillista identiteettineuvottelua.

Ennen opiskelua syntyneiden aiempien käsitysten lisäksi opintoihin liittyvä ammattilaisen haastattelu oli vaikuttanut opiskelijoiden mielikuviin. Tämä näyttäytyi diakoniopiskelijoiden teksteissä heidän haastattelemiensa ammattilaisten ajattelun pohdintana sekä lisäksi opiskelijat olivat reflektoineet haastattelemansa ammattilaisen olemuksen, ominaisuuksien ja kohtaamisen merkitystä oman ammatillisen suuntautumisensa osalta.¹¹⁶

"... seurakunnan diakoni (etunimi) rohkaisi minua omalla näkemyksellään siitä, että minut oli kuljetettu hänen luokseen ja me jaoimme haastatteluhetkessä monia sellaisia asioita, joista lupasin olla tekemättä lainauksia. Tässä luottamuksellisessa keskustelussa, joka haastattelun varjolla syntyi, (etunimi) vakuutti minulle, että kelpaan sellaisena kuin olen. Häinkin kelpaa." Tuija D, A, 13.

Taylorin mukaan (1995, s. 62) yksilön identiteettiä muokkaavat hänelle merkityksellisten henkilöiden heijastamat käsitykset. Heidän palautteensa ja rohkaisun kautta yksilö voi arvioida omaa soveltuvuuttaan alalle sekä ammatillisen yhteisön hyväksyntää. Alan ammattilaisen näkemyksen ja rohkaisun merkitys voikin olla ratkaiseva tekijä opiskelijan alle suuntautumisessa.

Alan ammattilaisia koskevien mielikuvien lisäksi opiskelijat pohtivat teksteissään käsitystään kirkon työstä. He kertoivat kiinnittäneensä huomiota kirkon työn laaja-alaisuuteen.¹¹⁷ Kirkon työtä tarkasteltiin opiskelijoiden teksteissä myös niihin kuuluvien vuorovaikutukseen liittyvien konkreettisten työtehtävien kautta.¹¹⁸ Varhaiskasvatuksen ohjaajaopiskelijat näkivät erityisesti johtamisen kysymykset tärkeänä osana

¹¹⁶ Sini D, Toivo D, Tuija D, Tuuli D.

¹¹⁷ Lyydia D, Milla D, Saija D, Seija D, Sini D, Tuija D, Tuulikki D, Tuuli D, Kiia V, Mirjam V, Mirva V.

¹¹⁸ Salme D, Sanni N, Laura V, Mirjam V, Selma V, Tiina V.

varhaiskasvatuksen ohjaajan työtä.¹¹⁹ Mielekkäillä työtehtävillä oli yhteys ammatilliseen suuntautumiseen.¹²⁰

”Näen itseni tulevaisuudessa nuorisotyönohjaajana jonka vastuualueena on kouluyhteistyö. Siihen kuuluu yhteistyö alueen koulujen kanssa; tunti vierailuja, kotikirkko tutuksi juttuja, koululaiskirkot, opettajien kanssa tiivis yhteistyö ja erilaisia perheleirejä. Lisäksi normaalia nuorisotyönohjaajan töitä muun muassa; nuorten viikko toimintaa, rippileirejä, aamunavauksia, seiskojen ryhmäyttämistä.” Sanni N, A, 10.

Hollandin kutsumuksellisen ammatinvalintateorian mukaan ihmisen persoonallisuuden piirteillä on yhteyttä siihen, minkälaiset työtehtävät vetävät häntä puoleensa (Holland 1985). Holland pitää tärkeänä yksilön työssä viihtymisen kannalta sitä, että työympäristö tukee henkilön luontaisia taipumuksia (Weinrach 1984, s. 66-68). Vaikka Hollandin teoriaa on kritisoitu, lienee kiistatonta, että itselle mieluisien työtehtävien tekeminen innostaa ja lisää työn imua. Työn imu taas suojaaa työuupumukselta ja näyttäytyy työssä tarmokkuutena, omistautumisena ja uppoutumisena (ks. tästä esim. Tervo-Niemelä 2018).

Kirkon työ nähtiin myös asiantuntijatyönä.¹²¹ Työhön katsottiin liittyvän tietynlaisen vapauden ja autonomian.¹²²

”Tietynlaisen alkusysäyksen tähän itsenäisyyteen antoi aikoinaan jo sisarkotijärjestelmä, joka halusi toimia kirkosta erillisenä ja itsenäisenä toimijana. Koen, että diakoniatyössä elää edelleen tietynlainen vapaus ja itsenäisyys tuoda, paitsi arkista ja konkreettista auttamista, myös Pyhää Henkeä yksilöllisellä tavalla ihmisten ilmoille.” Tuuli D, A, 10.

”Tiesin, että työ on juuri sellaista kuin lapsityönohjaaja itse sen muodostaa. Työssä on vapaus valita metodeja joita käyttää ja saa luoda tapahtumia joissa itse viihtyy.” Laura V, A, 9.

Opiskelijoiden teksteissä kirkon työhön liittyvä autonomia nähtiin myös syynä ammatilliseen suuntautumiseen. Kirkollisesti suuntautuneet opiskelijat perustelivat suuntautumistaan juuri työn vapaudella ja mahdollisuudella tehdä työstä itsensä näköistä.¹²³

”Minun visioni on ollut juuri se, että tulee tietty jatkumo kasteesta aikuisuuteen seurakuntaelämässä. Sitä olen voinut vapaasti toteuttaa. En tiedä, haluaisinko tai viihtyisinkö työssä, jossa on tiukasti rajattu työnkuva. Työtäni motivoi juuri se monipuolisuus, mitä eri-ikäisten kanssa työskenteleminen kasvatustyössä tuo tullessaan ja voin vapaasti kohdentaa voimavaroja siihen kohderyhmään, joka eniten aina kulloinkin tarvitse.” Kiia V, A, 19.

¹¹⁹ Laura V, Mirjam V, Selma V, Tiina V.

¹²⁰ Sanni V.

¹²¹ Anniina V, Mirva V.

¹²² Tuuli D, Leena N, Kiia V, Laura V.

¹²³ Laura V, Kiia V.

Autonomia ja työntekijän persoonan merkitys työn tekemisessä on perinteisesti liitetty kirkon ammatteihin. Niemelän (2013b, s. 224-225) tutkimuksessa teologian opiskelijat kokivat työautonomian ja mahdollisuuden suunnitella sekä toteuttaa papin työtä itsensä näköisesti, yhtenä työn puoleensavetävänä piirteenä. Launosen (2005, s. 34) Diakin ja Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun opiskelijoita koskevassa tutkimuksessa mahdollisuutta omien lahjojen ja taipumusten toteuttamiseen pidettiin neljänneksi tärkeimpänä syynä hakeutua opiskelemaan kirkollista alaa.

Vaikka autonomia nähtiin opiskelijoiden teksteissä myönteisenä asiana, nousivat sen kääntöpuolena esiin työhyvinvoinnin kysymykset. Varhaiskasvatuksen ohjaajaopiskelijat kirjoittivat varhaiskasvatuksen ohjaajan ammattiin liittyvästä työhyvinvoinnista, työssä jaksamisesta ja työn rajaamisesta.¹²⁴ Työn rajaamisen ja uupumisen ongelmien nähtiin liittyvän hengellisen työn autonomiseen luonteeseen. Opiskelijat kertoivat, että heillä oli omakohtaista kokemusta kirkon työn rajaamisen vaikeudesta. Kirkon toivottiinkin panostavan jatkossa paremmin työntekijöiden työnohjaukseen. Työhyvinvointiin liittyviä kysymyksiä tarkasteltiin myös omaan ammatilliseen suuntautumiseen liittyen.¹²⁵

"Jos itse toimisin varhaiskasvatuksen ohjaajana, kiinnittäisin erityistä huomiota alaisteni työhyvinvointiin ja työssä jaksamiseen. Näin pitäisin työntason ja motivaation hyvänä." Tiina V, A, 13-14.

Kohtaaminen ja vuorovaikutustilanteissa oleminen nähtiin tärkeiksi kirkon työssä.¹²⁶ Nämä teemat liittyivät erityisesti asiakaskohtaamisiin. Diakoniopiskelijat näkivät myönteisen vuorovaikutuksen ja kohtaamisen teemojen liittyvän erityisesti palveluohjaustilanteisiin. Varhaiskasvatuksen ohjaajaopiskelijoiden teksteissä kohtaaminen nähtiin asiakastilanteiden lisäksi osana esimiestyötä. Kohtaaminen ja vuorovaikutustilanteet nähtiin merkittävänä syynä ammatilliseen suuntautumiseen.¹²⁷ Myös aiemmissa tutkimuksissa kohtaamisen ja vuorovaikutuksen teemoja pidettiin merkittävänä syynä alalle hakeutumiseen sekä teologian opiskelijoiden että Diakin opiskelijoiden osalta. Kohtaamiseen liittyvällä ihmisten kanssa työskentelemisellä oli myös yhteys haluun auttaa ja palvella toisia. (Launonen 2009, s. 67; Niemelä 2013b, s. 225-227).

¹²⁴ Anniina V, Kiia V, Laura V, Selma V, Mirjam V, Tiina V.

¹²⁵ Tiina V.

¹²⁶ Milla D, Salme D, Sini D, Elli V, Laura V, Mirjam V.

¹²⁷ Seija D, Taina D, Anniina V, Kerttu V, Mirjam V.

5.5 Kirkon työssä tarvittava osaaminen ja sen omaksuminen

Tämän tutkimuksen opiskelijoiden teksteissä kirkon alan ammattien omaksumisen nähtiin edellyttävän tiettyjen kompetenssien hallintaa.¹²⁸ Kirkon työn katsottiin edellyttävän perustietoja ja -taitoja. Tällaisia olivat ymmärrys työstä ja siihen liittyvä teoreettinen tieto, työtaidot ja työn menetelmät. Kirkon työssä katsottiin tarvittavan erityisesti vuorovaikutustaitoja. Lisäksi diakoniatyössä arvioitiin tarvittavan moniosaamista. Teksteissä teoreettisten ja käytännöllisten tietojen nähtiin olevan yhteydessä toisiinsa.

”Haastattelu ja tapaamiset diakonin kanssa lisäsivät varmuutta siihen, että opinnoissa jatkossa pitää keskittyä myös ”tekniseen osaamiseen” esimerkiksi siihen, kuinka jumalanpalvelus etenee, mitä tehdään missäkin vaiheessa ja kuinka toimitaan myös muissa kristillisissä toimituksissa.”
Toivo D, A, 10.

Yhtenä merkittävänä asiana pidettiin Raamattuun ja Raamatun tutkimukseen liittyvää osaamista.¹²⁹ Raamatun tutkimuksen teemoja olen tarkastellut jo aiemmin luvussa 4.5.

Työssä tarvittavat kompetenssit näkyivät myös siinä, millaisiksi kirkon alan ammattilaisiksi opiskelijat kertoivat haluavansa tulla. Opiskelijat näkivät ”ihannetyöminänsä” vuorovaikutustaitoiseksi, auttamisorientoituneeksi, innovatiiviseksi, oman persoonansa kautta työtä tekeväksi sekä eettiseksi ammattilaiseksi¹³⁰.

”Tulevaisuudessa aion olla hyvä, välittävä, tasavertainen, tukeva ja ymmärtävä työntekijä sekä asiakkailleni että työyhteisölleni. Kohtaan erilaisia haasteita, koulutan ja kasvan itseäni työntekijänä että ihmisenä. Pidän kiinni omasta hengellisyydestäni ja jaksamisestani.” Seija D, A, 10.

Samoja ominaisuuksia katsottiin tarvittavan myös sosiaalialan työssä. Opiskelijoiden kuvaukset ”ihannetyöminästä” voi nähdä kiteytyneinä identiteettitarinoina, jotka ilmentävät kuvaa hyvästä ammattilaisesta sekä sellaista olemisen tapaa, jota opiskelijat tavoittelevat (ks. esim. Ronkainen 1999, s. 69-73). Näissä tarinoissa on kyse identiteettineuvottelusta, jossa sosiaalistavan yhteisön, tässä tapauksessa kouluttavan oppilaitoksen ja kirkon edustajien, tuottamaa tietoa alasta sovitetaan yhteen omien käsitysten kanssa. Tämä tapahtuu sekä refleктоimalla aiempia käsityksiä että muuntamalla niitä yhteisön edustaman tiedon kanssa yhteensopivaksi (ks. esim. Tynjälä 2007).

¹²⁸ Saija D, Seija D, Sini D, Toivo D, Tuija D, Sanni N, Anniina V, Elli V, Kiia V, Leila V, Mirjam V, Pinja V, Selma V, Silja V, Taija V.

¹²⁹ Hanna D, Marjaana D, Kerttu V, Laura V.

¹³⁰ Seija D, Sini D, Tuija D, Tuulikki D, Leena N, Anneli V, Anniina V, Pinja V, Taija V.

Opiskelijat mainitsivat teksteissään myös merkittävänä oppimaan oppimisen taitoja¹³¹. Nämä taidot näyttäytyivät sellaisina asioina, jotka heidän tulisi ottaa haltuun, kyetäkseen saavuttamaan ammatin edellyttämän osaamisen. Tällaisia taitoja olivat ammattikirjallisuuden lukeminen, akateemisen tekstin tuottamiseen sekä tietokoneen käyttöön liittyvät asiat. Lisäksi opiskelijat korostivat kykyä yhdistää ja soveltaa oppimaansa. Myös motivaatiota pidettiin tärkeänä kirkon työssä. Gellelin ja Rossin (2017, s. 99-101) tutkimuksessa maltalaiset kirkon nuorisotyöntekijät korostivat työssä tarvittavan kohtaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyviä taitoja. Vaikka maltalaiset kirkon nuorisotyöntekijät ovat vapaaehtoisia seurakuntalaisia, näyttävät käsitykset kirkon työssä tarvittavasta osaamisesta olevan hyvin samankaltaisia Diakin kirkon alan opiskelijoiden kanssa. Opiskelijat olivat maininneet laaja-alaisesti Väärälän (1995) kvalifikaatioluokittelun mukaiset kvalifikaatiot, lukuun ottamatta mukautumiskvalifikaatioon kuuluvia työntäjän määrittelemiä työaikaa, työkuria, työyhteisöä ja työn tunnollisuuteen liittyviä seikkoja. Kirkon työntekijöitä on toisinaan arvosteltu individuaalisesta työkulttuurista ja heikosta sitoutumisesta kirkon tai seurakunnan yhteiseen työnäkyyn (ks. esim. Kokkonen & Kokkonen 2008, s. 247). On siis mahdollista, että opiskelijoiden keskuudessa elää yhä käsitys kirkon työstä vahvasti itsensä toteuttamisen välineenä, jossa työntäjän direktio-oikeus mielletään löyhemmäksi kuin muissa työpaikoissa. Toisaalta kyse voi olla myös postmoderniin liittyvästä työkulttuurin muutoksesta, jossa korostetaan yksilön oikeutta tehdä työelämässä itselleen mielekkäitä työtehtäviä ja niihin liittyviä valintoja.

Opiskelijoiden mukaan kirkon alan ammatteihin liittyvät kompetenssit olivat otettavissa haltuun koulutuksen, kokemuksen ja ammatillisen kasvun kautta.¹³² Koulutuksen merkitystä ammattiin oppimisessa pidettiin tärkeänä ja koulutus nähtiinkin ammatin kivijalkana.¹³³ Tällä oli yhteyttä sosionomin koulutuksen laaja-alaisuuteen. Kirkon ja sosiaalialan koulutukset nähtiin myös toisiaan täydentävinä. Aineiston keräämisen aikana osana opintoja saatua lastentarhan opettajan kelpoisuutta pidettiin tärkeänä varhaiskasvatuksen ohjaajan työssä ja diakonin koulutuksen katsottiin olevan etu sosiaalialan työssä.¹³⁴ Koulutusta tarkasteltiin opiskelijoiden teksteissä myös

¹³¹ Lyydia D, Milla D, Saija D, Seija D, Sini D, Tuija D, Kiia V, Leila V, Mirjam V, Pinja V, Silja V, Taija V.

¹³² Salme D, Seija D, Sini D, Tuulikki D, Sanni N, Anniina V, Elli V, Kerttu V, Kiia V, Leila V, Mirjam V, Taija V.

¹³³ Seija D, Sini D, Sanni N, Anniina V, Elli V, Kerttu V, Kiia V, Leila V, Mirjam V, Taija V.

¹³⁴ Sini D.

elinikäisen oppimisen näkökulmasta. Ammatilliseen tutkintoon johtavan koulutuksen lisäksi ammatissa koettiin tarvittavan myös jatkuvaa lisäkouluttautumista läpi työelämän.¹³⁵ Koulutuksella arvioitiin olevan yhteyttä ammatin arvostukseen.¹³⁶ Tällä oli myös yhteyttä ammatilliseen suuntautumiseen.¹³⁷ Kinnarin (2020, s. 485- 489) mukaan elinikäisen oppimisen idea on 2000-luvulla muuttunut alkuperäistä yhteiskunnallista sivistystä ja demokratiaa korostavasta päämäärästä kohti yksilön osaamista kasvattavaksi toiminnaksi. Kyse ei ole kuitenkaan vain yksilön valinnasta, vaan työelämän asettamasta kehittymisen vaatimuksesta. Työntekijän oletetaan myös kasvattavan ja kauppaavan osaamistaan yrittäjämäisesti työnantajan sanelemilla markkinoilla.

Kokemuksen merkitystä työn oppimisessa pidettiin yleisesti tärkeänä.¹³⁸ Sosiaalialan ja kirkon työtä tehneet opiskelijat pitivät myös aiempaa työkokemustaan etuna uuden ammatin omaksumisessa.¹³⁹ Toisaalta kokemusta katsottiin voitavan kartuttaa jo opiskeluaikana harjoitteluissa.¹⁴⁰ Koulutuksen ja työkokemuksen, työkokemuksen ja elämäkokemuksen tai kaikkien näiden kaikkien kolmen nähtiin muodostavan jatkumon, joka auttaa uuden ammatin omaksumisessa.¹⁴¹

”Ammattikorkeakouluopinnot antavat erinomaiset lähtökohdat ammattiin mutta todellinen ammatillinen kasvu mahdollistuu vasta aidoissa työtilanteissa.” Mirjam V, A, 9.

”Kokemuksen merkitys ammattiin oppimisessa on suuri. Kokemus, sekä elämäkokemus että työkokemus, antaa perspektiiviä nähdä asioita laajemmin ja suvaitsevaisemmin. Se myös auttaa suhtautumaan työhön ammatillisemmin. Kokeneella työntekijällä on paljon hiljaista tietoa, mikä voi karttua vain pitkän kokemuksen kautta.” Taija V, A, 12.

Kirkon alan työssä tarvittavien kompetenssien omaksumisen katsottiin edellyttävän myös ammatillista kasvua, joka nähtiin erityisesti myönteisenä asenteena, valmiutena uuden oppimiseen ja kykynä huolehtia omasta työhyvinvoinnista sekä henkisenä ja hengellisenä kypsymisenä.¹⁴² Tähän liittyi käsitys siitä, että työ edellyttää ammatillista kasvua läpi koko elämän.¹⁴³

¹³⁵ Kiia V, Sanni N, Taija V.

¹³⁶ Seija D, Kerttu V.

¹³⁷ Kerttu V.

¹³⁸ Salme D, Seija D, Sini D, Sanni N, Anniina V, Elli V, Kiia V, Leila V, Mirjam V, Mirva V, Taija V.

¹³⁹ Salme D, Tuulikki D, Sanni N, Anniina V, Kiia V, Kerttu V, Taija V.

¹⁴⁰ Sini D, Liisa V.

¹⁴¹ Seija D, Sini D, Sanni N, Elli V, Leila V, Mirjam V, Mirva V, Kiia D, Taija D.

¹⁴² Milla D, Saija D, Sini D, Toivo D, Tuuli D, Liisa N, Anniina V, Leila V, Mirjam V, Mirva V, Pinja V, Taija V.

¹⁴³ Sanni N, Mirjam V, Taija V.

Työhön liittyvät kompetenssit ja niiden haltuun ottaminen olivat yhteydessä opiskelijoiden ammatilliseen suuntautumiseen. Opiskelijat myös näkivät juuri työn edellyttämät kompetenssit syynä tavoitella opiskelemaansa ammattia.¹⁴⁴ Ammatillista suuntautumista perusteltiin opiskelijoiden teksteissä oman osaamisen ja persoonaan liittyvien ominaisuuksien kautta.¹⁴⁵ Tällaisia olivat positiivisuus ja innovatiivisuus, vuorovaikutustaidot sekä hengelliset ominaisuudet.

”Uskon, että minusta tulee hyvä sosionomi / diakoni, koen olevani positiivinen ja toivoo antava persoona. Uskon itse ratkaisukeskeiseen elämäntapaan ja siihen, että kun ovet sulkeutuvat jostakin aukeaa se ikkuna kohti toivoo paremmasta. Uskon Jumalaan ja hänen voimaansa auttaa minua tulevaisuudessa työssäni.” Saija D, A, 10.

Kaikki opiskelijat eivät kuitenkaan kokeneet alaan liitettyjä kompetenssivaatimuksia alalle suuntautumistaan vahvistavana asiana.¹⁴⁶ Tämä liittyi opintojen aloittamisen myötä kasvaneeseen tietoisuuteen alan vaatimuksista ja lisäksi epävarmuutta omasta kirkon alalle suuntautumisesta.

”Vaikka laaja ammattiosaaminen ei tullutkaan täysin yllätyksenä, se aiheutti kuitenkin tunteen päällekkäystä hyökyaallost, jonka alle pieni ihminen jää toteamaan, ettei minusta tähän tule olemaan.” Sini D, A, 11.

Minäpystyvyyttä käsittelevien teorioiden mukaan yksilön käsitys omista ominaisuuksistaan ja soveltuvuudestaan vaikuttaa vahvasti jo ammatinvalintavaiheessa (Lent ym. 1996, s. 2002). Aiempien tutkimusten mukaan minäpystyvyydellä on suuri merkitys sille, missä määrin opiskelija kokee kykenevänsä omaksumaan opiskelemaansa ammattialan vaatimukset (ks. esim. Buchert 2013; Niemelä 2013b;). Lisäksi minäpystyvyyssuhteet ovat tärkeässä asemassa yksilön asettaessa itselleen oppimiseen liittyviä tavoitteita. Tässä keskeistä on opiskelijan aiempien kokemusten pohjalta tekemä arvio siitä, mistä hän kykenee suoriutumaan. (Bandura 1977) Mikäli opiskelija kokee, ettei täytyä alan vaatimuksia, eikä myöskään pysty niitä omaksumaan, seurauksena voi olla opinnoista luopuminen tai opintolinjan vaihtaminen (ks. esim. Buchert 2013; Valtonen 2016b).

¹⁴⁴ Salme D, Laura V, Mirjam V, Mirva V.

¹⁴⁵ Saija D, Salme D, Tuija D, Kerttu V.

¹⁴⁶ Salme D, Sini D, Seija D.

5.6 Kirkon työn kehittäminen

Opiskelijat käsittelivät teksteissään kirkon työn kehittämisen teemaa.¹⁴⁷ Kehittäminen nähtiin säästötarpeista nousevaksi toiminnan priorisoinniksi sekä työalojen ylittämiseksi. Lisäksi kehittäminen näyttäytyi erityisesti moniammatillisuuden ja verkostoitumisen vaatimuksina sekä näkemyksenä oman ammattialan työntekijöiden työstä kirkon ja yhteiskunnan rajapinnalla. Opiskelijat pitivät välttämättömänä, että kirkon työtä kehitetään jatkuvasti. Kehittämisosaaminen on keskeinen osa kirkon työntekijän osaamista. (ks. Hengellisen työ työntekijän ydinosaaminen 2010, s. 2-4; Diakonian viranhaltijan ydinosaaminen 2010, s. 3-4; Kirkon nuorisotyöntekijän ydinosaaminen 2010, s. 3-4; Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan ydinosaaminen 2011, s. 4.) Myös Diakin opetussuunnitelma pyrkii antamaan opiskelijoille valmiudet kehittävään, rohkeaan ja verkostomaiseen työotteeseen. Tähän liittyy kyky hahmottaa toimintaympäristöä muuttuvassa maailmassa sekä tunnistaa erilaisia globaaleja ilmiöitä ja ihmisten arkeen ja elämäntilanteisiin liittyviä kysymyksiä. (Valtonen 2016b, s. 154-155) Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajaopiskelijoita tutkineen Valtosen (2016a, s. 54) mukaan rajapinnoilla ja moniammatillisissa verkostoissa työskentely edellyttää erilaisten ammatillisten roolien vuorottelua eri konteksteissa toimiessa. Reina (2016, s. 98) muistuttaa, että tällainen työote vaatii kykyä toimia toisen työyhteisön ja erilaisen perustehtävän sisällä. Kyseessä on tilanne, jossa kirkon hengellisen työntekijän identiteetti ja kutsumus voivat tulla haastetuksi. Kyky reflektoida onkin yksi keskeisimpiä välineitä kirkon alan opiskelijan identiteettityössä. Hän korostaa, että kirkon työntekijälle tämä on merkityksellistä erityisesti suhteessa hänen omaan hengellisyyteensä ja vakaumukseensa. Tämän vuoksi reflektiotaitojen vahvistaminen on keskeistä Diakin koulutuksessa. (Valtonen 2016a, s. 54.)

Tässä tutkimuksessa opiskelijat perustelivat kirkon työn kehittämisen välttämättömyyttä kahdesta eri näkökulmasta. Kirkon työtä haluttiin kehittää moniammatillisemmaksi ja verkostoissa tapahtuvaksi, jotta kirkko voi palvella jäseniään entistä paremmin heidän erilaisista tarpeistaan käsin. Tähän syyksi nähtiin kirkon toimintaympäristön muutos eli kirkon roolin muuttuminen yhteiskunnassa, kirkon jäsenten määrän väheneminen ja kirkon taloudellisten resurssien niukkeneminen.¹⁴⁸

¹⁴⁷ Milla D, Seija D, Taina D, Tuuli D, Liisa N, Anneli V, Anniina V, Laura V, Kerttu V, Kiia V, Leila V, Mimmi V, Mirjam V, Mirva V, Pinja V, Selma V, Silja V, Taija V, Tiina V.

¹⁴⁸ Liisa N, Anneli V, Kiia V, Laura V, Mirva V, Pinja V, Selma V, Taija V.

"Ison haasteen seurakuntiin luo seurakuntarakenteiden muutokset aiheuttamat paineet ja yhteisten linjausten tekeminen ja toteutuminen. Verotulojen vähentyminen näkyy seurakuntien taloudessa pienentäen henkilöstö- ja talousresursseja. Resurssien pieneneminen luo haasteensa varhaiskasvatustyön tekemiselle ja painopistealueen priorisoinnille. Ikäluokkien pieneneminen tasapainottaa tilannetta, mutta luo paineen ja antaa myös mahdollisuuden uudenlaisten toimintojen käynnistämiseksi ja muuttuviin tarpeisiin vastaamiselle. Seurakuntien tulisi entistä enemmän tukea erityisessä tarpeessa olevia jäseniään ja luoda uusia toimintamalleja kohtaamisille. Yhteistyön tiivistäminen moniammatillisen verkostotyön kautta on ajankohtaista ja tärkeää." Selma, V, A, 12.

Nämä näkemykset tulevat lähelle Kirkko 2020-tulevaisuusselonteon "Osallisuus on asiakkuutta"-visiota kirkosta. Tässä visiossa jäsenten tarpeiden kuunteleminen ja heidän palvelemisensa nousevat etusijalle. Kirkko on dynaaminen toimija, joka tarjoaa palveluita, joiden kautta kirkon jäsenkontakti tapahtuu. Tällainen kirkkona olemisen malli edellyttää aktiivista viestintää mediassa, jotta usein määräaikaaisesti kirkkoon sitoutuneet jäsenet ovat tietoisia niistä uskonnollisista ja auttamistoimintaan liittyvistä palveluista, joita heille tarjotaan. (Kirkko 2020 2010, s. 61-68.) Tällaisen vision etuna on, että se pyrkii olemaan aidosti "asiakaslähtöinen". Haasteena on kuitenkin kirkon hengellisen sanoman liudentuminen kilpailussa muiden hyvinvointia ja sosiaalialan palveluita tarjoavien toimijoiden kanssa.

Toisaalta moniammatillisuutta ja verkostoissa toimimista haluttiin lisätä yhteiskunnan muuttuessa, jotta kirkon olisi jatkossakin mahdollista toimia hengellisestä perustehtävästään käsin.¹⁴⁹ Kirkon hengellistä perustehtävää ja siitä nousevaa kehittämistä painottaneiden opiskelijoiden ajattelussa, oli löydettävissä yhtäläisyyksiä tulevaisuusselonteon "Kirkolla on vahva profiili" ja "Oleminen riittää"-visioiden kanssa. Tiinan tekstissä korostui näkemys tulevaisuuden kirkosta uskovien yhteisönä.

"Kirkon huoli tuntuu ensisijaisesti olevan seurakunnan veronmaksajien vähenemisessä. Toki veronmaksajien väheneminen vähentää työpaikkoja ja työn monimuotoisuutta. Itse koen tämän hetkisen murroksen liittyvän Jumalan suunnitelmaan. Mikä on kirkon päätarkoitus? Mielestäni se on uskovien yhteisö, sielujen pelastus ja evankeliumin levittäminen. Tämän hetkinen kansankirkko on suuri organisaatio, johon kuulutaan perinteen, ei uskon vuoksi. Ehkäpä kirkossamme onkin käynnissä uskonpuhdistus ja kirkko muotoutuu takaisin siksi, mikä sen alkuperäinen tarkoitus oli, uskovien yhteisö." Tiina V, A, 14-15.

Tiinan ajatukset ovat hyvin samankaltaisia tulevaisuusselonteon "Kirkolla on vahva profiili" vision kanssa, jossa ei tavoitellakaan ajatusta kirkosta massoja tavoittavana instituutiona. Tässä visiossa kirkko nähdään kirkkoon ja sen uskoon aidosti sitoutuneiden yhteisönä. Tämä tarkoittaa sitä, että kirkko hyväksyy vähemmistökirkon identiteetin ja

¹⁴⁹ Milla D, Tuuli D, Leila V, Kerttu V, Mimmi V, Mirjam V, Tiina V.

panostaa lähetystyöhön, jota tehdään sisälähetystyönä oman maan ja sen kansalaisten keskuudessa. (Kirkko 2020 2010, s. 68-70.)

Kaikki kirkon hengellistä perustehtävää kehittämisen lähtökohtana painottaneet eivät kuitenkaan nähneet tulevaisuuden kirkkoa vain aktiivisten uskovien yhteisönä. Kirkon tulevaisuus selonteon ”Oleminen riittää” -vision mukaisesti kirkon jäsenyydessä korostuu tekemisen ja oman aktiivisuuden sijasta oleminen. Keskeistä on kirkon jäsenilleen tarjoama hengellinen viitekehys. Tässä visiossa kirkko kutsuu kaikki mukaan rakentamaan kirkkoyhteisöä omista lähtökohdistaan käsin. Ehtoollinen on kirkon jäseniä yhdistävä tekijä. (Kirkko 2020 2010, s. 64-66.) Opiskelijoiden käsityksissä näihin ajatuksiin sekoittui kuitenkin ”Osallisuus on asiakkuutta” -vision terminologiaa. Tämä on nähtävissä Millan ja Mimmin ajattelussa. Milla kirjoitti ihmisen hyväksymisestä sellaisena kuin hän on, kristilliseen ihmiskäsitykseen vedoten. Samalla hän kuitenkin tarkasteli kirkkoa sosiaalipalvelujen tarjoajan roolissa. Mimmi taas näki evankeliumin kirkon tuotteena, jolle tulee löytää asiakkaita.

”Diakoniatyöllä on pitkät perinteet ja siihen kuuluu hyvinkin erilaista toimintaa. Yhdistävänä tekijänä on apua tarvitsevien tukeminen ja lähimmäisenrakkaus sekä ihmisen arvostaminen omana itsenään, Jumalan kuvana. Kirkosta eroaminen on lisääntynyt ja erilaisuuden hyväksyminen voisi olla yksi keino kertoa seurakuntalaisille kirkon uudistumisesta. Ihmisten lisääntyvä hätä puhuttaa kaikkia, mutta siihen ei pystytä vastaamaan vain yhteiskunnan ja sosiaalitoimen avulla. Kirkon ja yhteiskunnan tarjoaman tuen päällekkäisyyttä tulisi poistaa ja pyrkiä rinnakkaisuuteen, jolloin saataisiin lisättyä avun määrää. Nykyinen kirkon avoimempi linja edesauttaa myös ihmisten osallisuutta.” Milla D, A, 12.

”Pystyykö kirkko rahoittamaan monipuolisen toimintansa tulevaisuuden muuttuvassa monikulttuurisuvassa Suomessa ja onko sille kysyntää? Miten verotulot riittävät ja ihmiset pysyvät kirkossa? Tärkeään rooliin nousee palvelurakenteen pitäminen monipuolisena ja seurakuntalaisten saavuttaminen. Ajankohtaiseksi nousee toiminnan nykyaikaistaminen. Esimerkiksi tietoyhteiskunta antaa omat haasteensa, mutta myös mahdollisuutensa toiminnan kehittämiseen ja evankeliumityöhön. Kirkon täytyy kilpailla asiakkaistaan ja luoda uutta innovatiivista toimintaa, sillä päätehtävänä on edelleen evankeliumityö.” Mimmi V, A, 11.

Näyttääkin siltä, että kaupallisten organisaatioiden kieli ja toimintatavat ovat vahvasti omaksuttu osaksi myös kirkon hengellistä identiteettiä ja todellisuutta. Tästä esimerkkinä voidaan pitää palvelumuotoilun rantautumista kirkkoon ja kirkon työn kehittämiseen.

Opiskelijoiden keskuudessa kehittämistä edellyttävän kirkon työn ”vanhanaikaisuus” nähtiin kuitenkin myös positiivisena asiana suhteessa omaan ammatilliseen suuntautumiseen. Halua kehittää, tehdä kirkon työtä moniammatillisesti ja

toimia verkostoissa pidettiin myös syynä ammatilliseen suuntautumiseen kirkon alalle.

¹⁵⁰ Opiskelijat näkivät tämän mielenkiintoisena haasteena, johon halusivat tarttua.¹⁵¹

”Työn antamat monet haasteet näen mahdollisuuksina kehittää entistä tehokkaammin yhteistyötä muiden tahojen kanssa.” Taina D, A, 12.

Opiskelijoiden teksteissään esiin tuoma kirkon työn vanhanaikaisuus ja sen kokeminen myönteiseksi asiaksi oman ammatillisen suuntautumisensa kannalta on tullut esiin myös aiemmassa tutkimuksessa. Niemelä (2013b, s. 231) havaitsi saman ilmiön tutkiessaan teologian opiskelijoiden käsityksiä papin työstä ja kirkosta työpaikkana. Teologian opiskelijat arvioivat, että juuri heidän työpanoksensa kautta kirkko voisi uudistua ja mielikuvat kirkosta muuttua positiivisempaan suuntaan ja näkivät siksi kirkon kiinnostavaksi työpaikaksi. Voikin ajatella, että kirkon alan opiskelijat näkevät kirkon työn kehittämisen mielekkäänä ja kiinnostavana tehtävänä. Toisaalta voi kysyä, missä määrin kirkko tunnistaa kehittämisorientoituneiden opiskelijoiden ja tulevien kirkon työntekijöiden potentiaalin uudistaa kirkkoa. Entä tukevatko kirkon rakenteet tällaista työnäkyä vai pettyykö moni kirkkoon työllistytvä, kun mahdollisuudet kehittämistyöhön ovatkin rajalliset.

Tässä luvussa olen tarkastellut opiskelijoiden käsityksiä kirkon työntekijän ammattikuvasta ja kirkon työhön suuntautumisesta. Opiskelijoiden käsitys kirkon työntekijän ammattikuvasta muodostui heidän mielikuvistaan työn taustalla olevista arvoista ja etiikasta, kirkon työtä ja alan ammattilaisia koskevista mielikuvista, kirkon työssä tarvittavasta osaamisesta ja sen omaksumisesta, työn kehittämisestä sekä kirkon työhön liittyvästä kokemuksesta ja tietämyksestä. Yhtenä syynä kirkolliselle alalle suuntautumiseen opiskelijat pitivät kirkon työn taustalla olevia hengellisiä ja eettisiä arvoja. Toisaalta kirkon työhön kuuluva hengellisyys ja siihen liittyvät työntekijälle asetetut rooliodotukset lisäisivät joidenkin opiskelijoiden epävarmuutta kirkon alalle suuntautumisen osalta. Muita kirkolliseen suuntautumiseen myönteisellä tavalla vaikuttaneita asioita olivat alan ammattilaisten esimerkki ja rohkaisu sekä työhön kuuluva autonomia, vuorovaikutustilanteet sekä mielekkäät työtehtävät. Lisäksi kirkon alalla edellytetty osaaminen oli eräs syy kirkon alalle suuntautumiseen, mikäli omien taitojen ja persoonan koettiin vastaavan näitä vaatimuksia. Myös tietämyksellä ja kokemuksella kirkon työstä oli vaikutusta kirkolliseen suuntautumiseen.

¹⁵⁰ Seija D, Taina D, Anneli V, Kerttu V, Laura V, Leila V, Mirjam V, Pinja V, Taija V.

¹⁵¹ Taina D, Anneli V, Mirva V.

6 OPISKELIJOIDEN TARINAT

6.1 Tyypittarinoiden muodostaminen

Kertomusaineistosta hahmottui neljä erilaista Murrayn (1989, s. 181-182) jaottelun mukaista kertomustyyppiä ja yksi näiden ulkopuolelle jäänyt kertomustyyppi. Näiden sisällä oli yhteensä kymmenen erilaista variaatiota. Koin, että uusien kertomusten rakentaminen pelkästään Murrayn kertomustyyppien perustella ei olisi tehnyt oikeutta tarinoiden moninaisuudelle ja niissä esiintyville variaatioille. Toisaalta kymmenen variaation esittely ei olisi ollut mielekästä.¹⁵² Lähtiessäni valitsemaan variaatioita, joiden pohjalta rakennan uudet tyypikertomukset otin lähtökohdaksi Polkinghornen (1995, 18) esittämän periaatteen, jonka mukaan uuden kertomuksen rakentamisen kannalta keskeistä on kertomuksen loppuratkaisu. Uusien tyypikertomusten muodostamisessa otin siis periaatteekseni sen, että niiden loppuratkaisuissa esiintyisivät kaikki ammatillisen suuntautumisen vaihtoehdot. Pidin kuitenkin tärkeänä myös sitä, että Murrayn jaottelun sekä niiden ulkopuolelle jääneet kertomustyypit tulisivat edustetuiksi. Aloitin variaatioiden tarkastelun yleisimmistä romanssi- ja komediakertomuksista. Tämän jälkeen etenin opiskelijoiden kertomuksissa vähemmän edustettuihin variaatioihin.

Romanssi A ja Komedia A edustivat loppuratkaisultaan kirkollista suuntautumista. Samanlaisesta loppuratkaisustaan huolimatta, näiden kertomusten alku ja rakenne olivat toisistaan poikkeavat. Romanssi A:n lähtökohtana oli koti, jossa kristillisyyteen oli suhtauduttu myönteisesti ja kertomuksen päähenkilön identiteetin eheytti monien pienempien vaikeuksien jälkeen voitettu viimeinen taistelu. Useimmiten tämä oli hengellisyydestä etäytyminen, jonka ratkaisi elämäntapahtuma, ikävaihekriisi tai äkillinen kriisi. Komedia A:n alkutilanteena taas oli ei-kristillinen koti. Tässä variaatiossa rippikoulukokemus toimi sellaisena karnevaalina tai seikkailuna, joka avasi päähenkilölle mahdollisuuden toteuttaa todellista identiteettiään. Vaikka näissä kertomuksissa oli samanlainen ammatillisen suuntautumisen loppuratkaisu, päätin valita nämä molemmat variaatiot mukaan tyypikertomusten muodostamiseen. Näiden variaatioiden perusteella oli ilmeistä, että kirkolliseen suuntautumiseen johti kaksi hyvin erilaista kertomusta.

Romanssi B ja Komedia B edustivat molemmat loppuratkaisultaan monipuolista ammatillista suuntautumista. Romanssi B:ssä alkutilanteena oli kristillisyyteen myönteisesti suhtautuva lapsuuden koti ja Komedia B:ssä ei-kristillinen koti. Romanssi

¹⁵² Muun muassa Valtonen (2010, s. 153) on todennut, ettei väitöskirjan laajuudessa tutkimuksessa voi esitellä kovin laajasti erilaisia kertomuksia.

B:ssä identiteetin ratkaisi useiden pienempien vaikeuksien jälkeen viimeinen taistelu äkillisestä kriisistä selviämiseksi. Komedia B:ssä äkillinen kriisi taas sysäsi päähenkilön seikkailuun, jonka kautta identiteetti lopulta eheytyi. Vaikka Romanssi B:n ja Komedia B:n lähtötilanne ja kriisiin liittyvien tapahtumien järjestys oli erilainen, oli identiteettiä muuttavan äkillisen kriisin luonne ja sen merkitys molemmissa kertomuksissa lopulta aika samankaltainen. Lisäksi molempien kertomusten lähtötilanne ja perusrakenne oli jo esitelty Romanssi A ja Komedia A variaatioissa. Romanssi B:n ja Komedia B:n osalta päätin valita vain toisen näistä variaatioista tyypikertomusten joukkoon. Variaatioista Romanssi B oli yleisempi, mutta myös sikäli mielenkiintoisempi, että sitä edustavissa opiskelijoiden elämänkertomuksissa korostuivat yliluonnolliset kokemukset. Näistä syistä päätin valita Romanssi B:n tyypikertomusten joukkoon.

Kertomustyyppien variaatiosta Romanssi C edusti ammatilliselta loppuratkaisultaan kirkollisesta suuntautumisesta luopunutta. Tämän kertomuksen alkutilanteena oli kasvamisen kristillisen kodin piirissä. Romanssikertomukselle tyypillisesti pienempi vastoinkäyminen haastoi päähenkilön identiteettiä, ennen kristillisyydestä etäännyttämistä ja äkillisen kriisin aiheuttamaa uuden identiteetin löytämistä. Koska kertomuksissa ei ollut toista variaatiota, jossa ammatillinen suuntautuminen olisi ollut sama, valitsin tämä kertomuksen tyypikertomusten joukkoon.

Romanssi C:n tavoin Ironia A oli ainoa variaatio, joka edusti toisaalta varmaa, toisaalta epävarmaa ammatillisen suuntautumisen loppuratkaisua. Tämän variaation lähtökohtana oli tilanne, jossa kristillisyyden kodin piirissä toisaalta läsnä, muttei kuitenkaan täysin päähenkilöä tyydyttävällä tavalla. Samanlainen jännite oli läsnä koko variaation ajan, toisaalta päähenkilö tuntui tietävän, minkälaisista identiteettiä hän etsi, toisaalta ratkaisun löytäminen ei ollut itsestään selvää tai helppoa. Ainoana oman ammatillisen suuntautumisensa edustajana valitsin Ironia A:n tyypikertomusten joukkoon.

Tragedia A ja Muut A olivat molemmat ammatillisen suuntautumisensa loppuratkaisulta epävarmoja ammatillisista syistä. Tragedia A oli lähtökohdiltaan romanssikertomusten kaltainen. Muut A taas muistutti alkutilanteeltaan komediakertomuksia. Molemmissa variaatioissa ehyen identiteetin löytämistä esti ammatillisiin rooliodotuksiin liittyvä kriisi. Tässä kriisissä oli kyse siitä, että opiskelija ei kokenut täyttävänsä alan ammattilaiselle asetettuja vaateita. Näiden variaatioiden osalta en pystynyt heti ratkaisemaan sitä, kumpi kertomus kannattaisi valita edustamaan tyypikertomuksissa kyseistä ammatillisen suuntautumisen loppuratkaisua. Niinpä päätin

jättää tämän valinnan vielä odottamaan, mikäli muut tekemäni ratkaisut selkiyttäisivät valintaa.

Seuraavaksi tarkastelin Tragedia B:tä ja Muut B:tä, joiden ammatillisen suuntautumisen loppuratkaisu oli hengellisistä syistä epävarma. Tragedia B muistutti alkutilanteeltaan romanssikertomuksia ja Muut B komediakertomuksia. Molemmissa näissä variaatioissa ammatillisen varmuuden löytämistä esti hengellisyyteen liittyvä kriisi. Tässä kriisissä oli kyse siitä, että opiskelija koki uskonnollisen yhteisön torjuvan sellaisen hengellisyyden, jota hän edusti. Näistä variaatioista Muut B oli yleisempi ja siksi sitä edustavat opiskelijoiden kertomukset tarjosivat myös monipuolisemman ja rikkaamman aineiston tyyppikertomuksen rakentamiseen. Päätin siis valita yhdeksi uusien tyyppikertomusten pohjaksi Muut B:n.

Tämän jälkeen palasin tarkastelemaan variaatioita Tragedia A ja Muut A. Varmistaakseni, että tyyppikertomuksissa olivat edustettuna sekä kaikki ammatillisen suuntautumisen loppuratkaisut että Murrayn jaottelun mukaiset kertomustyyppit ja niiden ulkopuolelle jääneet kertomustyyppit, valitsin uusien kertomustyyppien yhdeksi pohjaksi variaation Tragedia A:n.

Lopulta valituksi tulivat siis variaatiot Romanssi A, Romanssi B, Romanssi C, Komedia A, Ironia A, Tragedia A ja Muut B. Tässä vaiheessa pohdin vielä tulisiko minun pudottaa pois joku romanssikertomuksen variaatioista. Koko aineistossa romanssi oli kuitenkin kaikkein yleisin kertomustyyppi ja sen sisällä oli eniten erilaisia raamattusuhteita ja ammatillisen suuntautumisen loppuratkaisuja. Päätin pitää uusissa tyyppikertomuksissa mukana kaikki romanssikertomuksen variaatiot, sillä koin tämän ratkaisun edustavan myös kertomusten sijoittumista kertomustyypeihin koko aineistoissa. Pohdin myös sitä, oliko oikea ratkaisu sisällyttää uusiin tyyppikertomuksiin kaksi ammatilliselta suuntautumiseltaan kirkollista variaatiota. Koin tämän kuitenkin antavan oikean kuvan koko aineistosta, jossa kirkollista suuntautumista edustavat kertomukset olivat erityisen yleisiä. Näin kaikki erilaiset ammatillisen suuntautumisen loppuratkaisut, mutta myös erilaiset juonirakenteet tulivat edustetuiksi tyyppikertomuksissa. Lisäksi valitut variaatiot edustivat sekä aineistossa yleisimpiä että harvinaisempia kertomustyyppejä. Valinnan ulkopuolelle jäivät variaatiot Komedia B, Tragedia B ja Muut A. Näiden kertomusten jääminen uusien tyyppikertomusten ulkopuolelle ei tarkoita sitä, että nämä kertomukset olisivat vähemmän arvokkaita. Kertomusten perusjuonirakenne ja loppuratkaisu tulivat kuitenkin esitellyiksi osana muita uusia tyyppikertomuksia. Kuten edellä olen kuvannut, variaatioiden valitsemisessa

vaikuttivat sekä yksittäiseen variaatioon että variaatioiden keskinäiseen suhteeseen liittyvät seikat. Taulukossa 10 esitellään uusien tyyppikertomusten pohjaksi valitut variaatiot.

Ammatillinen varmuus suhteessa kirkon työhön	Ammatillinen suuntautuminen suhteessa kirkon työhön	Kertomustyyppi ja variaatio
Varma	Kirkon työhön suuntautunut	Romanssi A
		Komedia A
	Monipuolisesti suuntautunut	Romanssi B
	Kirkollisesta suuntautumisesta luopunut	Romanssi C
Toisaalta varma, toisaalta epävarma	Epävarmuus liittyen ammatillisiin kysymyksiin haastaa suhdetta kirkon työhön	Ironia A
Epävarma	Epävarmuus liittyen ammatillisiin kysymyksiin estää ratkaisemasta suhdetta kirkon työhön	Tragedia A
	Epävarmuus liittyen hengellisiin kysymyksiin estää ratkaisemasta suhdetta kirkon työhön	Muut B

Taulukko 10. Uusien tyyppikertomusten pohjaksi valitut variaatiot.

Valitsemieni variaatiotyyppien sisällä oli myös havaittavissa samanlaisista elämäntarinoista huolimatta useita keskenään erilaisia painotuksia ammatillisessa kutsumuksessa ja raamattusuhteissa. Toisistaan poikkeavat raamattusuhteet olivat kaikkein laaja-alaisimmin edustettuina romanssikertomuksissa. Voidakseni tuoda näitä seikkoja ilmi uusissa tyyppikertomuksissa, kirjoitin osan kertomusten sisään ”rönsyjä”, joissa kuvailin kuvitteellisia opiskelukavereita.

Eskolan & Suorannan (1998, s. 183-184) mukaan uusi tyyppikertomus voi pohjautua yksittäiseen autenttiseen kertomuksen tai se voi olla yhdistetty mahdollisimman yleinen tyyppi, jossa mukaan on otettu vain sellaisia elementtejä, jotka esiintyvät kaikissa tai suurimmassa osassa kertomuksia. Kolmas mahdollinen tapa rakentaa tyyppikertomus on mahdollisimman laaja tyyppi. Tällöin mukaan otetaan sekä yleisiä teemoja että asioita, jotka ovat esiintyneet, vaikka vain yhdessä kertomuksessa.

Keskeistä tällaisessa tyypissä on sisäinen loogisuus. Tyypin esiintyminen sellaisenaan aidossa elämässä ei ole todennäköistä, mutta se on kuitenkin mahdollista. Tyyppi on ikään kuin yhteenveto eri kertomuksissa esiintyneistä asioista.

Tässä tutkimuksessa päädyin rakentamaan kertomukset mahdollisimman laajan tyypin määritelmää hyödyntäen. Mahdollisimman laajalla tyypillä tarkoitan tässä nimenomaan yksittäisen tyypikertomuksen sisäistä laajuutta eli sitä, että tyypikertomuksessa on mahdollista yhdistellä opiskelijoiden kertomuksista nousevia elementtejä laajasti. Tällainen ratkaisu mahdollisti sen, että uusissa tyypikertomuksissa olisi sekä kullekin variaatiolle tunnistettavat yleiset piirteet, mutta niiden kautta olisi kuitenkin myös mahdollista esitellä kussakin variaatiossa ilmeneviä raamattusuhteita ja erilaisia kirkollisen ammatillisen suuntautumisen vaihtoehtoja. Tosin kahdessa tutkimukseni tyypikertomuksessa pohjana oli vain yhden opiskelijan elämäkertomus ja siksi niiden rakentaminen muistutti enemmän yksittäiseen kertomukseen pohjautuvaa autenttista kertomusta.

Opiskelijoiden elämäkertomuksissa olevien erilaisten tapahtumien valikoimisen kriteerinä pidin sitä, että kertomustyyppille ominaiset yleiset ja mahdollisimman monessa elämäkertomuksessa ilmenneet teemat tulivat mukaan myös uuteen tyypikertomukseen. Tyypitarinoiden rakentamisen aloitin siis tarkastelemalla ensin, mitkä teemat olivat yleisiä kussakin variaatiossa. Tämän jälkeen pyrin etsimään opiskelijoita, joiden elämäkertomus edustaisi tätä tyyppiä mahdollisimman hyvin. Halusin varmistaa, että tyyppiä kuvaavat yleiset teemat kävisivät uudesta tyypitarinasta selkeästi ilmi. Sitten lähdin rakentamaan kutakin tyypitarinaa näiden opiskelijoiden elämäkertomuksen pohjalta. Pidin kuitenkin myös muut tätä variaatiota edustaneet kertomukset esillä ja vertasin valittujen elämäkertomusten tapahtumia niihin. Mikäli jotakin variaatiossa yleistä teemaa oli kuvattu mielestäni erityisen mielenkiintoisesti jossakin muussa kertomuksessa kuin uuden tyypikertomuksen pohjaksi valitsemissani tarinoissa, poimin sen edustamaan tätä teemaa.

Toisinaan valitsin kussakin variaatiossa yleisten teemojen sijasta uuteen tyypikertomukseen mukaan myös sellaisia tapahtumia, jotka esiintyivät vain yhden opiskelijan elämäkertomuksessa. Tällöin pyrin kuitenkin säilyttämään uuden tyypikertomuksen sisäisen logiikan. Näitä valintoja tehdessäni huomioin myös muissa variaatioissa esiin nousseita teemoja. Mikäli sama teema toistui useassa variaatiossa, tarkastelin mahdollisuutta hyödyntää siihen liittyvää uutta näkökulmaa tai erilaista ratkaisuvaihtoehtoa eri tyypikertomuksissa. Raamattusuhteen osalta pyrin

tarkastelemaan koko aineistoa ja huolehtimaan siitä, että siihen liittyvät erilaiset näkökulmat olisivat mahdollisimman laajasti esillä uusissa tyypikertomuksissa. Raamattusuhdetta koskevat valinnat nousivat aina kyseisen variaation kertomuksista, mutta valintoja tehdessäni huomioin kuitenkin myös sen, millaisia näkökulmia pystyn esittelemään muiden tyypikertomusten kautta. Ammatillisen suuntautumisen osalta olen nostanut tyypikertomuksissa esiin kullekin variaatiolle tyypillisen loppuratkaisun, mutta pyrkinyt esittelemään myös siihen liittyviä erilaisia painotuksia. Seuraavaksi tarkastelen kunkin uuden tyypikertomuksen rakentumista erikseen.

Romanssi A:lle tyypillisiä teemoja olivat kristillinen koti, seurakunnan toimintaan osallistuminen lapsena, rippikoulu ja osallistuminen seurakunnan toimintaan nuorena, etääntyminen kristillisyydestä, elämänvaihekriisi tai äkillinen kriisi, puolison ja perheen hengellisyys sekä seurakunnan toimintaan osallistuminen. Tämän lisäksi kertomuksissa esiin nousseita keskeisiä aiheita olivat kirkon alan opinnot ja työ seurakunnassa sekä halu työllistyä kirkkoon. Raamatun osalta nostin variaatioiden elämänekertomuksista näkökulmiksi Raamatun merkityksen jo lapsuudesta tuttua ja oman hengellisen elämänhoitamisen kannalta merkityksellisenä kirjana sekä myös Raamatun tarkastelun Jumalan sanana ja siihen liittyvä kirjaimellinen raamatuntulkinta. Näistä ensimmäinen esiintyi useissa tämän kertomustyyppin kertomuksessa. Se sopi tyyppin sisäiseen logiikkaan ja antoi parhaiten mahdollisuuden esitellä tällaista raamattusuhdetta uusista tyypikertomuksista. Jälkimmäinen taas painottui tämän variaation kertomuksissa suhteessa muihin variaatioihin. Ammatillisen suuntautumisen osalta valitsin variaatioista sekä kirkon työtä seurakuntalaisten tarpeista lähtevänä palveluna että julistusta seurakunnan perustehtävänä edustavat tyypit. Näistä ensimmäinen oli yleinen tämän variaation elämänekertomuksissa. Jälkimmäinen taas esiintyi useissa eri variaatioissa, myös tässä, mutta sopi juuri tämän kertomuksen sisäiseen logiikkaan. Kertomusta edustamaan valitsin nuorisotyönohjaajaopiskelija Sannin ja varhaiskasvatuksen ohjaajaopiskelijoiden Mirjamin ja Selman elämänekertomukset. Lisäksi täydensin näitä kertomuksia nuorisotyönohjaajaopiskelijoiden Annan ja Rekon kertomuksista poimituilla teksteillä.

Romanssi B:lle tyypillisiä teemoja olivat kristillinen koti, yliluonnolliset kokemukset, seurakunnan toimintaan osallistuminen, elämänvaihekriisi ja etääntyminen hengellisyydestä, äkillinen kriisi sekä halu työllistyä seurakuntaan. Raamattusuhteen osalta valitsin tähän tyypikertomukseen kolme erilaista variaation kertomuksista nousevaa suhtautumista Raamattuun. Yksi näistä oli Raamatun tarkastelu syrjäytyneiden

näkökulmasta. Toinen taas oli perinteinen lähelle pelastushistoriallista tulkintaa tuleva tapa tarkastella Raamattua. Kolmantena valitsin mukaan vielä ”kulttuurikristillisyyttä” edustavan tavan, jossa korostuu postmodernin ajan ihmisen tapa tarkastella Raamattua. Nämä kaikki kolme näkökulmaa esiintyivät tämän variaation kertomuksissa erityisen selkeinä ja siksi otin ne mukaan juuri tähän tyypikertomukseen. Tätä kertomustyyppiä edustamaan valitsin diakoniopiskelijoiden Lyydian, Saijan ja Millan elämäkertomukset.

Romanssi C:ssä esiin nousevia keskeisiä teemoja olivat kristillinen koti, osallistuminen useiden kirkkokuntien elämään lapsena, oman kirkkokunnan toimintaan osallistuminen nuorena, etääntyminen hengellisyydestä, äkillinen kriisi, oman kirkkokunnan toimintaan hakeutuminen ja kirkon alan opinnoista luopuminen. Tämä kertomus perustui vain yhden opiskelijan, varhaiskasvatuksen ohjaajaksi opiskelevan Helenan elämäkertomukseen. Tässä variaatiossa ei käsitelty raamattusuhdetta. Tulkitsin tämän niin, ettei Raamatulla ollut erityistä merkitystä tässä elämäkertomuksessa. Tämä tulkinta oli linjassa myös sen kanssa, miten hengellisyyteen suhtauduttiin elämäkertomuksessa ylipäätään.

Komedia A:lle tyypillisiä teemoja olivat ei-kristillinen koti, myönteiset kokemukset koulun uskonnonopetuksesta, rippikoulu myönteisenä kokemuksena, seurakunnan toimintaan osallistuminen nuorena, äkillinen kriisi ja halu työllistyä seurakuntaan. Raamattusuhteen osalta tässä variaatiossa esille nousi erityisesti kaksi vaihtoehtoa. Osalle opiskelijoista oli syntynyt erityinen suhde Raamattuun rippikoulussa ja seurakunnan toiminnassa. Osa taas näki Raamatun jääneen näissä tilanteissa pienempään rooliin niin, ettei Raamattuun ollut muodostunut erityistä suhdetta. Halusin esitellä uudessa tyypikertomuksessa nämä molemmat vaihtoehdot. Tätä kertomusta edustamaan valitsin nuorisotyönohjaajaopiskelija Leenan sekä varhaiskasvatuksen ohjaajaopiskelijoiden Taijan ja Luran elämäkertomukset, joita täydensin diakoniopiskelija Aijan ja nuorisotyönohjaajaopiskelija Rasmuksen kertomuksista saaduilla elementeillä.

Ironia A:n osalta tyypillisiä teemoja olivat seurakunnan toimintaan osallistuminen lapsena, perheen merkitys opiskelijan hengellisyyden kannalta, äkillinen kriisi, erilaisten uskonnollisten perinteiden yhdistäminen ja toisaalta varmuus halusta hengelliseen työhön, mutta toisaalta epävarmuus omasta kelpoisuudesta kirkon työhön. Raamattusuhteen osalta valitsin toisessa tätä variaatiota edustaneessa elämäkertomuksessa esiintyneen omaa teologista pohdintaa korostaneen näkemyksen, joka esiintyi kyseisessä elämäkertomuksessa erityisen tyylipuhtaana. Tämän tyypikertomuksen rakensin diakoniopiskelijoiden Tainan ja Tuulin elämäkertomusten pohjalta.

Tragedia B:ssä keskeisiä teemoja olivat kristillinen koti, seurakunnan toimintaan osallistuminen, äkillinen kriisi, etäännyminen hengellisyydestä, uuden hengellisen yhteisön löytäminen ja epävarmuus omasta kirkollisesta suuntautumisesta. Raamattusuhteen osalta variaatioissa esiin tuli opiskelijan kokemus Raamatun vieraudesta ja oman raamatuntuntemuksen epävarmuudesta, mutta toisaalta myös kielteinen suhtautuminen kirjaimelliseen raamatuntulkintaan. Tämän kertomuksen taustalla oli vain yhden diakoniopiskelijan eli Seijan elämänkertomus.

Muut B:n elämänkertomuksissa teemoja olivat ei-kristillinen koti, kristillisyyteen liittyvät kielteiset kokemukset lapsena, kriisi, joka jäi vaille ratkaisua ja vaikutti myös epävarmaan ammatilliseen suuntautumiseen. Raamatun osalta variaatioissa korostui kielteinen suhteutuminen kirjaimellista ja ahdasrajaista Raamatun tulkintaa kohtaan sekä pohdinta vaihtoehtoisista näkökulmista Raamattuun. Tämän kertomuksen pohjaksi valitsin diakoniopiskelija Sinin ja varhaiskasvatuksenohjaajaopiskelija Mimmin elämänkertomukset, joita täydensin diakoniopiskelijoiden Eveliinan ja Violan sekä nuorisotyönohjaajaopiskelija Sirin kertomuksilla.

Jotta kertomusten taustalla olevat opiskelijat eivät olisi tunnistettavissa, muokkasin elämänkertomusten yksityiskohtia. Tällaisia olivat nimet, tapahtumapaikat ja henkilösuhteet. Lisäksi nivoin eri elämäkertomuksista poimittuja tapahtumia yhteen. Toimin kuitenkin näin keskeisiä syy- ja seuraussuhteita muuttamatta. Lopputuloksena olivat uudet tyypikertomukset, joita voi luonnehtia Eskolan ja Suorannan (1998, s. 184) tapaan siten, ettei kenenkään opiskelijan elämäkerta ole juuri tällainen, mutta tällainen tyyppi voisi olla mahdollinen.

Annoin tyypikertomuksien minä-kertojalle uuden etunimen korostamaan sitä, että kyse on tutkijan luomasta uudesta kertomuksesta. Nimet valitsin niin, ettei niistä voi päätellä henkilön ikää. Pidin kuitenkin tärkeänä, että naisten nimiä on tyypikertomusten ”kertojina” suhteessa miehiin selkeästi enemmän, sillä tutkimushenkilöistäni miehiä, nimen perusteella, oli vain joka kymmenes. Tämän vuoksi nimesin tyypikertomusten ”kertojista” kuusi naisen ja yhden miehen nimellä. Näin nimet antavat kuvaa tutkimushenkilöideni sukupuolijakaumasta. Koska eniten miesten kertomuksia sijoittui Komedia A -tyypin kertomukseen, valitsin tämän tyypikertomuksen kertojalle miehen nimen. Taulukossa 12 on esitelty, mihin elämänkertomuksiin ja muihin kertomuksiin uusi tyypikertomus perustuu. Aineiston pohjalta tekemäni seitsemän uutta tyypikertomusta nimesin seuraavasti: Kristitystä kodista kirkon työntekijäksi (Iiris), Rippikoulun kautta kirkon työntekijäksi (Jussa),

Kristitystä kodista kohti hengellistä kutsumusta (Pihla), Kristityn kodin piiristä kirkon rivijäseneksi (Helmi), Etsijän tie kirkon työntekijäksi? (Alisa), Kristityn kodin kasvatti vailla ammatillista varmuutta (Minja) ja Ei-kristillisen kodin kasvatti vailla hengellistä varmuutta (Anni). Taulukossa 13 on esitelty uudet tyypikertomukset.

Tyypikertomuksen nimi	Ammatillinen varmuus suhteessa kirkon työhön	Ammatillinen suuntautuminen suhteessa kirkon työhön	Kertomustyyppi ja variaatio	Elämäkertomukset, joihin tyypikertomus pohjautuu	Muut kertomukset
Kristitystä kodista kirkon työntekijäksi (Iiris)	Varma	Kirkon työhön suuntautunut	Romanssi A	Sanni N, Selma V, Mirjam V	Anna N, Reko N
Rippikoulun kautta kirkon työntekijäksi (Jussa)			Komedia A	Leena N, Taija V, Laura V	Aija D, Rasmus N
Kristitystä kodista kohti hengellistä kutsumusta (Pihla)		Monipuolisesti suuntautunut	Romanssi B	Lyydia D, Saija D, Milla D	
Kristityn kodin piiristä kirkon rivijäseneksi (Helmi)		Kirkollisesta suuntautumisesta luopunut	Romanssi C	Helena V	
Etsijän tie kirkon työntekijäksi? (Alisa)	Toisaalta varma, toisaalta epävarma	Ammatillinen epävarmuus haastaa suhdetta kirkon työhön	Ironia A	Taina D, Tuuli D	
Kristillisen kodin kasvatti vailla ammatillista varmuutta (Minja)	Epävarma	Ammatillinen epävarmuus estää ratkaisemasta suhdetta kirkon työhön	Tragedia A	Seija D	
Ei-kristillisen kodin kasvatin vailla hengellistä varmuutta (Anni)		Hengellinen epävarmuus estää ratkaisemasta suhdetta kirkon työhön	Muut B	Sini D, Mimmi V	Siri N, Eveliina D, Viola D

Taulukko 11. Uusien tyypikertomusten esittely.

Seuraavassa alaluvussa esittelen elämäkertomusten pohjalta rakentamani seitsemän tyypitarinaa. Kertomukset olen jäsennellyt niin, että niistä käyvät ilmi kuvitteellisen henkilön lapsuuden, nuoruuden ja aikuisuuden elämänvaiheet sekä suhde hengellisyyteen ja ammatilliseen kutsumukseen opintojen alkuvaiheessa. Tämän jälkeen olen tarkastellut

kertomuksia ja niiden yksityiskohtia sekä niissä esiintyviä suhteita käytäntöyhteisöihin teorian ja aiempien tutkimusten valossa.

6.2 Seitsemän tyyppitarinaa

6.2.1 Kristitystä kodista kirkon työntekijäksi – Iiriksen kertomus

Varhaiskasvatuksen ohjaajaopiskelija Iriksen kertomus edustaa tämän tutkimuksen aineistossa niitä romanssikertomuksia, joissa suhde kirkon työhön syntyi seurakunnan toimintaan osallistumisen ja sitä seuraavan kirkkoon työllistymisen kautta. Kertomuksille tyypillinen loppuratkaisu oli käsitys omasta hengellisestä ja ammatillisesta varmuudesta. Oman hengellisyyden nähtiin kehittyneen jo lapsuuden kodista lähtien hengellisten yhteisöjen huomassa Jumalan johdatuksen seurauksena. Näissä kertomuksissa opiskelijoiden päämääränä oli työllistyä kirkkoon ja tehdä sen työtä rajapinnoilla ja verkostoissa kehittäen. Tämä kertomustyyppi oli tavanomainen romanssikertomuksista erityisesti varhaiskasvatuksen ohjaaja- ja nuorisotyönohjaajaopiskelijoille.

Varhaiskasvatuksen ohjaajaopiskelija Iiris kertoo: Synnyin rakastavaan kristittyyn kotiin. Olimme mukana seurakunnan toiminnassa ja kävimme kirkossa. Itse kävin sisarusteni kanssa myös pyhäkoulussa ja kerhossa. Hengellisenä kotinamme oli kuitenkin kotipaikkakunnallamme aktiivisesti toimiva herätysliike. Usko oli läsnä kodin arjessa sekä pyhäpäivän vietossa. Meillä rukoultiin ruokarukous ja iltarukous. Minulle sekä sisaruksilleni luettiin Raamatun kertomuksia. Sunnuntaisin kävimme seuroissa, sillä isovanhempani ja monet sukulaiseni kuuluivat myös samaan herätysliikkeeseen.

Kaikki uskoon liittyvä oli mielestäni lapsena tosi turvallista, jossakin vaiheessa kuitenkin rukoilin iltasin tuntikausia. Koin, että hyvän kristityn pitää käyttäytyä moitteettomasti ja olla myös hengellisissä asioissa esimerkillinen. Halusin näyttää Jumalalle, että olen hyvä kristitty. Silloin usko taisi mennä suorittamiseksi. Toinen uskoon liittyvä ristiriitainen juttu tapahtui, kun olin 11-vuotias. Koulusta tuttu tyttö kuoli yllättäen tapaturmaisesti. En voinut ymmärtää, miten Jumala saattoi sallia sen. Se oli todella epäreilua. Tunsin vihaa Jumalaa kohtaan ja mietin myös, oliko se oikeasti Jumalan tahto. En silti luopunut uskostani.

Rippikoulu oli minulle myönteinen, muttei mitenkään erityisen tärkeä kokemus. Olin mukana seurakunnan nuorten toiminnassa jo ennen omaa rippikouluani sekä myös sen jälkeen. Rippikoulu ja seurakunnan nuorten toiminta toivat kuitenkin tapaani tarkastella Raamattua uusia näkökulmia herätysliikkeessä harjoitetun tulkinnan rinnalle. Aloin ymmärtää Raamattua enemmän vertauskuvallisemmasta näkökulmasta. Seurakunnan lisäksi olin kuitenkin edelleen mukana myös oman herätysliikkeen toiminnassa.

Aikuisuuden kynnyksellä etäännyin hengellisistä asioista ja seurakunnan toiminnasta. Seuroissa kävin kuitenkin toisinaan sukulaisten kanssa. Elämässä oli siihen aikaan niin paljon kaikkea. Muutin uudelle paikkakunnalle ja siellä tutustuin puolisooni. Aloimme seurustella, menimme naimisiin ja saimme lapsen. Hengelliset asiat tulivat uudelleen ajankohtaisiksi elämässäni uskovan puolison myötä. Aloimme osallistua yhdessä perheenä seurakunnan toimintaan. Itse toimin sitten myös vapaaehtoisena eri tehtävissä ja lähdin opiskelemaan kirkon alaa. Seurakunnan työntekijä järjesti minulle työharjoittelupaikan seurakunnasta ja lopulta se poiki myös töitä lastenohjaajana. Nyt sitten monen työvuoden jälkeen hain Diakiin opiskelemaan varhaiskasvatuksen ohjaajaksi ja pääsin sisään.

Koen Jumalan siunanneen minua ja perhettäni. Seurakuntatyöni ohella olen edelleen toisinaan emukana herätysliikkeen toiminnassa. Rukous on minulle edelleen tärkeä juttu. Erityisesti koen, että lapsuuden iltarukous kantaa yhä. Raamattu on minulle jo lapsuudesta tuttu ja tärkeä kirja. Se ohjaa uskomaan Jumalaan ja kertoo, millaiseen elämään Jeesus seuraajiaan kutsuu. Itse luen Raamattua päivittäin. Raamatun tekstit elävät minulle erottamattomana osana kirkkovoutta ja seurakunnan elämää. Raamatun tutkimukseen olen tutustunut opiskellessani lastenohjaajaksi.

Kollegani Oona naapuriseurakunnasta opiskelee myös Diakissa varhaiskasvatuksen ohjaajaksi. Olemme huomanneet, että elämäntarinamme ovat aika samanlaiset. Me molemmat olemme kasvaneet kristityssä kodissa ja osallistuneet lapsena ja nuorena aktiivisesti seurakunnan toimintaan. Aikuistumisvaiheessa me molemmat etäännyimme uskosta ja siihen liittyvistä asioista. Sekin meillä on yhteistä, että puolison myönteinen suhtautuminen hengellisiin kysymyksiin on ollut meille molemmille merkittävä asia oman hengellisyytemme kannalta. Oonan suhde Raamattuun on kuitenkin minua ehdottomampi. Oonalle Raamattu on Jumalan sanaa, joka on syntynyt Pyhä Hengen vaikutuksesta. Koska Raamattu edustaa hänelle ehdotonta totuutta, hän ei tahdo ottaa siitä mitään pois enkä lisätä siihen mitään. Välillä Oona harmittelee sitä, etteivät kirkon työntekijät ja edes piispat usko Jeesuksen neitseestä syntymiseen vain siksi, ettei sitä voi tieteellisesti todistaa. Hän ei oikein arvosta tieteellistä Raamatun tutkimusta. Oona sanookin, että Raamattu on tärkeä, koska vain lukemalla sitä voi oppia tuntemaan Jeesuksen, joka on ainoa tie Jumalan luo ja pelastukseen. Pyhä Henki avaa Raamatun sanaa. Silti Oona korostaa sitä, ettei kirjaimellinen Raamatun tulkinta oikeuta hengelliseen väkivaltaan.

Itse koen kutsumusta nimenomaan seurakuntatyöhön ja varhaiskasvatuksen ohjaajan tehtävään. Kun on työskennellyt pitkään kirkon varhaiskasvatuksen parissa, varhaiskasvatuksen ohjaajan työ ja työhön liittyvät työtehtävät ovat tulleet tutuiksi. Pidänkin omia haaveitani varhaiskasvatuksen ohjaajan työstä aika realistisina. Mielestäni siinä työssä tarvitaan perustaitojen hallintaa, mutta myös ammattieettistä otetta. Nämä taidot kuuluvat yhteen ja muodostavat keskeisen osan ammatillisuudesta. Tärkeä osa työtä on myös johtajuus. Varhaiskasvatuksen ohjaajan on lastenohjaajien esihenkilö. Kirkon työtä tulee mielestäni

tulevaisuudessa kehittää vahvemmin rajapinnoilla ja verkostoissa tehtäväksi. Varhaiskasvatuksen pitää keskittyä palvelemaan heikommassa asemassa olevia lapsia ja perheitä paremmin. Olen huomannut, että myös tässä asiassa me olemme Oonan kanssa vähän erilaisia. Oona näkee kirkon ja varhaiskasvatuksen perustehtäväksi evankeliumin julistamisen. Jeesuksesta kertominen on myös hänen kutsumuksensa ydin.

Iiriksen kertomuksen tarkastelua: Iiriksen kertomusten alku kristillisen kodin ja isovanhempien, herätysliikkeen sekä seurakunnan kasvattina on kaikessa harmonisuudessaan Murrayn (1989, s. 181-182) romanssikertomuksille tavanomainen. Lapsuuden kodin turvallisessa ja myönteisessä ilmapiirissä Iiriksen on luontevaa omaksua vanhempien edustamat kristilliset tavat ja uskomukset (ks. tästä Kallioniemi ym. 2010, 181; A. Kuusisto 2011; Niemelä 2011, 40). Myös isovanhempien samansuuntainen arvomaailma tukee Iiriksen uskonnollista sosialisatiota (ks. tästä Bengtson ym. 2009; Bengtson ym. 2013; Grob ym. 2007; Porkka 2017; Porkka & Tervo-Niemelä 2017; Tervo-Niemelä 2017). Herätysliikkeen jäsenyys näkyy Iiriksen perheessä ja suvussa erityisesti yksityisessä uskonnon harjoittamisessa ja aktiivisena osallistumisena uskonnollisiin tilaisuuksiin (ks. tästä Palmu ym. 2012, s. 381, s. 386-387). Tällaiset myönteiset kokemukset ja osallisuus uskonnollisten yhteisöjen toimintaan suuntaavat Iiriksen myöhempiä elämänvalintoja ja kasvattavat hänen sosiaalista pääomaansa (ks. tästä A. Kuusisto 2011). Iiriksen kertomuksessa tätä varhaislapsuuden aikaa voi kutsua Harrén (1983, s. 256-257) teorian omaksumisen ajaksi, jolloin yksilö kiinnittyy häntä hoivaaviin ja kasvattaviin ihmisiin sekä omaksuu ne arvot ja käyttäytymistavat, joita yhteisö pitää tärkeinä.

Kertomuksessa alun harmoniaa nousevat haastamaan hänen hengellisyyteensä vaikuttavat tapahtumat (ks. Murray 1989, s. 181-182). Iiriksen kertomuksessa ensimmäinen turvallista hengellisyyttä ravisuttava asia on halu kelvata Jumalalle, joka ilmenee pakonomaisena rukoilemisena. Fowlerin (1981, s. 135-150) teorian näkökulmasta Iiriksen käyttäytyminen näyttäytyy ikäkauteen kuuluvana myyttis-kirjaimellisena uskon kehityksen vaiheena. Tälle vaiheelle on ominaista käsitys maailmasta mustavalkoisena paikkana, joka on jakautunut hyvään ja pahaan. Myös Jumala nähdään oikeudenmukaisena tuomarina, jolle kelpaaminen on ansaittava hyvien tekojen kautta. Myöhemmin tutun lapsen kuolema on Iirikselle sellainen kriisi, joka pakottaa tarkastelemaan omaa kuvaa oikeudenmukaisesta ja hyvästä Jumalasta uudelleen. Vaikka tämä Malisen (2000, s. 62-63, s. 134-136.) kuvaama säröjä aiheuttavaa kokemusta

muistuttava tapahtuma koettelee Iiriksen uskoa, se ei kuitenkaan saa häntä luopumaan siitä.

Kertomuksessa kuvaus nuoruuden aktiivisesta ajasta osana seurakunnan nuorten yhteisöä näyttäytyy hyvin samankaltaisena, kuin Fowlerin (1981, s. 151-173) määritelmä synteettis-sovinnaista vaihetta elävästä murrosikäisestä. Tässä vaiheessa yksilö tukeutuu hengellisessä elämässään yhteisöön ja sekä peilaa identiteettiään yhteisön arvostuksen ja toiveiden kautta. Samaa vaihetta voi nähdä edustavan Iiriksen kertomuksessa aikuistumisen kynnyksellä tapahtuvan etääntymisen hengellisistä asioista ja seurakuntayhteisöstä. Fowlerin mukaan aikuistumiseen liittyvä irtautuminen vanhemmista tapahtuu usein samanaikaisesti Jumalasta ja hengellisyydestä vieraantumisen kanssa.

Etääntyminen uskosta näyttäytyy Iiriksen tarinassa romanssinarratiiville ominaisena ”viimeisenä taisteluna” (ks. Murray 1989, s. 182). Tilanne ratkeaa uskovan puolison löytämisen ja perheen yhteisen seurakunnan toimintaan osallistumisen myötä. Stangeland Kaufmanin (2017, s. 160-162) mukaan perhe ja perhe-elämä vaikuttavat suuresti kirkon työntekijän kokemukseen hengellisyydestä. Iiriksen tarinassa takaisin seurakunnan toimintaan hakeutuminen toimii Harrén (1983, s. 256-257) teorian julkistamisena. Kyse on hetkestä, jolloin Iiris tuo esiin uskonsa ja halunsa olla osa seurakuntayhteisöä. Seurakunta vastaa tähän ”ulostuloon” hyväksymällä hänet osaksi yhteisöä aktiivisen seurakuntalaisen ja lopulta myös työntekijän rooliin. Harré (1983, s. 256-257) kutsuu tätä tapahtumaa konventionalisoitumiseksi.

Romanssikertomuksille tyypillinen paluu alun harmoniaan sekä myös entistä vahvemman identiteetin löytäminen näkyy Iiriksen kertomuksen loppuratkaisussa, jossa hän kuvaa omaa hengellisyyttään sekä suhdettaan kirkon työhön. Iirikselle Raamattu elää osana omaa henkilökohtaista uskonelämää sekä seurakunnan elämää. Hänen suhteensa Raamattuun on käytännöllinen ja yhteydessä hengellisyyden harjoittamiseen sekä kirkkovuoteen. Luomasen (2017, s. 25) tutkimuksen pohjalta Iiriksen voikin arvioida lähestyvän Raamattua pikemminkin rituaalien, kuin opin tai etiikan näkökulmasta. Opiskelukaveri Oonan tapa suhtautua Raamattuun ja tulkita sitä, tulee toisaalta lähelle fundamentalistista, toisaalta konservatiivista Raamatun tulkintatapaa. Näihin tapoihin kuuluu usein kriittisyyttä Raamatun tieteellistä tutkimusta kohtaan (Riekkinen 2008, s. 315-316; Ruokanen 1986, s. 6-7). Tästä esimerkkinä Oona mainitsee olevansa pahoillaan siitä, että kirkon työntekijät ja piispat kieltävät neitseestä syntymisen tieteen tuloksiin vedoten. Oonan osalta Raamattuun ja sen tulkintaan liittyikin selkeitä periaatteita, joista

hän ei halua joustaa. Hän näkee Raamatun itsessään uskon ja elämän tärkeimmäksi auktoriteetiksi. Tällaiset korostukset ovat Talosen (2004, s. 116) ja Juntusen (2004, s. 38-39) mukaan tyypillisiä useille herätysliikkeille.

Iiriksen tarinassa näkyy kokemuksen merkitys ammatilliselle suuntautumiselle. Niemelän (2013b, s. 220-221) mukaan alan työkokemuksella on yhteyttä opiskelijoiden ammatin valintaan. Työkokemus kirkon varhaiskasvatuksessa antaa luonnollisen kasvupohjan myös varhaiskasvatuksen ohjaajan ammattiin. Iiriksen kertomuksessa kutsumus näyttäytyy kutsuna juuri kirkon työhön. Teinosen ja Teinosen (1975, s. 139) mukaan tämä on yksi mahdollinen vaihtoehto tarkastella kutsumusta, yleisen kaikille kristityille pelastukseen tarkoitetun kutsun tai kaikkia elämäntehtäviä koskevan kutsumuksen lisäksi. Vaikka Iiris tarkastelee kirkon tehtävää palveluiden näkökulmasta, voi tämän taustalla nähdä aidon halun diakoniseen työotteeseen, jossa korostuvat lasten ja perheiden tarpeiden tunnistaminen ja heidän tukemisensa. Iiriksen kutsumusajattelussa näkyy Raunion (2004, s. 76-77) kuvaama luterilaisuudelle tyypillinen korostus kutsumuksesta nimenomaan toisten auttamisena ja palvelemisena.

Ammatilliselta identiteetiltään ja orientaatioltaan Iiris muistuttaakin niitä varhaiskasvatuksen ohjaajaopiskelijoita, jotka Valtonen (2016, s. 50-52) nimeää tutkimuksessaan Diakonisesti suuntautuneiksi sosiaalipedagogeiksi. Heidän orientaatioissaan painottuu opintojen tuoman sosiaalialan ja diakonian asiantuntijuuden hyödyntäminen kirkon työssä. Työn lähtökohtana ovat seurakuntalaiset ja heidän tarpeensa. Tällainen työtapo edellyttää yhteistyötä yli seurakunnan sisäisten työalarajojen, mutta myös muiden saman alan toimijoiden kanssa. Opiskelutoveri Oonalle kutsumus on Iiriksen tapaan kutsua juuri kirkon työhön. Hänen käsityksensä kutsumuksesta muistuttaa kuitenkin vahvemmin Nel & Scholtzin (2015, s. 1-2) kuvaamaa keskiajalla korostettua tapaa ymmärtää kutsumus nimenomaan kutsuna kirkon hengelliseen työhön. Oona onkin ammatilliselta identiteetiltään ja orientaatioltaan hyvin samankaltainen kuin ne varhaiskasvatuksen ohjaajaopiskelijat, joita Valtonen (2016, s. 44-46) nimittää omassa tutkimuksessaan Hengellisen työn tekijöiksi. Valtosen mukaan näille opiskelijoille on tyypillistä pitkä tausta seurakunnan lastenohjaajina ja syy koulutukseen hakeutumiseen on halu vahvistaa omaa hengellistä osaamistaan seurakunnan työntekijänä.

Tilannesidonnaisen oppimisen teorian näkökulmasta, Iiriksen kertomuksessa liikutaan sellaisten kristillisen yhteisöjen (perhe, seurakunta, herätysliike) sisällä, joita voidaan pitää Laven ja Wengerin (1991, s. 41) sosialisatioteorian ammatillista

identiteettiä muovaavina käytäntöyhteisöinä. Laven ja Wengerin (1991, s. 36, s. 98) mukaan yksilöt voivatkin olla osallisia useissa käytäntöyhteisöissä samanaikaisesti. Iriksen kertomuksessa yhteisöjen rajat ovat liudentuneet ja jäsenyys jossakin tai joissakin yhteisöissä helpottaa uusien samankaltaisten yhteisöjen jäseneksi liittymistä. Yhteisöjen edustamat samankaltaiset arvot ja käytänteet myös tukevat opiskelijan hengellisen ja ammatillisen identiteetin muotoutumista.

Kertomuksen kannalta keskeinen yhteisö on kuitenkin seurakunta, jonka osalta siirtyminen yhteisön reunalta kohti keskustaa on alkanut jo lapsuudessa. Osallisuus ja oppiminen toteutuvat seurakuntayhteisössä lapsena toimintaan osallistumisena, nuorena kasvavana vastuutehtävinä nuorisotyössä ja isosena, aikuisuudessa vapaaehtoisena sekä lopulta kirkon työntekijänä. Identiteetin rakentuminen tapahtuu siirtymisenä yhteisön reunalta kohti keskustaa, toisia havainnoiden ja yhä vaativampiin tehtäviin osallistuen (Lave & Wenger 1991, s. 95, s. 110-112). Työntekijän roolin omaksuminen edellyttää kertomuksissa kuitenkin hetkellistä etäisyyden ottamista seurakuntayhteisöön ja oman hengellisen identiteetin uudelleen rakentamista. Keskeistä tässä prosessissa on opiskelijan oma motivaatio, toisin sanoen tahto ja kutsumus.

Iriksen kertomuksessa Raamattu näyttäytyy kristillisten käytäntöyhteisöjen perintöä edustavana artefaktina hänen itsensä, mutta myös opiskelutoveri Oonan osalta. Laven ja Wengerin (1991, s. 98, 101) teorian mukaan tällaiset artefaktit avaavat mahdollisuudet ymmärtää ja omaksua yhteisön kielen ja toistamat tarinat. Iriksen osalta Raamatulla on myös vahva yhteys seurakuntayhteisön kirkkovuodessa toistuviin rituaaleihin. Iris kertoo myös nuoruuden seurakuntayhteisön edustamasta vertauskuvallisemmasta Raamatun tulkinnasta herätysliikkeeseen verrattuna. Tämä voidaan nähdä esimerkkinä eri käytäntöyhteisöjen välisistä mahdollisuuksista tuoda uusia ideoita yhteisöstä toiseen ja samalla löytää tuoreita näkökulmia yhteisön toistamaan kertomukseen (Lave & Wenger 1991, s. 36, s. 98.)

6.2.2 Rippikoulun kautta kirkon työntekijäksi – Jussan kertomus

Jussan kertomus edustaa tämän tutkimuksen aineistossa erityisesti nuorisotyönohjaajaopiskelijoille tyypillistä komediakertomusta. Näissä kertomuksissa kulttuurikristillisestä, kristillisyyteen ristiriitaisesti suhtautuvasta tai kristillisyyteen kielteisesti suhtautuvasta kodista tulevalle päähenkilölle rippikoulu tai joku äkillisen kriisin aiheuttama seikkailu on sellainen välitila, jossa muutos suhteessa omaan kristillisyyteen tapahtuu ja uusi ehyempi identiteetti yhteisön hyväksymänä syntyy.

Nuorisotyönohjaaja Jussa kertoo: Synnyin perheeseen, jossa kristillisyyteen suhtauduttiin vähän ristiriitaisesti. Toisaalta vanhempani olivat jollakin tavalla hengellisiä, toisaalta äiti ei kuitenkaan kuulunut kirkkoon. Hänen tahdostaan minua ei kastettu lapsena, toisin kuin vanhemmat sisarukseni. Muistan, kuinka he osallistuivat seurakunnan toimintaan. Siinä oli jotakin erityistä ja toivoin, että myös minä olisin päässyt heidän mukaansa kirkolle. En kuitenkaan päässyt, koska olin kastamaton. Koulussa osallistuin kuitenkin uskonnonopetukseen. Uskontotunnit ja Raamatun kertomukset olivat minusta kiinnostavia ja muistan, että olisin halunnut elää Raamatun aikaan ja seurata Jeesusta. Useasti kuvittelin tilannetta, jossa Jeesus laittaa kätensä päälleni ja siunaa minua, niin kuin evankeliumissa tapahtui.

Kun tuli aika ilmoittautua rippikouluun kysyin, osallistunko minä sellaiseen, kun en itse yhtään tiennyt mistä on kyse. Vanhempani sanoivat, että tietenkin osallistun. Rippileiri oli elämäni paras kokemus. Leiri oli aivan huikea ja todella mielenkiintoinen. En unohda sitä koskaan. Leirin alussa olin vähän orpo, kun siellä oli niin paljon uusia kasvoja. Pian luokseni tuli kuitenkin isosia ja he alkoivat jutella kanssani. Vieläkin ihmettelen, kuinka toiminnallinen ja kokemuksellinen leiri oli. Leirijumikset ja raamikset ohjaajien sekä isosten johdolla olivat aivan mahtavia. Tunnelma iltakirkossa oli kaunis ja harras. Hämärästi muistan myös keskustelut oikeasta ja väärästä sekä maailman synnystä. Rippikoulussa sain oppia itsestäni, elämästä, kasvamisesta, aikuisuudesta ja ennen kaikkea Jumalasta, armosta, syntisyydestä ja lupauksesta kuoleman jälkeisestä elämästä. En silti varmaankaan ollut leiriläisenä helpoimmasta päästä. Muistan useampaan otteeseen kinanneeni papin kanssa, milloin mistäkin asiasta. Lisäksi karkasin pariinkin otteeseen, mutta silti tunsin, että minut hyväksyttiin juuri sellaisena kuin olin. Leirin jälkeen olin aivan kuin puulla päähän lyöty, mutta se tuntui todella hyvältä. Tyhjä paikka, joka oli aina ollut sisälläni, oli täyttynyt ilolla ja Jumalan rakkaudella. Olin tullut uskoon ja minut kastettiin.

Myös Raamattu sai rippikoulussa ja sen jälkeen uudenlaisen merkityksen. Innostuin Raamatun lukemisesta. Rippiraamattuni menikin ihan rikki niteestä, koska halusin tutkia sen sisältöä ja vahvistaa omaa uskoani. Onnistunutta rippikoulua seurasi osallistuminen isostoimintaan ja seurakunnan nuortentoimintaan. Raamattu oli myös siellä isossa roolissa. Opin paljon Raamatusta vetäessäni raamattupiiriä sekä ollessani isosena ja apuohjaajana rippikoulussa. Elämä ei kuitenkaan ollut aina auvoista. Kun siskoni kuoli, masennuin. Seurakunnan työntekijät kutsuivat kuitenkin takaisin mukaan nuorten toimintaan ja sain puhua murheeni pois.

Olen kiitollinen Jumalalle elämänmatkasta, vaikka siihen kuuluukin vastoinkäymisiä ja koettelemuksia. Iloitsen siitä, että Jumala on löytänyt minut aina uudelleen ja johdattanut erilaisissa tilanteissa. Omassa rippikoulussa ja isostoiminnassa syntynyt suhde Raamattuun on minulle edelleen merkittävä. Raamattu on minulle tuttu ja rakas kirja. Käytän edelleen rippiraamattuani, joka on täynnä alleviivauksia ja muistiinpanoja. Näin löydän pyhästä kirjasta helposti minua koskettavia kohtia, kertomuksia, sanoja ja lupauksia. Lisäksi koen luontevaksi

ottaa Raamatun esiin ja etsiä sieltä vastauksia erilaisiin kysymyksiin. Pidän kuitenkin mielessäni, että Raamattu on eettisissä kysymyksissä osittain aikaansa sidottu. Se haastaa meidät ihmiset arvioimaan aikaisempia tulkintatapojamme uudella tavalla. Kuitenkaan se ei anna tarkkoja vastauksia vaan enemmänkin suuntaviittoja siitä mitä historiallisesti on tapahtunut. Sanoma armosta on kuitenkin sama tänään kuin kaksituhatta vuotta sitten. Mahdollisuus keskustella hengellisistä asioista seurakunnassa työntekijöiden ja nuorten kanssa on opettanut paljon. Pidän itse nykyään nuorten iltoja ja siellä opetan nuoria Raamatun pohjalta päivän aiheesta sekä pidän hartauden.

Puolet meidän koulutusryhmästämmä on kirkon nuorisotyönohjaajaopiskelijoita. Aika monelle rippikoulu ja isostoiminta ovat olleet syy lähteä opiskelemaan Diakiin. Niin myös kurssikaverilleni Adalle. Ada kasvoi kulttuurikristityssä perheessä, jossa hengellisyydestä ei paljoa puhuttu, mutta juhlapyyhiä kuitenkin viettiin ja Ada osallistui uskonnon opetukseen. Vaikka Adan ja minun tarinassani on samankaltaisuutta, olemme kuitenkin sillä tavalla erilaisia, ettei Ada kokenut mitään ”raamattuherätystä” rippikoulussa tai isostoiminnassa. Hänen mukaansa Raamattu on hänelle vieras ja vaikeaselkoinen kirja. Ada kertoikin pohtineensa Raamattuun liittyvillä luennoilla, että miten on mahdollista, että hän on ollut mukana seurakunnan toiminnassa niin monta vuotta, tutustumatta Raamattuun tarkemmin. Adan mukaan Raamattuun perehtyminen oli nuoruudessa tapahtunut muiden käskemänä ja hän oli lukenut Raamattua lähinnä pakosta. Innostusta Raamatun omatoimiseen lukemiseen ei ollut syntynyt.

Hain Diakiin, koska omat myönteiset kokemukset rippikoulusta saivat minut hakeutumaan sellaisten opintojen pariin, jotka pätevöittävät rippikoulutyöhön ja nuorten kanssa työskentelemiseen. Minua kiehtoo ajatus työstä, jossa kirkon yhteisiä tavoitteita saa toteuttaa omalla tyylillä ja omalla persoonalla. Kirkon arvot, etiikka ja työn sisältö vastaavat omia arvojani. Erityisesti lähimmäisen rakkaus on tärkeä lähtökohta ajatellen elämää. Haaveilenkin työstä seurakunnassa nuorisotyönohjaajana, joka voisi antaa nuorille jotakin sellaista, mitä olen itse saanut.

Jussan kertomuksen tarkastelua: Jussan kertomus alkaa komediakertomukselle (ks. Murray 1989, s. 181) tyypillisesti tilanteesta, jossa hänen ei ole mahdollista toteuttaa lapsuudenkodissaan itselleen luontaista hengellisyyttä. Jussa syntyy perheeseen, jossa hengellisyyteen suhtaudutaan epäjohdonmukaisesti. Jussan kertomuksessa korostuu vanhempien uskonnollisiin ratkaisuihin liittyvä epäloogisuus; sisarukset pääsevät osalliseksi jostakin sellaisesta, jota Jussa seuraa ulkopuolelta. Äidin tahdosta Jussaa ei kasteta. Tutkimusten mukaan nimenomaan äidin uskontoon suhtautuminen onkin merkittävässä osassa lapsen uskonnollisen sosialisointin osalta, sillä äidit vastaavat useimmiten kodin uskontokasvatuksesta (Räsänen 2008, s. 296). Jussalla on kuitenkin mahdollisuus tutustua kristillisyyteen koulun uskontotuntien kautta. Jussan kiinnostus

koulussa luettuja Raamatun kertomuksia kohtaan sekä samaistuminen kertomusten henkilöihin kuvaa hyvin Fowlerin teorian 3-7 -vuotiaille lapsille ominaista intuitiivis-projektivistista vaihetta. Tässä vaiheessa Raamatun kertomuksissa lasta kiinnostavat erityisesti kertomukset, joissa Jumala kutsuu ihmisiä johonkin tehtävään ja ihminen vastaa Jumalan kutsuun. (Fowler 1981, s. 122-134.)

Nuoruudessa Jussalla ei ole käsitystä rippikoulun sisällöistä tai sen merkityksestä uskonnollisena rituaalina. Näin siitä huolimatta, että rippikoulua voi pitää suomalaisessa yhteiskunnassa osana yleisesti tunnettuna nuorisokulttuuria (Innanen ym. 2010, s. 139-142). Jussan tarinassa komedialle tyypillinen välitila ja karnevaali on rippikoulu. Kokkosen (2016) mukaan rippikoulussa, erityisesti rippikoululeirissä on kyse liminaalitilasta, jolle on ominaista erilaisten tavallisen elämän lainalaisuuksien liudentuminen ja mahdollisuus karnevalisaatioon (ks. myös Ojala 2020). Jussan kertomuksessa rippikoulu on hänen hengellisen elämänsä ja ammatillisen varmuutensa kannalta elämän merkittävin tapahtuma. Rippikoululeirillä Jussa saa mahdollisuuden tarkastella omaa suhdettaan uskoon uudesta näkökulmasta. Myönteisen hengellisyyden lisäksi tähän liittyy vahva kokemus hyväksytyksi tulemisesta, josta esimerkkeinä voidaan pitää sekä koko rippikouluryhmän viestittämää hyväksyntää että papin kärsivällisyyttä Jussan kapinoidessa ryhmän sääntöjä vastaan. Rippikoululeiri onkin Jussan kannalta Malisen (2000) tarkoittama ”säröjä aiheuttava kokemus”.

Tutkimusten mukaan rippikoulu aika muuttaa nuorten suhtautumista kirkkoon ja uskoon yleensäkin positiivisempaan suuntaan (ks. Niemelä 2008; 2010). Lisäksi oman rippikoulukokemuksen on havaittu olleen merkittävä monille kirkon alan työntekijöille ja opiskelijoille (Leppänen 2010; Niemelä 2004; Valtonen 2009). Rippileiriin liittyvän yleisen myönteisen kokemuksen lisäksi Jussa kertoo myös tulleen uskoon rippikoulussa. Jussan tavoin kirkon työntekijöistä joka viides kertoo tulleen uskoon selkeästi määriteltävissä olevana ajankohtana. Eräs tällainen ajankohta on oma rippikoulu. Nuorisotyönohjaajista uskoon tulleet on kuitenkin vain yksi kymmenestä. Uskoon tuleminen on kuitenkin vahva motiivi kirkon työntekijäksi hakeutumiseen. (Niemelä 2004, s. 73-75.)

Jussan kertomuksessa positiivisella rippikoulukokemuksella on yhteyttä myös Raamattuun liittyvän kiinnostuksen heräämiseen. Aiempien tutkimusten mukaan rippileirin myönteinen ilmapiiri ja olosuhteet tukevat oppimista ja henkilökohtaisen suhteen muodostamista Raamattuun (ks. Schweitzer & ym. 2015, s. 369, s. 378). Jussa korostaa kertomuksessaan ohjaajien ja isosten aktiivista roolia rippikoulun

raamattukasvattajina. Ohjaajien ja isosten rooli positiivisessa raamattukasvatuksessa on tärkeä, sillä he edustavat samaistumisen kohteita (ks. esim. Appiah 2005; Erikson 1970). Myös Jussan kuvaamalla oppimistilanteilla on merkitystä Raamattuun kohdistuvan kiinnostuksen heräämisen kannalta. Mielekkään oppimisen osalta on keskeistä, että Raamattua käytetään ja siihen liittyviä teemoja opiskellaan sekä virallisissa että epävirallisissa tilanteissa (Niemelä 2007, s. 51-52; Niemelä & Ilg 2015, s. 106; Pruuki 2013). Varsinaisten yksittäisten oppimistilanteiden lisäksi leiri ja siihen kuuluva elämyksellisyys leirinuotioineen tarjoavat esimerkiksi kouluympäristöstä poikkeavan oppimisympäristön (Kokkonen 2016). Fyysisellä oppimisympäristöllä ja erilaisilla opiskelumenetelmillä onkin suuri merkitys rippikoulun oppimistulosten kannalta (Niemelä & Ilg 2015, 106).

Jussan kertomuksessa isostoiminta näyttäytyy Maffesolin (1995) tarkoittamana ”uusheimona”, jossa nuorille tarjoutuu mahdollisuus liittyä samanhenkisten joukkoon. Jussan mahdollisuus opettaa ja ohjata toisia nuoria tutustuttavat hänet paremmin Raamattuun ja antavat hänelle luontevan roolin seurakunnan nuorten joukossa. Toimiessaan isosena ja raamattupiirinohjaajana Jussan on mahdollista rakentaa ja muuntaa omaa kristillistä identiteettiään ja julkistaa se. Yhteisö vastaa Jussan julkistamiseen Harrén (1983, s. 256-257) kuvaaman konventualisoitumisen kautta. Tästä esimerkkinä voi nähdä seurakunnan työntekijöiden kutsun takaisin mukaan seurakunnan nuorten toimintaan Jussan siskon kuoleman jälkeen. Nämä kokemukset viestivät Jussalle, että kyse on sellaisista arvoyhteisöistä, joiden osa hän haluaa olla. Jussan kokemus rippikoulusta alkaneesta osallisuudesta seurakunnan nuorten yhteisössä näyttäytyykin Fowlerin (1981, s. 151-173) teorian mukaan murrosikäisille tavanomaisena synteettis-sovinnaudessa vaiheessa olevan ihmisen elämäntarkoituksen ja oman persoonallisen kertomuksen etsintänä. Oman paikan löytäminen seurakunnassa ja isosena tuo mielekkyyttä Jussan elämään. Tutkimuksen mukaan ne nuoret, jotka pitävät itseään uskonnollisina, kokevat itsensä muita nuoria onnellisemmiksi. Tällä on yhteyttä seurakunnan toimintaan osallistumiseen, sillä mitä aktiivisemmin nuori osallistuu seurakunnan toimintaan, sen tyytyväisempi hän on elämäänsä. (Myllyniemi 2006, s. 85.)

Jussan hengellisyyttä leimaavat näkemys rippikoulusta alkaneesta omasta hengellisestä matkasta Jumalan johdatuksena sekä raamattusuhde oman hengellisen identiteetin representaationa. Hengelliseltä identiteetiltään Jussa muistuttaakin monin paikoin Niemelän (2004) tutkimuksen Kokemusten kannattelemiksi nimeämiä kirkon työntekijöitä, joiden elämässä hengelliset kokemukset kantavat edelleen oman arkisen

uskonelämän ja kirkon työn pohjavireenä. Jussalle Raamattu on tuttu ja rakas pyhä kirja, joka on osa oman hengellisen elämänsä hoitamista ja arkista elämää. Vaikka Jussa löytää Raamatusta elämänohjeita ja vastauksia mieltä askarruttaviin asioihin, hän muistuttaa näkevänsä Raamatun osin omaan aikaansa sidotuksi. Tämä antaa hänelle mahdollisuuden suhtautua Raamatun tieteelliseen tutkimukseen pääosin myönteisesti. Jussan edustamassa raamattunäkemyksessä voikin nähdä yhtymäkohtia eksistentiaaliseen Raamatun tulkintaan, jossa Raamatun ydinsanomana Kristuksesta nähdään olevan ajankohtainen Raamatun aikaansa sidotuista kohdista huolimatta (ks. tästä Ruokanen 1986, s. 108-109). Jussa muistuttaa raamattukäsitykseltään Leppäsen (2010) tutkimuksen Pohdiskelevia pappeja, jotka näkivät Raamatun edustavan kukin aikakauden omista lähtökohdistaan tulkitsemaa Kristuksesta kertovaa ajatonta sanomaa.

Opiskelutoveri Adalle Raamattu ei ole erityisen merkityksellinen kirja, vaikka rippikoulu onkin ollut hänelle Jussan tavoin tärkeä kokemus ja hän on osallistunut aktiivisesti seurakunnan toimintaan oman rippikoulunsa jälkeen. Ada ei ole kokemuksensa kanssa yksin. Kansainvälisen rippikoulututkimuksen mukaan suomalaisista rippikoululaisista reilu viidesosa kertoi lukevansa Raamattua itsenäisesti. Tutkituista rippikoululaisista vain ruotsalaiset lukivat Raamattua itsenäisesti vähemmän, kuin suomalaiset (Schweitzer ym. 2015, s. 372). Verrattuna Jussan kertomukseen huomiota herättävää Adan tarinassa on se, että hän ei mainitse erikseen keskustelleensa Raamatusta ohjaajien tai muiden nuorten kanssa, eikä myöskään opettaneensa tai ohjanneensa muita Raamatun käytössä, lukemisessa tai tulkinnassa. Ada kuitenkin kertoo, ettei innostusta omatoimiseen Raamatun lukemiseen ole syntynyt, vaan hän on tutustunut Raamattuun lähinnä muiden käskemänä ja pakosta. Lonkan (2015, s. 170-180) mukaan oppimisen osalta välttämätön motivaatio on yhteydessä virtauksen (*flow*) kokemukseen. Voidakseen kokea virtausta, ihmisen on oltava tietoinen toiminnan tavoitteista, saatava sopivan haastavia tehtäviä sekä palautetta tekemästään. Lisäksi on tärkeää, ettei oppimiseen liity pelkoa. Vaikuttaakin siltä, etteivät nämä oppimisen raamit ole toteutuneet Adan osalta rippikoulun ja nuorisotyön antamassa raamattukasvatuksessa. Niemelän (2005, s. 253-255) tutkimuksen mukaan Adan tavoin myös iältään nuoret nuorisotyönohjaajat ovat passiivisia Raamatun lukijoita.

Ammatillisesti Jussaa motivoi sellaisen tuen, hengellisten eväiden ja kokemusten tuottaminen muille, joita hän on itse saanut seurakunnan nuorisotyössä. Ruusukallion (2018) tutkimuksen mukaan itse nuorena saatu apu onkin merkittävä osa nuorisotyönohjaajien alalle hakeutumista ja ammatillista identiteettiä. Jussan tapauksessa

tämän taustalla voi nähdä halun auttaa. Tämä on yksi merkittävimmistä syistä hakeutua kirkon alan opintoihin (Launonen 2009, s. 67; Niemelä 1999, s. 164, 2013a, s. 63; Valtonen 2009). Jussan kutsumuksen keskiössä onkin halu tehdä kirkon työtä ja sitoutua siihen sekä palvella muita. Tässä tehtävässä Jussa korostaa mielikuvaansa kirkon työhön liittyvästä autonomiasta sekä kirkon arvojen yhteen sopivuudesta omien arvojensa kanssa, osana omaa ammatinvalintaansa. Niemelän (2013b, s. 224-225) tutkimuksen mukaan juuri autonomia on eräs opiskelijoita kirkon työssä kiinnostava piirre. Tämän lisäksi mahdollisuutta toteuttaa omia arvoja työssä pidetään ammatin valinnan osalta yleisesti tärkeänä (Brown 1996, s. 337-338; ks. myös Niemelä 2013b, s. 214-215). Ammatillisen identiteetin profiililtaan Jussa muistuttaa Valtosen (2009) tutkimuksen Ohjaajaksi nimeämiä nuorisotyönohjaajaopiskelijoita sekä Gellelin ja Rossin (2017) tutkimuksen Viisaita ohjaajia (*a wise guide*).

Laven ja Wengerin (1991) teorian mukaan Jussan lapsuuden perhe edustaa käytäntöyhteisöä, jonka sisällä on toinen pienempi hengellinen yhteisö. Tämän yhteisön jäseniä ovat Jussan sisarukset, muttei Jussa itse. Jussalla on kuitenkin kaipuuta hengellisen yhteisön jäsenyyteen. Tästä kertovat toive kastetuksi tulemisesta sekä eläytyminen koulussa kerrottuihin Raamatun kertomuksiin. Jussan kertomuksessa rippikoululeiri on tilanne, joka avaa mahdollisuuden seurakunnan nuorten yhteisön ja isosporukan jäsenyyteen. Porkan (2019, s. 6) mukaan isostoiminta onkin Laven ja Wengerin (1991, s. 41, s. 95) tarkoittama käytäntöyhteisö, jossa nuoren on mahdollista edetä reunalta rippikoululaisesta isoseksi ja lopulta apuohjaajan roolissa kohti yhteisön keskustaa. Isostoiminnassa oppiminen liittyy erityisesti yhdessä tekemiseen. Yhdessä tekeminen vahvistaa osallisuutta ja sitouttaa yhteisön jäsenyyteen. Tällä on myös vaikutusta isosten identiteettiin, sillä toimintaan osallistuminen opettaa heille uskontoon liittyviä taitoja ja laajempaa ymmärrystä sekä vahvistaa itsetuntoa ja ihmissuhteiden verkostoja, mutta antaa myös aseman yhteisön arvostettuna jäsenenä. Jussan tarinassa isostoiminnan voi nähdä omaksi pienemmäksi käytäntöyhteisökseen suuremman seurakuntayhteisön sisällä Laven & Wengerin (1991, s. 36, s. 98) kuvaamalla tavalla. Liikkuminen tätä väylää pitkin mahdollistaa Jussalle pääsyn myös kohti laajemman seurakuntayhteisön keskustaa ja tulevaa työntekijän roolia.

Jussan kertomuksessa asteittain syvenevä osallistuminen tapahtuu erityisesti Raamatun kautta. Raamattu on artefakti, jonka ilmentää yhteisön identiteettiä hyödyntämällä yhteisölle ominaista kieltä ja tarinoita. Laven ja Wengerin (1991, s. 101-103.) mukaan yhteisön artefakteihin tutustuminen mahdollistaa aloittelijalle pääsyn

yhteisön omistamaan tietoon ja saa mahdollisuuden syventää osallisuuttaan yhteisön jäsenenä. Jussa toimii raamattupiirinvetäjänä, isosena ja apuohjaajana. Samalla hän ohjaa muita Raamatun sisällön tuntemuksessa, käytössä ja tulkinnassa. Laven ja Wengerin (1991, s. 95-98, s. 101, s. 110) teorian näkökulmasta Jussa näyttäytyykin tässä isosten yhteisön konkarin ja ekspertin roolissa.

6.2.3 Kristityn kodista kohti hengellistä kutsumusta – Pihlan kertomus

Diakoniaopiskelija Pihlan tarina edustaa niitä romanssikertomuksia, joille on tyypillistä prosessinomainen hengellisten yhteisöjen sisällä tapahtuva kehitys, mutta joissa päähenkilöllä ei kuitenkaan ole aikuisena vahvaa suhdetta seurakuntaan tai kokemusta seurakuntatyöstä. Kertomuksissa korostuukin nimenomaan Jumalan johdatus osana opiskelijan hengellistä elämäntarinaa ja kutsumus tehdä sellaista auttamistyötä kirkossa tai sosiaalialalla, jossa omat vaikeat elämäkokemukset ja kamppailut kääntyvät toisen hyväksi. Tämä kertomustyyppi oli tavanomainen romanssikertomuksista erityisesti diakoniopiskelijoille.

Diakoniopiskelija Pihla kertoo: Synnyin kristittyyn kotiin, jossa kristillisyydestä ei tehty isoa numeroa, vaikka se olikin vahvasti läsnä erityisesti arjen pohjavireenä. Kristillisyyden näkyi erityisesti äidin kanssa rukoiltuna iltarukouksena sekä arjen kasvatuksessa kristillisinä arvoina. Pihapiirissämme asui monenlaista väkeä ja kaupunginosamme puistoissa liikkui kaikenlaisia laitapuolen kulkijoita. Jo lapsena näin läheltä erilaisia tapoja elää arkista elämää. Kotona minulle opetettiin, että toista ihmistä pitää auttaa ja kunnioittaa, vaikka hän olisikin päihteiden käyttäjä tai koditon. Eihän elämä omassa perheessänikään aina ihan helppoa ollut. Tullessani kouluikäni isäni jäi työttömäksi. Vähävaraisuus näkyi perheemme elämässä monin tavoin ja toi turvattomuutta arkeen. Toisinaan meitä auttoivat sellaiset ihmiset, joilla ei itselläänkään ollut paljon mistä antaa toisille.

Lapsena kävimme veljeni kanssa pyhäkoulussa ja kerhossa. Viihdyin seurakunnan toiminnassa hyvin. Siihen aikaan rukoilin paljon ja Jumala oli läsnä elämässäni. Eräänä iltana seurakunnan leirillä ollessani näin kesken hartaushetken alttarilla valkoisen valon ja hahmon. Tilanteen jälkeen kerroin ohjaajille näkemästäni ja he kokoontuivat ympärilleni kyselemään tapahtuneesta. Minulle sattui lapsena paljon muitakin asioita, joita en oikein osaa selittää. Kerran eksyin metsään, mutta rukoiltuani löysin kuitenkin kotiin. Kerran meinasin hukkuu ja yhden kerran poltin itseni. Näistä tilanteista selvisin vammoitta jonkun tultua yllättäen auttamaan kuin ihmeen kautta.

Koulun alkaessa opin enemmän Raamatusta ja sen tapahtumista. Koulussa oli mielestäni mukavaa ja meillä oli mahtava opettaja. Ketään ei kiusattu. Minäkin koin vahvasti kuuluvani

joukkoon, vaikkei meillä ollutkaan varaa kaikkiin sellaisiin vaatteisiin tai tavaroihin kuin joillakin koulukavereillani. Koulussa tutustuin uusiin kavereihin. Yhden koulukaverini äiti oli todella tiukka uskovainen. Hän kutsui minut oman lapsena seuraksi erilaisiin hengellisiin tapahtumiin. Siellä näin kielillä puhumista ja ihmeperantumisia. Itsekin odotin, että Pyhä Henki laskeutuisi päälleni. Saamani opetuksen pohjalta pidin tärkeänä Raamatun kirjaimellista tulkintaa ja olin innokas julistamaan Jumalan sanaa. Aluksi viihdyin näissä tapahtumissa. Pian kuitenkin huomasin, että siellä oli myös manipulaatiota ja helvetillä pelottelemista. Sain kuulla, että esimerkiksi tanssiminen oli syntiä. Koin, ettei minua hyväksytty joukkoon, kun en ollut saanut erityistä Pyhän Hengen lahjaa. Lisäksi perheemme köyhyys hävetti minua ja yritin salailla sitä.

Seuraava kosketukseni hengellisyyteen oli rippikoulu. Rippipappimme antautui keskusteluihin meidän nuorten kanssa ja hän oli mielipiteissään todella hyväksyvä. Hänen suvaitsevaisuuttaan kuitenkin paheksuttiin kylillä ja seurakunnassa. Hän joutuikin vaihtamaan työpaikkaa jo ennen konfirmaatiotamme. Rippikoulun jälkeen menin isoskoulutukseen ja osallistuin nuorten toimintaan. Nuorten toiminnassa koin ainaisen julistuksen kuitenkin tuskalliseksi. Seurakuntanuorissa oli myös kilpailua siitä, kuka on paras uskovainen. Jossakin vaiheessa etäännyin seurakunnan kuvioista, eivätkä hengelliset asiat muutenkaan olleet kovin paljon mielessä.

Nuorena aikuisena rukous ja raamatunluku tulivat taas elämäni. Silloin tuntui, että kaipaisin syvästi jotakin hengen ravintoa. Aloin myös etsiskellä paikkaani seurakunnassa, mutta en oikein sopinut mihinkään porukkaan. Seurakuntanuoriin olin liian vanha ja eikä minulla ollut lapsiakaan, jotta olisin voinut osallistua perheille tarkoitettuun toimintaan. Toisaalta olin myös hyvin kriittinen, enkä voinut sietää, jos joku yritti yhtään käännyttää minua. Oma paikka ei oikein löytynyt, silti koin Jumalan johdatusta elämässäni. Löysin puolison ja saimme lapsen.

Hengellisen elämäni käännekohta oli lapseni kuolema. Se sai minut epäilemään Jumalan hyvyttä ja rakkautta. Pienen lapsen kuoleman järjettömyys, oma ja puolisoni tuska ja epätoivo, kaikki se oli pakahduttavaa. Ahdistuneena pohdin toisenlaisen maailmankuvan ja jälleensyntymän mahdollisuutta. Rukoilin ja luin Raamattua. Kerran olin taas keskustelemassa Jumalan kanssa lapseni haudalla. Yhtäkkiä tunsin, kuinka kanava aukesi. Jumala oli läsnä ja ymmärsi epätoivoni. Hän vastasi kysymyksiin, jotka olivat jääneet vaille vastausta. Pyhän kokemus oli odottamaton ja kaunis. Tunsin, kuinka luottamus Jumalaan palasi.

Elämässäni johtotähtenä on ollut Jumalan johdatus ja varjelus. Omat kokemukset ovat auttaneet arvostamaan Jumalan huolenpitoa. Jumala voi toimia elämän erilaisissa tilanteissa suoraan, jonkin tapahtuman tai toisen ihmisen kautta. Itse olen saanut osakseni rakkautta ja hyväksyntää sellaisilta ihmisiltä, joita muu maailma ei arvosta. Tässä varmasti on yksi syy, miksi pidän kirjaimellisen Raamatun tulkinnan sijasta tärkeänä Raamatun sanoman soveltamista tähän päivään ja ihmisten elämäntilanteisiin. Tulevana diakonina olen kiinnostunut vapautuksen teologiasta ja se on myös linjassa oman Raamatun tulkintani kanssa. Vapautuksen teologian

lähtökohtana on elää teologiaa todeksi köyhien ja syrjäytyneiden kesellä. Tätä ei voi kuitenkaan tehdä irrallaan yhteiskunnasta sekä sen arvoista ja normeista. Silti kristityn tehtävä on korostaa oikeudenmukaisuutta ja lähimmäisen rakkautta kaikissa tilanteissa.

Opintojen yhteydessä olen tutustunut Moonaan ja Siiriin. Meidän elämäntilassamme, hengellisyydessämme ja ammatillisessa suuntautumisessamme on paljon samankaltaisuutta. Lapsuuden kodin kristilliset arvot ovat meille kaikille tärkeitä. Lapsena osallistuimme seurakunnan toimintaan, vaikka emme nyt aikuisena olekaan kovin aktiivisia seurakuntaisia. Jumala on kuitenkin puhutellut meitä yliluonnollisten kokemusten kautta. Nuoruuden etäännyminen hengellisyydestä vaihtui kriisin kautta haluun tehdä työtä apua tarvitsevien parissa. Moonan ja Siirin suhde Raamattuun ja heidän käsityksensä sen tulkinnasta poikkeavat kuitenkin minun käsityksistäni. Moona on opiskellut erään herätysliikkeen ylläpitämässä kansanopistossa, jossa myös opiskeltiin Raamattua. Hän korostaa Raamatun olevan yhtenäinen kirjana, jonka tehtävä on kertoa Jeesuksen elämästä ja kuolemasta sekä hänen ylösnousemuksestaan osana Jumalan ihmisten kanssa tekemää liittoa ja pelastussuunnitelmaa. Moona suhtautuu Raamatun tutkimukseen myönteisesti, mutta muistuttaa kuitenkin Jumalan olevan lopulta tieteen ja tutkimuksen yläpuolella.

Siirin lapsuuden kodissa ei luettu Raamattua. Sitä kuitenkin säilytettiin kotona kirjahyllyssä. Siirin elämässä Raamattu on liittynyt erityisesti osaksi seurakunnan toimintaa. Siiri sanoo, että Raamattu on hänelle ihmisten todistusta Jumalasta. Keskeistä Raamatusta onkin sen universaali sanoma, jota voi soveltaa kautta aikain. Siiri korostaa Raamatun tulkinnassa eettistä harkintaa ja suvaitsevaisuutta. Hänen mukaansa Raamatusta on erilaisia tulkintoja ja ihmisten tulisi ymmärtää, että nämä tulkintavaihtoehdot ovat tietyssä kontekstissa ”sovittu totuus.”

Opintojen aloittamisen Diakissa olen nähnyt alusta asti osana Jumalan suunnitelmaa. Jätin asian jo hakuvaiheessa Jumalan käsiin. Minulle lähimmäisen rakkaus on kirkon työn takana oleva merkittävin arvo. Kirkon tehtävä on tukea ja auttaa apua tarvitsevia. Opintojen alettua diakonin työn laaja-alaisuus on kuitenkin tullut minulle yllätyksenä. Kirkon työn omaksumisessa pidän keskeisenä oppimaan oppimisen taitoja ja motivaatiota tähän työhön. Kirkon työ ei ole minulle kuitenkaan välttämättä ainoa vaihtoehto, vaan keskeistä on hädänalaisten auttaminen, tapahtuipa se sitten kirkon tai sosiaalialan työssä.

Pihlan kertomuksen tarkastelua: Pihlan kertomus alkaa Murrayn (1989, s. 181-182) romanssille tyypillisesti harmonisesta tilasta. Pihla kasvaa kristityssä kodissa, jossa kristilliset arvot, erityisesti kaikkien ihmisten kunnioittaminen ja tasa-arvo, ihmisen elämäntilanteesta riippumatta ovat tärkeitä. Kodin vaikutus näyttäytyy sosialisoinnin osalta sellaisilla keskeisillä ja hitaasti muuttuvilla persoonallisuuden alueilla kuten arvot ja asenteet (Laurila 2013, s. 84). Tällä on Pihlan kertomuksessa erityistä merkitystä myös siksi, että Pihlan kertomuksessa ensimmäinen lapsuuden onnellista olotilaa haastava asia

on isän työttömyys. Hän joutuukin punnitsemaan lapsuuden kotinsa arvot ikään kuin kokemusasiantuntijuuden kautta.

Ensimmäisen yliluonnollisen kokemuksena Pihla kokee jo lapsuudessa. Valkoisen hahmon näkeminen seurakunnan tilaisuudessa voidaan tulkita Utraisen (2016, s. 138) tutkimuksen pohjalta enkelikokemukseksi. Pihla kokee myös muita erityisiä kokemuksia, joita hän pitää yliluonnollisina tapahtumina. Näissä kokemuksissa näkyvät suojeluksen ja varjeluksen teemat, jotka tulivat esiin myös Rancken (2017) tutkimuksessa.

Koulussa Pihla tuntee kuuluvansa joukkoon, sillä kouluyhteisöön kuuluminen ei edellytä muiden normien täyttämistä kuin sopivaa ikää ja kyseisen koulupiirin alueella asumista. Poulterin (2013, s. 128) mukaan koulu toimiikin tiedollisen aineksen lisäksi kristillisiä arvoja toteuttavana yhteisönä. Koulutoverin kautta Pihla päätyy myös tiukan hengellisen yhteisön jäseneksi. Pihlan lapsuuden kokemuksessa tiukasta hengellisestä yhteisöstä esiintyvät hengellisen väkivallan muotoina hengellistäminen sekä hengellinen kurinpito. Hengellistämisellä tarkoitetaan sellaisten toimintojen, näkemysten ja asioiden tuomista hengellisen arvioinnin kohteeksi, jotka eivät sinänsä ole hengellisiä. Nämä asiat voivat kuitenkin uhata yhteisön kontrollia liittyen esimerkiksi yhteisöstä irtautumiseen tai seksuaalisuuteen. Tämän vuoksi yhteisö luo näille asioille normit hengellistämällä ne. (Linjakumpu 2015, s. 224-225.) Tästä esimerkkinä voidaan nähdä useissa uskonnollisissa yhteisöissä kielletty tanssiminen. Uhkaaminen helvettiin joutumisella taas on sellainen rangaistus, joka seuraa yhteisön normien rikkomisesta. Linjakummun (2015, s. 202) mukaan uskonnolliset rangaistukset kulminoituvat kysymykseen yksilön erottamisesta yhteisöstä ja koska pelastusta ei yhteisön ulkopuolella ole, on kyseessä viime kädessä samasta asiasta.

Nuoruusiässä ja nuorena aikuisena Pihla etsii sellaista hengellistä yhteisöä, jonka jäsen hän voisi olla. Pihla ei kuitenkaan löydä paikkaansa isostoiminnasta, eikä myöhemmin nuorena aikuisena muustakaan seurakunnan toiminnasta ja kokee, ettei kykene täyttämään yhteisön jäsenelleen asettamia normeja. Tässä on nähtävissä viitteitä Fowlerin (1981, s. 151-173) Synteettis-sovinnaiseen uskonkehityksen vaiheeseen, jossa erilaiset pettymykset voivat johtaa etääntymiseen hengellisistä asioista.

Pihlan elämän suurin kriisi ja romanssille tavanomainen ”viimeinen taistelu” (ks. Murray 1989, s. 182) on oman lapsen kuolema. Kyse on sellaisesta Malisen (2000, s. 62-63, s. 134-136) kuvaamasta ”säröjä aiheuttavasta” kokemuksesta, joka haastaa koko Pihlan maailmankatsomuksen hengellisyyttä myöten. Aiempien tutkimusten mukaan äkilliset kriisit muuttavat ihmisen hengellisyyttä (Leppänen 2010, s. 80; Niemelä 2004, s.

205-206). Tämän seurauksena Pihla pohtii jo luopumista itselleen lapsuudesta asti tärkeästä kristinuskosta ja sen tavasta ymmärtää elämän todellisuutta. Vahva yliluonnollinen pyhän kokemus kuitenkin auttaa Pihlaa selviytymään kriisistään ja vakuuttaa hänet Jumalan hyvydestä. Pihla muistuttaakin Koskelan (2011, s. 291-294) tutkimuksen niitä vanhempia, joiden osalta lapsen menetystä on seurannut jumalasuhteen tilapäinen kriisi. Rancken (2017) tutkimukseen peilaten Pihlan voi ymmärtää selittävän tätä poikkeuksellista kokemusta itselleen kulttuurisesti ja ideologisesti tutusta kristinuskosta ja sen kertomuksista käsin. Esimerkiksi Raamatussa löytyy useita sellaisia kertomuksia, joissa Jumala ilmestyy ihmiselle tai puhuttelee häntä haastavassa elämäntilanteessa.

Pihla tarkastelee hengellistä elämäntarinaansa Jumalan johdatuksena, jossa yliluonnolliset kokemukset tai toisten ihmisten ratkaisut ovat merkkejä Jumalan toiminnasta hänen elämässään. Pihlan elämässä usko näyttäytyy hänelle merkittävänä voimavarana, josta hän on kokenut saavansa apua elämänsä eri vaiheissa. Näin on myös useimpien kirkon työntekijöiden elämässä (Niemelä 2004, s. 159-163, s. 186). Pihlan lapsuuden kokemukset kirjaimellisesta Raamatun tulkinnasta, mutta mahdollisesti myös omakohtainen elämäkokemus köyhyydestä ja surusta, ovat saaneet hänet tarkastelemaan Raamattua vapautuksen teologian näkökulmasta. Vapautuksen teologiassa Raamatun tulkinnan lähtökohtana ovat marginaalissa elävien ihmisten omat elämäntilanteet (ks. tästä McKenzie ja Haynesin 1999, s. 283-282). Opiskelukavereista Moonan Raamatun tulkinta näyttäytyy samankaltaisena pelastushistoriallisen näkemyksen kanssa. Tämä Raamatun tulkintatapa korostaa Jumalan toimintaa läpi historian kansojen vaiheissa (Riekkinen 2008, s. 315-316). Siiri taas näkee Raamatun vahvemmin länsimaiseen kulttuuriin sidottuna kirjana, jota tarkastellaan kirkon sisällä ajan mittaan muotoutuneiden pelisääntöjen mukaan. Hänelle merkittävää ei olekaan kysymys Raamatun totuudellisuudesta vaan siitä, miten sitä on Raamattua lukevan yhteisön sisällä eri olosuhteissa sovellettu. Tämän näkökulman Raamatun tulkinnassa on ottanut esiin myös Merenlahti (2007, s. 140-141).

Pihlan kutsumuksen keskiössä hänelle jo lapsuudesta asti tärkeät kristilliset arvot, joista oikeudenmukaisuus, kaikkien ihmisten kunnioittaminen ja auttaminen ovat tärkeimmät. Arvojen merkitys osana ammatin valintaa onkin keskeinen (Brown 1996, s. 337-338). Lapsuuden kodin arvot, kokemukset Jumalalta suoraan tai toisten ihmisten kautta vaikeuksissa saadusta avusta motivoivat tekemään auttamistyötä. Ammatilliselta suuntautumiseltaan Pihlan kertomus muistuttaa Jussan tarinaa. Toisin kuin Jussa, Pihla

kuitenkin kokee, että voi toteuttaa kristillisiä arvojaan kirkon alan työn lisäksi myös sosiaalialalla. Valtosen (2009) mukaan moni kristillisiin arvoihin sitoutunut Diakin opiskelija kokee voivansa toteuttaa kutsumustaan sosiaalialan työssä. Pihlan näkemykset työssä tarvittavista taidoista peilaavat hyvin postmodernin ajan työelämän vaatimuksia. Pihlan mainitsemat oppimaan oppimisen taidot ja työmotivaatio kuuluvat Räisäsen (1998, s. 14-15) mukaan osaksi yleiskvalifikaatiota, jotka integroituvat muihin työssä tarvittaviin keskeisiin kvalifikaatioihin. Nämä kvalifikaatiot ovat tärkeitä työprosessien hallinnassa sekä työelämän muuttuvissa tilanteissa. Väärälä (1995, s. 36-39) korostaakin, että motivaatio on yhteydessä resilienssiin ja kykyyn tarkastella työtä reflektiivisesti.

Laven ja Wengerin (1991) teorian näkökulmasta Pihlan kertomuksessa perhe ja seurakunta muodostavat ne kristilliset käytäntöyhteisöt, joissa he kasvavat lapsena ja nuorena. Suhde seurakuntaan käytäntöyhteisönä ohenee aikuistumisen myötä. Usko elää pikemminkin osana Pihlan sisäistä maailmaa. Pihlan kuvaamassa uskossa korostuu seurakuntayhteyttä vahvemmin suora yhteys Jumalaan oman rukouselämän ja yliluonnollisten tapahtumien kautta. Kristittynä Pihla on pikemminkin osa väljempää kristittyjen joukkoa kuin yksittäisen seurakuntayhteisön ja hengellisen liikkeen jäsen. Pihlan ja hänen opiskelutovereidensa Moonan ja Siirin suhde kirkkoon näyttäytyykin Porkan (2019, s. 54) tutkimuksen valossa enemmän vertikaalisena kuin horisontaalisena. Siitä, mihin kristilliseen yhteisöön he identifioituvat, voi saada viitteitä heidän suhteestaan Raamattuun. Raamatun voikin arvioida edustavan kertomuksessa Laven ja Wengerin (1991, s. 101-103) Tilannesidonnaisen oppimisen teorian yhteisön identiteettiä edustavaa artefaktia. Pihlalle Raamattu on artefaktina maailman laajan kristillisen kirkon symboli, joka tarjoaa mahdollisuuden valita erilaisista Raamatun tulkintavaihtoehdoista omiin hengellisiin korostuksiinsa sopivan, tässä tapauksessa vapautuksen teologisen näkemyksen. Moonan näkemyksessä Raamatun tulkinnasta taas korostuu luterilaisen kirkon oppi ja halu liittyä kirkon yhteiseen uskoon Juntusen (2004, s. 40-45) ja Talosen (2004, s. 116) kuvaamalla tavalla. Siirin suhde Raamattuun muistuttaa eniten tavallisen suomalaisen kulttuurikristityn asennoitumista, jossa Raamattu nähdään osana länsimaista yhteiskuntaa ja kulttuuria.

6.2.4 Kristityn kodin piiristä kirkon rivijäseneksi – Helmin kertomus

Helmin kertomuksen rakenne on romanssikertomuksille tyypillinen. Helmin tarinan loppuratkaisu poikkeaa kuitenkin täysin kaikista muista romanssikertomuksista. Helmille ammatillinen varmuus tarkoittaa sitä, ettei halua työskennellä kirkossa, vaan luopuu

kirkon työhön kelpoistavista opinnoista. Hän ilmaiseekin tyytyväisyytensä oman kirkkokuntansa rivijäsenenä olemiseen ja toimintaan osallistumiseen, silloin kun se tuntuu itsestä luontevalta. Helmin kertomuksessa tapahtumien syynä ei nähdä Jumalan johdatusta vaan pikemminkin sattuma ja lopulta oma valinta.

Varhaiskasvatuksen ohjaajaopiskelija Helmi kertoo: Kasvoin vähemmistökirkon jäsenenä perhepiirissä, jossa kristillisinä kasvattajinani toimivat erityisesti isovanhempani. Oman kirkkokuntani lisäksi osallistuin luterilaisen seurakunnan toimintaan. Kerran taas ollessani paikkakuntamme luterilaisella seurakuntatalolla, tuli seurakunnan työntekijä luokseni ja kertoi, kuulleensa minun olevan toisen kirkkokunnan jäsen. Myönsin näin olevan. Silloin hän pyysi minua poistumaan seurakunnan tiloista. Siihen loppui osallistumiseni luterilaisen kirkon toimintaan. Koko sukumme kuuluu vähemmistökirkkoon ja myös vanhemmillani on kielteisiä kokemuksia oman hengellisen vakaumuksensa takia luterilaisten taholta. Niin kävi sitten myös minulle.

Koko lapsuuden osallistuin sitten oman kirkkokuntani tapahtumiin ja viikkotoimintaan. Oman hengellisyyteni kannalta erityisen merkittävä tapahtuma oli eräs nuorille suunnattu leiri. Siellä tutustuin oman kirkkokuntani nuoriin myös oman kotipaikkakuntani ulkopuolelta. Jäin mukaan nuorten toimintaan useiksi vuoksiksi. Toimin erilaisissa rooleissa vapaaehtoisena kasvatuksen tehtävissä ja myöhemmin myös talkoolaisena kurssikeskuksessa. Aikuistumisen myötä ne hommat kuitenkin jäivät. Kun paras ystäväni kuoli yllättäen, otin vuosien jälkeen jälleen yhteyttä omaan kirkkokuntani työntekijään. Keskustelut tutun ihmisen kanssa auttoivat pääsemään kriisin yli.

Nykyään osallistun perheeni kanssa oman kirkkokuntani toimintaan kristillisinä juhlapäivinä sekä perhejuhlien yhteydessä. En silti koe tarvitsevani kirkkoa hengellisen elämäni hoitamiseen. Tärkeämpää minulle pyhän kohtaamisen kannalta on luonnossa liikkuminen. Raamatulla ei minulle erityisen tärkeää merkitystä.

Kirkon alan opintoja päädyin opiskelemaan Diakiin vahingossa. Huomasin Diakin sosionomikoulutuksen alkavan ja ajattelin ihan vain kokeilla, pääsisinkö opiskelemaan. Jotenkin ohitin täysin sen, että tutkintoon kuului myös kirkon alan kelpoisuus. Opintojen alettua tajusin, mihin olin evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuulumattomana ja kirkon työhön haluamattomana joutunut. Lopulta päädyin siihen, että käyn nämä ensimmäiset kurssit tässä porukassa ja haen sitten siirtoa tavallisiin sosionomi -opintoihin. Luulen, että näiden ensimmäisten kirkollisten opintojen suorittaminen on minulle vaativaa, mutta otan sen tutustumisena kristinopin perusteisiin ja luterilaiseen kirkkoon.

Helmin kertomuksen tarkastelua: Helmin kertomuksessa kristitty perhepiiri, oma kirkkokunta ja luterilainen seurakunta muodostavat sen tilan, jossa hengellisyys voi toteutua. Murray (1989, s. 182.) jaottelun romanssikertomukselle tyypillinen harmonia

kuitenkin rikkoutuu, kun Helmiä pyydetään poistumaan luterilaisen seurakunnan tiloista ja toiminnasta. Tämä kokemus on Helmin kertomuksessa säröä aiheuttava kokemus. Kyse on hetkestä, jossa ajatus erilaisten kristittyjen ja kristillisten yhteisöjen rauhanomaisesta rinnakkainelosta särkyi. Tämän seurauksena Helmi joutuu luopumaan aiemmasta ajattelutavastaan ja yhteydestään luterilaiseen seurakuntaan. Tämän voi nähdä kertomuksessa Malisen (2000, 62-63, s. 134-136.) tutkimuksen mukaisena ”säröjä aiheuttavana kokemuksena”. Helmin vanhempien kokemusten voi myös arvioida vahvistavan niitä selitysmalleja, jotka Helmi antaa tilanteelle. Tutkimusten mukaan vanhempien välittämällä uskonnollisilla arvoilla on vaikutusta heidän lastensa edustamiin käsityksiin (Bengtson ym. 2013; Laurila 2013, s. 84). Helmin aikuiselämän suurin kriisi eli parhaan ystävän kuolema, saa hänet hakemaan apua omasta kirkkokunnastaan. Tämä on Helmin kertomuksen romanssille ominainen viimeinen taistelu (ks. tästä Murray 1989, s. 182). Omasta kirkkokunnastaan saamansa avun turvin Helmin selviää kriisistään.

Helmin kertomuksessa paluu alun harmoniseen tilaan edellyttää uuden kristillisen identiteetin löytämistä oman kirkkokunnan rivijäsenenä sekä tämän julkistamista Harrén (1993) teorian mukaisesti luopumalla luterilaisen kirkon työhön pätevöittävästä opintolinjasta. Buchertin (2013) tutkimuksen mukaan syyt teologian opiskelijoiden kirkollisesta opintolinjasta luopumiseen johtuvat opinnoista, elämäntilanteesta tai sosiaalisesta kontekstista. Valtosen (2009) tutkimus osoittaa, että Diakin opiskelijoiden keskuudessa opinnoista luopumisen syynä näyttää olevan opiskelijan käsitys alan soveltumattomuudesta itselle. Helmin osalta soveltumattomuus liittyy siihen, ettei hän ole luterilaisen kirkon jäsen. Tavallaan voikin ajatella, että hänen tilanteessaan opintoihin liittyvät syyt, elämäntilanteeseen liittyvät syyt sekä sosiaaliset syyt kietoutuvat toisiinsa. Toisaalta Helmillä ei ole halua työllistyä myöskään oman kirkkokuntansa työntekijäksi. Helmin tarinassa romanssikertomuksille tyypillinen päähenkilön kunniallisuus ja ylemmyys näyttäytyy kuitenkin Hännisen (2000, 96) kuvaamalla tavalla Helmin positiivisessa suhtautumisessaan jäljellä oleviin kirkon alan opintoihin.

Tilannesidonnaisen oppimisen teorian näkökulmasta Helmin kertomuksessa kristilliset käytäntöyhteisöt muodostavat lapsuudessa kristitty koti, oman kirkkokunnan yhteisö ja luterilainen seurakunta. Koska luterilainen seurakunta kuitenkin torjuu Helmin, ei mahdollisuutta tämän käytäntöyhteisön jäsenyyteen ole. Tässä seurakunnan tilat näyttäytyvät Laven ja Wengerin (1991, s. 56) teorian näkökulmasta seurakuntayhteisön olemusta ja identiteettiä ilmentävänä artefaktina. Kertomuksessa tiloista poistamisen voi nähdä symbolina Helmin ulossulkemisesta koko seurakuntayhteisön jäsenyydestä (Lave

& Wenger 1991, s. 101-103). Tämä tapahtuma viestittää Helmille myös koko luterilaisesta kirkkoyhteisöstä ulossulkemista. Sen sijaan oma kirkkokunta tarjoaa mahdollisuuden siirtyä vähitellen yhteisön reunalta kohti keskustaa. Helmin tapauksessa tämä näyttäytyy lapsuudessa toimintaan osallistumisena ja nuoruudessa vapaaehtoisena toimimisena. Identiteetin rakentaminen ja asteittain syvenevä osallistuminen tapahtuvat siirtymällä yhteisön reunalta kohti keskustaa (Lave & Wenger 1991, s. 95, s. 110). Aikuisuuden myötä Helmi kuitenkin irtautuu oman kirkkokuntansa käytäntöyhteisöstä. Myöhemmin Helmi tulee tämän yhteisön jäseneksi uudelleen elämäntilanteessa, jossa hän tarvitsee yhteisön tukea. Tällöin Helmi valitsee tietoisesti roolin yhteisön reunalla, sillä motivaatiota käytäntöyhteisön keskustaan siirtymiseen ei ole. Laven ja Wengerin (1991, s. 117, s. 122) jäsenyys käytäntöyhteisössä edellyttääkin aina yksilön omaa halua.

6.2.5 Etsijän tie kirkon työntekijäksi? – Alisan kertomus

Diakoniopiskelija Alisan kertomus edustaa tässä tutkimuksessa niitä aineiston tarinoita, jotka ovat muodoltaan ironiakertomuksia. Kertomuksissa asiat eivät näyttäydy itsestään selvästi hyvinä tai pahoina. Alisan kertomus onkin kasvutarina, joissa omaa elettyä elämää tarkastellaan analyttisesti. Tapahtumien taustalla vaikuttavana voimana näyttäytyvät erityisesti Alisan omat valinnat. Vaikka Alisa päätyy kertomuksissaan hengelliseen ja tavallaan myös ammatilliseen varmuuteen, jää loppuratkaisu kuitenkin ironialle tyypillisesti avoimeksi.

Diakoniopiskelija Alisa kertoo: Lapsuuden kotini oli tavallinen, lähinnä kulttuurikristillinen koti. Vanhemmillani oli kuitenkin aika erilaiset kasvatusperiaatteet. Isovanhempani olivat uskovaisia. Kaikki tämä vaikutti suhteeseeni uskontoon. Kävin myös siskoni kanssa pyhäkoulussa ja seurakunnan kerhossa, vaikka en siitä paljon mitään muistakaan. Jonkinlaisen jäljen seurakunnan toimintaan osallistuminen kuitenkin minuun jätti. Lapsena toivoin Jumalalta jotakin yliluonnollista merkkiä. Olin pettynyt, kun aika kului, mutta mitään ihmettä ei tapahtunutkaan. Luin myös itsekseni Raamattua, mutten jaksanut sukluetteiloita pidemmälle.

Lapsena ystäväpiirini kuului sekä kristittyjen että ateistiperheiden lapsia. Heidän kauttaan pääsin havainnoimaan sitä, miten uskoon ja uskontoon voi suhtautua monin eri tavoin. Rippikoulua odotin silti jännittyneenä. Ajattelin, että ehkä siellä tapahtuisi jotakin erityistä. Toisaalta halusin pitää suojakuoreni kovana, jotta eivät muut huomaisi, että hengelliset asiat kiinnostivat. Rippikoulu oli ihan myönteinen kokemus, mutta en löytänyt paikkaani seurakunnan nuorten joukosta. Jatkoin kuitenkin asioiden pohtimista itsekseni. Nuoruudesta on jäänyt mieleen yksi ilta, kun taas pyörimme kavereiden kanssa kaupungilla. Evankelioimassa oleva ikäiseni

poika vaati minua helvetillä uhkaamalla tekemään uskonratkaisun. En voinut hyväksyä sellaista painostamista. Muistan, että tapahtuma ärsytti, mutta se sai minut myös oivaltamaan, että uskon sallivaan ja rakastavaan, en ehdottomaan ja tuomitsevaan Jumalaan.

Koin olevani kristitty, mutta samalla vakuutuin siitä, että kaikki uskonnot johtavat samaan päämäärään. Pyysin erästä kirkon työntekijää keskustelemaan kanssani tästä löydöstä. Hän kuitenkin tuomitsi näkemykseni epäkristillisinä. Koin tulleeni tyrmätyksi. Otin etäisyyttä kaikkeen kristilliseen. Kerran olin viettämässä iltaa siskoni kavereiden luona. Juttelin aika monen henkilön kanssa hengellisyyteen liittyvistä asioista. Yhtä keskustelua seurasi erikoinen tapahtuma. Koin koko elämäni ravisuttavan kokemuksen. Rakkaus ja valo täyttivät minut. Vapauduin ahdistuksestani ja jokin muuttui. Sen jälkeen hakeuduin aina kun mahdollista puhumaan ihmisten kanssa, jotka edustivat erilaisia katsomuksia ja uskontoja. Niiden keskustelujen aikana ymmärsin, että olin jonkin sellaisen jäljillä, jota minun täytyi seurata.

Aloin tutustua tietoisesti erilaisiin uskonnollisiin perinteisiin. Osallistuini moniin tapahtumiin, joissa painottuivat uskonnolliset kokemukset. Samaan aikaan luin kaiken, minkä käsiini sain erilaisista katsomuksista. Siskollani oli ollut samanlainen uskonnollinen etsintä päällä kuin minullakin. Hän oli mennyt joitakin vuosia aiemmin mukaan myös erään kristillisen yhteisön toimintaan. Yhdessä heidän tapahtumassaan ollessamme siskoni sanoi, että on alkanut ajatella, ettei ihmisen tarvinnut valita vain yhtä uskontoa. Hänen mukaansa erilaiset ajattelutavat saattoivat tukea toisiaan ja elää sopusoinnussa ihmisen sydämessä. Silloin koin oivalluksen. Nykyään ajattelenkin olevani sinut hengellisyyteni kanssa. Elämänmatkaltani erilaisten perinteiden kautta löytämäni ”henkisyys” edustavat enkeli- ja reikihoidot, joissa käyn. Niiden rinnalla elää nyt myös lapsuudesta tuttu kristillisuus. Osallistun kotiseurakuntamme toimintaan aktiivisesti.

Raamattuun minulla ei ole kovin läheistä suhdetta. Toki yritin taas selailla sitä opintojen alkaessa, mutta en oikein tiennyt, mitä sieltä pitäisi etsiä. Minua vaivaa Raamatussa erityisesti se, että kirkon työntekijät tuntuvat omistavan tiedon siitä, miten Raamattua saisi tai pitäisi tulkita. Jo Raamatun synnyn näen mielivaltaisena prosessina, jossa Raamatusta on pyritty tekemään yhtenäistä kirjaa ja häivyttämään sen erilaiset painotukset. Onneksi Raamatun tutkimus avaa tällaisia prosesseja ja antaa mahdollisuuden tarkastella niitä myös kriittisesti. Raamatussa monet asiat ovat myös sidoksissa omaan aikaansa. Joskus olenkin leikitellyt ajatuksella, että Raamattuun kirjoitettaisiin uusia tekstejä.

Valmistumiseni jälkeen haluaisin työllistyä diakoniksi. Koen kutsumusta nimenomaan hengelliseen työhön. Vapaaehtoisena toimiminen sekä tuttujen työntekijöiden esimerkki ovat vahvistaneet tätä näkyä. Olen kuitenkin pohtinut kriittisesti mahdollisuuksiani työskennellä kirkossa. Toistuvasti olen kyselyt itseltäni, mikä kirkon sanomassa ja diakonin työssä on tärkeintä? Eikö se ole ihmisten auttaminen, yhteyden löytäminen ja heidän saattamisensa kosketuksiin Jumalan kanssa? Monet ovat niin väsyneitä kristillisiin sanoihin ja liturgiaan. Onko kirkon työntekijöiden kaikkien pakko olla samasta puusta veistettyjä? Pitääkö työntekijän kristillisyyden

olla puhdasta? Sallitaanko erilaisuus ja onko mahdollista, että kirkon työntekijä lähestyy ihmisiä kirkon perinteestä poikkeavin sanoin ja teoin, jos hän niiden avulla kykenee koskettamaan ja auttamaan? Ennen kaikkea olen kysellyt, kelpaanko minä tällaisena, kuin olen? En voi olla ainoa kaltaiseni. Ehkä minullekin löytyy paikka. Ehkä juuri minun kaltaisiani tarvitaan.

Alisan kertomuksen tarkastelua: Alisan kertomuksen lähtökohtana on kulttuurikristillinen koti. Lapsuudessa kodin ulkopuolisia kristillisyyden kannalta vaikuttavia henkilöitä ovat myös isovanhemmat. Tutkimusten mukaan isovanhemmilla onkin suuri merkitys lapsen uskonnolliseen sosialisatioon (Bengtson ym. 2009; Bengtson ym. 2013; Grob ym. 2007; Porkka 2017; Porkka & Tervo-Niemelä 2017; Tervo-Niemelä 2017). Alisa osallistuu myös siskonsa kanssa seurakunnan toimintaan, joka on hänelle merkityksellistä. Alisan mainitsemat kerho- ja pyhäkoulutoiminta ovat niiden viiden toimintamuodon joukossa, jotka tavoittavat eniten lapsia ja nuoria (Hytönen 2016, s. 134-135). Tämän lisäksi Alisa rukoilee Jumalalta erityisestä merkkiä, mutta pettyy kun ei koe yliluonnollista kokemusta. Tämän voi nähdä Fowlerin (1981, s. 122-134) intuitiivis-projektiivisen vaiheelle tyypillisenä ajatteluna, sillä se ilmentää omaa toivettaan siitä, että Jumala puhuttelisi erityisesti häntä ja kutsuisi hänet palvelukseensa.

Lapsena Alisa havainnoi erilaista tapaa suhtautua uskontoon kavereiensa ja heidän perheidensä kautta. Tämä on yksi esimerkki siitä, kuinka moniarvoisessa maailmassa kodin lisäksi myös muut sosiaalistajat vaikuttavat yksilön uskonnolliseen kehitykseen (Bengtson ym. 2009; Bengtson ym. 2013; Porkka 2017; Porkka 2019, 2; Porkka & Tervo-Niemelä 2017; Raitanen 2001, 190; Tervo-Niemelä 2017). Rippikoulua kohtaan Alisalla on myönteisiä odotuksia. Tämä johtunee siitä, että rippikoululla on yleensä myönteinen vaikutus nuorten elämään ja hengellisyyteen ja vain pieni vähemmistö kokee rippikoulun kielteisenä kokemuksena (Schweitzer ym. 2010, Schweitzer ym. 2015; Niemelä 2008, 2010a, 2010b). Mitään suurta mullistusta Alisan elämässä ei kuitenkaan tapahdu.

Alisa on kertomuksessaan ironialle tyypillinen älyllinen toimija, joka tekee oman uskonnollisuutensa suhteen tietoisia ratkaisuja (ks. tästä Hänninen 2000, 96). Alisan tarinassa tämä näyttäytyy nuoruuden kokemuksissa ahdasrajaisestä ja tuomitsevasta hengellisyydestä. Nämä kokemukset saavat hänet tarkastelemaan omia käsityksiään sekä tekemään valinnan, minkälaista uskonnollisuutta hän haluaa edustaa. Tästä esimerkkeinä voi pitää Alisan kohtaamista evankelioivan nuoren miehen kanssa sekä keskustelua kirkon työntekijän kanssa. Näiden tilanteiden voi nähdä ilmentävän Fowlerin (1981, s. 174-183) individualistis-reflektiivistä vaihetta, jossa painottuu uskon älyllisyys. Tämä vaihe on omien rajojen ja tietoisien maailmankatsomuksen valinnan aikaa. Individualistis-

reflektiivisessä vaiheessa perinteiset arvot, uskomukset ja auktoriteetit sekä niihin liittyvät symbolit arvioidaan uudelleen. Kirkon myös odotetaan toimivan hengähdyspaikkana, mutta myös paikkana, jossa on mahdollisuus älylliseen pohdintaan. Laurilan (2013, s. 81-101) tutkimuksen mukaan kodin lisäksi myös ympäristöllä tai yksittäisillä ihmisillä on vaikutusta kirkon alan opiskelijoiden ammatinvalintaan. Alisalle kielteiset kokemukset rajaavasta hengellisyydestä ovat merkittäviä hänelle vielä myöhemmin kirkon alan opintojen alussakin, kun hän pohtii oman uskonsa kelvollisuutta kirkon työntekijälle.

Alisan kertomuksessa Hännisen (2000, s. 96) kuvaama ironialle ominainen piirre on se, että hän rikkoo totuttuja kristitylle, kirkon alan opiskelijalle ja tulevalle kirkon työntekijälle mielikuvissa asetettuja rajoja ja rooliodotuksia. Tällaisia ovat esikuvallinen käyttäytyminen ja pitäytyminen kirkon uskossa ja opetuksessa (ks. esim. Isomäki ym. 2018; Kirkollisten toimitusten kirja 2004, s. 27, s. 54; Niemelä 2013b, s. 227). Nuorena aikuisena Alisa kokee yliluonnollisen kokemuksen, joka intensiivisyydessään muistuttaa psykedeelisten päihteiden käyttäjien kokemuksia (ks. tästä Clack 2014). Tämän jälkeen Alisa hakeutuu erilaisiin uskonnollisiin tapahtumiin ja opiskelemaan omatoimisesti aihetta. Alisa päättyy siskonsa kanssa uudelleen kosketuksiin kristillisyyden kanssa. Siskon sallivan suhtautumisen kautta hän kokee, että erilaiset uskonnolliset vaikutteet ja kristillisyyden voivat olla olemassa hänen elämässään rinnakkain ja palaa takaisin kirkon jäseneksi. Hän osallistuu myös aktiivisesti seurakunnan toimintaan. Alisa kuvaa hengellisyytensä olevan ”sekoitus monenlaista hyvää kristillisyyttä ja henkisyyttä”. Alisa muistuttaakin profililtaan Ketolan (2016, s. 70-73) tutkimuksen valossa tyypillistä uushenkisten uskomusten kannattajaa. Alisa kokee olevansa oikealla tiellä ja sallivan Jumalan hyväksyvän hänet sellaisena kuin on. Kertomuksen avoin tapa tarkastella vastausten löytämistä muiden uskontojen ja uushenkisyyden parista sekä niiden hyväksyminen kristinuskon rinnalle herättävät lukijassa hämmennystä. Kertomuksen päähenkilön hämmennystä herättävät valinnat ovat Hännisen (2000, s. 96) mukaan tunnusomaisia juuri ironiakertomuksille.

Alisan uskonnollisuudessa painottuvat Hännisen (2000, s. 96) mukaan ironialle tyypilliset sekä kokemuksellisuus että älyllinen pohdinta ja sen perusteella tehdyt tietoiset valinnat. Raamatun rooli jää kuitenkin hänen kertomuksessaan ohueksi. Alisa kertoo lukeneensa Raamattua itsenäisesti sekä lapsena että nuorena, mutta innostuksen hiipuneen molemmilla kerroilla alkuunsa. Lapsuuden onnistuneet itsenäiset Raamatun lukukokemukset ovatkin Leppäsen mukaan (2010, s. 75) usein sidoksissa vanhempien

kannustukseen ja hyväksynnän hakemiseen heiltä. Tällaista tukea Alisa ei kuitenkaan saa kotoa. Alisa luonnehtii raamattusuhdettaan etäiseksi. Hän näkee Raamatun historiaansa sidottuna kirjana ja suhtautuu kriittisesti kirkkoon Raamatun tulkinnan auktoriteettina. Tämä tulee lähelle uskonnon-historiallista tapaa tarkastella Raamattua (Räisänen 1989, s. 16-17). Alisan mukaan Raamatun erilaisia korostuksia ei tarvitse yhtenäistää tai selittää pois. Myös Lehtipuu & Pesonen (2008, s. 38-44) korostavat Raamatun moniäänisyyttä ja Raamatun kirjojen keskinäistä ristiriitaisuutta. Alisa pitää tärkeänä Raamatun tekstien tarkastelua nykypäivän ja nykyihmisen kontekstissa. Tässä hänen näkemyksensä muistuttavat kontekstuaalisen teologian painotuksia (Riekkinen 2008, s. 318).

Alisa toivoo työllistyvänsä valmistumisen jälkeen kirkkoon, sillä hän kokee kutsumusta nimenomaan hengelliseen työhön. Myös Ritokoski & Valtonen (2003, s. 28) yhdistävät kutsumuksen nimenomaan hengelliseen työhön. Alisan osalta tähän innostavat kokemukset kirkon vapaaehtoistyöstä ja tuttujen kirkon työntekijöiden antama esikuva. Samaistuminen itselle tärkeisiin henkilöihin onkin identiteetin muotoutumisen kannalta merkittävä asia (Appiah 2005; Erikson 1968). Silti Alisa pohtii, voiko hänen kaltaisensa henkilö työskennellä kirkossa. Alisan kertomuksessa ei ole selkeää myönteistä tai kielteistä loppuratkaisua. Tämä on Murrayn (1989, s. 181-182) mukaan tyypillistä ironiakertomukselle. Toisaalta Alisa kokee olevansa sinut oman hengellisyytensä kanssa ja on valmis työskentelemään kirkossa, toisaalta hän jää miettimään kirkon suhtautumista taustaansa ja sellaiseen kristillisyyteen, jota hän tällä hetkellä ilmentää. Kirkon työntekijän ammatillisen identiteetin muotoutumisen osalta on kuitenkin tärkeää, että opiskelija kykene sopeuttamaan hengellisen erityiskorostuksensa osaksi työhön kuuluvaa identiteettiään, eikä hänen tarvitse luopua siitä. Vain näin voi syntyä kokemus siitä, että kirkossa on tilaa myös hänen kaltaisilleen työntekijöille. (Salomaa 2017.)

Laven ja Wengerin (1991) teorian näkökulmasta Alisan lapsuudessa kristillisen käytäntöyhteisön muodostaa seurakunta, jota edustavat sekä isovanhemmat että seurakunnan toimintaan osallistuminen. Alisan motivaatio sitoutua seurakuntayhteisöön lapsuudessa on vahva. Yhteisön kertomuksissa elävät kokemukset Jumalalta saaduista yliluonnollisista kokemuksista, eivät hänen kohdallaan kuitenkaan toteudu. Hänellä ei myöskään ole sellaista konkaria tai eksperttiä tukena, joka avaisi Raamattua yhteisön identiteettiä symboloivana artefaktina. Laven ja Wengerin (1991, s. 87, s. 95-98) mukaan juuri ekspertti on se, joka edustaa yhteisön identiteettiä koko olemuksellaan. Toisaalta yhteisön jäsenyys ja sen perinnön omaksuminen edellyttää myös mahdollisuutta vuorovaikutukseen (Lave & Wenger 1991, s. 109, s. 117).

Kasvaessaan Alisa tulee tietoiseksi ystäviensä perheiden kautta, että oman kristillisen yhteisön lisäksi on myös muita uskonnollisia käytäntöyhteisöjä, joista yksilö voi olla osallinen. Myös Lave ja Wenger (1991, s. 36, s. 98) pitävät yksilön osallisuutta useissa käytäntöyhteisöissä mahdollisena. Alisa käy identiteettineuvottelua oman seurakuntayhteisönsä sisällä ja peilaa suhdettaan sen ideologiaan. Tämä näyttäytyy sellaisissa tapahtumissa kuin kohtaaminen evankelioivan pojan kanssa, rippikouluun osallistuminen, kiinnostus muista uskonnoista ja lopulta keskustelu kirkon työntekijän kanssa. Käytäntöyhteisöissä tietäminen nimenomaan syntyy suhteessa toisiin toimijoihin sekä heidän toimintaansa sosiaalisen järjestäytymisen kautta (Lave & Wenger 1991, s. 98, s. 101.) Yhteisöä ja sen identiteettiä edustava kirkon työntekijä on ekspertti, joka torjuu Alisan. Alisan ajattelu näyttäytyykin Laven & Wengerin (1991, s. 57) teorian valossa uhkana yhteisön perinnettä, kulttuuria ja ideologiaa kohtaan. Vaikka ekspertin mukaan syy hylkäämiseen on ideologinen, kyse on myös sosiaalisesta torjunnasta. Mikäli yksilöllä ei ole mahdollisuutta syventää osallisuuttaan yhteisössä, jää tavoite täysjäsenyydestä toteutumatta (Lave & Wenger 1991, s. 56). Alisa irtautuu yhteisöstä ja lähtee etsimään muuta tai muita uskonnollisia käytäntöyhteisöjä, joiden jäseneksi hän voisi liittyä.

Myöhemmin sisko edustaa Alisalle kristillisen yhteisön sisällä olevaa sallivaa konkaria, jonka suhtautuminen antaa Alisalle uudelleen mahdollisuuden harkita jäsenyyttä jossakin kristillisessä yhteisössä. Kirkkoa edustava kotiseurakunta hyväksyy hänet jäsenekseen ja tarjoaa mahdollisuuden siirtyä vapaaehtoisena yhteisön reunalta kohti keskustaa. Alisan motivaatio siirtyä käytäntöyhteisön keskelle työntekijän eli ekspertin rooliin on vahva. Yhteisön täysjäsenyys on edellytys eksperttinä toimimiseen. Täysjäsenyys taas edellyttää Laven ja Wengerin (1991, s. 56, s. 122) mukaan juuri mahdollisuutta osallisuuteen yhteisön toiminnasta. Samaan aikaan hän kuitenkin pohtii sitä, missä määrin yhteisö hyväksyy ekspertiksi henkilön, joka ei kanna yhteisön ideologiaa ja identiteettiä ”puhtaasti” vaan on valmis käyttämään yhteisön perinteestä poikkeavaa kieltä. Haasteena Alisa näkee myös poikkeamisensa käytäntöyhteisön rituaalisesta käyttäytymisestä sekä kriittisyytensä yhteisön perintöä edustavaa artefaktia Raamattua kohtaan. Toisaalta Alisa toisi mukanaan yhteisöön uusia ajatuksia, jotka voivat Lave & Wenger (1991, s. 57) mukaan uudistaa yhteisöä ja muokata sen identiteettiä.

6.2.6 Kristityn kodin kasvatti vailla ammatillista varmuutta – Minjan kertomus

Minjan kertomus edustaa aineiston tragediakertomuksia. Näille kertomuksille tyypillistä on alku, joka muistuttaa romanssin onnellista alkutilaa. Opiskelijan kertomuksen alun teemoja ovat kristillinen koti sekä osallistuminen seurakunnan toimintaan lapsena. Tragedialle ominaiset haasteet ja kriisit, jotka ovat muodoltaan hyvin samanlaisia kuin romanssikertomuksissa, ilmaantuvat kuitenkin uhkaamaan alun tasapainoa. Toisin kuin romanssissa, tragediassa päähenkilö ei kuitenkaan onnistu voittamaan haasteita. Kertomuksessa oma ammatillinen varmuus jää saavuttamatta. Minjan tarinassa tapahtumien taustalla vaikuttava voima on pikemminkin sattuma, kuin Jumalan johdatus tai oma valinta.

Diakoniopiskelija Minja kertoo: Kasvoin kristityssä kodissa, vaikka kaikki perheenjäseneni ei kuuluneetkaan kirkkoon. Kotona isä opetti iltarukouksen, joka oli kulkenut suvussamme sukupolvelta toiselle. Vanhempani ja isovanhempani ohjasivat minut jo pienenä seurakunnan toiminnan pariin. Isovanhempien kanssa kävin jumalanpalveluksissa. Lisäksi osallistuin monenlaisiin lapsille tarkoitettuihin kerhoihin ja tapahtumiin. Lasten toimintaa veti vanhempi nainen, joka johdatti meitä lapsia Raamatun tekstien ja hengellisten asioiden pariin leikkien ja laulujen avulla. Kaikki olivat tervetulleita uskonnollisesta taustasta tai perheen sosiaalisesta asemasta riippumatta. Oman perheeni suhtautuminen sekä kerhon vetäjän asenne opettivat jo pienenä sen, ettei kirkkoon kuuluminen ole mikään kristillisyyden mittari.

Rippikouluunkin osallistuin muiden mukana. Itse rippileiri ei tosin ollut mielestäni kovinkaan onnistunut. Nuorisotyönohjaajan kanssa käymäni keskustelut olivat kuitenkin hyvin valaisevia ja antoivat paljon rakennusaineita omaan uskonelämäni. Hänen kanssaan puhuimme Jumalan olemassaolosta, Raamatusta ja muista mieltäni askarruttaneista asioista. Häneltä opin myös, etteivät asiat ole aina mustavalkoisia, mutta lopulta kaikella on tarkoituksensa. Vaikka nämä keskustelut vahvistivat uskoani, huomasin kuitenkin kaipaavani jotakin konkreettisia todisteita Jumalan olemassaolosta sekä siitä, että hän johdattaa elämäni jollakin tavalla.

Aikuistumisen kynnyksellä uskoni joutui koetukselle, kun useampi minulle läheinen kuoli lyhyen ajan sisällä. En voinut ymmärtää, miksi minulle tapahtui näin. Ajattelin, että Jumalaa ei voi olla olemassa. Oli liian tuskallista uskoa sellaiseen Jumalaan, joka tuo vain surua eikä mitään ilon aihetta. Juttelin asiasta papin kanssa, joka siunasi vaarini. Hän sanoi, ettei Jumala ollut hylännyt minua, vaan koetteli minua. Se oli tosi ahdistavaa. Jotenkin sen jälkeen en halunnut ajatella seurakunnan toimintaa, enkä uskoani vaan kätkin sen johonkin syvälle sydämeeni. Koin jääneeni yksin uskoni kanssa, en silti puhunut asiasta kenellekään.

Työllistyin aika nuorena matkailualalle ja reissasin ympäri Suomea. Huomasin, että muutamalle työkaverilleni hengelliset asiat olivat tärkeitä. Meille tuli tavaksi käydä kirkossa aina, kun saavuimme johonkin uuteen paikkaan ja siihen sattui mahdollisuus. Juttelimme paljon

hengellisistä asioista. Nämä keskustelut auttoivat minua kaivamaan uskoni jälleen esiin. Ymmärsin myös, että olen kasvanut uskooni rauhassa ja hitaasti, vaikka Jumala on minua koetellutkin. Tänä päivänä kristillisyys tuntuu omalta ja sen onkin läsnä elämässäni sekä vapaa-ajalla että työssä. Suvussamme kulkeneen iltarukouksen olen siirtänyt omille lapsilleni. Suvun perintö tukee omaa hengellisyttäni muutenkin. Edelleen käymme sukulaisten kanssa yhdessä kirkossa juhlapyhinä ja muutenkin silloin tällöin. Se on minulle tärkeää. Lisäksi nykyinen työpaikkani tekee yhteistyötä seurakunnan kanssa ja pääsen usein mukaan erilaisiin kirkollisiin tilanteisiin työroolistani käsin.

Raamatun tuntemukseni on aika ohutta. Toki jumalanpalveluksissa on tullut kuultua moniakin Raamatun tekstejä. Tuntuu kuitenkin, etten oikein hahmota Raamattua kokonaisuutena, kun olen tutustunut kirjoituksiin ilman minkäänlaista johdonmukaisuutta. Raamatun taustasta ja historiasta tiedän vain sen, mitä olen lapsena oppinut seurakunnan toiminnassa ja nuorena riparilla. En silti ymmärrä, miksi jotkut tulkitsevat Raamattua kirjaimellisesti. Esimerkiksi pidän Paavalin opetusta naisilta vaadittavasta hillitystä, vaatimattomasta ja säädyllisestä käyttäytymisestä sekä lasten synnyttämistä pelastuksen edellytyksinä ihan käsittämättömänä. Minulle tätä on turha perustella sillä, että Adam luotiin ensin tai väittää, että naisten pappeus olisi tämän vuoksi mahdotonta. Ajattelen, että Paavali puhui vertauskuvallisesti.

Hakeuduin opiskelemaan sosionomin ohella diakoniksi, sillä diakoninen työtapo ja kirkollinen työ ovat lähellä sydäntäni. Mielestäni sosiaalialan koulutus on diakonille lähes yhtä tärkeä kuin kirkollinen koulutus. Kirkon alan opinnot kuitenkin innostavat ja kiinnostavat minua. Toisinaan silti epäilyttää, onko minusta kirkon työhön. Kuunnellessani opiskelukavereita ja heidän tietouttaan Raamatusta ja seurakunnan toiminnassa, pohdin riittävätkö taitoni ja tietoni. Välillä mietin, valitsinko sittenkin väärin suuntautuessani kirkollisiin opintoihin. En siis epäile uskoani tai omaa hengellisyttäni, vaan sitä, etten osaa tarpeeksi.

Minjan kertomuksen tarkastelua: Minjan kertomuksen alku on Murrayn (1989, s. 181-182) romanssille tyypillinen ja muistuttaa Iiriksen kertomuksen alkua. Minja kasvaa kristityssä kodin ja suvun vaikutuspiirissä. Nämä näyttäytyvät Minjan lapsuudessa ensisijaisina uskonnollista sosialisatiota tuottavina tahoina. Kodin ja suvun merkitys lapsen uskonnollisen sosialisatian osalta on tutkimusten mukaan tärkeä (Bengtson ym. 2009; Bengtson ym. 2013). Lapsena Minja osallistuu myös aktiivisesti seurakunnan toimintaan, vaikkei perhe kuulukaan kirkkoon. Seurakunnan lasten toiminnan vetäjä sekä rippikoulun nuorisotyönohjaaja edustavat Minjan kertomuksessa muita tärkeitä lapsuuden ja nuoruuden uskonnollisia sosiaalistajia. He auttavat Minjaa rakentamaan omaa kristillistä identiteettiään heijastamalla hyväksyntäänsä. Appiah (2005, s. 181) pitää tällaista yksilölle merkittävien henkilöiden palautetta keskeisenä identiteetin rakentamisessa.

Minjan kertomuksessa Malisen (2000) kuvaama säröjä aiheuttava kokemus on ajanjakso, jolloin useat hänelle läheiset ihmiset kuolevat peräjälkeen. Tämä kokemus haastaa Minja käsityksen Jumalan hyvydestä ja kaikkivaltiuudesta. Keskustelut papin kanssa eivät pysty vastaamaan Minjan pettymykseen ja hän päättää tietoisesti siirtää uskon taka-alalle elämässään. Tämä tapahtuma muistuttaa luonteeltaan Fowlerin uskonkehityksen teorian hahmottelemaa synteettis-sovinnaista vaihetta. Tässä vaiheessa oleva ihmisen on vaikea kirkkoon ja sen uskoon liittyviä epäkohtia. Synteettis-sovinnaudessa vaiheessa koetut pettymykset voivatkin näyttäytyä epäilyksinä Jumalan olemassa olostä sekä pettymyksenä uskoa kohtaan. Tästä voi seurata etääntyminen Jumalasta ja hengellisistä asioista. (Fowler 1981, s. 151-173; Oikarinen 1993, s. 80-84 Räsänen 2006, s. 140-142.)

Nuorena työelämässä tehdyt havainnot työnkaverien uskonnollisuudesta ja keskustelut heidän kanssaan auttavat kuitenkin Minjaa selvittelemään ajatuksiaan. Työtoverit näyttäytyvät Minjan tarinassa yhtenä uskonnollista sosialisatiota tuottavana ryhmänä. Tällaisten sosiaalistajien merkitys onkin saanut enemmän jalansijaa yksilön uskonnollisen sosialisoinnin osalta postmodernina aikana (Raitanen 2001, s. 190). Työtoverien kautta Minja oivaltaa, että hänen uskonsa on kasvanut rauhassa ja pikkuhiljaa, vaikka sitä onkin koeteltu. Hengellisyys ja kristillisyyt tuntuvat selkeiltä ja omilta. Salomaan (2017) tutkimuksen mukaan oman uskon ja sen tavallisuuden hyväksyminen on eräs kirkon työntekijän ammatillisen identiteetin omaksumisen kannalta merkittävä asia. Sukunsa iltarukouksen perinnettä Minja on halunnut jatkaa omien lastensa kanssa, vaikka tämä tapa onkin Hytösen (2016, s. 118-121) mukaan yhteiskunnassamme yleisesti uhattuna. Uskokaan Minja kertoo hoitavansa käymällä messussa. Tämä on tavallista diakoniatyöntekijöiden keskuudessa (Isomäki ym. 2018, s. 82-84). Raamattu on Minjan elämässä kuulunut erityisesti osaksi seurakunnan toimintaa. Henkilökohtaisen suhteensa Raamattuun sekä sen sisältöön Minja kokee vieraaksi, silti hänellä on vahva näkemys Raamatun tulkinnasta. Minja vastustaa kirjaimellista tulkintaa ja painottaa omassa näkemyksessään oikeudenmukaisuuden ja naisten tasa-arvon näkökulmia. Näin Minja tulee Raamatun tulkinnassaan lähelle kontekstuaalisia tulkintatapoja ja niistä erityisesti feminististä tulkintaa (ks. tästä McKenzie & Haynes 1999, s. 283-282).

Minja kertoo hakeutuneensa kirkon alan opintoihin, koska on aina arvostanut diakoniaa ja pitänyt diakonin työtä itselleen läheisimpänä kirkon alan ammattista. Brownin (1996, s. 337-338) arvorteorian mukaisesti hänkin hakeutunut opiskelemaan alaa, jossa voi toteuttaa arvojaan. Minja arvioi diakoniatyön laaja-alaisuuden tulleen kuitenkin

itselleen yllätyksenä. Minja kertoo huomanneensa, että sosiaalialan koulutus on diakonille lähes yhtä tärkeä kuin kirkollinen koulutus. Hän tuntee vetoa diakonin tehtäviin, vaikka pitää mahdollisena työllistymistä myös sosiaalialan työhön. Minjan kertomuksessa ammatillinen suuntautuminen jää kuitenkin auki, sillä hän epäilee riittäkö hänen osaamisensa kirkon alan työhön. Minjan osalta opintojen alkuvaiheen ammatillista suuntautumista määrittävätkin kielteiset minäpystyvyyssuskomukset. Onnistunut ammatinvalinta edellyttää kuitenkin hyvää minäkäsitystä sekä ymmärrystä omista vahvuuksista (Lent ym. 1996). Minja tarinassa onkin samoja aineksia, kuin Virkkalan (2020, s. 124-126) Helmin – epävarmuudesta kasvattajaksi kertomuksessa.

Minjan lapsuuden Laven ja Wengerin (1991) teorian hengelliset käytäntöyhteisöt muodostavat lapsuuden perhe ja suku sekä kotiseurakunta seurakunta. Minjan kertomuksessa nuoruuden side lapsuudessa tiiviiseen seurakuntayhteisöön on löyhempi. Nuorisotyönohjaaja toimii kuitenkin yhteisöä edustavana eksperttinä, joka tarjoaa mahdollisuuden tarkastella yhteisön kertomusta suhteessa Minjan omiin ajatuksiin. Myöhemmin hän kuitenkin pettyy seurakuntayhteisöön useiden läheistensä kuoltua. Tässä tapahtumassa Minjan vaaria siunaamassa ollut pappi edustaa yhteisön eksperttiä, joka pyrkii selittämään Minjan hengellistä ja eksistentialistista ahdistusta yhteisölle tyypillisen kielen ja uskomusten kautta. Käytäntöyhteisöissä identiteettiä siirretään eteenpäin yhteisön kulttuurin kautta (Lave & Wenger 1991, s. 95, s. 110.) Minja ei kuitenkaan koe voivansa liittyä tähän kertomukseen, eikä voivansa edustaa tällaista identiteettiä ilmentävää yhteisöä. Hän etäännyikin tietoisesti uskostaan ja seurakuntayhteisöstä. Työskennellessään maailmalla Minja löytää työkavereistaan käytäntöyhteisön, jossa hengelliset asiat elävät arkisen työn rinnalla. Opintojen alkuvaiheessa Minjan elämässä on useita erilaisia käytäntöyhteisöjä, joissa hengellisyys on jollakin tavalla läsnä. Laven ja Wengerin (1991, s. 36, s. 98) mukaan yksilöt voivat olla osallisia useista käytäntöyhteisöistä yhtä aikaa. Tällaiset yhteisöt muodostavat asiakkaat töissä, sukulaiset, oma perhe ja seurakunta. Minjan kertomuksessa hänen suhteensa seurakuntaan käytäntöyhteisönä on kuitenkin väljä. Tämä voi selittää hänen epävarmuuttaan kirkollisen ammattiosaamisen suhteen. Minja on ikään kuin jäänyt seurakuntayhteisön reunalle liikkumatta kohti yhteisön keskustaa. Voidakseen olla yhteisön täysjäsen yksilöllä tulee olla mahdollisuus liikkua kohti yhteisön keskustaa ja syventää osallisuuttaan (Lave & Wenger 1991, s. 56, s. 115, s. 122-123)

6.2.7 Ei-kristillisen kodin kasvatti vailla hengellistä varmuutta – Annin kertomus

Annin kertomus edustaa niitä tämän tutkimuksen aineiston kertomuksia, joita ei ollut mahdollista sijoittaa mihinkään Murrayn (1989, s. 181-182) kertomustyyppiin. Kyse on tarinoista, joiden lähtötilanteessa on komedian piirteitä. Näissä kertomuksissa päähenkilö syntyy ja kasvaa joko kulttuurikristillisessä kodissa tai kodissa, jossa hengellisyys on vaiettu asia. Opiskelijan omasta näkökulmasta kyse ei olekaan ”kristillisestä kodista”. Tarinoissa erilaisia kristillisyyteen liittyviä virikkeitä on kuitenkin jonkin tarjolla päähenkilön lähipiirissä, vaikka ne ovatkin joko ristiriitaisia tai kielteisiä. Näissä kertomuksissa opiskelijalla on halu löytää oma hengellinen varmuutensa, mutta hän ei onnistu lopulta voittamaan vaikeuksia. Näin myös ammatillinen varmuus jää saavuttamatta. Kertomuksen loppu muistuttaakin komedian sijasta enemmän tragediaa. Annin kertomuksessa edes kokemus Jumalan johduksesta ei johda selkeään myönteiseen loppuratkaisuun.

Varhaiskasvatuksen ohjaajaopiskelija Anni kertoo: Hengelliset asiat eivät kuuluneet puheenaiheisiin meillä kotona, kun olin lapsi. Mummini oli kuitenkin tiukka uskovainen. Kun vanhempani olivat töissä, olin hoidossa mummillani. Hän edellytti minulta jo ihan pienenä tyttönä hyvää ja kaunista käytöstä. Tyttöjen piti olla kilttejä ja tottelevaisia. Muistan, kuinka mummillani oli kaunis sukuraamattu, joka kiinnosti minua. Sitä ei kuitenkaan saanut katsoa ilman lupaa. Raamatun selailua salaa en uskaltanut edes ajatella, sillä pelkäsin mummin rangaistusta. Mummin opetus oli, että Jumala näkee kaiken, myös sen mitä muut eivät näe. Jumala kuulee kaikki ajatukset ja rankaisee pahoja ihmisiä. Jos olin ajatellut tai tehnyt jotain väärää, vaikka vain vahingossakin, pelkäsin rangaistusta. Minulle kasvoi herkkä omatunto, joka kolkutti milloin mistäkin pienestä asiasta.

Asuimme maalla ja kaikki kävivät seurakunnan kerhossa ja leireillä sekä partiossa. Niitä ei nähty mitenkään erityisesti hengellisinä harrastuksina vaan pikemminkin ihan normaalina tapana viettää vapaa-aikaa. Näiden harrastusten myötä käsitykseni Jumalasta alkoi muuttua. Aloin ymmärtää Jumalan aina läsnä olevana suojelijana, johon oli mahdollista turvautua hädän hetkellä. Ymmärsin, että Jumala on kaikkialla ja näkee kaiken, suojellakseen ja auttaakseen minua sellaisena kuin olen. Jos vahingossa tekin väärän valinnan, niin hän antaisi minulle anteeksi.

Nuoruusiässä ennen rippikoulua ja rippikoulun jälkeenkin pohdin uskonasioita. Koulussani osa oppilaista oli kokenut rippileirillä voimakkaan herätyksen ja osallistui seurakunnan nuorten toimintaan. He lukivat välitunnilla Raamattua ja kieltäytyivät tavallisista nuorten elämään kuuluvista jutuista, koska se kaikki oli syntiä. Heistä puhuttiin ja heille naurettiin. Tämä säikäytti minut. Itse kielsin uskonni julkisesti, enkä enää mennyt mukaan seurakunnan juttuihin. Halusin elää normaalia nuoruutta ja kuunnella nuorten musiikkia sekä viettää aikaani notkumalla muiden

kanssa. Koin, että usko sitoisi minua liikaa ja sulkisi minut tiettyyn lokeroon. Samalla joutuisin luopumaan itselleni tärkeistä asioista.

Varhaisaikuisuuteni oli vauhdikasta aikaa ja kristillisyyden pohdinta jäi taka-alalle elämässäni. Sitten yhtenä syksyisenä iltana hengelliset asiat alkoivat pyöriä päässäni. En saanut niiltä rauhaa. Minulle tuli sellainen olo, että minun pitää lähteä jonnekin. Lähellämme kokoontui pieni karismaattinen seurakunta ja päätin mennä sinne, vaikka en koskaan aiemmin ollut käynyt heidän kokouksissaan. Seisoin siellä takarivissä. Jossakin vaiheessa tilaisuutta vetävä pastori kehotti halukkaita tulemaan eteen rukoiltaviksi. Menin eteen ja minuun iski jokin näkymätön voima. Putosin polvilleni. Samalla kuulin äänen, joka sanoi: ”Minä teen sinusta palvelijani”. Yhtäkkiä sisimpääni laskeutui rauha ja kaikki levottomuus oli poissa. Siitä hetkestä alkoi työni tuossa pienessä seurakunnassa. Ensin toimin aktiivisena seurakuntalaisena ja lopulta viimeiset vuodet palkattuna työntekijänä. Vuodet työntekijänä olivat vaikeita. Seurakunnassamme oli monenlaisia ristiriitoja. Raamatun tulkinta oli jyrkkää. Jouduin tuomitukseksi käsitysteni ja aiempien elämänvalintojeni takia. Lopulta tilanne kävi niin ahdistavaksi, että hain työtä muualta. Samalla tämä kuitenkin tarkoitti riuhtaisua irti tutusta seurakunnasta ja kaikista siellä vaikuttavista ihmisistä.

Usko on minulle nykyään aika henkilökohtainen asia. En puhu siitä mielelläni julkisesti. Uskoni oikeudenmukaiseen ja armahtavaan Jumalaan on horjunut. En ymmärrä, miksi hän on johdattanut minua, niin kuin on johdattanut. Olen käynyt itseni kanssa keskusteluja ja pohtinut, kelpaanko muille kristityille. Kukaan ei ole täydellinen eikä virheetön, siksi ei ole ihmisen tehtävä laittaa toisia paremmuusjärjestykseen tai tuomita heitä valinnoistaan tai virheistään Jumalan puolesta.

Raamatun osalta olen miettinyt sitä, mikä on totta ja onko olemassa edes yhtä totuutta, niin kuin minulle annettiin entisessä työseurakunnassani ymmärtää. Kuunnelllessani uutisia ja seurattessani mediaa en ole voinut olla huomaamatta, että Raamattu kristittyjen pyhänä kirjana edustaa ihmisille eri asioita. Toisille se edustaa ehdotonta lakia ja ylintä auktoriteettia, jossa jokainen sana on totuus, eikä asioilla ole tulkinnanvaraa. Toisille ja itselleni se on historiallinen kokoelma kertomuksia, jonka välityksellä Jumala puhuttelee ihmisiä. Se on portti Jumalan luokse tarinoiden ja kirjoitusten kautta. Näin on myös vuotta ylemmällä kurssilla opiskelevan Nupun suhteen. Nuppu on kulttuurikristillisestä perheestä. Myös hän on tullut uskoon, vaikkakin jo varsin nuorena. Nuppu on avoimesti kristitty ja toimii kirkossa monenlaisissa tehtävissä. Hän on kertonut, että Raamattu on ollut hänelle pyhä kirja uskoontulostaan asti. Samalla se on kuitenkin ase hänen seksuaalista suuntautumistaan vastaan. Nuppu toivoo, että kirkossa puhuttaisiin enemmän tieteellisestä Raamatun tutkimuksesta ja siitä, ettei seksuaalietiiikkaan liittyvissä kysymyksissä Raamattuun tarvitse suhtautua kirjaimellisesti.

Hain Diakiin opiskelemaan voidakseni kehittyä nykyisessä kasvatusalan työssäni ja oppiakseni lisää. Ensin ajattelin, että haen ihan vain tavalliselle puolelle. Sitten mieleeni palasivat

tuon monta vuotta sitten tapahtuneen syksyisen illan kokemukset ja silloin kuulemani sanat. Aloin miettiä, heitänkö pois kutsumuksen, jonka silloin sain. Päätin, että haen kirkolliselle puolelle opiskelemaan, vaikka en ollutkaan varma, haluanko sitä todella. Koulussa minuun on kuitenkin suhtauduttu ystävällisesti. Uudet luokkakaverini vaikuttavat ihan normaaleilta ihmisiltä. Joukossa on myös keskenään hyvin erilaisia persoonia. Kaikille kirkkoon työllistyminen valmistumisen jälkeen ei ole itsestään selvyys.

Annin kertomuksen tarkastelua: Annin kertomus alkaa Murrayn (1989, s. 181). tyypittelyn komedianomaisesti. Hengellisyys on kotona vaiettu asia, mutta isoäiti edustaa Annille tiukkaa uskonnollista kasvattajaa ja auktoriteettia. Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että erityisesti isoäidin uskonnollisuudella on merkitystä tyttöjen uskonnollisuuteen uskonnollisen perinteen siirtäjinä (Bengtson ym. 2009; Bengtson ym. 2013; Grob ym. 2007; Porkka 2017; Porkka & Tervo-Niemelä 2017; Tervo-Niemelä 2017). Annin tarinassa isoäidin uskonnolliset käsitykset ja vahvat näkemykset sukupuolirooleista yhdistyvät jyrkkiin kasvatusmetodeihin. Tämä näkyy Annissa itsetarkkailuna sekä vahvana syyllisyyden tuntona. Kallioniemen ym. (2010, s. 165-166) mukaan hengellinen väkivalta tai tiukka uskonnollinen kasvatus voivat vaikuttaa lapsen kehitykseen kielteisesti. Raamattu kiinnostaa Annia, mutta hänellä ei ole lupaa koskea arvokkaaseen kirjaan, eikä Anni uskalla uhmata isoäidin kieltoa. Tällaista ankaraa raamattukasvatusta kutsutaan kovaksi raamattukasvatukseksi (Leppänen 2010, s. 76- 77). Isoäidin vahva vaikutus ja Fowlerin (1981, s. 135-150) myyttis-kirjaimellisen vaiheen kirjaimellinen tapa tarkastella uskonnollisia symboleja, elämää ja ihmisyyttä ankarasta näkökulmasta heijastuvat vielä aikuisenakin Annin tapaan hakea itselleen hyväksyntää Jumalalta ja muilta ihmisiltä.

Lapsena Anni osallistuu seurakunnan toimintaan, joka nähdään hänen kotipaikkakunnallaan pikemminkin osana suomalaista elämän tapaa, kuin uskonnollisena toimintana. Seurakunnan toimintaan osallistuminen onkin ollut tavallista suomalaisten lasten keskuudessa Hytönen (2016, s. 118-119). Seurakunnan toiminnan myötä Annin käsitys ankarasta Jumalasta muuttuu. Vaikka Anni ei ole vielä murrosiässä, hänen muuttuva käsityksensä Jumalasta muistuttaa Fowlerin (1981, s. 151-173) synteettis-sovinnaisen vaiheen halua etsiä omaa persoonallista kertomusta ja elämäntarkoitusta. Anni osallistuu rippikouluun ja pohtii uskon asioita ennen sitä ja sen jälkeen sekä havainnoi rippikoulun vaikutusta koulukavereihinsa. Koulutoverit ilmentävät kristillistä identiteettiään viestittämällä kristitylle kuuluvia tiukkoja rooliodotuksia. Nuoruuteen elämänvaiheena kuuluu kuitenkin omien rajojen kokeilu. Mikäli tämä hengellistetään ja

leimataan synniksi, voidaan puhua hengellisestä väkivallasta (ks. tästä Linjakumpu 2015, s. 224-225). Vaikka hengelliset asiat kiinnostavat Annia, hän näkee kristityille asetetut rooliodotukset sellaisena arvostirittana, ettei hän halua identifioitua julkisesti kristityksi vaan kieltää uskonsa.

Kuten useissa muissa tämän tutkimuksen opiskelijoiden tyypikertomuksissa, Jussaa lukuun ottamatta, myös Anni vieraantuu hengellisistä asioista varhaisaikuisuudessa. Erään illan tapahtumasarja johtaa kuitenkin Annin osalta yliluonnolliseen kokemukseen. Rancken (2017) mukaan yliluonnollisia kokemuksia voi seurata yksilön elämässä merkittävä elämänmuutos. Tässä on kuitenkin keskeistä, miten henkilö oman kokemuksena tulkitsee. Kokemuksen tulkinta yliluonnolliseksi kokemukseksi on yhteydessä elämänmuutokseen, toisin kuin tapahtuman ymmärtäminen mielenterveyden järkkymiseksi. Annille kyse on yliluonnollisesta kokemuksesta, jota seuraa uskon tuleminen. Rancken (2017) on havainnut, että yliluonnolliset kokemukset ovat yhteydessä kielessä ja kulttuurissa eläviin kertomuksiin ja merkityksiin. Annin tavassa kuvata omaa kokemustaan onkin havaittavissa joitakin samankaltaisia piirteitä, kuin esimerkiksi Raamatun kuvauksessa Paavalin kääntymyksestä (ks. Raamattu, Apostolien teot 9: 3-5).

Tässä Anni muistuttaa sitä viidennestä kirkon työntekijöistä, jotka pystyvät Niemelän (2004, s. 73) tutkimuksen mukaan kertomaan uskon tulonsa tarkan ajan ja paikan. Kertomuksessa yliluonnollinen kokemus ja uskoontulo johtavat oman uskon julkistamiseen ja konventionalisoitumiseen seurakuntayhteisön hyväksyessä Annin jäsenekseen sekä lopulta myös työntekijän rooliin. Konventionalisoituminen on yhteisön tapa hyväksyä yksilön sille julkistama identiteetti (Harré 1983, s. 256-257). Seurakuntayhteisön sisäiset ristiriidat ja yhteisön jäseniltä odotettu tiukkojen normien noudattaminen saavat Annin kuitenkin irtautumaan yhteisöstä.

Kokemukset tiukasti rajatusta yhteisöstä ja hengellinen väkivalta ovat Annille Malisen (2000, s. 62-63, s. 134-136) kuvaama säröjä aiheuttava kokemus. Jumalan vahvan kutsun kuuleminen ja sen toteuttaminen johtavatkin täyttymyksen sijasta Annin kertomuksessa pettymykseen ja epäilyyn Jumalan hyvydestä ja elämäntarkoituksesta. Kuten Pihlan ja Helmin tarinoissa, myös Annin kertomuksessa kriisi on asia, joka muuttaa hänen suhdettaan hengellisyyteen. Kriisien vaikutus kirkon työntekijöiden hengellisyyteen tuli ilmi myös Leppäsen (2010, s. 80) ja Niemelän (2004, s. 203-205) tutkimuksissa. Siinä missä kriisi vahvistaa Pihlan uskoa ja saa hänen hakeutumaan kirkon alan opintoihin ja Helmin löytämään oman paikkansa seurakuntayhteisön reunalla, Annin

osalta kriisi haastaa oman uskon ja luottamuksen hengellisten yhteisöjen hyvyteen. Anni pohtii omaa kelvollisuuttaan muiden kristittyjen silmissä. Salomaan (2017, s. 360-361) mukaan tämä on osa kirkon työntekijän identiteettiprosessia. Kokemustensa jälkeen Anni haluaa kuitenkin uskoa siihen, etteivät muut kristityt voi määrittää häntä. Ajattelunsa perusteella Annin voidaan nähdä olevan siirtymässä Fowlerin (1981, s. 174-183) individualistis-reflektiiviseen vaiheeseen, joka edellyttää sitä edeltävää kriisiä. Tälle vaiheelle on tyypillistä omien rajojen tiedostaminen ja maailmankatsomuksen tietoinen valinta. Tähän liittyy myös perinteisten arvojen, uskomusten sekä auktoriteettien kriittistä arviointia sekä toivetta kirkosta hengellisenä paikkana, joka antaa mahdollisuuden uskon älylliseen pohdintaan.

Individualistis-reflektiiviseen vaiheeseen (Fowler 1981, s. 174-183) liittyvä perinteisten käsitysten ja auktoriteettien kriittinen tarkastelu heijastuu myös Annin ajatteluun Raamatusta. Hän kyseenalaistaa entisen yhteisönsä jyrkän Raamatun tulkinnan. Anni painottaa Raamatun tulkinnassaan totuudellisuuden ja kirjaimellisen sitovuuden sijasta kertomusten merkitystä ja Jumalan puhuttelua niiden kautta. Kertomus ja tarinallisuus onkin yksi tapa lähestyä Raamattua ja sen tulkintaa (Vikström 2017). Annin tavoin, Nuppukaan ei ole kasvanut myönteisesti kristillistä uskoa ilmentävässä perheessä. Nupun perhe on lähinnä kulttuurikristillinen. Kuten Annikin, myös Nuppu on tullut uskoon. Tarkkaan uskoon tulonsa ajankohdan määrittelevät opiskelijat ovat vähemmistönä Diakin opiskelijoiden joukossa (Launonen 2009, 65). Raamatun tulkinnaltaan Nuppu muistuttaa sikäli Annia, että myös hän vastustaa kirjaimellista Raamatun tulkintaa. Nupun osalta tähän on kuitenkin syynä hänen seksuaalinen suuntautumisensa. Hän on kuitenkin avoimesti kristitty toisin kuin Anni. Kyse on sellaisen ristiriidan kanssa elämisestä, joka syntyy oman olemuksen ja kristillisissä yhteisöissä ilmennetyn sosiaalisen ja normatiivisen todellisuuden kanssa (Linjakumpu 2015, s. 117). Nupun toiveena on, että Raamatun tutkimuksen kautta ihmiset hahmottaisivat, ettei erilaisten seksuaalisten suuntautumisten torjuminen Raamatun osalta kuulu postmoderniin aikaan. Linjakummun (2015, s. 128) mukaan homoseksuaalisuuden tukahduttamisessa kyse on uskonnollisten yhteisöjen kollektiivisessa tiedossa ja käsityksissä elävistä periaatteista sekä hengellisen väkivallan prosessista. Nupun osalta hänen kristillisyyttään haastava asia ei olekaan mikään yksittäinen tapahtuma, vaan sellainen Linjakummun (2015, s. 128) kuvaama väkivallan kulttuuri, joka ympäröi häntä jokaisella elämän alueella ja ilmenee sellaisissa tilanteissa, joissa joku yksilö arvioi hänen seksuaalista suuntautumistaan ja sitä kautta toisintaa

yhteisön ajattelua.

Anni kertoo hakeneensa Diakiin voidakseen kehittyä nykyisessä työssään. Tämä on Valtosen (2009) mukaan yksi opiskelijoiden motiivi hakeutua opiskelemaan Diakiin. Hän on kuitenkin valinnut suorittavansa myös kirkon alan opinnot, koska pohtii omaa kutsumustaan. Anni kokee, että hänen Jumalalta saamansa kutsumus on kutsua nimenomaan kirkon työhön. Hän ei ota esiin sellaista vaihtoehtoa, että sisäisen kutsumuksen voisi tulkita kutsuna elää kristittyinä tai tehdä työtä lähimmäisen hyväksi muulla kuin kirkon alalla (Teinonen & Teinonen 1975, s. 139; ks. myös Raunio 2004, s. 76-77). Vaikka Anni on epävarma omasta ammatillisesta suuntautumisestaan, hän kokee, että oppilaitosyhteisö suhtautuu häneen hyväksyvästi. Tähän voi pitää syynä Laurilan (2013) ja Valtosen (2016) tutkimuksissa esiin tullutta kirkon alan opiskelijoiden hengellistä moninaisuutta. Salomaan (2007, s. 360-361) tutkimuksen mukaan yksi kirkon työntekijän identiteetin omaksumiseen johtava käsitys oli oman ”tavallisuuden hyväksyminen” osaksi kirkon työntekijän olemusta.

Laven ja Wengerin (1991, s.41) teoriasta käsin tarkasteltuna Annin lapsuuden hengellinen käytäntöyhteisö on seurakunta, joka viestittää täysin toisenlaista jumalakuvaa, kuin ankara isoäiti. Kyse on sellaisesta yhteisöstä, jonka jäsen Anni haluaa olla ja joka ilmentää Annille hyväksyntäänsä. Toisin kuin Iiriksen, Jussan ja Pihlan kertomuksissa Annin tarinassa asteittain syvenevä osallistuminen ei kuitenkaan nuoruudessa toteudu jatkuvaksi matkaksi yhteisön reunalta kohti keskustaa. Näin Laven & Wengerin (1991, s. 95, s. 110) teorian mukainen asteittain syvenevä osallistuminen jää toteutumatta. Nuoreksi kasvettuaan Anni näkee seurakunnan yhteisön aivan erilaisessa valossa kuin lapsena. Seurakunnan sisällä olevien nuorten yhteisössä eteneminen kohti keskustaa edellyttäisi yhteisön rajaavan ja tietoisesti muista nuorista erottautuvan kulttuurin omaksumista. Kyseessä on kuitenkin sellainen identiteetti, jota Anni ei halua ilmentää ja hän irtautuu yhteisöstä.

Myöhemmin Annin ajautuu yliluonnollisen kokemuksen kautta pienen karismaattisen seurakunnan jäseneksi. Tästä seurakunnasta tulee hengellinen käytäntöyhteisö Annille moneksi vuodeksi. Hengellisyys onkin se yhteisön jäseniä yhdistävä asia, jollainen on edellytys Laven ja Wengerin (1991, s. 41) teorian mukaisen käytäntöyhteisön olemassaololle. Jäsenyys näyttäytyy Annin kertomuksessa vahvana sitoutumisena ja osallisuutena. Tässä asteittain syvenevä osallistuminen toteutuu Laven ja Wengerin (1991, s. 95, s. 110) teorian mukaisesti Annin siirtyessä reunalta kohti keskustaa ensin rivijäsenen, sitten vapaaehtoisen ja lopulta työntekijän roolissa. Annille

hänen aktiivisuutensa yhteisössä luo merkityksellisyyden kokemuksia. Hänen henkilökohtainen motivaationsa, joka on sidoksissa Jumalalta saatuun kutsuun, onkin keskeistä tämän kehityksen kannalta. Lave & Wengerin (1991, s. 117, s. 122) mukaan juuri oma halu on keskeinen edellytys osallisuuden syventämissä käytäntöyhteisössä. Anni mainitsee Raamatun vain lyhyesti kertoessaan seurakuntayhteisöstään. Raamatun voi kuitenkin tulkita olevan yhteisön artefakti, aivan kuten Iiriksen kertomuksessakin. Raamattu edustaa yhteisön toiminnallista perintöä ja jonka kautta yksilöllä on pääsy yhteisön arvoihin ja tarinoihin. Raamatun kirjaimellinen tulkinta ja sen välittäminen yhteisön jäsenille on yksi tapa siirtää kulttuurisesti yhteisön omistamaa tietoa eteenpäin. (Lave & Wenger 1991, s. 98, s. 101-103.) Annin tullessa seurakuntayhteisönsä jäseneksi, yhteisö olettaa Annin, kuten muidenkin tulokkaiden sosiaalistuvan yhteisön tapaan olla ja toimia. Käytäntöyhteisön tavoite onkin saada uudet tulokkaat säilyttämään ja toistamaan yhteisön kulttuuria (Engeström & Miettinen 1999; Engeström & Sannino 2010, s. 2). Annin normeista poikkeava tausta ja hänen tapansa kyseenalaistaa yhteisön Raamatun tulkintaa tuovat kuitenkin mukanaan uhan. Käytäntöyhteisön kulttuurista poikkeava tapa haastaa yhteisön identiteetin (Lave & Wenger 1991, s. 57). Lopulta tilanne ajautuu sellaiseen ristiriitaan, jossa Anni irtautuu yhteisöstä.

Tässä luvussa olen esitellyt ja tarkastellut opiskelijoiden elämäkertomuksista ja muista kertomuksista muodostamiani tyypitarinoita. Edellä esittelemissäni seitsemässä tyypikertomuksessa opiskelijoiden ammatillisen identiteetin muotoutumiseen vaikuttivat erilaiset elämäntapaan liittyvät tapahtumat, kriisit, uskon tuleminen ja yliluonnolliset kokemukset sekä omat hengellisyyteen liittyvät käsitykset, tavat ja uskomukset. Elämäntarinaltaan samanlaisissa kertomuksissa saattoi olla erilaisia painotuksia suhtautumisessa Raamattuun ja ammatilliseen kutsumukseen. Opiskelijoiden tarinoissa tapahtumien suhteella toisiinsa ja niiden perimmäisen merkityksen ymmärtämisellä oli yhteyttä opiskelijan tapaan tarkastella omaa ammatillista identiteettiään. Myös mahdollisuus jäsenyyteen ja osallisuuden syventäminen seurakunnan käytäntöyhteisössä tai laajemmassa kirkkoyhteisössä vaikutti opiskelijan ammatillisen identiteetin selkeyteen. Kertomuksissa tyypillisin teema, joka sijoittui romanssi- ja komediakertomustyyppeihin oli tarina erilaiset esteet voittavasta hengellisen ja ammatillisen varmuutensa löytäneestä päähenkilöstä.

7 POHDINTA

7.1 Ammatillinen identiteetti opiskelijoiden kertomuksissa

Olen tässä tutkimuksessa tarkastellut kirkon työhön opiskelevien ammatillisen identiteetin rakentumista hengellisen elämänkerran, opintojen alkuvaiheen hengellisyyden ja ammatillisuuden näkökulmista. Tutkimukseni aineistona oli 61 Diakin opiskelijan hengellistä elämäkertaa sekä Raamattua ja ammatillisuutta koskevia oppimistehtäviä. Tutkimuksen lähestymistavaksi valitsin narratiivisen lähestymistavan, joka soveltui hyvin pääosin kertovan aineiston tarkasteluun. Olen analysoinut aineistoni hyödyntämällä sekä kategorista että holistista analyysia. Pikkutarkasti tekemäni kategorinen analyysi antoi toisaalta aineistosta hyvinkin yksityiskohtaista tietoa, toisaalta tällaisen näin yksityiskohtaisen analyysin haasteena voi kuitenkin pitää sitä, ettei pelkästään kategorisen analyysin tuloksiin tutustuminen anna kovin selkeää ja kokonaista kuvaa yksittäisen opiskelijan kokemuksista ja näkemyksistä. Tämä on toki luonnollista, sillä kategorinen analyysi pyrkii yksilön sijasta tarkastelemaan aineiston erilaisia ilmiöitä laajempina kokonaisuuksina ja niiden näyttäytymistä aineistossa. Koen kuitenkin, että erityisesti opiskelijoiden raamattunäkemyistä tarkasteltaessa erilaisten toisiinsa liittyvien asioiden tarkastelu hieman isompina kokonaisuuksina olisi ehkä ollut lukijan kannalta hyödyllisempää, varsinkin kun aineiston ominaislaadun (oppimistehtävät) ja hajanaisuuden takia tietoja raamattunäkemysten erilaisista osatekijöistä ei ollut saatavissa kaikilta opiskelijoilta. Kategorisen analyysitavan yhdistäminen holistiseen tapaan antoi kuitenkin mahdollisuuden tarkastella aineiston kertomuksia kokonaisuuksina, jonka koen tekevän oikeutta aineistolle. Kategorisen analyysitavan voikin ajatella palvelevan tässä tutkimuksessa nimenomaan kertomuksille ominaisten teemojen esille nostamista ja kertomusten rakentamista. Tutkimuksen eettisyyttä ja luottavuutta olen tarkastellut myöhemmin tässä luvussa.

Väitöstutkimukseni ensimmäinen tutkimuskysymys oli: *Millainen on opiskelijoiden hengellinen elämäkerta, heidän uskonnollinen varhaissozialisaationsa, myöhempi nuoruuden sosialisaationsa sekä millaisena opiskelijoiden uskonnollisuus näyttäytyy aikuisena? Entä millainen on opiskelijoiden elämäkulku ja uskonnollisuus opintojen alkuvaiheessa suhteessa Raamattuun?*

Tutkimukseni perusteella opiskelijoiden hengellinen elämäkerta muodostui heidän uskonnollisuuteensa liittyvistä kokemuksistaan ja käsityksistään lapsuudessa, nuoruudessa, aikuisuudessa ja opintojen alkuvaiheessa. Opiskelijoiden teksteissä

lapsuuden osalta uskonnolliseen socialisaation olivat vaikuttaneet vanhemmat ja isovanhemmat, koulussa uskonto oppiaineena, mutta myös opettajat ja heidän suhteensa kristinuskoon, oma seurakunnan toimintaan osallistuminen sekä kokemukset muista uskonnollisista yhteisöistä.

Nuoruudessa uskonnollisen socialisaation kannalta merkittäviä olivat olleet koulussa ja erilaisissa kansanopistoissa saadut kokemukset sekä seurakunnan toiminnasta. Seurakunnan toimintaan osallistumisessa erityisesti rippikoululla ja isostoiminnalla oli merkitystä. Myös kokemuksilla muista uskonnollisista yhteisöistä oli vaikutusta opiskelijoiden uskonnollisen socialisaation kannalta nuoruudessa.

Aikuistumisvaiheessa opiskelijat olivat kokeneet etääntyvänsä hengellisistä asioista. Aikuisuudessa uskonnollisuuteen olivat vaikuttaneet elämäntapaan liittyvät tapahtumat ja kehityskriisit, joissa yksilö siirtyi elämänvaiheesta toiseen. Opiskelijoiden uskonnollisuutta aikuisuudessa olivat muovanneet myös osallistuminen seurakunnan ja muiden uskonnollisten yhteisöjen toimintaan.

Opiskelijoiden hengelliseen elämäkertaan ja uskonnollisuuteen oli vaikutusta myös lapsuuden, nuoruuden ja aikuisuuden aikaisilla äkillisillä kriiseillä ja yliluonnollisilla kokemuksilla. Nämä tapahtumat olivat saaneet opiskelijat pohtimaan käsitystään uskosta sekä tarkastelemaan omaa suhdettaan Jumalaan uudesta näkökulmasta.

Opintojen alkuvaiheessa opiskelijoiden uskonnollisuutta leimasivat käsitys elämäntapahtumien taustalla vaikuttavasta voimasta ja omasta hengellisestä varmuudesta tai epävarmuudesta. Elämäntapahtumien taustalla nähtiin vaikuttavan Jumalan johdatuksen, oman valinnan tai sattuman. Hengellinen varmuus ilmeni opiskelijoiden teksteissä oman uskon kelvollisuudesta itselle ja Jumalalle. Hengellisessä epävarmuudessa taas oli kyse siitä, että opiskelija oli epävarma oman uskon kelvollisuudesta kirkolle hengellisenä yhteisönä tai kriisistä, joka esti uskon tarkastelemisen. Lisäksi opiskelijat kertoivat hoitavansa hengellistä elämäänsä sekä yksityisen hartauden harjoituksen että seurakunnan toimintaan osallistumisen kautta.

Tutkimuksessani tuli esille, että opiskelijoiden elämänvaiheissa Raamatulla oli ollut merkitystä osana lapsuuden kodin kristillistä kasvatusta. Osan opiskelijoista kotona oli luettu Raamattua ja kannustettu myös itsenäiseen Raamatun lukemiseen. Toisten osalta Raamatun lukemiseen oli suhtauduttu kotona välinpitämättömästi tai jopa kielteisesti. Kodin kokemuksista riippumatta moni oli tutustunut Raamattuun koulussa ja seurakunnan toiminnassa. Nuoruudessa Raamattua oli luettu, käytetty ja opiskeltu tiedollisesti erityisesti rippikoulussa ja osana isostoimintaa. Raamattua oli myös luettu

nuoruudessa ja aikuisuudessa äkillisten kriisien yhteydessä ja osana niistä selviytymistä.

Opintojen alkuvaiheessa opiskelijat kertoivat Raamatun lukemisen vahvistavan uskon, toivon, rakkauden ja lohdutuksen näkökulmia. Opintojen aloittaminen oli myös innostanut joitakin opiskelijoita Raamatun lukemiseen. Toisaalta jotkut opiskelijoista kertoivat, etteivät he lue Raamattua. Raamattunäkemyistä ilmennettiin opiskelijoiden teksteissä Raamatun lukemisen lisäksi myös arvioimalla Raamatun merkitystä itselle, pohtimalla Jumalan roolia Raamatun syntyprosessissa sekä ilmentämällä omaa käsitystä Raamatun tulkinnasta sekä Raamatun tutkimuksesta. Näitä asioita oli pohdittu myös jonkun itselle tärkeän ihmisen kanssa. Opiskelijat kuvasivat Raamatun merkitystä itselleen kirjana. Raamatun nähtiin syntyneen joko Jumalan inspiroimana, Jumalan inspiroimana ja ihmisten kirjoittamana tai kokonaan ihmisten kirjoittamana. Raamatun tutkimukseen suhtauduttiin myönteisesti, pääosin myönteisesti tai kriittisesti. Joidenkin opiskelijoiden oli kuitenkin vaikea arvioida suhdettaan Raamatun tieteelliseen tutkimukseen, koska he kokivat sen itselleen niin vieraaksi. Raamatussa keskeisinä asioina pidettiin sanomaa armosta ja uskosta sekä Kristuksen elämästä ja opetuksista. Opiskelijat ilmensivät monia eri näkemyksiä Raamatun tulkinnasta. Sama opiskelija saattoi edustaa useitakin eri näkemyksiä. Opiskelijoiden teksteistä oli viitteitä halusta tulkita Raamattua sekä perinteisten että ei-perinteisten Raamatun tulkinnan auktoriteettien kautta. Kirjaimelliseen Raamatun tulkintaan suhtauduttiin kantansa ilmaisemisen keskuudessa useammin kielteisesti kuin myönteisesti.

Toisena tutkimuskysymyksenä kysyin: *Mistä elementeistä opiskelijoiden käsitys kirkon työntekijän ammattikuvasta rakentuu ja miten opiskelijat itse ovat suuntautuneet kirkon ammatteihin?* Tutkimukseni mukaan opiskelijoiden käsitys kirkon työntekijän ammattikuvasta muodostui mielikuvista työn taustalla olevista arvoista ja etiikasta, työhön liittyvästä kokemuksesta ja tietämyksestä, alan ammatilaisiin ja kirkon työhön liittyvistä mielikuvista, työssä tarvittavasta osaamisesta ja sen omaksumisesta sekä kirkon työn kehittämisestä. Työn taustalla olevina arvoina nähtiin evankeliumin julistaminen, kristillinen ihmiskäsitys sekä lähimmäisen rakkaus. Näiden arvojen nähtiin nousevan Raamatusta. Kirkon työntekijän arvoihin nähtiin kuuluvan ammattieettinen toiminta, joka miellettiin erityisesti oikeudenmukaisuutena ja tasa-arvoisuutena suhteessa seurakuntalasiin ja alaisiin. Opiskelijoiden mielikuvissa alan ammatilaisista korostuivat aiemmat kokemukset kirkon työntekijöistä sekä opintojen vaikutus näihin mielikuviiin. Kirkon työtä opiskelijat taas tarkastelivat työn laaja-alaisuuden, siinä vaadittavan asiantuntemuksen, työn autonomian, työssä jaksamisen kysymysten sekä kohtaamisen ja

vuorovaikutuksen teemojen kautta.

Kirkon alan työssä arvioitiin tarvittavan ymmärrystä työstä, teoreettista osaamista sekä erilaisia tötaitoja ja työssä tarvittavia menetelmiä. Tämän lisäksi opiskelijat korostivat oppimaan oppimisen taitoja. Näiden taitojen omaksuminen nähtiin mahdolliseksi koulutuksen, kokemuksen ja ammatillisen kasvun kautta. Kirkon työn kehittämisen tavoitteena näyttäytyi opiskelijoiden teksteissä joko jäsenten palvelemisena tai kirkon hengellisen perustehtävän vaalimisena. Merkittävällä osalla opiskelijoista oli aiempaa kokemusta kirkon alan opinnoista tai kirkon työstä. Osa oli tehnyt yhteistyötä seurakunnan työntekijöiden kanssa osana omaa muun alan työtään. Tällä oli yhteyttä kirkon alan työn tuntemukseen.

Tutkimuksessa oli löydettävissä neljä ammatillista suuntautumista suhteessa kirkon työhön: kirkon työhön suuntautuneet, sosiaali- ja kirkon alalle monipuolisesti suuntautuneet, kirkon työhön pätevöittävästä opinnoista luopunut ja kirkon työhön soveltuvuudeltaan epävarmat. Syinä ammatilliseen kirkon alan suuntautumiseen pidettiin kirkon edustamia arvoja, alan koulutusta ja ammatin arvostusta kirkon sisällä, työhön liittyviä kompetensseja, mielekkäitä työtehtäviä, mahdollisuutta kehittää kirkon työtä ja kirkon työn kokemusta ja tuntemusta. Syinä kirkon alalle pätevöittävästä opinnoista luopumiseen olivat kokemus soveltumattomuudesta kirkon työhön, kirkkoon kuulumattomuus ja kutsumuksen puute. Kirkon työhön soveltuvuudeltaan epävarmat ilmaisivat syyksi epävarmuudelleen joko ammatilliset tai hengelliset syyt. Ammatillisia syitä olivat puutteellinen alalla vaadittava osaaminen tai vaikeudet sitoutua kirkon työntekijän rooliodotuksiin. Hengellisiksi syiksi mainittiin epävarmuus omaan hengellisyyteen liittyvissä kysymyksissä.

Tämän tutkimuksen kolmas tutkimuskysymys oli: *Millaisia ammatillisen identiteetin tyypitarinoita syntyy opiskelijoiden hengellisissä elämäkerroissa ilmenevän sosialisaaion, hengellisyyden ja ammatillisten käsitysten pohjalta?* Tutkimukseni opiskelijoiden kertomukset olivat sijoitettavissa Murray (1989, s. 181-182) kertomustyyppien luokittelun mukaan romanssi-, komedia-, ironia- ja tragediakertomuksiin sekä tämän luokittelun ulkopuolelle sijoittuviin kertomuksiin. Keskeisiä piirteitä kertomusten sijoittelussa olivat kertomuksen alun kodin uskonnollinen sosialisaaio, päähenkilön hengelliset elämävaiheet ja ammatilliseen suuntautumiseen liittyvä loppuratkaisu. Viidestä kertomustyyppistä löysin yhteensä kymmenen erilaista variaatiota. Näistä valitsin seitsemän, joista rakensin uudet tyypikertomukset. Nämä tyypikertomukset olivat:

- Kristitystä kodista kirkon työntekijäksi - Iiriksen kertomus
- Rippikoulun kautta kirkon työntekijäksi - Jussan kertomus
- Kristitystä kodista kohti hengellistä kutsumusta - Pihlan kertomus
- Kristityn kodin piiristä kirkon rivijäseneksi - Helmin kertomus
- Etsijän tie kirkon työntekijäksi? – Alisan kertomus
- Kristityn kodin kasvatti vailla ammatillista varmuutta – Minjan kertomus
- Ei-kristillisen kodin kasvatti vailla hengellistä varmuutta – Annin kertomus

Tässä tutkimuksessa olen tarkastellut aineistoani useiden eri teorioiden kautta. Seuraavassa arvioin keskeisten käyttämieni teorioiden antia tutkimukselleni. Erilaisia ikävaiheteorioita on moitittu jäykiksi ja vanhanaikaisiksi. Näihin teorioihin kuuluu myös tässä tutkimuksessa hyödyntämäni Fowlerin (1989) teoria ihmisen uskon kehityksestä. Kriitistä huolimatta koin tämän teorian avaavan opiskelijoiden kertomuksia ja selittävän joitakin kertomuksissa esiintyneitä yksilön usein ikävaiheeseen sidottuja ilmiöitä.

Toinen tässä tutkimuksessa käyttämäni teoria oli Harrén (1983) teoria identiteetin rakentumisesta sosiaalistumisena. Myös tätä teoriaa pidin käyttökelpoisena, erityisesti siitä näkökulmasta, että se auttoi minua tarkastelemaan persoonallisen ja sosiaalisen identiteetin vuoropuhelua opiskelijoiden kertomuksissa. Tarinoiden loppuratkaisun kannalta keskeinen, opiskelijan oman hengellisen varmuuden löytäminen, edellytti sekä Harrén teorian mukaista opiskelijan omaa persoonallista uskonvarmuutta ja kristillisen identiteetin julkistamista että kristillisen yhteisön hyväksyntää ja konventionalisoitumista. Näyttääkin siltä, että juuri hengellisyys on se opiskelijan ammatillisen identiteetin rakentumisen osa-alue, jossa opiskelijan persoonallinen ja sosiaalinen identiteetti ovat vahvasti limittyneet toisiinsa. Tämä johtopäätös on samansuuntainen Valtosen (2009) ja Stangeland Kaufmanin (2017) tutkimusten kanssa. Harrén teorian puutteena pidin kuitenkin sitä, ettei se varsinaisesti selitä, miten muutos teorian eri vaiheiden välillä tapahtuu tai mikä laukaisee siirtymisen seuraavaan vaiheeseen. Murray (1989, s. 197) onkin kirjoittanut, että kertomusten kannalta keskeinen identiteettimuutos tapahtuu Harrén vaiheiden välissä sellaisessa liminaalitulassa, joka jää ikään kuin piiloon ja varsinaisen teorian tavoittamattomiin.

Kolmas tutkimuksessani hyödyntämäni teoria oli Laven ja Wengerin (1991) Tilannesidonnaisen oppimisen teoria, jonka kautta minun oli mahdollista tarkastella opiskelijan hengellisessä elämässä vaikuttaneita yhteisöjä sekä yhteisön identiteetin

omaksumista hänen liikkuaan yhteisön reunalta kohti keskustaa. Tämä teoria osoittautui hyödylliseksi tavaksi tarkastella tutkimukseni aineistoa. Jäin kuitenkin pohtimaan uusien tulokkaiden oikeutta jäsenyyteen ja mahdollisuutta uudistaa yhteisön identiteettiä. Tässä tutkimuksessa opiskelijoilla oli kokemuksia siitä, että heidän uskonsa ja hengellisyytensä olivat joutuneet arvioinnin kohteeksi eri yksilöiden ja yhteisöjen toimesta. Lisäksi heidän jäsenyytensä hengellisissä yhteisöissä oli torjuttu. Tällä oli yhteyttä uskovalta edellytettyyn tiukkaan moraaliseen käytökseen sekä kirjaimelliseen Raamatun tulkintaan. Nämä tilanteet näyttäytyivät opiskelijoiden teksteissä hengellisenä väkivaltana.

Evangelis-luterilaisen kirkon seurakunnissa käsitykset siitä, millä edellytyksillä yksilö täyttää yhteisön normit vaihtelevat. Tähän vaikuttavat sekä seurakuntalaisten ja työntekijöiden, mutta myös paikallisesti vaikuttavien muiden hengellisten yhteisöjen korostukset. Kuten aiemmin totesin, Laven ja Wengerin (1991) teoriaa on kritisoitu sen konservatiivisesta luonteesta erityisesti siksi, että se näkee käytäntöyhteisöt nimenomaan omaa identiteettiään uusintavina ja toistavina yhteisöinä. Sosiologiassa yhteisöä tarkastellaan usein samanmielisten ryhmänä. Jotta yhteisö voisi olla yhteisö, edellytetään sen jäseniltä jotakin tai joitakin heitä yhdistäviä seikkoja. Hengellisten yhteisöjen paradoksi onkin siinä, että vaikka monet niistä tavoittelevat mahdollisimman laajaa kannattajamäärää, yhteisön itse ympärilleen piirtämät rajat torjuvat osan yhteisön jäsenyyttä haluavista pois. Tästä esimerkkinä voi pitää kirkossa viime vuosina käytyä, tässäkin tutkimuksessa esiin noussutta, keskustelua homoseksuaalisuuteen liittyen. Erityisesti tämä teema on ollut esillä liittyen kirkon haluun ja mahdollisuuteen vihkiä samaa sukupuolta olevia pareja avioliittoon. Linjakummun (2015, 117-118) näkemysten pohjalta homoseksuaalisuuden torjumisen taustalla voidaan nähdä uskonnollisen yhteisön halu kontrolloida jäsentensä seksuaalista käyttäytymistä, jotta se turvaisi yhteisön identiteetin ja olemassaolon sukupuolisen lisääntymisen kautta. Voidaan kuitenkin kysyä, missä määrin tällainen ajattelu todellisuudessa sopii postmodernin ajan käsitykseen siitä, että yhteisöjen jäsenyys ei ole enää sidoksissa syntyperään.

Seuraavassa pohdin tutkimukseni antia. Tarkastelen ensin hengelliseen elämäkertaan ja uskonnollisuuteen liittyviä tutkimustuloksia kirkon alan opiskelijan identiteettityön kannalta. Tutkimukseni perusteella näyttäisi, aiempien tutkimusten tavoin siltä, että opiskelijan kodilla ja lapsuuden kasvuympäristöllä on vaikutusta hänen uskonnollisuuteensa aikuisuudessa (ks. esim. Bengtson ym. 2009; Bengtson ym. 2013; Kallioniemi ym. 2010, s. 165-166, s. 181; Myllyniemi 2006, s. 65). Useissa tämän

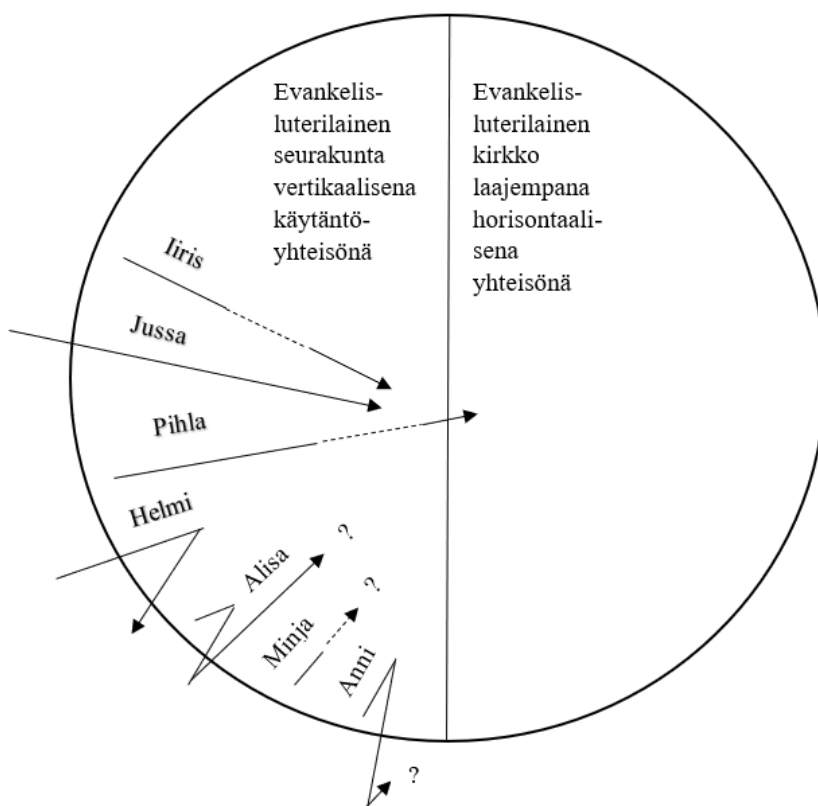
tutkimuksen, erityisesti kristillisistä kodeista tulevien opiskelijoiden, kertomuksissa nuoruuteen tai varhaisaikuisuuteen kuului vaihe, jossa he olivat etääntyneet hengellisistä asioista. Fowlerin (1981, s. 151-173) teorian mukaan tämä on tyypillistä vaiheessa, jossa itsenäistytään ja irtaudutaan vanhemmista. Kirkossa käydään toisinaan keskustelua siitä, miten nuoret aikuiset saisi pysymään kirkon jäseninä tai miten heitä voisi auttaa löytämään hengellisyiden merkityksen osana omaa elämäänsä. Fowlerin teorian näkökulmasta hengellisyydestä ja sitä edustavista tahoista etääntyminen on luonnollista ja tiettyyn elämänvaiheeseen kuuluva asia. Tässä tutkimuksessa etääntymisen jälkeen muutoksen opiskelijoiden hengellisyyteen toi oman hengellisen yhteisön löytäminen, puolison tai perheen uskonnollisuuteen liittyvät kysymykset ja muutokset tai äkillinen kriisi. Kuitenkaan mukaan esimerkiksi perhe-elämän merkitykseen osana aikuisen hengellisyyttä ei useinkaan oteta huomioon (Stangeland Kaufmanin (2017, s. 160-162). Näiden näkökulmien huomioiminen kirkon pyrkiessä tavoittamaan nuoria aikuisia tai aikuisia lienee hyödyllistä.

Tutkimuksessa opiskelijoiden uskonnollisuuteen ja hengellisyyteen vaikuttavia asioita olivat myös ylikuonnolliset kokemukset ja yhteisöjen vaikutus. Rancken (2017) mukaan suomalaisilla on ylikuonnollisia kokemuksia, mutta niistä ei puhuta julkisesti. Nähdäkseni mystiikan ja hiljaisuuden liikkeen nousu evankelis-luterilaisen kirkon piirissä ovat tuoneet enemmän tilaa erilaisille hengellisille kokemuksille ja niiden ilmaisemiselle. Tästä huolimatta kirkossa olisi hyvä nostaa näitä kokemuksia tietoisesti yhteiseen keskusteluun, jotta niitä kokeneet eivät jäisi kokemustensa kanssa yksin. Yhteisöjen merkitystä osana hengellisyyttä ja kirkon työntekijän ammatillisen identiteetin rakentamista tarkastelen myöhemmin tässä luvussa.

Lisäksi pohdin tutkimukseni tuloksista nousevan kirkon työntekijän ammattikuvan muotoutumista ja vaikutusta kirkon työntekijän ammatillisen identiteetin ymmärtämisen kannalta. Kirkko työllistävänä instituutiona määrittelee työntekijöidensä ammattikuvaa sekä säädösten osalta että käytännön työn tasolla. Kirkon säädökset ja niiden ilmentämä ammattikuva sitoo kirkon alan kouluttavia oppilaitoksia. Toisaalta kirkosta riippumattomat kirkon työn toimintaympäristön muutokset, mutta myös opettajien osaaminen ja oppilaitoksen rahoitukseen liittyvät seikat saattavat vaikuttaa opetussuunnitelmissa sekä käytännön opetuksessa tehtyihin ratkaisuihin suhteessa opiskelijoille tarjottuun ammattikuvaan. Eri aikakausiin liittyvät lainalaisuudet ja kulttuuriset ilmiöt vaikuttavatkin ammattikuvaan (ks. esim. Weaver & Willnat 2012). Diakin opetussuunnitelmissa näkyy myös sosiaalialan ja kirkon alan opintojen

vuorovaikutus ja limittyminen toistensa kanssa. Yhteisiä opetussisältöjä sekä Diakin arvoihin linkittyviä tavoitteita on pyritty integroimaan osaksi läpi opetussuunnitelman. (Valtonen 2016b, 156.) Tällä on väistämättä vaikutusta myös ammattikuvaan, joka opiskelijoille syntyy. Kirkon alan opiskelijoiden ammattikuva muodostuu siis kirkon ja kouluttavan oppilaitoksen sekä muiden heidän elämäänsä vaikuttavien yhteisöjen tarjoamasta ammattikuvasta. Kyse on ammatillisesta sosiaalisuudesta (Salomaa 2007, s. 132). Lisäksi ammattikuvaan vaikuttavat myös opiskelijoiden omat kokemukset, mielikuvat ja odotukset. Tällä on yhteyttä opiskelijoiden ammatilliseen suuntautumiseen sekä opiskelijan muihin alaan liittyviin näkemyksiin (ks. esim. Ora-Hyytiäinen 2004, s. 99).

Seuraavaksi arvioin tässä tutkimuksessa esiintyvien kertomusten merkitystä kirkon työntekijän ammatillisen identiteetin ymmärtämisen kannalta laajemmin. Tämän tutkimuksen kertomuksissa uskoa ja siten myös kertomuksen kulkua muuttavia asioita olivat elämään kuuluvat erilaiset kehityskriisit, uskoon tuleminen ja yliluonnolliset kokemukset, äkilliset kriisit, omat uskonnollisuuteen ja hengellisyyteen liittyvät valinnat ja oivallukset sekä suhde erilaisiin käytäntöyhteisöihin. Kirkon työntekijän ammatillisen identiteetin omaksumisen kannalta ratkaisevaa oli erityisesti suhde seurakuntaan käytäntöyhteisönä. Myös Salomäen (2008) ja Valtosen (2009) tutkimusten seurakuntayhteydellä oli vaikutusta kirkon alan opiskelijoiden ammatillisen identiteetin rakentumisen kannalta. Voidakseen rakentaa ammatillista identiteettiään kirkon työntekijänä tässä tutkimuksessa opiskelijalla tuli olla mahdollisuus syventää osallisuuttaan ja jäsenyyttään seurakunnan vertikaalisessa käytäntöyhteisössä tai ainakin pystyä omaksumaan kristillinen identiteetti osana kirkon laajempaa ideologista horisontaalista yhteisöä. Kuviossa 6 on esitelty opiskelijoiden liikkuminen kohti seurakunnan vertikaalisen käytäntöyhteisön tai kirkon laajemman horisontaalisen yhteisön keskustaa.

Kuvio 6. Opiskelijoiden liikkuminen kohti seurakunnan vertikaalisen käytäntöyhteisön tai kirkon laajemman horisontaalisen yhteisön keskustaa.

Identiteettitarinassa keskeistä on se, minkälaisena ihminen näkee tapahtumien suhteen toisiinsa ja millaisen merkityksen hän niille antaa (ks. tästä Heikkinen 2007, s. 155). Opiskelijoiden identiteetin muotoutumisen kannalta merkityksellistä oli myös se, mikä nähtiin kertomuksessa tapahtumien taustalla olevana syynä. Tällaisina syinä näyttäytyivät Jumalan johdatus, omat valinnat ja sattumat. Kokemus Jumalan johduksesta auttoi Iirisen, Pihlan ja Jussan kertomuksissa hyväksymään erilaiset elämän tapahtumat ja kriisit osaksi omaa hengellistä kertomusta ja ammatillista identiteettiä. Toisaalta Annin kertomuksessa käsitys Jumalan johduksesta ei vielä riittänyt omien kokemusten hyväksymiseen ja kääntämiseen voimavaraksi, vaan siihen olisi tarvittu myös kokemus hengellisen yhteisön hyväksynnästä. Vain näin voi syntyä sellainen identiteetti, joka täyttää kulttuurin ja yhteisön yksilölle asettamat odotukset (ks. Harré 1989, s. 22, s. 32). Hengellisen yhteisön hyväksynnän merkitys korostui myös Alisan ja Minjan kertomuksissa, joissa oman hengellisen varmuuden löytäminen ei vielä tuottanut

varmuutta kelvollisuudesta kirkon työntekijäksi osana omaa ammatillista identiteettiä. Helmin tarinassa taas korostuivat selvästi, muiden opiskelijoiden kertomuksista erottuvat, omat valinnat. Häinkin kuitenkin tarvitsi hengellisen yhteisönsä tukea ja hyväksyntää selviytyäkseen kriisistä ja rakentaakseen itselleen mielekästä ammatillista identiteettiä. Taulukossa 12 on esitelty tyypikertomuksissa ammatilliseen identiteettiin vaikuttaneet seikat.

Tyyppi- kertomus	Murrayn kerto- mus- tyyppi	Keskeisimmät tarinassa uskoa muuttavat asiat	Suhde ev.-lut. seurakuntaan käytäntöyhteisönä	Hengelli- nen varmuus	Ammatillinen varmuus suhteessa kirkon työhön	Taustalla vaikuttava syy
Kristitystä kodista kirkon työntekijäksi (Iiris)	Romanssi	Etääntyminen hengellisyydestä, perheen ja yhteisöjen tuki	Liike kohti yhteisön keskustaa	Varma	Varma: kirkon työhön suuntautunut	Jumala
Rippikoulun kautta kirkon työntekijäksi (Jussa)	Komedia	Yhteisön tuki ja uskoon tuleminen	Liike kohti yhteisön keskustaa	Varma	Varma: kirkon työhön suuntautunut	Jumala
Kristitystä kodista kohti hengellistä kutsumusta (Pihla)	Romanssi	Kriisi ja yli- luonnollinen kokemus	Liike kohti laajempaa kirkkoyhteisöä	Varma	Varma: monipuolisesti suuntautunut	Jumala
Kristityn kodin piiristä kirkon rivijäseneksi (Helmi)	Romanssi	Etääntyminen hengellisyydestä, kriisi, yhteisön tuki	Liike yhteisön ulkopuolelle	Varma	Varma: kirkollisesta suuntautumisest a luopunut	Oma valinta
Etsijän tie kirkon työntekijäksi? (Alisa)	Ironia	Kriisi ja yliluonnollinen kokemus ja oma oivallus	Halu liikkua kohti yhteisön keskustaa	Varma	Toisaalta varma, toisaalta epävarma: itse kirkon työhön sitoutunut, epävarma kirkon sitoutumisesta itseensä	Oma valinta
Kristityn kodin kasvatti vailla ammattillista varmuutta (Minja)	Tragedia	Kriisi, etääntyminen ja oma oivallus	Tilanteen tarkastelu yhteisön reunalta	Epävarma	Epävarma: hengellinen epävarmuus estää ratkaisemasta suhdetta kirkon työhön	Sattuma
Ei-kristillisen kodin kasvatti vailla hengellistä varmuutta (Anni)	Muu	Yliluonnollinen tapahtuma ja kriisi	Tilanteen tarkastelu yhteisön ulkopuolelta	Epävarma	Epävarma: hengellinen epävarmuus estää ratkaisemasta suhdetta kirkon työhön	Jumala

Taulukko 12. Ammatillisen identiteettiin vaikuttaneet seikat tyyppikertomuksissa.

Tämän tutkimuksen opiskelijoiden kertomuksista yleisin oli romanssimuotoinen kertomus, jossa kristillisestä lapsuuden kodista ponnistava sankari voittaa eteensä tulevat vaikeudet ja viimeisen taistelun kautta löytää oman hengellisen ja ammatillisen varmuutensa. Toinen yleinen opiskelijoiden tuottama kertomustyyppi oli komedia, jossa ei-kristillisestä perheestä kotoisin oleva sankari löytää seikkailun tai karnevaalin kautta oman hengellisen identiteettinsä. Näyttääkin siltä, että kirkon alalle Diakissa opiskelevan tyypillinen ammatillisen identiteetin mallitarina on kertomus, jossa opiskelija näkee itsensä haasteet voittaneena ja kutsumuksensa löytäneenä sekä omasta hengellisyydestään ja ammatillisesta suuntautumisestaan varmana sankarina. Tälle lienee ainakin kolme syytä. Ensimmäinen syy on nähdäkseni se, että moni kirkon alan opiskelija on nykyään omaa hengellistä ja ammatillista kutsumusta pitkään etsinyt keski-ikäinen alanvaihtaja keski-ikäinen (AKR 2019). Tällainen tapa tarkastella omaa kertomusta antaa syyn ja merkityksen erilaisille, vaikeillekin elämän vaiheille (Hänninen 2000, 94). Toisena syynä voi nähdä sen, että kirkko viestittää alan opiskelijoille kirkon työn edellyttävän sekä henkilökohtaista sitoutumista kirkon uskoon että ammatillista kutsumusta (Pruuki 2013, s. 285). Nämä ominaisuudet sisältävä kertomus on siis kirkon ”silmissä” hyväksyttävä ja uskottava. Kolmas syy lienee se, että kertomus vaikeudet voittavasta sankarista on rakenteeltaan samanlainen kuin suomalaisten tapa tarkastella itseään vaikeudet voittavana kansakuntana (Hänninen 2000, s. 51). Kyse on siis sellaisesta kollektiivisesta tarinasta, joka on ympäröivässä yhteiskunnassa ihailtava (Kusch 1988, s. 160) ja liittyy yksilön oman kertomuksen osaksi kansan yhteistä kertomusta (Vikström 2017, s. 133). Tässä kohtaa haluan vielä palata tutkimuksen alussa esittämäni lainaukseen Game of Thrones sarjasta: ”Stories. There’s nothing in the world more powerful than a good story.” Yhteisön hyväksynnän lunastavan hengellisen elämäntarinan kautta kirkon alan opiskelija voi ansaita paikkansa osana kirkkoyhteisöä.

Tässä tutkimuksessa vahvin opiskelijan omaa hengellistä varmuutta ja siten myös identiteettiä uhkaava tekijä oli epävarmuus oman uskon kelpaavuudesta kirkkoyhteisölle ja sitä kautta pelko yhteisön torjunnasta. Salomaa (2007, s. 171-183, s. 360-361) onkin todennut omassa tutkimuksessaan, että kokemukset kelpaamisesta ja hyväksynnästä ovat keskeisiä kirkon työntekijän ammatillisen identiteetin omaksumisen kannalta riippumatta opiskelijan omasta hengellisestä taustasta tai uskon korostuksista. Näin oli myös tässä tutkimuksessa. Onkin helppo yhtyä Harrén (1989, s. 22, s. 32) kritiikkiin sellaista ajattelua kohtaan, jossa identiteettiä pidetään vain yksilön oman valinnan tuloksena ja

unohdetaan samalla elinympäristön ja yhteisöjen ilmentämät käsitykset ja merkitykset sekä niiden ihmiselle asettamat odotukset.

Tutkimuksessani yleisimpien romanssi- ja komediakertomusten lisäksi opiskelijoiden tarinoista oli löydettävissä ironia- ja tragediamuotoisia kertomuksia sekä Murrayn (1989, s. 181-182) kertomustyyppien luokittelun ulkopuolelle sijoittuvia kertomuksia. Näiden kertomustyyppien esiintyminen aineistossa osoittaa, ettei sankarimetafora ilmentävä mallitarina kuitenkaan sido kaikkia opiskelijoita ainakaan opintojen alkuvaiheessa. Hänninen (2000, s. 51) on omassa tutkimuksessaan todennut, että mallitarinasta poikkeavat kertomukset voivat haastaa yhteisöä tarkastelemaan sitä, millaista yleisesti hyväksyttyä identiteetikertomusta ne haluavat jäsenilleen välittää. Mallitarinasta poikkeavien kertomusten kertomisen voikin tässä tutkimuksessa nähdä ilmentävän opiskelijoiden halua kysyä sitä, voiko erilaisilla kertomuksilla olla mahdollisuus tulla hyväksytyksi kirkon alan opiskelijan rakentaessa ammatillista identiteettiään. Porkan (2019, s. 60) mukaan Laven ja Wengerin (1991, s. 117) tarkoittama aito käytäntöyhteisö on avoin yhteisö, joissa yhteisön tehtävä ei ole vain uusintaa ja toistaa yhteisön identiteettiä vaan antaa uusille tulokkaille mahdollisuus syventää jäsenyyttään ja vaikuttaa sitä kautta yhteisön identiteetin muotoutumiseen tulevaisuudessa. Yhteisön avoimuus mahdollistaa myös erilaisten kertomusten kertomisen.

Vartiainen (2014) on tarkastellut tutkimuksessaan kirkkoa yhteisönä, joka kertoo ja toistaa samaa peruskertomusta. Tämä peruskertomus on lähtökohta koko yhteisön olemassaololle ja sen identiteetin ilmentymä. Vikström (2017, s. 133) on todennut, että voidakseen olla ja toimia kirkkoyhteisön jäsenenä, yksilön tulisi löytää yhtymäkohtia yhteisön kertomuksen ja oman persoonallisen kertomuksensa välille. Diakissa opiskelijan taustaa ja elämäнкаarta pyritään hyödyntämään oppimistehtävissä (Valtonen 2016b, s. 158-159). Diakin opiskelijoiden elämäkerrallista ja reflektiivistä kirjoittamista tutkineen Karjalaisen (2012) tutkimuksen mukaan näyttäisi siltä, että omasta elämästä kirjoittaminen ja elämäkokemusten tarkastelu osana omaa elämäkertaa voi auttaa opiskelijaa tiedostamaan erilaisten vaiheiden merkitystä itselle. Tämän lisäksi omien kokemusten hahmottaminen ja reflektointi voivat myös mahdollistaa eletyn elämän käsittelemisen ja tulkitsemisen uudelleen. Kertomuksen kautta yksilön on mahdollista ilmentää identiteettiään sekä perustella omia valintojaan (ks. esim. Kuch 1988, s. 152-153).

Tässä tutkimuksessa aineistona olevissa Raamattua ja ammatillisuutta koskevien oppimistehtävien tehtävänannossa opiskelijoiden edellytettiin tarkastelevan kyseistä aihetta eksplisiittisesti teoreettisen ja ammatillisen kirjallisuuden lisäksi myös implisiittisesti omien kokemustensa ja ajatustensa kautta. Tässä yhdistyvät nähdäkseni Tynjälän (2007) kehittämälle integratiiviselle pedagogiikalle ominaiset tavat tuoda teoreettista ja käytännöllistä tietoa yhteen. Raamattua ja ammatillisuutta koskeviin tehtäviin kuului myös reflektointia, jossa joko yksin tai yhdessä toisten kanssa pyrittiin syventämään ajattelua pelkkää kirjallisuutta tai omia kokemuksia syvemmälle ja tuomaan nämä kaksi näkökulmaa dialogiin toistensa kanssa tutkivan oppimisen näkökulmasta. Tämä edellytti oman toiminnan säätelyä koskevaa tietoa eli kykyä havainnoida omia ajatuksia, tunteita ja käsityksiä sekä tietoa ja ymmärrystä omasta tietämyksestä ja oppimistavoista (ks. tästä Tiuraniemi 2002, s. 2-3; Tynjälä 2007; Valtonen 2016b).

Hengellistä elämäkertaa koskevan tehtävän osalta tehtävänanto sisälsi omia kokemuksia kuvaavan osuuden ja lisäksi opiskelijaa ohjeistettiin reflektointiin omaa tekstiään. Hengellistä elämäkertaa koskevaan tehtävään ei kuitenkaan sisällynyt sellaista osuutta, jossa omaa matkaa olisi tarkasteltu joko alan muiden opiskelijoiden elämäntarinoiden tai kertomusten rakennetta tarkastelevan kirjallisuuden kautta. Karjalaisen (2012) mukaan omaa elämänhistoriaa ja siihen kuuluvia kokemuksia voi olla vaikea etäännyttää ja tarkastella niitä ulkopuolisen silmin. Oman elämäkerran tarkastelu teoreettisen kirjallisuuden kautta auttaisi ehkä opiskelijoita etäännyttämään itseään omasta kertomuksesta ja antaisi työkaluja kertomukseen liittyvien mielikuvien tai merkitysten työstämiseen. Lisäksi myös toisten opiskelijoiden tarinoiden kuuleminen ja omien tarinoiden kertominen antaisivat mahdollisuuden tarkastella ja uudelleen tulkita omaa identiteettiä yhteisön jäsenenä ja rakentaa sitä kirkkoyhteisön hyväksymään suuntaan (Lave & Wenger 1991, s. 109). Tällaiset näkökulmat voisivat lisätä opiskelijoiden käsityksiä minäpystyvyydestä, sillä oman matkan etäännyttäminen ja teoretisoiminen voisi antaa ymmärrystä oman kertomuksen relatiivisuudesta.

Kirkon alan koulutuksessa opiskelevien uskonnollisen taustan muuttuessa yhä kirjavammaksi (ks. esim. Laurila 2013; Valtonen 2016) omasta hengellisestä elämäkerrasta kirjoittaminen ja sen reflektointi edellyttää, että opiskelijalla on jonkinlaista kosketusta uskonnollisiin ja hengellisiin asioihin osana omaa elämäkertansa. Mikäli opiskelijan suhde näihin asioihin on kovin ohut, eivät Tynjälän (2007) kehittämän integratiivisen pedagogiikan edellyttämät omat kokemukset

välttämättä riitä synnyttämään yhdessä teoreettisen tiedon ja reflektiivisen pohdinnan kanssa sellaista prosessia, jossa muuntaminen ja käsitteellistäminen voivat tapahtua. Näin uuden tiedon ja käytäntöjen omaksuminen jää tapahtumatta. Mikäli opiskelijalla ei ole riittävästi aiempia omia alaan liittyviä kokemuksia, voidaan katsoa, ettei valmiuksia kasvaa asiantuntijaksi ole riittävästi (ks. tästä esim. Ruohotie 2008, s. 126-130). Tämä luokin painetta harjoitteluille ja muille opintoihin liittyville käytännöllisille tilanteille, jotta niiden kautta voi syntyä tarvittavaa reflektiopintaa.

7.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

7.2.1 Tutkijan moraali eettisyyden peilinä

Hatch & Wisniewskin (1995, s. 117) mukaan tutkijan oma tausta ja positio saavat narratiivisessa tutkimuksessa perinteistä tutkimusta suuremman painoarvon. Syrjälä ym. (2006, s. 185) korostavat, että tutkijan on syytä kysyä itseltään, mitkä ovat tutkimuksen tekemisen motiivit: lähteekö halu tehdä ja julkaista tutkimusta tutkijan omasta kunnianhimosta vai aidosta halusta kertoa tutkimusilmiöstä jotakin uutta. Kuten olen jo Johdanto -luvussa kertonut, motiivini tehdä tätä tutkimusta nousi alun perin halusta ymmärtää kirkon alan opiskelijoita ja heidän ammatilliseen identiteettiinsä vaikuttavia asioita paremmin. Aineistoon tutustuttuani minussa vahvistui kuitenkin myös halu antaa tutkimukseni kautta ääni opiskelijoille ja tuoda esiin heidän vaikuttavat ja ainutkertaiset kertomuksensa.

Ollakseen rehellinen lukijalle, tutkijan on kerrottava omista tieteenteoreettisista sitoumuksistaan (Syrjälä ym. 2006, s. 186). Tässä tutkimuksessa olen määritellyt omaa suhdettani ontologisiin kysymyksiin erityisesti identiteetti -käsitteen kautta siten kuin sen ymmärrän. Epistemologian osalta olen avannut ajatteluni liittymällä konstruktivistiseen tietoteoriaan ja konstruktivismiin osana narratiivista lähestymistapaa. Metodologisesti olen pyrkinyt kuvaamaan ajatteluni ja narratiivisen tutkimusprosessini etenemistä tämän aineiston parissa luvussa kolme. Tutkimusprosessia käsittelevässä luvussa olen myös avannut omaa suhdettani tutkittaviin ja sen vaikutusta aineiston tarkasteluun. Samalla olen arvioinut tutkimuksen luvanvaraisuuteen, luottamuksellisuuteen ja tutkimushenkilöiden anonymiteettiin liittyviä asioita (ks. tästä Cohen & Manion 1994, s. 349-368.)

Omaa taustaa ja ymmärrystä ei voi, eikä tulekaan häivyttää, vaan niistä tulee kertoa avoimesti. (ks. Cohen & Manion 1994, s. 364-365.) Olen jo aiemmin kertonut

työskennelleeni tutkimushenkilöiden opettajana kerätessäni aineistoa. Myöhemmin työelämä on vienyt kirkon alan lehtoriksi Seurakuntaopistolle sekä hiippakuntasihteeriksi Helsingin hiippakunnantuomiokapituliin. Diakissa, Seurakuntaopistolla ja tuomiokapitulissa identiteettiini liittyvät kysymykset ovat nousseet esiin kirkon tulevia työntekijöitä kouluttaessani. Tässä lienee syytä myös todeta, että olen koulutustaustaltani kirkon nuorisotyönohjaaja ja teologian maisteri. Lisäksi minut on vihitty papiksi. Roolini opettajana ja kirkon työntekijänä merkitsee sitä, että olet tulkinut opiskelijoiden kertomuksia oman esiyymmärryksen valossa. Tutkijan on myös syytä kertoa suhteestaan tutkittaviin, jotta lukija voisi arvioida näiden asioiden merkitystä tarkastellessaan tutkimuksen analyysia ja tuloksia. Aineiston tulkinnessa ja sen pohjalta nostettavissa valinnoissa näkyy väistämättä tutkijan oma elämä ja käsitys tutkittavista asioista. (Hatch & Wisniewskin 1995, s. 117.) Koska tutkittavat ovat kaikki olleet minulle ainakin jossakin määrin tuttuja ja olemme jakaneet arkea, tämä ei ole voinut olla vaikuttamatta siihen, miten olen tarkastellut heidän kertomuksiaan. Tutkimukseni pitkittyessä ja vuosien vierieessä mielikuvat tutkimushenkilöistä ovat kuitenkin haalistuneet. Käytännössä tämä on tarkoittanut sitä, että minulla on ollut mahdollisuus keskittyä vahvemmin teksteihin ja niiden ilmentämiin merkityksiin, omien mielikuvien sijasta.

Tarkastellessaan narratiivisen tutkimuksen eettisiä kriteereitä Syrjälä ym. (2006, s. 183-184) käyttävät käsitettä tutkijan moraali. Moraalin käsitteellä he tarkoittavat sitä, että perinteisen tutkimusetiikan sijasta narratiivisessa tutkimuksessa korostuu pikemminkin tutkijan ja tutkittavien välinen suhde, joka muistuttaa vuorovaikutteista sekä eettisen vaatimuksen toimintaan ihmissuhteissa. Ihmissuhteisiin ja vuorovaikutukseen toisten kanssa kuuluvat olennaisena osana tunteet. Narratiiviselle tutkimukselle onkin ominaista, että se herättää tunteita sekä tutkittavissa että tutkijassa. Kuten elämässä, myös tutkimusprosessin aikana tunteet voivat vaihdella ilosta, suruun, häpeään ja turhautumiseen. Tutkija joutuukin ottamaan vastaan sekä tutkittavien tunteet että käsittelemään omia tutkimuksen aikana virinneitä tunteitaan. (Syrjälä ym. 2006, s. 187-189.) Tutkijana olen myös joutunut tarkastelemaan tämän tutkimusprosessin minussa herättämiä emotioita. Esimerkiksi ironiakertomukset herättivät hämmennystä ja auttoivat peilaamaan omia sekä kirkossa vallalla olevia ennakkokäsityksiä siitä, millaisen taustan tuleva kirkon työntekijä voi omata. Tragediat taas herättivät minussa surua, empatiaa ja halun kysyä lisää. Toisaalta tutkimusta viimeistellessäni, juuri ennen julkaisemista, koin syyllisyyttä, ahdistusta ja häpeääkin siitä, osaanko kertoa opiskelijoiden tarinoita tehden heille oikeutta ja asiat tarpeeksi sensitiivisesti ilmaisten.

Tutkimuksen tekeminen vaikuttaa ja muuttaa siis väistämättä myös tutkijaa (Syrjälä ym. 2006, s. 192).

Oma esiymmärrys ja tunteet vaikuttavat siihen, mitä valintoja tutkija tekee (Hatch & Wisniewski 1995, s. 117; Syrjälä ym. 2006, s. 187-189.). Olen pyrkinyt varsinaisten muodostamieni tyyppitarinoiden lisäksi ottamaan suoria lainauksia opiskelijoiden tarinoista, kuitenkin pyrkimyksenäni suojella heidän anonymiteettiään. Anonymiteettiin liittyvät kysymykset nousivat mieleeni kuitenkin jatkuvasti tutkimusta tehdessä. Minkä kaiken kertominen lukijalle on lopulta tarpeellista? Mitkä asiat on välttämättä tuotava ilmi, jotta tutkimuksen avoimuus voisi toteutua? Mistä voin tietää, onko joku opiskelija tunnistettavissa? Tätä pohdin erityisesti valitessani lainauksia osaksi kategorisen analyysin raportointia sekä kertoessani uusien tyyppikertomusten rakentamisesta. Suojellakseni opiskelijoiden yksityisyyttä pyrin vielä raportoinnin loppuvaiheessa yhdistämään pikkutarkan analyysin tuottamia nimiä alaviitteissä suuremmiksi kokonaisuuksiksi. Lisäksi tein sellaisen ratkaisun, että kirjoittaessani opiskelijoiden uskonnollisuudesta aikuisuudessa päätin jättää kertomatta yksityiskohtaisesti, mihin kaikkiin uskonnollisiin yhteisöihin opiskelijoiden kertomuksissa oli liittymäkohtia ja keitä opiskelijoita tämä koski. Nähdäkseni tämä vähensi yksittäisen opiskelijan tunnistamisen mahdollisuutta tiivistä opiskelijajoukosta. Tämän lisäksi karsin suoria lainauksia ja muokkasin kertomuksia vielä tunnistettavuuden estämiseksi. Syrjälä ym. (2006, s. 193-195) ovat todenneet, että erityisesti luodessaan kertomuksia tutkittavien tarinoiden pohjalta tutkija liikkuu heidän yksityiselämänsä herkimmillä alueilla. Antaessaan kertomuksensa tutkijan käyttöön tutkittavat luottavat siihen, ettei tutkija petä heitä, vaan voi jopa parhaassa tapauksessa auttaa tutkittavaa tarkastelemaan omaa kertomustaan uudesta näkökulmasta.

Narratiivisessa tutkimuksessa tutkijan valta ja toisaalta valinnat ovat usein suurempia kuin esimerkiksi ”perinteisessä tutkimuksessa” (Hatch & Wisniewski 1995, s. 117). Tässä tutkimuksessa omat valintani tutkijana korostuivat erityisesti silloin kun luokittelin opiskelijoiden elämänkertomuksia, tein valintaa siitä, mitkä kertomustyyppien variaatiot valitsin uusien tyyppikertomusten pohjaksi sekä silloin kun muodostin uusia tyyppikertomuksia valittujen variaatioita edustavien opiskelijoiden elämänkertomusten pohjalta. Opiskelijoiden elämänkertomusten tyypittely Murrayn (1989, s. 181-182) jaottelun kertomustyyppeihin oli osan kertomusten kohdalla hyvin selkeää. Osa kertomuksista oli lähtökohdiltaan kuitenkin vaikeasti sijoitettavia. Tähän vaikutti erityisesti se, että opiskelijat olivat antaneet hyvinkin samankaltaisille kokemuksille

erilaisia merkityksiä. Tästä olen tarkemmin kertonut luvussa 3.3.3. Kertomusten alkutilanteiden osalta tein ratkaisun tyypitellä kertomuksen alkutilanteen opiskelijan oman määrittelyn mukaan. Tämäkin asia oli lopulta kuitenkin tulkinnanvarainen. Helenan kertomuksessa vanhemmat eivät olleet kovin selkeitä kristillisiä kasvattajia. Helenan osalta myönteistä ja vahvaa kristillistä kasvatusta edustivat kuitenkin isovanhemmat, joiden kautta Helena pääsi elämään vahvasti mukana oman kirkkokuntansa perinteissä. Helenan luokittelin lopulta kristillisen kodin tai kodin piirin kasvatiksi. Helena kohdalla epävarmuuttani lisäsi se, että hänen kertomuksensa edusti omien variaatioidensa ainoita elämäkertomuksia. Olen siis tietoinen siitä, että toisenlaisella luokitteluperiaatteella osan aineistoni kertomuksista olisi voinut tyypitellä toisinkin. Ajattelenkin, että tekemäni valinnat ja niistä syntyneet kertomukset ovat yksi mahdollinen lopputulos tutkimukseni aineistosta.

Toivon sijoittaminen kertomustyyppeihin ei ollut ammatillisen suuntautumisen osalta itsestään selvää. Hän ilmaisi teksteissään epävarmuutta kirkollista suuntautumista kohtaan. Toisaalta hän halusi antaa myös tälle suuntautumiselle mahdollisuuden ja suhtautui siihen myönteisesti. Lopulta sijoitin Toivon kertomuksen monipuolisesti suuntautuneiden joukkoon, vaikka se olisi voinut olla myös suuntautumiseltaan epävarma. Toivon kertomusta voi kuitenkin luonnehtia jonkinlaiseksi rajatapaukseksi, jonka olisi voinut ratkaista myös toisin. Hänen osaltaan mietin myös sitä, oliko omalla kirkollisella taustallani vaikutusta tähän valintaan. Tuulikki oli kirjoittanut ammatillisesta suuntautumisestaan vain lyhyesti. Hän oli maininnut sekä kirkollisen suuntautumisen että sosiaalialan suuntautumisen, mutta tekstistä ei käynyt kovin selkeästi ilmi, mikä näiden suuntautumisten suhde oli toisiinsa. Tulkitsin lopulta hänen edustavan monipuolista suuntautumista. Nämä tulkinnalliset haasteet saivat minut myös pohtimaan Murrayn (1989, s. 181-182) luokittelun sopivuutta tämän tyyppiseen aineistoon. Valmiit kriteerit ja kertomuksen lainalaisuudet yksinkertaistavat tarinan juonta. Elävässä elämässä asiat eivät kuitenkaan ole mustavalkoisia, vaan sävyjä on monia. Narratiivisessa tutkimuksen osalta olisikin suotavaa antaa tutkimus tutkimushenkilöiden luettavaksi ja keskustella heidän kanssaan tutkijan tekemistä tulkinnoista. Näin ei kuitenkaan aina voi tehdä. (Syrjälä ym. 2006, s. 194-196.) Tämä tutkimuksen osalta tutkimushenkilöiden tavoittaminen julkaisemisen lähestyessä siten, että heillä olisi ollut tasapuolinen mahdollisuus kommentoida tekemiäni tulkintoja, ei ollut mahdollista. Ymmärrän tämän korostavan vastuutani tutkijana.

Kertomustyyppien variaatioiden osalta pohdin erityisesti sitä, olinko tehnyt oikeat

valinnat uusien tyyppikertomusten pohjaksi. Muutoin pidin tekemiäni valintoja perusteltuina, mutta erityisen pitkään puntaroin ratkaisua jättää Komedian B valinnan ulkopuolelle. Tämän variaation juonirakenne, keskeiset teemat ja ammatillisen suuntautumisen loppuratkaisu tulivat esitellyiksi muissa kertomuksissa. Jäin kuitenkin miettimään antoiko tällainen valinta lukijalle kuvan rippikoulusta ainoana ei-kristillisen kasvatin väylänä monipuoliseen ammatilliseen suuntautumiseen. Toisaalta koin, että tämän variaation lisääminen uusien tyyppikertomusten joukkoon ei olisi tuonut varsinaisesti kovin paljon uutta sisältöä tyyppikertomuksiin, vaikka kertomuksen juonirakenteen osat olivatkin hieman eri järjestyksessä, kuin valituiksi tulleissa variaatioissa.

Kolmas vaihe, jossa valintani tutkijana korostuivat, oli uusien tyyppikertomusten muodostaminen valittuja variaatioita edustavien elämäkertomusten pohjalta. Olen kertonut jokaisen kertomustyypin rakentamisesta luvussa 6.1. Olen tietoinen siitä, että sellainen taulukko, jossa kuvataan jokaisen opiskelijan elämäkertomuksen juonta ja tapahtumia, olisi lisännyt uusien tyyppikertomusten luotettavuutta ja antanut lukijalle mahdollisuuden tarkastella avoimemmin sitä, miten olen kertomukset rakentanut. Totesin kuitenkin, etten voi laittaa tällaista taulukkoa tutkimukseeni vaarantamatta opiskelijoiden anonymiteettiä. Erityisesti muut kuin evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluvat opiskelijat olisivat olleet tällöin helpommin tunnistettavissa.

Narratiivisessa tutkimuksessa korostuu tutkijan asema tiedon tulkkina. Tutkimuksen tuottama tieto on siis aineiston lisäksi riippuvainen tutkijasta itsestään sekä siitä prosessista, jossa aineiston kertomukset ja tutkijan oma kertomus asettuvat vuorovaikutukseen ja joiden pohjalta syntyy uusia kertomuksia. (Hatch & Wisniewski 1995, s. 113-117). Uusissa tyyppikertomuksissa hyödynnetyn mahdollisimman laajan tyypin (ks. Eskola & Suoranta 1998, s. 183-184) valitseminen korosti erityisen paljon omaa rooliani tutkijana sekä harkintani elämäkertomusten tapahtumien valikoijana ja uuden kertomuksen rakentajana. Tämä siksi, että jos olisin valinnut uuden kertomuksen pohjaksi yksittäisen autenttisen kertomuksen tai pyrkinyt yhdistelmään vain suurimmassa osassa elämäkertomuksissa esiintyneitä tapahtumia olisi liikkumavaraa uuden tyyppikertomuksen rakentajana ollut paljon vähemmän (ks. Eskola & Suoranta 1998, s. 183-184). Toisaalta yksittäisen autenttisen kertomuksen tai kussakin variaatioissa esiintyneiden vain yleisten tapahtumien yhdisteleminen olisi antanut selkeämmät perusteet eri tapahtumien valitsemiselle osaksi uusia tyyppikertomuksia. Nyt valinta perustui pitkälle aineistoni tuntemukseen tutkijana sekä haluuni nostaa variaatioiden

autenttisisissa kertomuksissa esiintyviä yleisiä tunnistettavia teemoja sekä niistä poikkeavia näkökulmia mahdollisimman monipuolisesti edustamaan koko aineistoa. Tämän pyrin kuitenkin tekemään kullekin kertomustyyppille ja siinä esiintyneille tunnusomaisille teemoille uskollisesti ja kertomuksen sisäisen logiikan säilyttäen. Vielä raportoinnin loppuvaiheessa pyrin täsmentämään tekstiä ja kertomusten ilmaisuja sekä tuomaan niihin mustavalkoisuuden sijasta erilaisia sävyjä. Lisäsin myös eettistä pohdintaa.

Syrjälä ym. (2006, s. 189-190) korostavat tutkijan eettistä vastuuta tutkimuksen raportoinnin osalta. Tällä on yhteyttä siihen, että tutkimushenkilöitä tulisi jo tutkimuksen varhaisessa vaiheessa informoida riittävästi tutkimuksen tarkoituksesta sekä julkaisemiseen liittyvistä yksityiskohdista. Oma tutkimusprosessini on ollut pitkä. Aineistoa kerätessäni tutkimushenkilöt tiesivät osallistuvansa vapaaehtoisesti väitöskirjatutkimukseeni, jonka raportti tultaisiin aikanaan julkaisemaan. Tässä vaiheessa en kuitenkaan vielä itsekään tiennyt tekeväni narratiivista tutkimusta enkä sitä, millaiseksi tutkimuksen raportti lopulta muotoutuisi. Aina tutkija ei voikaan ennakoida sitä, miten ajan kuluminen ja erilaiset kokemukset vaikuttavat tutkijaan itseensä sekä siihen, millaisesta näkökulmasta hän aineistoaan tarkastelee (Syrjälä 2006, s. 190).

7.2.2 Aineisto luotettavuuden mittarina

Liebllich ym. (1998) määrittelee narratiivisen tutkimuksen luotettavuuden kriteereiksi aineiston kattavuuden ja riittävyden, johdonmukaisuuden, oivalluksen sekä niukkuuden. Tässä tutkimuksessa aineistona olivat neljän opiskelijaryhmän opiskelijoiden oppimistehtävät opintojen alkuvaiheesta. Aineistoa voi pitää kokonaisuudessaan sivumäärältään riittävänä. Raamattua koskeva aineisto oli sisällöllisesti hieman epätasainen. Osa opiskelijoista oli kirjoittanut paljonkin omasta raamattusuhteestaan sekä raamattunäkemyksestään. Toiset taas olivat keskittyneet enemmän kuvaamaan Raamatun sisältöön ja siihen liittyviin faktoihin koskevaa oppimistaan, jotka jätettiin tästä tutkimuksesta pois. Ammatillista suuntautumista koskevissa tehtävissä keskityttiin lyhyehköihin pohdintaosuuksiin. Vaikka tämä osio täydentyi muista aineistoista nousseilla lausumilla, kovin syvälliseen tarkasteluun näiden teemojen kanssa ei ollut mahdollista päästä. Nämä aineiston osat antavat kuitenkin kuvaa opiskelijoiden elämäntapahtumista ja niistä käsityksistä, joita opiskelijat edustavat. Tässä tutkimuksessa ne palvelivat erityisesti täydentämällä opiskelijoiden kertomuksia Raamattuun sekä ammatillisuuteen ja ammatilliseen suuntautumiseen liittyvien kysymysten osalta. Olen

tietoinen siitä, että aineiston täydentäminen samojen henkilöiden useammilla tehtävillä ja mahdollisilla haastatteluilla olisi tuonut vielä lisää syvyyttä opiskelijoiden kertomuksiin. Toisaalta aineistossa on nähtävissä saturaatiota kertomusten sijoittuessa pääasiassa romanssi- ja komedia-kertomustyyppeihin. Aineiston rikkaus tuli esiin opiskelijoiden kertomuksissa ilmenevinä erilaisina elämäntapahtumina ja aineistosta löytyvinä ironia- ja tragediakertomuksina sekä perinteisten kertomusmallien ulkopuolelle sijoittuvina kertomuksina. Näin siitä huolimatta, että oppimistehtäviin liittyi arviointi, jolla on voinut olla vaikutusta siihen, mitä ja miten opiskelijat elämästään kirjoittivat. Tutkimuksen johdonmukaisuus näyttäytyy tässä tutkimuksessa aineistosta nousevina samanlaisina teemoina, joita myös aiemmissa kirkon alan opiskelijoiden kertomuksissa on käsitelty. Tässä tutkimuksessa hyödynnettyä opiskelijoiden elämäntarinoiden kertomista minä - muotoisina tarinoina ei voi pitää kovin oivaltavana. Toisaalta tarinoiden sisältöä ja niiden tarkastelua länsimaisesta tarinavarannosta käsin voi pitää kirkon alan opiskelijoiden tutkimuksessa poikkeuksellisenä. Kertomusten tiivistäminen näkyy aineistosta muodostettuina tyypikertomuksina, joiden identiteettiä määrittelevät keskeiset käsitteet tiivistyvät uskonnolliseen sosialisatioon, hengellisyteen ja ammatillisuuteen.

Heikkinen (2007, s. 152-154) tarkastelee narratiivisen tutkimuksen luottavuutta toisenlaisesta näkökulmasta. Hänen mukaansa narratiivisessa tutkimuksessa on kyse subjektiivisesta tiedosta, jonka todellisuus on lähempänä tulkintaa, kuin sellaista tieteellistä tietoa, jota positivistiset tutkimukset edustavat. Tutkijan luomien kertomusten, aivan kuin tutkittavien tarinoidenkin, voi nähdä edustavan konstruktivistista tiedon käsitystä. Tietäminen on siis suhteessa aikaan, paikkaan ja asioita tarkastelemaan henkilöön (Heikkinen 2007, s.142-146). Lincolnin ja Denzin (1994, s. 580) mukaan olennaiseksi kertomusten luotettavuutta arvioidessa nouseekin lukijan mahdollisuus eläytyä kertomukseen ikään kuin todellisuuden simulaationa ja tunnistaa siinä todellisen elämän elementtejä. Heikkinen (2007, s. 153-154) toteaaakin, että sellaisten universaalien teemojen kuin esimerkiksi syntymän, rakkauden, kamppailun ja kuoleman kautta lukija voi tavoittaa jotakin sellaista syvästi inhimillistä, joka on totta ajasta ja paikasta riippumatta. Keskeistä kertomusten luotettavuudessa ei olekaan se, ovatko kertomukset tapahtumat todella tapahtuneet. Tärkeää on se, että niiden kautta lukija saa mahdollisuuden eläytyä tarinan henkilöihin ja syventää ymmärrystään heidän todellisuudestaan. Tässä tutkimuksessa kertomuksissa ovat esillä ihmiselämän keskeiset eksistentialistiset teemat. Opiskelijoiden elämästä poimittujen tapahtumien voikin arvella tekevän kertomuksista elämänmakuisia ja näin olleen narratiivisen tutkimuksen kriteerein

luotettavia.

Tämän tutkimuksen tuloksia tarkasteltaessa on syytä huomioida, että oppimistehtävien tehtävänannossa opiskelijoita pyydettiin pohtimaan nimenomaan suuntautumista kirkon työhön. Tämä on huomioitu myös tutkimuskysymyksissä. Varsinaista suuntautumista sosiaalialalle ei tutkittu erikseen, vaikka viitteitä siihen onkin nähtävissä Helmin ja Annin kertomuksissa.

Tutkimuksen aineisto kerättiin 2010-luvun taitteessa ja pian sen jälkeen. Aineiston kerääminen tapahtui aikana, jolloin Diakissa käynnistettiin ensimmäisiä varhaiskasvatuksen ohjaajaryhmiä. Aineiston perusteella näyttäisi siltä, että moni jo kirkon varhaiskasvatuksessa työskentelevä on uuden koulutuksen myötä lähtenyt päivittämään ammattitaitoaan ja opiskelemaan lisää. Tämä saattaa selittää sitä, miksi tutkimuksessani korostui kristillisessä kodissa tai kodin piirissä kasvaminen sekä kokemus kirkon työstä ja suuntautuminen kirkon työhön. Kirkollisen taustan ja suuntautumisen painottumisella saattaa olla myös yhteyttä siihen, että aineistona olivat arvioitavat oppimistehtävät. Näin esimerkiksi siinä tapauksessa, että opiskelijat ovat opintojen alkuvaiheessa olettaneet oppilaitoksen ja sitä edustavan opettajan painottavan kirkollista suuntautumista myönteisesti osana arviointia.

On myös syytä muistaa, että ammatillinen orientaatio elää läpi opintojen ja voi muuttua opiskelijan tutustuessa paremmin oman alansa ammatteihin (ks. esim. Launonen 2009; Valtonen 2009, 2016a). Maailma on aineiston keruun ajasta muuttunut ja muuttuu yhä nopeasti moniarvoisempaan suuntaan. Diakin opiskelijat, kuten myös muut kirkon alan opiskelijat ylipäänsä ovat uskonnolliselta ja hengelliseltä taustaltaan jo nyt kirjaviaa joukkoa (ks. esim. Laurila 2013; Valtonen 2016). Lisäksi varhaiskasvatuksen ohjaajakoulutuksen vakiintuminen on voinut vaikuttaa tämän jälkeen koulutukseen hakeutuvaan opiskelija-ainekseen. Tutkimustani voikin luonnehtia jonkinlaiseksi pysäytyskuvaksi identiteetin virrassa, joka kuvaa yhtä hetkeä oman aikansa opiskelijoiden todellisuudesta.

7.3 Tutkimustulosten soveltaminen ja jatkotutkimusaiheet

Tämän tutkimuksen tuloksia on mahdollista soveltaa kirkon alan opintoja kehitettäessä. Ensiksikin tarvitaan ajankohtaista tietoa kirkon alan opiskelijoiden elämäntarinoista ja ammatillisesta identiteetistä. Toiseksi on tärkeää, että opiskelijat tulevat tietoisiksi niistä tarinamalleista, joita kirkon alan opintoihin ja kirkon alan työhön hakeutumisesta tuotetaan. Kolmanneksi on merkittävää, että oppilaitos tarjoaa forumin, jossa voidaan

keskustella mallitarinoiden oikeellisuudesta ja tarvittaessa kyseenalaistaa niitä. Neljänneksi opiskelijat tarvitsevat tukea ja kannustusta, jotta he tiedostavat voivansa itse vaikuttaa siihen, millaisia tarinoita he itsestään ja toisistaan kertovat. Viidenneksi kouluttavien oppilaitosten ja kirkon olisi hyvä arvioida sekä käydä keskenään dialogia siitä, missä määrin ne itse vahvistavat ja tuottavat sellaisia mallitarinoita, joiden oikeutus ja merkitys eivät välttämättä ole enää relevantteja postmodernina aikana. Lisäksi jatkossa olisi kiinnostavaa tutkia kirkon työssä aloittavien elämäntarinoita ja tarkastella ilmentävätkö ne samanlaisia mallitarinoita kuin opiskelijat opintojensa alussa.

Tulevaisuudessa olisi tärkeää saada myös lisää tutkittua tietoa eri kirkon alan opiskelijoiden raamattukäsityksistä laajalla otannalla opintojen eri vaiheissa sekä määrällisesti että laadullisesti. Tällöin nähtäisiin, poikkeavatko eri opiskelijaryhmien käsitykset toisistaan. Samalla voitaisiin tarkastella sitä, mikä merkitys Raamatulla on ylipäättään osana kirkon alan opiskelijoiden identiteetin kehitystä sekä millainen on opiskelijoiden sitoutuminen kirkon uskoon ja muihin kirkon työntekijän ammatillisen identiteetin osa-alueisiin on suhteessa kirkon työntekijöihin.

LÄHTEET

- AKR - Ammatillisen koulutuksen raportti. (2019). Kirkkohallitus. Saatavilla 17.12.2020
<https://evl.fi/documents/1327140/43730976/AKR+2019+raportti.pdf/ef25e80b-faf8-39aa-d2eb-668d30b75adf?t=1591697240825>
- Andersen, H.C. (1997). *Andersenin satuja*. Maila Talvio. (suom). WSOY.
- Appiah, K. A. (2005). *The Ethnics of Identity*. Princeton University Press.
- Arffman, K. (1996) *Mitä oli luterilaisuus. Johdatus kadonneeseen eurooppalaiseen kristinuskon tulkintaan*. Yliopistopaino.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a Unifying Theory of Behavioral Change. *Psychological Review*, 84(2), 191-215.
- Bauman, Z. (1996). From pilgrim to tourist: or a Short History of Identity. Teoksessa S. Hall & P. du Gay (toim.), *Question of Cultural Identity* (s.18-36). Sage.
- Bengtson, V., Copen C.E., Putney, N.M. & Silverstein, M. (2009). A Longitudinal Study of the Intergenerational Transmission of Religion. *International Sociology*, 24(3), 325-345.
- Bengtson, V., Putney N. and Harris S. (2013). *Families and Faith. How Religion is Passed Down Across Generations*. Oxford University Press.
- Benjamin, S. (2016). Kulttuuri-identiteetti – Merkitys kehitykselle ja kotoutumiselle. Teoksessa M. Laine (toim.), *Kulttuuri-identiteetti ja kasvatus. Kulttuuriperintökasvatus kotoutumisen tukena* (s. 56-105). (Suomen kulttuuriperintökasvatuksen seuran julkaisuja 8). Suomen kulttuuriperintökasvatuksen seura.
<https://www.kulttuuriperintokasvatus.fi/kulttuuri-identiteetti-kasvatus-%E2%88%92-kulttuuriperintokasvatus-kotoutumisen-tukena/>
- Braaten, C.E (2007). *Principles of Lutheran Theology*. (2. p.). Fortress Press.
- Brown, D. (1996). Mid-Life Career Change. Teoksessa D. Brown, L. Brooks & associates (toim.), *Career Choice and Development* (3.p., s. 513-525). Jossey-Bass.
- Buchert, M. (2010). *Rakkauden välittäjä vai moraalinvartija: Narratiivinen tutkimus Suomen evankelis-luterilaisen kirkon papeista perhe- ja seksuaalikäytösten äärellä* [Väitöskirja, Helsingin yliopisto]. Helsingin yliopisto.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-6272-8>
- Buchert, M. (2013). ”Aloitti Helsingissä, päätti Helsingissä”. Puutteellinen metafora pappisuran luopumisen prosessista teologikoulutuksen aikana. Teoksessa K,

- Niemelä & V-M, Salminen (toim.), *Teologiksi kasvamassa. Koulutusalan valinta, opiskeluprosessi ja ammattiin suuntautuminen* (s. 238-267). (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 118). Kirkon tutkimuskeskus.
- Clack, B. R. (2014). *Love, Drugs, Art, Religion: The Pains and Consolation of Existence*. Routledge.
- Coggins, R. & Houlden, J.L. (1992). *A Dictionary of Biblical Interpretation*. SCM Press.
- Cohen, L. & Manion, L. (1994). *Research methods in education*. (4. p.). Routledge.
- Diak. i.a. <https://www.diak.fi/diak/#90b95d60>
- Diakonian viranhaltijan ydinosaaminen. (2010). Saatavilla 9.6.2019.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002BF5ED/\\$FILE/diakonia_yo.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002BF5ED/$FILE/diakonia_yo.pdf)
- Diakoniatyöntekijän ammattieettiset ohjeet. (2016). Saatavilla 9.6.2017.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002BF5ED/\\$FILE/diakonia_yo.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002BF5ED/$FILE/diakonia_yo.pdf)
- Ellström, P-E. & Kock, H. (2008). Competence development in the workplace: Concepts, Strategies and Effects. *Asia Pacific Educations Review*, 9(1), 5-20.
- Engeström, Y. (2007). From Communities of Practice to Mycorrhizae. Teoksessa J. Hughes, N. Jewson & L. Unwin (toim.), *Communities of Practice Critical Perspectives* (s. 41-45). Routledge.
- Engeström, Y & Miettinen, R. (1999). Introduction. Teoksessa Y. Engeström, R. Miettinen & R-L, Punamäki (toim.), *Perspectives on Activity Theory* (s. 1-16). Cambridge University Press.
- Engeström, Y. & Sannino A. (2010). Studies of Expansive Learning: Foundations, Findings and Future Challenges. *Educational Research Review*, 5(1), 1-24.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and Crisis*. Norton.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.
- Eteläpelto, A. (2007). Työidentiteetti ja subjekti us rakenteiden ja toimijuuden ristiaallokossa. Teoksessa K, Collin, A, Eteläpelto & J, Saarinen (toim.), *Työ, identiteetti ja oppiminen* (s. 90-142). WSOY Oppimateriaalit.
- Eteläpelto, A. & Vähäsantanen, K. (2008). Ammatillinen identiteetti persoonallisena ja sosiaalisena konstruktiona. Teoksessa A, Eteläpelto & J, Onnismäa (toim.), *Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu* (s. 26–49). (Aikuiskasvatuksen 46. vuosikirja). WSOY Oppimateriaalit.

- Faugel, M. (2016) *Tie pois papin työstä: Narratiivinen analyysi papin työstä luopumisesta ja professionaalisen työn haasteista Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa*. [Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto]. Helsingin yliopisto.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201703273405>
- Filander, K. (2006). Työ, koulutus ja katoavat ammatti-identiteetit. Teoksessa J. Mäkinen, E. Olkinuora, R. Rinne & A. Suikkanen (toim.), *Elinkautisesta työstä elinikäiseen oppimiseen* (s. 43-60). PS-kustannus.
- Fowler, J.W. (1981). *Stages of faith. The psychology of Human Development and the Quest for Meaning*. Harper & Row.
- Gellel, A-M. & Rossi C. (2017). *Of Lamps & Clay Vessels. Towards the validation of non-formal and informal learning of youth leaders in church youth groups*. Pastoral Formation Institute and Malta Catholic Youth Network.
- Glock, C.I. & Stark, R. (1969). *Religion and Society in Tension*. Rand McNally & Company.
- Gothóni, R. & Jantunen, E. (2011). Diakoniatyön käsitteitä. *Diakonian tutkimus – Journal for the Study of Diaconia*, (2) 105-120.
- Grimm, J. & Grimm, W. (2000a) *Grimmin sadut I* (2.p.). R. Jänicke & O. Suominen (toim. & suom.) Tammi.
- Grimm, J. & Grimm, W. (2000b) *Grimmin sadut II* (2.p.). R. Jänicke & O. Suominen (toim. & suom.) Tammi.
- Grimm, J. & Grimm, W. (1999) *Grimmin sadut III*. R. Jänicke & O. Suominen (toim. & suom.) Tammi.
- Grob, S. Z., Morgethaler, C. & Käppler, C. (2009). Religious socialisation in the family: A multi-dimensional and multi-level perspective. Teoksessa J. Astley, M. Robbins, L. J. Francis (toim.), *Empirical Theology in Texts and Tables: Qualitative, Quantitative and Comparative Perspectives* (17. p., s. 291-320). (Empirical Studies of Theology). Brill.
- Gävert, T. (2015). *Uusi diakonivirka. Esityksen pääpiirteet sekä vastauksia usein kysyttyihin kysymyksiin*. [PowerPoint-diat]
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/BEC81718CEE16A50C2257DD40027D978/\\$FILE/Diakonivirka-esityksen%20p%E4%E4piirteet%20ja%20usein%20kysytyt%20kysymykset%20maaliskuu%202015.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/BEC81718CEE16A50C2257DD40027D978/$FILE/Diakonivirka-esityksen%20p%E4%E4piirteet%20ja%20usein%20kysytyt%20kysymykset%20maaliskuu%202015.pdf)

- Hakkarainen, K., Lonka, K. & Lipponen, L. (2004). *Tutkiva oppiminen: järki, tunteet ja kulttuuri* (6. uud. p.). WSOY.
- Hakkarainen, P. & Jääskeläinen, P. (2008). Osaamisesta ammatinhallintaan. Teoksessa A, Eteläpelto & J, Onnismäa (toim.) *Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu*. (s. 77-105). (Aikuiskasvatuksen 46. vuosikirja). Kansanvalistusseura.
- Hall, S. (1996). Who needs identity? Teoksessa: S. Hall & P. du Gay. (toim.), *Question of Cultural identity* (s. 1-17). Sage.
- Hall, S. (1999). *Identiteetti*. Vastapaino.
- Halme, L. (2008). Uskonto ja kasvatus vuorovaikutuksena. LK-kirjat.
- Harré, R. (1983). *Personal being. A Theory for Individual Psychology*. Basil Blackwell.
- Harré, R. (1989) Language Games and the Texts of Identity. Teoksessa: J. Shotter & K. Gergan. (toim.), *Texts of identity* (s. 20-35). Sage.
- Hatch, A. & Wisniewski, R. (1995). Issues and Exemplary Works. – Life History and Narrative. Teoksessa J. A. Hatch and R. Wisniewski (toim.), *Life History and Narrative Questions* (s. 113-135). Taylor & Francis Group.
- Hay, D. & Nye, R. (2006) The Spirit of Child (uud. p.). Jessica Kingsley publishers.
- Heelas, P & Woodhead, L. (2005). *Religion and spirituality in the modern world. The Spiritual Revolution. Why religion is giving way to spirituality*. Blackwell Publishing Ltd.
- Heikkinen, H.T.L. (2007). Narratiivinen tutkimus – Todellisuus kertomuksena. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli. (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (2. korj. ja täyd. p., s. 142-158). PS-kustannus.
- Hintsala, M-A. E. (2017). *Taivasta varten luotu. Usko ja ruumis vanhoillislestadiolaisuutta koskevissa verkkokeskusteluissa*. [Väitöskirja, Helsingin yliopisto]. Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-3596-4>
- Hirsto, L. (2001). *Ensimmäistä luokkaa käyvien kotikasvatus. Kyselytutkimus vanhempien käyttämisestä välittömistä kasvatustoimenpiteistä*. (Tutkimuksia 3/2001). [Väitöskirjan liitetutkimus, Helsingin yliopisto]. Helsingin yliopiston kasvatopsykologian tutkimusyksikkö.
- Holland, J.L. (1985). *Making vocational choices. A theory of vocational personalities and work environments*. (2. p.). Prentice – Hall.
- van den Hoek, A. (2007). Allegorical interpretation. Teoksessa S. Porter (toim.),

- Dictionary of Biblical criticism and Interpretation* (s. 9-12). Routledge.
- Hoge, D. R., Petrillo, G.H. & Smith, E. I. (1982). Transmission religious and Social Values from Parents to Teenage Children. *Journal of Marriage and Family*, 44(3). 569-580.
- Houtsonen, J. (2000). Identiteetin rakentuminen koulun symbolisessa järjestyksessä. Teoksessa J. Houtsonen, J. Kauppila & K. Komonen (toim.), *Koulutus, elämänkulku ja identiteetti. Kasvatussosiologisia avauksia suomalaiseen oppimiseen* (s. 7-49). Joensuu University Press.
- Hughes, J., Jewson, N. & Unwin, L. (2007). Introduction: Communities of Practice Contested Concept in Flux. Teoksessa J. Hughes, N. Jewson & L. Unwin (toim.), *Communities of Practice Critical Perspectives* (s. 1-16). Routledge.
- Huhtanen, K. (2004). *Pianistista soitonopettajaksi. Tarinat naisten kokemusten merkityksellistäjänä*. [Väitöskirja, Sibelius Akatemia]. (Studia Musica 22). Sibelius-Akatemia.
- Huovinen, E. (2001) *Pappi?* WSOY.
- Huttunen, N. (2017). Raamatullisuus – miten Raamattuun liittymisestä tuli teologinen idea? Teoksessa P. Luomanen, N. Huttunen & K. Virtanen. (toim.), *Sisäänkäyntejä Raamattuun. Tulkitsijan kirja* (s. 110-145). Kirjapaja.
- Hytönen, M. (2016). Kristillisen perinteen välittyminen. Teoksessa K. Ketola, M. Hytönen, V-M. Salminen, J. Sohlberg & L. Sorsa (toim.), *Osallistuva luterilaisuus. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2012-2015: tutkimus kirkosta ja suomalaisista*. (s. 47-87.) (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 125). Kirkon tutkimuskeskus.
- Hänninen, V. (2000). *Sisäinen tarina, elämä ja muutos*. [Väitöskirja, Tampereen yliopisto]. Tampereen yliopisto. <http://urn.fi/urn:isbn:951-44-5597-5>
- Innanen, T., Niemelä, K. & Porkka, J. (2010) Confirmation work in Finland. Teoksessa F. Schweitzer, W. Ilg & H. Simojoki. (toim.), *Confirmation work in Europe. Empirical Results, Experiences and Challenges. A Comparative Study in Seven Countries* (s. 14-31). Gütersloher Verlagshaus.
- Isomäki, P., Lehmusmies, J., Salojärvi, P. & Wallenius, V. (2018). *Diakoniabarometri 2018. Yksinäisyyden monet kasvot*. (Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 56). Kirkon tutkimuskeskus. 30843268_KKH_Diakoniabarometri 2018_sisus_18_08_14.pdf (dtl.fi)

- Jokela, U. (2011). *Diakoniatyön paikka ihmisten arjessa*. [Väitöskirja, Tampereen yliopisto]. (Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. A Tutkimuksia 34). Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Jokinen, J. Lähteenmäki, L. & Nokelainen, P. *Työssä oppimisen lumo. Ammatillisen sekä ammatillisen korkea-asteen koulutuksen ja työelämän yhteistyön hyvät käytänteet*. Hämeen ammattikorkeakoulu. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-784-483-3>
- Joynt, S. (2018). *Exodus of clergy: "When the fight is just not worth it anymore" – The role of conflict in responding to the call, van die Gereformeerde Theologiese Vereniging*, 52(1), 2331. <https://doi.org/10.4102/ids.v52i1.a2331>
- Juntunen, S. (2004) Sola scriptura -periaate tänään? Teoksessa M. Hytönen (toim.), *Raamattu ja kirkon usko* (s. 32-52). (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 87.) Kirkon tutkimuskeskus.
- Kallioniemi, A. (1997). *Uskonnonopettajien ammattikuva*. [Väitöskirja, Helsingin yliopisto]. (Helsingin yliopiston opettajankoulutus-laitoksentutkimuksia 180). Helsingin yliopisto.
- Kallioniemi, A. (2014). "Uskontoperintöjen moninaisuus kasvatuksessa." *Kulttuuri-identiteetti & kasvat*. Teoksessa M. Laine (toim.), *Kulttuuriperintökasvat* *kotoutumisen tukena* (s. 186- 197). (Suomen kulttuuriperintökasvatuksen seuran julkaisuja 8). Suomen kulttuuriperintökasvatuksen seura.
- Kallioniemi, A., Luodeslampi, J. & Ubani, M. (2010). *Kokonaisvaltainen kasvat* *Lapsi ja uskonto*. Lasten keskus.
- Kari, J. & Heikkinen, H.T.L. (2002). Opettajaksi kasvaminen. Teoksessa J. Kari, P. Moilanen & P. Räihä. (toim.), *Opettajan taipaleelle*. Jyväskylän yliopisto, opettajankoulutuslaitos.
- Karjalainen, A-L. (2012). Elettyä elämää ymmärtämässä. Omaelämäkerrallinen kirjoittaminen ja teksti reflektiona sosiaalialan ammattikorkeakouluopinnoissa. [Väitöskirja, Tampereen yliopisto]. (Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. A Tutkimuksia 35). Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Ketola, K. (2016). Luterilainen usko nykyajan Suomessa. Teoksessa K. Ketola, M. Hytönen, V-M. Salminen, J. Sohlberg & L. Sorsa (toim.), *Osallistuva luterilaisuus. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2012-2015: tutkimus kirkosta ja suomalaisista*. (s. 47-87.) (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 125). Kirkon tutkimuskeskus.

- Ketola, K. (2020). Uskonnolliset identiteetit ja uskomusmaailma moninaistuvat. Teoksessa (2020). H. Salomäki, M. Hytönen, K. Ketola, V-M. Salminen & J. Sohlberg (toim.), *Uskonto arjessa ja juhlassa. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2016-2019*, (s. 67-89). (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 134 H). Kirkon tutkimuskeskus.
- Kiiski, J. (2015). Diakoniatyöntekijöiden työssään kokema kuormitus. *Diakonian tutkimus* 12(1), 7-31.
- Kinnari, H. (2020). Elinikäinen oppiminen ihmistä määrittämässä: genealoginen analyysi EU:n, OECD:n, Unescon politiikasta. [Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto]. (Kasvatusalan tutkimuksia 81). Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Kirkko 2020. (2010) *Suomen kirkon tulevaisuusselonteko*. Kirkkohallitus.
- Kirkko muutosten keskellä. Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2000-2003. (2004). (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 89). Kirkon tutkimuskeskus.
- Kirkkohallitus. (22.9.2020). Päätös diakonin virkaan vaadittavista tutkinnosta. Päätös nro 141. Saatavilla 25.6.2021
<https://evl.fi/plus/paatoksenteko/lainsaadanto/kirkon-saaduskokoelma/saaduskokoelma-nro-63/nro-141>
- Kirkon hengellisen työn tekijän ydinosaaminen. (2010). Saatavilla 7.10.2013
[http://kappeli.evl.fi/KKHAsha.nsf/7b71ae23c1dcb5bcc22572980062dd0b/aa326e1a80d0f210c22573b40037d2f6/\\$FILE/Kirkon%20hengellisen%20tyon%20ammatien%20ydinosaaminen%20300310%20%20lopullinen.pdf](http://kappeli.evl.fi/KKHAsha.nsf/7b71ae23c1dcb5bcc22572980062dd0b/aa326e1a80d0f210c22573b40037d2f6/$FILE/Kirkon%20hengellisen%20tyon%20ammatien%20ydinosaaminen%20300310%20%20lopullinen.pdf).
- Kirkon henkilöstö. (14.5.2020). <https://www.kirkontilastot.fi/viz?id=136>
- Kirkon nuorisotyönohjaajan ydinosaaminen. (2010). Saatavilla 9.5.2020
<https://evl.fi/documents/1327140/43561565/Nuorisoty%C3%B6nohjaajan+ydinosaaminen/396e58e4-3986-c899-7254-8ef9d9f41761>
- Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan ydinosaaminen. (2011). Saatavilla 9.5.2020
<https://evl.fi/documents/1327140/43561565/Nuorisoty%C3%B6nohjaajan+ydinosaaminen/396e58e4-3986-c899-7254-8ef9d9f41761>
- KJ 1055/1993. Kirkkojärjestys. 8.11.1993/1055 v. 1993.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931055>
- KL 1054/1993. Kirkkolaki. 26.11.1993/ 1054 v. 1993.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931054#L22>
- Koivisto, J. (2008a) Oikea tapa tulkita Raamattua. Teoksessa J. Koivisto & A. Pesonen (toim.) *Kirkko Raamatun tulkina* (s. 28-37). Suomen eksegeettinen seura.

- Koivisto, J. (2008b). Yhtenäinen Raamattu. Teoksessa J. Koivisto & A. Pesonen (toim.) *Kirkko Raamatun tulkkina* (s. 45-53). Suomen eksegeettinen seura.
- Kokkonen, J. (2016). *Sukupuoli ja yhteisöllisyys rippikoulun rituaaleissa*. [Väitöskirja, Helsingin yliopisto]. (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 123). Kirkon tutkimuskeskus.
- Kokkonen S. (2003). *Työttömänä isänä perheessä ja yhteiskunnassa*. [Väitöskirja, Helsingin yliopisto]. (Suomalaisen teologisen kirjallisuusseuran julkaisuja 238). Suomalainen teologinen kirjallisuusseura.
- Kokkonen, S. & Kokkonen, J. (2008). Kasvattajan ammatti-identiteetti ja persoonallinen kasvu. Teoksessa J. Porkka (toim.), *Johdatus kristilliseen kasvatukseen*. Lasten Keskus/LK-kirjat.
- Komulainen, J. (2016). Onko kirkon uskopuolella armoa? Luterilaisena uskontojen maailmassa. Teoksessa Inkala, A-K. & Komulainen, J. (toim.), *Armon horisontit* (s. 169-186.) Kirjapaja.
- Koskela, H. (2011). Lapseni elää aina sydämessäni. Lapsen menetyksen merkitys vanhemman spiritualiteetin muotoutumisessa. [Väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto]. (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 114). Kirkon tutkimuskeskus.
- Kujala, T., Kivistö, N., Gothóni, R., Malkavaara, M. & Valtonen, M. (2016). Diak, teologia ja kirkko. Teoksessa R, Gothóni, M, Malkavaara & M, Valtonen. *Muutosvoimaa – Tutkielma Diakista ja teologiasta* (s. 239-256). (Diak Puheenvuoro 3). Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Kukkonen, H., Joensuu, M., Tapani, A., Ilola, H. & Ropo, E. (2014). Opettajan identiteetin rakentuminen ammatillisessa opettajankoulutuksessa. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja 2/2014*, 28-48.
- Kusch, M. (1988). Kertova minä. Teoksessa: I. Niiniluoto & P. Stenman (toim.), *Minä*. (s. 152-164). Suomen filosofinen yhdistys.
- Kuula, K., Nissinen, M. & Riekkinen, W. (2008) *Johdatus Raamattuun*. Kirjapaja.
- Kuusisto, A. (2011). *Growing up in Affiliation with a Religious Community: A Case Study of Seventh-day Adventist Youth in Finland*. [Väitöskirja, Helsingin yliopisto]. Waxmann.
- Kuusisto, E. (2011). *Avoimesti sitoutuneena. Lähetystyö kristillisessä kasvatuksessa ja vapaaehtoistyössä*. [Väitöskirja, Helsingin yliopisto]. Helsingin yliopisto.
- Launonen, P. (2009). *Diakoni-, diakonissa-, ja kirkon nuorisotyönohjaajaopiskelijoiden ammatillinen osaaminen, motivaatio ja identiteetti vuosina 2004-2008*. (Diakonia-

- ammattikorkeakoulun julkaisuja. A Tutkimuksia 22.). Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Laurila, S. (2013) Kodin uskontokasvatus teologian opiskelijoiden ammatillisten tavoitteiden taustalla. Teoksessa K. Niemelä & V-M. Salminen (toim.), ”*Teologiksi kasvamassa. Koulutusala valinta, opiskeluprosessi ja ammattiin suuntautuminen* (s. 81-102). (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 118). Kirkon tutkimuskeskus.
- Lave, J. & Wenger, E. (1991). *Situated Learning. Legitimate Peripheral Participation*. Cambridge University Press.
- Lehtipuu, O. & Pesonen A. (2008) Raamatun moniäänisyyden puolesta. Teoksessa J. Koivisto & A. Pesonen (toim.), *Kirkko Raamatun tulkkina* (s. 38-44). Suomen eksegeettinen seura.
- Lent, R.W., Brown, S.D. & Hackett, H.D. (1996). Krumboltz Learning Theory of Career Choice and Counseling. Teoksessa D. Brown, L. Brooks & associates (toim.), *Career Choice and Development* (3. p., s. 233-280). Jossey-Bass.
- Leppänen, R. (2010). *Pappi ja Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon pappien suhde Raamattuun*. [Väitöskirja, Helsingin yliopisto]. Helsingin yliopisto.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-6165-3>
- Lieblich, A., Tsal-Mashiach, R. & Zilber, T. (1998). *Narrative research. Reading, Analysis and Interpretation*. (Applied Social Research Methods Series 47). Sage. Lincoln, Y. & Denzin, N. (1994) The fifth moment. Teoksessa N. Denzin & Y. Lincoln (toim.), *Handbook of qualitative research* (s. 575-586). Sage.
- Linjakumpu, A. (2015) *Uskonnon varjot. Hengellinen väkivalta kristillisissä yhteisöissä*. Vastapaino.
- Lonka, K. 2015. *Oivaltava oppiminen*. Otava.
- Luomanen, P. Kohti yhteisöllisyyden hermeneutiikkaa. Teltta uskonyhteisön metaforana. Teoksessa P. Luomanen, N. Huttunen & K. Virtanen (toim.), *Sisääkäyntejä Raamattuun. Tulkitsijan kirja* (s. 10-34). Kirjapaja.
- Luomanen P., Huttunen, N. & Virtanen, K. *Sisääkäyntejä Raamattuun. Tulkitsijan kirja*. Kirjapaja.
- Malinen, A. (2000). *Towards The Essence of Adult Experimental Learning. A reading of theories of Knowles, Kolb, Mezirow, Revans and Schön*. [Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto]. (SoPhi 49). Jyväskylän yliopisto.

- Malkavaara, M. & Gothóni, R. (2016). Diakin synty ja kehitys yksityiseksi kirkolliseksi ammattikorkeakouluksi. Toim. R. Gothóni, M. Malkavaara & M. Valtonen (toim.), *Muutosvoimaa – Tutkielma Diakista ja teologiasta* (s. 19-52). (Diak puheenvuoro 3). Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Marttinen, E. (2017). *Deciding on the Direction of Career and Life Personal Goals, Identity Development, and Well-Being during the Transition to Adulthood*. (Jyväskylä studies in education, psychology and social research). [Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto]. University of Jyväskylä. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7094-9>
- McGrath, A. (1996). *Kristillisen uskon perusteet*. Kirjapaja.
- McGuire, M. (2008) *Lived Religion: Faith and Practice in Everyday Life*. Oxford University Press.
- McKenzie, S. & Haynes, S. (1999). *To Each Its Own Meaning: An Introduction to Biblical Criticism and Their Application*. Westminster John Knox Press.
- Maffesoli, M. (1995). *Maailman mieli. Yhteisöllisen tyylin muodoista*. M, Määttänen (suom). Gaudeamus.
- Meidän kirkko. (2007). Kirkkohallitus.
- Murray, K. (1989). The construction of identity in the narratives of romance and comedy. Teoksessa J. Shotter & K. Gergan. (toim.), *Texts of Identity* (s. 176-205). Sage.
- Myllyniemi, S. (2006). Nuorisobarometri 2006. Teoksessa A. Wilska (toim.) *Uskon asia. Nuorisobarometri 2006*. (s. 14-91). (Nuorisoasianneuvottelukunta julkaisuja 34. Nuorisotutkimusseura julkaisuja 67). Opetusministeriö, Nuorisoasiain neuvottelukunta, Nuorisotutkimusverkosto.
- Mäenpää, T. (2014). Terveystenhoitaja opiskelijoiden ammatillisen osaamisen kehittyminen opinnäytetyöprosessissa. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja* (2), 50-62.
- Nel, M. & Scholtz, E. (2015), "Calling, is there anything special about it?", *HTS Theologiese Studies/Theological Studies* 72(4), 1–7.
- Niemelä, K. (1999). *Teologiksi? Teologiseen tiedekuntaan pyrkineiden urasuunnittelu ja ammatillinen suuntautuminen*. [Väitöskirja, Helsingin yliopisto]. (Sarja A74). Kirkon tutkimuskeskus.
- Niemelä, K. (2004). *Uskonko niin kuin opetan? Seurakuntatyöntekijä uskon ja elämän ristipaineessa*. (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 85). Kirkon tutkimuskeskus.

- Niemelä, K. (2007). *Rippikoulusta aikuisuuteen. Pitkittäistutkimus rippikoulun merkityksestä ja vaikuttavuudesta*. (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 99).
Kirkon tutkimuskeskus.
- Niemelä, K. (2013a). Miksi teologiksi? Teologiselle alalle hakeutuneiden uravalintamotiivit ja sen muutokset. Teoksessa K. Niemelä & V-M. Salminen (toim.), *Teologiksi kasvamassa. Koulutusala valinta, opiskeluprosessi ja ammattiin suuntautuminen* (s. 55-80). (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 118).
Kirkon tutkimuskeskus.
- Niemelä, K. (2013b). Mikä kirkossa vetää puoleensa ja mikä etäännyttää? Teologian opiskelijoiden käsitys papin työstä ja kirkosta työpaikkana. Teoksessa K. Niemelä & V-M. Salminen (toim.), *Teologiksi kasvamassa. Koulutusala valinta, opiskeluprosessi ja ammattiin suuntautuminen* (s. 207-237). (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 118). Kirkon tutkimuskeskus.
- Niemelä, K. (2013c). Teologian opiskelijat ammatillista identiteettiä etsimässä. Ammatillisen identiteetin ja koetun ammatillisen osaamisen kehittyminen kahden ensimmäisen opintovuoden aikana. Teoksessa K. Niemelä & V-M. Salminen (toim.), *Teologiksi kasvamassa. Koulutusala valinta, opiskeluprosessi ja ammattiin suuntautuminen* (s. 129-157). (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 118). Kirkon tutkimuskeskus.
- Niemelä, K. & Ilg, W. (2015). From Classroom to Camps? Effect of Different Physical Learning Spaces and Teaching Methods in Confirmation Work. Teoksessa F. Schweitzer, K. Niemelä, T. Schlag & H. Simojoki (toim.), *Youth, Religion and Confirmation Work in Europe: the second study* (s. 106-116). Books on Demand GmbH.
- Oikarinen, L. (1993). *Ihmisen uskon kehitys. James W. Fowlerin teorian konsistenssi analyysi*. (Suomalaisen teologisen kirjallisuusseuran julkaisuja 184). Suomen teologinen kirjallisuusseura.
- Ojala, E. (2020). *The sense of community, mobile devices and social media in Finnish Lutheran confirmation preparation. The challenges when perceiving confirmation camps as liminal space*. [Väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto]. Itä-Suomen yliopisto.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-3571-7>
- Ora-Hyytiäinen, E. (2004). *Auttajasta reflektiiviseksi sairaanhoitajaksi. Ammattikorkeakouluopiskelijan kasvu ja kehittyminen ammattiin*. [Väitöskirja, Tampereen yliopisto]. (Acta Electronica Universitatis Tampensis 387).

Tampereen yliopisto.

- Orlikowski, W. J. (2007). Sociomaterial practices: Exploring technology at work. *Organization Studies* 28(09), 1435–1448.
- Owen-Pugh, V. Theorizing Sport as Community of Practice: The Coach-Athlete in British Professional Basketball. Teoksessa J. Hughes, N. Jewson & L. Unwin (toim.), *Communities of Practice Critical Perspectives* (s. 83-95). Routledge.
- Palmu, H., Salomäki, H., Ketola, K. & Niemelä, K. (2012). *Haastettu kirkko. Suomen evankelisluterilainen kirkko vuosina 2008-2011*. (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja, 115). Kirkon tutkimuskeskus.
- Peltonen, K. (1992) Vuosisata Suomalaista raamattukeskustelua. Teoksessa K. Latvus & Peltonen, K.(toim.), *Tulkinnan kehällä*. (s. 22-81). Kirjapaja.
- Pihkala, J. (1992). *Johdatus dogmatiikkaan*. Weilin+Göös.
- Piispain kokous. (24.5.2016). *Suositus diakonian virkaan vihkimisestä*. Saatavilla 17.12.2020 <https://www.dtl.fi/media/piispainkokouksen-suositus-diakonian-virka.pdf>
- Polkinghorne, D. (1995) Narrative configuration in qualitative analysis. Teoksessa A. Hatch & R. Wisniewski (toim.), *Life History and Narrative*. (s. 5-23). Falmer Press.
- Porkka, J. (2017). Rippikoululaisten ja isosten uskonnollisuuden ja motivaation muutos sekä Matteus-efekti. Teoksessa J. Kokkonen (toim.), *Tehdään ihmeitä! Osallisuus, vapaaehtoisuus, jäsenyys ja hengellisyys isostoiminnassa*. (s. 153-188). (Diak työelämä 10). Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Porkka, J. (2019). *The Young Confirmed Volunteers of the Evangelical Lutheran Church of Finland. Motivation, Religiosity, and Community*. [Väitöskirja, Helsingin yliopisto]. (Diak Tutkimus 2). Diakonia-ammattikorkeakoulu. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-338-4>
- Porkka, J. & Tervo-Niemelä, K. (2017). Results of Finland. Teoksessa F. Schweitzer, T. Schlag, H. Simojoki, K. Tervo-Niemelä & W. Ilg (toim.), *Confirmation, Faith and Volunteerism. A Longitudinal Study on Protestant Adolescents in the Transition towards Adulthood. European Perspectives*. (s. 172-183). Books on Demand GmbH.
- Poropudas, O & Volanen, V. M. (toim.) (2003). *Kohti asiantuntijayhteiskunnan koulutuspolitiikkaa*. Kirja kerrallaan. <https://www.ksl.fi/files/ast-kopo.pdf>

- Poropudas, S. & Huhanantti, S. (2012). "There am I in the midst of them. Qualitative research of Christian Youth Work Leader students' professional relationship to Confirmation work." *Journal of Youth and Theology* (11), 23-39.
- Poulter, S. *Kansalaisena maallistuneessa maailmassa. Koulun uskonnonopetuksen yhteiskunnallisen tehtävän tarkastelua*. [Väitöskirja, Helsingin yliopisto]. (Ainedidaktisia tutkimuksia 5). Suomen ainedidaktinen tutkimusseura. <http://hdl.handle.net/10138/39132>
- Pruuki, L. (2013). Ei papiksi ilman kutsumusta. Narratiivinen tutkimus teologian maistereiden suhteesta kirkon virkaan osana elämän- ja opiskeluprosessia." Teoksessa K, Niemelä & V-M, Salminen (toim.), *Teologiksi kasvamassa. Koulutusalan valinta, opiskeluprosessi ja ammattiin suuntautuminen*, (s. 268–288). (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 118). Kirkon tutkimuskeskus.
- Raamattu, 1992, Suomen evankelis-luterilaisen kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Kirjapaja.
- Raitanen, M. 2001. Aikuistuminen: Uusi vaihe elämässä vai uusi elämä vaiheessa? Teoksessa A. Sankari & J. Jyrkämä (toim.), *Lapsuudesta vanhuuteen: iän sosiologiaa* (s. 187-224). Vastapaino.
- Rancken, J. 2017. *Yliluonnollinen kokemus. Tulkinta, merkitys ja vaikutus*. [Väitöskirja, Tampereen yliopisto]. Vastapaino.
- Raunio, A. (2004). Kutsumus ja ammattietiikka. Teoksessa M. Friman, O. Lampinen, P. Nummela & V-M. Volanen. (toim.), *Ammattikorkeakoulu etiikka*. (s. 76-84). (Opetusministeriön julkaisuja 2004: 3). Yliopistopaino.
- Reina, R. (2016) Päiväkotipyhäkoulusta mentorointiin – Yhteiskunnan varhaiskasvatuksen uskontokasvatuksen mentorointi haastaa seurakuntien työntekijöitä edelleen. Teoksessa M. Valtonen & P. Sutinen (toim.), *Varhaiskasvatus ja perhetoiminta seurakunnissa* (s. 89-102) (Diak työelämä 6). Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Riekkinen, W. (2008) Raamatun tutkimus ja tulkinta. Teoksessa K. Kuula, M. Nissinen & W. Riekkinen (toim.), *Johdatus Raamattuun* (s. 301-322). Kirjapaja.
- Ritokoski, S. & Valtonen, M. (2003). *Miten suunta löytyy? Diakonia ammattikorkeakoulun opiskelijat kutsumusta, ammatillista identiteettiä ja työhön sijoittumista pohtimassa*. (Diakonia ammattikorkeakoulun julkaisuja. B raportteja 15). Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Robinson, J.C. (2007). Existential Hermeneutics. Teoksessa S. Porter (toim.),

- Dictionary of Biblical criticism and Interpretation* (s. 105–106). Routledge.
- Ronkainen, S. (1999). *Ajan ja paikan merkitsemät: subjektiviteetti, tieto ja toimijuus*. [Väitöskirja, Tampereen yliopisto]. Gaudeamus.
- Ruohotie, P. (1993). *Ammatillinen kasvu työelämässä*. (Ammattikasvatussarja/Tampereen yliopiston Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitos 8). Tampereen yliopisto.
- Ruohotie, P. (2006) Metakognitiiviset taidot ja ammatillinen kasvu asiantuntijakoulutuksessa. Teoksessa A. Eteläpelto & J. Onnismaa (toim.), *Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu*, s. 106-122). (Aikuiskasvatuksen 46. vuosikirja). Kansanvalitusseura.
- Ruokanen, M. (1986). *Lutherin raamattukäsitys*. (Kirkon tutkimuskeskus, sarja A 45). Kirkon tutkimuskeskus.
- Ruusukallio, U. (2018) *Kasvattajat takakaarteessa. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon yli 50-vuotiaiden nuorisotyönohjaajien käsitykset omasta ammatillisesta osaamisesta ja kollektiivisesta asiantuntijuudesta työelämäkulussa*. [Pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto]. Tampereen yliopisto.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201810122690>
- Räisänen, A. (1998). *Hallitaanko ammatti? Pätevyyden määrittelyä arvioinnin perustaksi*. Opetushallitus.
- Räisänen, A. (2006). Uskon kehitys ja hengellinen ohjaus. Teoksessa H. Kotila (toim.) *Hengellisen ohjauksen kirja* (s. 132-151). Kirjapaja.
- Räisänen, H. (1989). *Tuhat ja yksi tulkintaa. Luovia näkökulmia Raamattuun*. Yliopistopaino.
- Räisänen, H. (2001). Raamattunäkemyistä etsimässä. Opiskelijakirjasto, oppimateriaalit. Helsingin yliopisto. Julkaisusta H. Räisänen (1986) *Raamattunäkemyistä etsimässä* (14. luku, s. 143-151). Gaudeamus. <http://hdl.handle.net/10224/3794>
- Saastamoinen, M. (2002). Yhteisöt epävarmuuden ajassa. Yhteisöllisyyskeskustelun myöhäismoderneja virtauksia. Teoksessa P. Kuusela & M. Saastamoinen (toim.) *Polis ja kosmos. Kulttuurisen globalisaation suuntia* (s. 81-119). Jyväskylän yliopisto.
- Salmi, P. (2001). *Seurakuntien hengellistä työtä tekevien työmotivaatio*. [Väitöskirja, Helsingin yliopisto]. (JTO-tutkimuksia sarja 14). Johtamistaidon opisto.
- Salomaa, H. 2007. *Minustako papiksi? Soveltavia opintoja suorittava teologian opiskelija papin ammattikuvan ja identiteettinsä rakentajana*. [Väitöskirja,

- Joensuun yliopisto]. Joensuun yliopisto.
- Salomäki, H. (2008). *Kirkolliselle alalle hakeneiden uskonnollinen tausta ja uranvalinta*. Tutkimusraportteja. Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu.
- Schweitzer, F., Ilg, W. & Simojoki, H. (2010). Introduction. Teoksessa F. Schweitzer, W. Ilg & H. Simojoki. (toim.), *Confirmation work in Europe. Empirical Results, Experiences and Challenges. A Comparative Study in Seven Countries* (s. 14-31). Gütersloher Verlagshaus.
- Schweitzer, F., Schlag, T., Simojoki, H., Tervo-Niemelä, K. & Ilg, W. (2015). Appendix. Teoksessa F. Schweitzer, T. Schlag, H. Simojoki, K. Tervo-Niemelä & W. Ilg (toim.), *Confirmation, Faith and Volunteerism. A Longitudinal Study on Protestant Adolescents in the Transition towards Adulthood. European Perspectives* (s. 363- 398). Books on Demand GmbH.
- Schökel, L.A. (1998). *A Manual of Hermeneutics*. Sheffield Academic Press.
- Sohlber, J. & Ketola, K. (2020). Uskonnolliset yhteisöt Suomessa. Teoksessa (2020). H. Salomäki, M. Hytönen, K. Ketola, V-M. Salminen & J. Sohlberg (toim.), *Uskonto arjessa ja juhlassa. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2016-2019*, (s. 45-66). (Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 134 H). Kirkon tutkimuskeskus.
- Southey, R. (1930). *The Doctor* & C. Bell & Sons.
- Stangeland Kaufman, T. A. (2017) *New Old Spirituality? A Qualitative Study of Clergy Spirituality in the Nordic Context*. (Church of Sweden Research Series 15). MF Norwegian School of Theology.
- Stenfors, P., Seitsamo, S., Vähämaa, K. & Yrjölä, T. (2015). Hoitotyön opiskelijoiden farmakologian perusteiden ja lääkelaskennan osaaminen. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja 1/2015*. Ammatillisen koulutuksen vaikuttavuus. 44-57.
- Stenström, M-L. (1993). Ammatillisen identiteetin kehittyminen. Teoksessa A. Eteläpelto & R. Miettinen (toim.), *Ammattitaito ja ammatillinen kasvu*. Kasvatustieteiden laitoksen juhlaulkaisu (s. 31-45). (Opetus ja kasvatus). Painatuskeskus.
- Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkokäsikirja. (2004) Kirkollisten toimitusten kirja 2. osa: vihkimiset, virkaanasettamiset ja tehtävään siunaamiset. Kirkkopalvelut.
- Syrjälä, L., Estola, E., Uitto, M. & Kaunisto, S-L. (2006). Kertomuksen tutkijan eettisiä haasteita. Teoksessa J. Hallamaa, V. Launis, S. Lötjönen & I. Sorvali (toim.), *Etiikkaa ihmistieteille* (s. 181- 202). Suomalaisen kirjallisuuden seura.

- Taira, T. (2003) Maallistumisesta notkistumiseen. Muuttuva uskonnollisuus ja uskontososiologian näkökulma. *Sosiologia* 40(3), 219-233.
- Talonen, J. Raamatuntulkinta suomen herätysliikkeissä. Teoksessa M. Hytönen (toim.), *Raamattu ja kirkon usko*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 87. (s.108-127) Kirkon tutkimuskeskus.
- Taylor, C. (1995). *Autenttisuuden etiikka*. Helsinki: Gaudeamus.
- Teinonen, R. & Teinonen, S. (1975) *Ajasta ylösnousemukseen. Sata sanaa teologiaa*. Kirjaneliö.
- Tervo-Niemelä, K. (2017). Kirkon jäsenyys rippikoulun ja isostoiminnan kysymyksenä. Teoksessa J. Kokkonen (toim.), *Tehdään ihmeitä! Osallisuus, vapaaehtoisuus, jäsenyys ja hengellisyys isostoiminnassa* (s. 125-152). (Diak työelämä 10). Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Tervo-Niemelä, K. (2018) *Kutsumuksen imu ja työn todellisuus. Pappien, teologian ja kanttorien suhde työhön, työhyvinvointi ja suhtautuminen ajankohtaisiin kysymyksiin Kirkon akateemisten jäsentutkimuksessa 2018*. (Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 58). Kirkon tutkimuskeskus.
<https://evl.fi/documents/1327140/40900428/Ktk+-+Kutsumuksen+imu+ja+työn+todellisuus/508cc23e-d76d-9619-f930-c54bb9b90502>
- Tiuraniemi J. (2002). Reflektiivisyys asiantuntijan työssä. Teoksessa E. Keskinen & P. Niemi (toim.), *Taitavan toiminnan psykologia* (s. 165-195). (Psykologian oppimateriaaleja/ Turun yliopisto psykologian laitos 2). Turun yliopistopaino.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2002). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi
- Tuomisto, T. (2018) *Kansanopistopedagogiikkaa kolmessa kristillisessä kansanopistossa*. [Väitöskirja, Oulun yliopisto]. Oulun yliopisto.
- Tynjälä, P. (1999). *Oppiminen tiedon rakentamisena. Konstruktivistisen oppimiskäsityksen perusteita*. (1-3. p.). Kirjayhtymä.
- Tynjälä, P. (2007). Integratiivinen pedagogiikka osaamisen kehittämisessä. Teoksessa H. Kotila, A. Mutanen & V.M. Volanen (toim.), *Taidon tieto* (s. 11-36). Edita
- Tynjälä, P. (2008). Työelämän asiantuntijuus ja yliopistopedagogiikka. [PowerPoint-diat]
https://www.oulu.fi/opintori/opintori2008/tynjala_työelämän_asiantuntijuus_ja_yliopistopedagogiikka_140508.pdf
- Utriainen, T. (2016). Enkelit suomalaisten naisten uskonnossa. Teoksessa J. Salminen.

Miten Suomi uskoo? Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran symposiumissa marraskuussa 2015 pidetyt esitelmät. (Suomalaisen Teologisen kirjallisuus seuran julkaisuja 284). Suomalainen Teologinen kirjallisuus seura.

- Valtonen, M. (2009). *Kertomuksia kirkon työntekijäksi kasvamisesta. Kirkon nuorisotyöohjaajiksi opiskelevien spiritualiteetin ja ammatillisen identiteetin muotoutuminen.* (Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. A Tutkimuksia 23). Diakoni-ammattikorkeakoulu.
- Valtonen, M. (2016a). Lapsilähtöisiä kehittäjiä ja diakonisesti suuntautuneita sosiaalipedagogeja. Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajiksi opiskelevien ammatillisen identiteetin rakentuminen. Teoksessa M. Valtonen & P. Sutinen (toim.), *Varhaiskasvatus ja perhetoiminta seurakunnissa* (s. 23–56). (Diak työelämä 6). Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Valtonen, M. (2016b). Teologia ja opetussuunnitelmatyö. Teoksessa R. Gothóni, M. Malkavaara & M. Valtonen (toim.), *Muutosvoimaa. Tutkielmia Diakista ja teologiasta* (s. 153-167). (Diak puheenvuoro 3). Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Vanhalakka-Ruoho, M. (2008). Professionaalisuus –omissa vai muiden käsissä. Teoksessa A. Eteläpelto & J. Onnismäa (toim.), *Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu* (1-3 p., s. 124-161). (Aikuiskasvatuksen 46. vuosikirja). Kansanvalitusseura.
- Varila, J. & Rekola, H. (2003). *Mitä on työssä oppiminen. Teoreettisia ja empiirisiä näkökulmia työssä oppimiseen.* (Joensuun yliopiston kasvatustieteellisen tiedekunnan julkaisuja 83). Joensuun yliopisto.
- Vartiainen, A. (2014). *Kirkko muistiyhteisönä. Järvenpään seurakunnan messujen muistiyhteisöluonne.* [Väitöskirja, Helsingin yliopisto]. Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-0299-7>
- Vikström, B. (2017). Kertomus ja kolahdus. Kristityn identiteetti syntyy kertomuksissa. Teoksessa P. Luomanen, N. Huttunen & K. Virtanen (toim.), *Sisäänkäyntejä Raamattuun. Tulkitsijan kirja* (s. 113-136). Kirjapaja.
- Virkkala, S. (2020) *Yhteisöpedagogiksi tulemisen tarinat. Narratiivinen tutkimus pedagogisen osaamisen ja ammatillisen identiteetin rakentumisesta yhteisöpedagogiopintojen aikana.* [Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto]. Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-8286-7>
- Virsi- ja laulukirja. (i.a.). Suomen evankelis-luterilaisen kirkon 13.2.1986 hyväksymä virsi- ja laulukirja. <https://virsikirja.fi/>

- Voas & Doebler (2011). Secularization in Europe: Religious change between and within birth cohorts. *Religion and Society in Central and Eastern Europe*, 4(1), 39-62.
- Väärälä, R. (1995) *Ammattikoulutus ja kvalifikaatiot*. (Acta Universitatis Lapponiensis 9). Lapin yliopisto.
- Weaver, D. & Willnat, L. (2012). Journalists in the 21st Century. Teoksessa D. Weaver & L. Willnat (toim.), *The Global Journalist in the 21st Century* (s. 529-551). Routledge.
- Weinrach, S. G. (1984). Determinants of Vocational Choice: Holland's theory. Teoksessa D. Brown, L. Brooks & associates (toim.), *Career choice and development* (s. 61-93). Jossey-Bass.
- Wenger, E. (1998). *Communities of Practice. Learning, Meaning and Identity*. Cambridge University Press.
- Wenger, E., McDermott, R. & Snyder, W. M. (2002). *Cultivating communities of practice: a guide to managing knowledge*. Harvard Business School Press.
- van Wijnen, H. (2016) *Faith in Small Groups of adolescents: Being Together as a Basic Given*. [Väitöskirja, Proefschrift Protestante Theologische Universiteit, Amsterdam]. Eburon.
- Wittgenstein, L. (1981). *Filosofisia tutkimuksia*. Werner Söderström. (Alkuperäinen julkaisu 1953)
- Ylijoki, O. (1998). *Akateemiset heimokulttuurit ja noviisien sosialisatio*. [Väitöskirja, Tampereen yliopisto]. Vastapaino.

LIITEET

LIITE 1: Hengellinen elämäkertani -tehtävän tehtävänanto

Opiskelija kirjoittaa lyhyehkön omaelämäkerrallisen, reflektiivisen kirjoituksen, jossa pohtii omia lähtökohtiaan kirkollisiin ja teologisiin opintoihin, suhdettaan hengellisyyteen sellaisena kuin sen itse ymmärtää, omaa hengellistä identiteettiään ja persoonallisen kasvunsa vaihteita ja taitekohtia tästä näkökulmasta. Lopuksi opiskelija reflektoi kirjoittamisprosessia ja sen ammatillista merkitystä. Tehtävä palautetaan oppimisolustalle. Halutessaan opiskelija voi palauttaa pelkän reflektiotekstin, ei koko elämäkerta.

LIITE 2: Raamattu, sen tutkimus ja minä -tehtävän tehtävänanto

DIAK

Kristinusko: lähtökohdat

RAAMATTU, SEN TUTKIMUS JA MINÄ

Tentin raamattuteologisen osuuden korvaava tehtävä

Tehtävällä suoritetaan teoksesta Kuula, Kari & Nissinen, Martti & Riekkinen, Wille: Johdatus Raamattuun, Kirjapaja 2003 tai 2008² osiot Uusi testamentti ja Raamatun tutkimus ja tulkinta (s.13-15, 179-322+liitteet; sivunumerot 2008 painoksesta).

Analysoi kirjaa ja pohdi analyysissä myös omaa suhdettasi Raamattuun ja sen tieteelliseen tutkimukseen:

Mitä uusia näkökulmia kirja on antanut sinulle Raamatusta ja sen tulkinnasta?

- Tätä en tiennyt...
- Tämä yllätti minut...
- Tätä jäin miettimään...
- Tämä vaikuttaa tärkeältä...

Arvioi omia taustojasi suhteessa Raamattuun tämän kirjan valossa:

- Tämän tiesin Raamatusta jo ennestään sen perusteella, mitä olin oppinut lapsuudenkodissani / kotiseurakunnassani / koulussa / rippikoulussa...
- Näiden Raamattuun ja sen tulkintaan liittyvien asioiden osalta minua on opetettu aikaisemmin eri tavalla kuin tässä kirjassa...
- Näissä asioissa oma käsitykseni Raamatusta on (tai on ollut) erilainen kuin tässä kirjassa... Mistä arvelet eroavuuksien johtuvan?

Tehtävä arvioidaan **numeerisesti 1-5**. Arvioinnin perusteena on se, millä tavoin tekstissä saatetaan keskusteluyhteyteen kirjasta saadut tiedot ja opiskelijan omakohtainen pohdinta.

- Tekstistä tulee käydä ilmi kattava perehtyminen kirjan sisältöön. Sisältöä ei kuitenkaan ole tarkoitus kopioida sellaisenaan, vaan ilmaista kirjan väite

tiivistetysti ja pohtia sen merkitystä, ikään kuin keskustella kirjan kanssa. Omat ajatukset, päätelmät ja pohdinnat tulee ilmaista tiiviisti ja asiaan keskittyen.

- Erittäin suositeltavaa on lukea kirjaa rinnakkain Raamatun kanssa ja tehdä omia päätelmiä.
- Raamatun tutkimuksen ja tulkinnan osalta hyvää lisämateriaalia löytyy EMO-oppimisympäristöstä www.helsinki.fi/teol/pro/emo/index.html
- Jos käytät lisälähteitä, ne tulee merkitä luetteloksi loppuun. Lisälähteiden käytöllä ei kuitenkaan voi korvata perehtymistä suoritettavaan kirjaan tai omaa pohdintaa.
- Tekstin pituus **3-4 tekstisivua** Diak-asetuksilla.

Arvioi lopuksi työskentelyäsi ja sen antia itsellesi ja anna itsellesi **perusteltu arvosanaehdotus** (Vrt. Diakin yleiset kirjallisten töiden arviointikriteerit alkuvaiheen opinnoissa, linkki Fronterilla).

LIITE 3: Ammatillisuus -tehtävän tehtävänanto

OOP, AMM 3. JA AET

AMMATILLISUUDEN PERUSTEET – OPPIMISTEHTÄVÄ

Oppiminen ja oppimisympäristöt, Ammatillisuus sekä Arvot ja etiikka – opintokokonaisuuksiin sisältyy yhteinen Ammatillisuuden perusteet –oppimistehtävä.

Tehtävän tarkoituksena on

- a) luoda kokonaiskuva oman ammattialan työstä (tai sen osa-alueesta), sen perustehtävästä yhteiskunnassa ja työn edellyttämistä osaamisvaatimuksista,
 - b) hahmottaa oman ammatin historia ja synty, työn nykypäivä ja sen tulevaisuuden suunnat,
 - c) jäsentää oman ammattialan toimintaa eettisestä ja ammattieettisestä näkökulmasta sekä
 - d) harjoitella asiatyylisen, lähteistetyt tekstin laatimista ja puhe-esityksen pitämistä.
- Lähteinä ovat kirjallisuudesta löytyneet tiedot ja ammattihenkilön haastattelu.

Prosessin eteneminen:

- Oppimistehtävän ensimmäisessä vaiheessa opiskelijat perehtyvät oman ammattialan kirjallisuuteen ja haastattelevat oman ammattialansa edustajaa. Tehtävänanto on luennolla.
- Kirjallisuuden ja haastattelun perusteella opiskelijat laativat tehtävästä kirjallisen raportin Diakin kirjallisen työn ohjeiden mukaisesti (Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä).
- Kirjallinen raportti palautetaan kolmeen palautuskansioon (kirjallinen viestintä, tietotekniikka ja AMM 3.) opettajien arvioitavaksi.
- Oppimistehtävän viimeinen vaihe liittyy arvot ja etiikka opintokokonaisuuden sisältöihin. Oppimistehtävän arvot ja etiikka-osuutta käsitellään AET-seminaarissa viikolla 12. Seminaarissa tarkastellaan omaa ammattialaa ammatillisuuden, arvojen ja etiikan näkökulmista. Oheistus Arvot ja etiikka -opintojen tehtävissä ja puheviestinnän opetuksessa.

Yksityiskohtaiset ohjeet vaihe vaiheelta:

I vaihe: OOP ja AMM3. Kirjallisuuteen perehtyminen, haastattelu ja kirjallinen tuotos

Kirjallisuuteen perehtyminen

Perehtykää alakohtaiseen suoritettavaan kirjallisuuteen. Kerätkää ensin monipuolisesti aineistoa valitsemanne ammattialan ja työammatin historiasta, nykypäivästä ja tulevaisuudesta sekä ammatin perustehtävästä, alan keskeisistä käsitteistä, osaamisvaatimuksista ja ammattieettisistä kysymyksistä. Hyviä lähteitä ovat keskeiset alaa ja alan kehitystä käsittelevät historiateokset, erilaiset tutkimukset ja ammattilehdet. Hyödyntäkää materiaalin etsinnässä erilaisia tietokantoja, voitte täyttää tiedonhankintasuunnitelman, jos haluatte. Nimettömät www-sivulainaukset eivät kelpaa aineistoksi. Perehtykää keräämäännne aineistoon. Aineistoa voi täydentää myös haastattelun jälkeen.

Kirjallisuus ja muut tietolähteet:

Kirjallisuus vaihtelee sen mukaan, mihin ammattiin/työhön opiskelijat tutustuvat ammatillisuuden perusteet – tehtävässään. Kukin opiskelija käyttää kahden listassa mainitun kirjan lisäksi oman ammatin historiaan, nykypäivään ja tulevaisuuteen liittyvää kirjallisuutta, joka voi kirjata tiedonhankintasuunnitelmaan.

Kaikki opiskelijat käyttävät näitä kirjoja ammatillisuustehtävässään:

- Mäkinen, Päivi, Raatikainen, Eija, Rahikka, Anne & Saarnio, Tuula 2009. Ammatina sosionomi. Helsinki: WSOY.
- Sosiaali- ja kirkonalan ydinosamiskuvaukset (Fronterilla)
- Viinamäki, Leena (toim.) 2009. Sosionomilta eivät hommat lopu. Ammatikäytäntöjen kehittäminen haasteena sosionomi AMK –tutkinnossa. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja.
http://www3.tokem.fi/kirjasto/tiedostot/viinamaki_A_1_2009.pdf TAI

- Viinamäki, Leena (toim.) 2008. 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi-Tornion ammattikokreakoulun julkaisuja. Sarja A. Raportteja ja tutkimuksia 2. http://www3.tokem.fi/kirjasto/tiedostot/viinamaki_A_2_2008.pdf
- Ammattialan eettiset ohjeet

Muu kirjallisuus vaihtelee sen mukaan, mihin ammattiin/työhön opiskelija tutustuu ammatillisuuden perusteet –tehtävässään. Lähteitä on oltava vähintään viisi. Opiskelija hyödyntää kirjallisuuden haussa informaationlukutaitoaan.

Muu kirjallisuus:

- Diakoniatyöntekijän ydinsaamiskuvaus. Kirkon diakonia- ja yhteiskuntatyö. Kirkkohallitus.
- Jääskeläinen, Ilkka 2002. Diakoniatoiminnan muodot. Teoksessa Riitta Helosvuori & al.(toim.) Diakonian käsikirja (s. 192-232).
- Koskenvesa, Esko 2002. Diakonia kirkon elämässä ja toiminnassa. Teoksessa Riitta Helosvuori & al. (toim.) Diakonian käsikirja (s. 35-59).
- Henttonen, Kai 2002. Diakoniaan kouluttaminen. Teoksessa Riitta Helosvuori & al. (toim. Diakonian käsikirja (s. 363-393).
- Korpela, Salla 2008. Rakkauden virassa, diakonian ammattilaisten viisi vuosikymmentä. Hämeenlinna: Minerva kustannus Oy.
- Launonen, Pekka & Pesonen, Marja 2005. Koulutuksen haasteet – katekeetasta kasvatuksen ammattilaiseksi. Teoksessa Terhi Paananen & Hans Tuominen (toim.) Nuorisotyön käsikirja (s. 267-279).
- Launonen, Pekka 2008. Kasvattava ja palveleva kirkko. Kristillinen lapsi- ja nuorisotyö historian murrosvaiheissa. Teoksessa Jouko Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen (s. 221-234).
- Porkka, Jouko 2008. Kirkon kasvatustoiminta yhtenäiskulttuurista postmoderniin aikaan. Teoksessa Jouko Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen (s. 153-220).

- Launonen, Pekka. 2010. Kristillisen varhaisnuorisotyö 1800-luvun lopulta 2000-luvun alkuun. Teoksessa Eero Jokela & Heli Pruuki (toim) Jo iso, vielä pieni-kouluikäisen lapsen maailma. (s.248-265)
- Muut ajankohtaiset tutkimukset ja artikkelit.

Haastattelu

Suunnitelkaa lukemanne lähdemateriaalin pohjalta haastattelurunko, joka turvaa sen, että teidän on haastattelutilanteessa helpompi ymmärtää ja seurata ammattihenkilön puhetta. Haastattelurunkoa ideoidaan ryhmässä ennen haastattelua yhdessä oman alan opiskelijoiden ja opettajan kanssa.

Haastatelkaa oman ammattialanne edustajaa. Haastattelu kannattaa nauhoittaa. Haastattelu täydentää kirjallisuudesta saamanne kuvaa ammatin historiasta, nykypäivästä ja tulevaisuudesta. Hyödyntäkää haastattelusta samaasi tietoa samaan tapaan lähteenä kuin muuta lähdemateriaalia. Huomaa, että referoitte haastateltavaa ettekä vain kopioi hänen puhettaan. Merkitkää haastateltava lähteeksi sekä tekstiin että lähdeluetteloön. Haastattelua ei kokonaisuudessaan liitetä tehtävään.

Haastattelun voitte tehdä, kun olette hakeneet monipuolisesti lähdekirjallisuutta ja perehtynyt niihin. Haastattelurunko palautetaan ennen haastattelua Fronterille.

Haastatteluteemat (työn peruselementit):

- työntekijän työ ja ammattitaito
 - ammatin perustehtävä
 - työssä tarvittava asiantuntijuus
 - työmenetelmät ja –välineet
 - työn tavoitteet – työn tulos
 - työympäristö ja työnjako yhteisössä
- työntekijä ja asiakas
 - asiakas/asiakkaat
 - asiakkaan rooli; asiakkuuden olemisen muutos

- työntekijä-asiakassuhde
- työntekijä, ammattiala ja moniammatillisuus
 - yhteistyökumppanit ja heidän kanssaan tehtävä työ
 - työssä jaksaminen
 - palvelujärjestelmän rakenne: julkinen, yksityinen, kolmas sektori
 - työntekijä ja yhteiskunta
- toiminnan taustalla olevat ihmiskäsitys ja arvot
- ammattia ohjaavat lait, säännöt ja eettiset ohjeet
 - työntekijän vastuu ja velvollisuudet
 - asiakkaan asema ja oikeudet
 - ammattieettiset ongelmat ja/tai haastavat tilanteet
- tulevaisuuden haasteet ja -näkymät

Muistakaa yllä olevien teemojen läpikäymisessä historian, nykypäivän ja tulevaisuuden näkökulmat. Linkittäkää ammattieettiset näkökohdat jokaiseen teema-alueeseen.

Jo ennen haastattelua kirjoitetaan lähdepohjaista tekstiä omin sanoin lähteet huolellisesti merkiten. Lähteisiin pohjautuvien tekstinosien ja omien huomioidenne tulee selkeästi erottua toisistaan.

Kirjallinen tuotos

Haastattelun jälkeen jatkakaa tehtävän tekemistä. Kirjoittakaa teksti Diakin kirjallisen työn ohjeiden mukaisesti. Täydentäkää kirjallisuudesta luomaanne kuvaa haastattelusta saamallanne tiedolla. Otsikoikaa tehtävä haluamallanne tavalla. Otsikoinnin avulla voitte esimerkiksi korostaa valitsemaanne näkökulmaa. Tarkoitus on, että tehtävä on yhtenäinen, erilaisiin lähteisiin (kirjat, tutkimukset, lehdet ja haastattelu) pohjautuva yksi kokonaisuus.

Varsinaisen tekstin lisäksi tehtävässä on erikseen johdanto- ja pohdintakappaleet sekä lähdeluettelo.

Tekstin voitte jäsenellä haastatteluteemojen pohjalta esimerkiksi seuraavasti:

Johdanto

Työntekijän työ ja ammattitaito

Työntekijä ja asiakas

Työntekijä, ammattiala ja moniammatillisuus

Ihmiskäsitys ja arvot

Lait, säännöt ja eettiset ohjeet

Tulevaisuuden haasteet ja näkymät

Pohdinta

Pohdinnassa voitte pohtia esim. seuraavia kysymyksiä:

- ennakkokäsityksesi ammatista ja nyt tehtävän myötä syntynyt uusi käsitys työstä (mitä muutoksia, yllätyksiä, ristiriitoja)
- mitä uutta opit ammattityöstä
- tehtävän vaikutus opiskelumotivaatioosi
- koulutuksen ja kokemuksen merkitys ammatin oppimisessa

Kirjoittakaa pohdinnan loppuun kappale siitä, miten näet itsesi tulevaisuudessa työntekijänä kyseisessä ammatissa. Tehtävän laajuus: noin 7-10 sivua.

II vaihe: AET, Esityksen valmistaminen

Tiimitehtävä Fronterilla / esityksen valmistaminen

Tehtävä pohjautuu I-vaiheessa ohjeistettuun ammatilaisen haastatteluun, johon sisältyy myös ammattietiikkaan liittyviä kysymyksiä. Tehtävään kuuluvat seuraavat osat:

1. Tutustukaa oman alanne ammatilaisen eettisiin ohjeisiin jo ennen haastattelua.
2. Laatikaa tiimissä kooste haastatteluissanne esiin tulleista ammattieettisistä kysymyksistä/ ongelmista. Sen jäsentämisessä voitte käyttää mm. seuraavia kysymyksiä: Millaisiin tilanteisiin tai millaisten ihmisten kohtaamiseen ammattieettiset haasteet liittyvät? Mitkä niistä ovat yleisimpiä, mitkä vaikuttavat

hankalimmilta? Minkälaiset eettiset ongelmat/haasteet ovat yhteisiä eri ammattialoilla, mitkä taas erilaisia?

3. Pohtikaa ammattieettisten ohjeiden ja käytännön työn välistä suhdetta. Voiko ohjeistuksista olla apua arjen eettisissä ongelmatilanteissa? Millä tavalla? Miettikää myös, miten ko. eettisiä ohjeistuksia tulisi teidän mielestänne kehittää ja tehdä konkreettisia muutosehdotuksia.
4. Laatikaa lyhyt (5-8 diaa) powerpoint -esitys, johon kokoatte keskeiset huomionne.

III vaihe: OOP, AET Seminaari

Tiimit pitävät esityksensä, saavat palautetta ja käyvät yhteistä keskustelua aiheista muiden opiskelijoiden sekä opettajien kanssa.

Tehtäväkokonaisuuden arviointi:

Arvioinnissa kiinnitetään huomiota seuraaviin asioihin:

- tiedon keruun toteutuminen (monipuolisuus, suunnitelmallisuus, kriittisyys)
- aineiston hyödyntäminen ja pohdittu työstäminen (mm. ammattialan keskeisten näkökohtien esiin nostaminen)
- tekstin ulkoasu ja kieliasu
- esityksen arvioinnissa:
 - sisällön tarkoituksenmukaisuus
 - esitystekniikka (havainnollistaminen, vuorovaikutus, puheilmaisu)

Oppimistehtävästä tulee suoritusmerkintä seuraaviin Wilma-osioihin:

Oppiminen ja oppimisympäristöt

Suomen kieli: kirjallinen viestintä (Ammatillisuuden oppimistehtävä): 2 op, hyväksytty/hylätty

Puheviestintä (kontaktiopetus, puheharjoitukset): 1 op, hyväksytty/hylätty

Tietotekniikka (Ammatillisuuden oppimistehtävä): 1 op, hyväksytty/hylätty

Ammatillisuus 3 op, arviointi 1-5

Ammatillisuus, sosiaaliala

Ammatillisuus, diakonian ja nuorisotyön ammatillisuus

Ammatillisuus, terveys- ja kirkon ala

Arvot ja etiikka 2 op, arviointi hyväksytty/hylätty